

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 12

ANDRA KAMMAREN

1965

16—19 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 16 mars

Svar på frågor av:	Sid.
herr Sjöholm ang. förenkling av den allmänna deklara- tionsblanketen.....	5
herr Sjöholm ang. förbättring av den enskildes debetsedelkontroll..	7
herr Gustavsson i Alvesta ang. tidpunkten för tillsättande av be- slutad utredning om utbildningen av idrottsledare och idrotts- instruktörer.....	8
herr Hermansson ang. uppgifter om svenska investeringar i Sydafri- kanska unionen.....	10
herr Mundebo ang. höjning av de familjerättsliga underhållsbidra- gen.....	11
herr Oskarson ang. tidpunkten för färdigställande av instrument- landningssystem ILS vid flygplatserna i Halmstad och Örnkölds- vik.....	12
herr Larsson i Borrby ang. den statliga kreditgarantien för förvärv av jordbruksfastighet.....	14
herr Lundberg ang. ersättningen för intrång enligt strandlagen....	15
herr Nilsson i Gävle ang. utredningen om arbetstidsförkortning...	16
Svar på interpellation av fru Ryding ang. utbyggnad av barnstuge- verksamheten.....	17
Interpellation av herr Jonasson ang. effektivisering av den militära sjukvården.....	22
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Rimmerfors ang. innebörden av direktiven för abortutred- ningen.....	23
fröken Ljungberg ang. samarbetsnämndernas befogenheter beträf- fande utredningskanslier inom kommunblocken.....	23

	Sid.
herr Werner ang. bedömningen huruvida åtgärd skall företagas mot pornografisk litteratur	23

Onsdagen den 17 mars fm.

Kondoleanser med anledning av Hennes Majestät Drottningens fränfä	24
Lag om kommunala renhållningsavgifter	25
Ändringar i andra kammarens ordningsstadga med anledning av riksdagens löne- och krigsdelegationer	26
Utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde:	
Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader . .	27
Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi	39
Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar	61
Bidrag till varudeklarationsnämnden	65
Avsättning till fonden för idrottens främjande	75
Interpellationer av:	
herr Nordgren ang. redovisningen av omsättningsskatt under sommarmånaderna	101
herr Lassinantti ang. mottagningsförhållandena för svenska TV-program inom Nordkalottområdet	102
herr Nilsson i Östersund ang. försörjningsmöjligheterna för arbetskraft som friställes inom jord- och skogsbruket	103

Onsdagen den 17 mars em.

Utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde (forts.):	
Avsättning till fonden för friluftslivets främjande	104
Kraftstationer m. m.	118
Statens hantverks- och industrilånefond	123
Lån till Aktiebolaget Atomenergi för uppförande av en atomkraftstation i Marviken	125
Utökning av styrelsen för Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR	126
Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.	128
Meddelande ang. arbetsplena	139
Varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen	139
Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem	142
Interpellation av herr Börjesson i Glömminge ang. bestämmelserna för intagning på mentalsjukhus	147

Meddelande om enkla frågor av:	Sid.
herr Nilsson i Bästekille ang. statsbidragen till lekskolor.....	148
herr Wiklund ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning.....	148
herr Werbro ang. järnvägsdriften på sträckan Halmstad—Vislanda	148
herr Eliasson i Moholm ang. beskattningen av varor för användning inom svenska frihamnsområden.....	148
herr Nilsson i Agnäs ang. säkerhetssynpunkter på privatflyget.....	148

Fredagen den 19 mars

Svar på interpellation av herr Westberg ang. statligt stöd till de kommunala musikskolorna.....	149
Svar på interpellation av herr Björk i Göteborg ang. polismans rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga av herr Wiklund ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning.....	152
Svar på interpellation av herr Bohman ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad.....	159
Interpellationer av:	
herr Lindahl ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar	166
herr Nordgren ang. disciplinsituationen inom det obligatoriska skolväsendet.....	166
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Hermansson ang. ökade möjligheter att behandla vissa njursjukdomar.....	169
herr Björk i Göteborg ang. tillämpningen av lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet.....	169

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 17 mars fm.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. lag om kommunala renhållningsavgifter.....	25
— memorial nr 10, ang. vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna.....	26
— nr 11, ang. ändringar i riksdagsstadgan med anledning av riksdagens löne delegation.....	26
— nr 12, ang. ändringar i riksdagsstadgan med anledning av riksdagens krigsdelegation.....	26
Motion nr 758, av herr Adamsson m. fl., om ändringar i andra kammarens ordningsstadga med anledning av riksdagens löne- och krigsdelegationer.....	26
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. ändrad lydelse av 12 och 13 §§ lagen om val till riksdagen.....	26
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 10, rörande utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde (punkterna 1—70).....	26

Onsdagen den 17 mars em.

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 10, rörande utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde (punkterna 71—87).....	104
— nr 30, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet.....	128
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 11, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor.....	128
— nr 12, ang. varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen.....	139
— nr 13, om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egendom.....	142

Fredagen den 19 mars

Val av militieombudsman och dennes ställföreträdare.....	148
--	-----

Tisdagen den 16 mars

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. förenkling av den allmänna deklara-tionsblanketten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat om jag anser det vara omöjligt att radikalt förenkla den allmänna deklara-tionsblanketten. Jag vill svara följande.

Så länge vi uppehåller systemet med en gemensam huvudblankett för alla skattskyldiga utom bolag och föreningar — vilket otvivelaktigt är en rationell åtgärd — torde någon nämnvärd förenkling inte kunna åstadkommas.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. — Ett bra svar skall ju vara kort och upplysande, och det här svaret fyllde vad kortheten be-träffar alla rimliga anspråk.

Jag har litet svårt att förstå, att det förhållandet att man har en gemensam blankett för olika skattskyldiga skall behöva innebära att blanketten blir obegriplig för svenska folket. Min fråga ställdes i avvaktan på att vi skall få en definitiv källskatt; sent omsider har ju en utredning tillsatts i det ärendet, vilken bör följas av de bästa välgångs-önskningar.

Detta är en viktig fråga, som berör större delen av de svenska medborgare

som nått vuxen ålder. Det gäller en vä-sentlig princip: Skall lagar och förordningar och de blanketter och formulär som är en följd av dessa lagar och förordningar skrivas för myndigheterna eller för allmänheten? Skall de så att säga vara meddelanden från den ena myndigheten till den andra eller skall de vara skrivna för de enskilda män-niskor som skall fylla i formulären? Särskilt i en demokrati är det viktigt att de enskilda människorna och myn-digheterna står på god fot med varandra, och för att de skall kunna göra det måste de förstå varandra — de måste tala samma språk. Deklara-tionsblanketten är ett bevis på att så inte alltid är förhållandet.

Deklara-tionsblanketten talar ett språk som svenska folket inte förstår. Många människor — löntagare med endast vanlig inkomst — tilltror sig inte förmågan att fylla i blanketten för allmän självdeklaration utan går till någon och får hjälp, vilket kostar pengar. Som vi vet växer det i deklarationstid upp en mängd deklara-tionsbyråer, och en del av dem sköts av personer som inte är sakkunniga. Görs ett fel är det den skattskyldige som sedermera kan be-straffas. Med visst fog kan då sägas att vederbörande blir bestraffad därför att myndigheterna satt en blankett i händerna på den skattskyldige som han eller hon inte förstår.

Jag har varit taxeringsnämndsordfö-rande i snart tjugo år. Vid en undersökning som jag gjorde i ett distrikt på skånska landsbygden visade det sig att folk är så obekanta med deklara-tionsblanketten och förstår den så illa att man inte ens utnyttjar de avdrag som man är berättigad till. I detta distrikt

Svar på fråga ang. förenkling av den allmänna deklarationsblanketten

var antalet deklareranter som fick sänkt taxering större än det antal som fick höjd taxering. Det rörde sig huvudsakligen om personer som hade ett eget hem för vilket ränteutgiften var större än bostadsvärdet. Det underskott som uppstår i sådana fall får man dra av, men det hade vederbörande inte gjort.

Man utnyttjar sålunda inte ens de avdrag som man är berättigad till. Det visar att deklarationsblanketten inte är utformad så som den borde.

Först och främst borde det vara mindre text och större bokstäver, och lagtekniska termer skulle undvikas. Det finns, som vi vet, bl. a. en bilaga — den s. k. förmögenhetsbilagan — på vilken man sätter ett kryss i en ruta och därmed säger, att denna bilaga behöver jag egentligen inte avlämna. Rationellare vore att ha rutan för detta kryss på huvudblanketten — det skulle spara både papper och besvär.

Många andra exempel kan anföras. Förvärvsavdragen, som numera kan få göras för gifta kvinnor och även för män, har snart blivit obegripliga för alla — t. o. m. för taxeringsmyndigheterna. Det framgår inte av blanketten ens om avdraget med 20 procent skall göras på bruttoinkomsten eller på nettoinkomsten. Jag tror att 80 procent av de skattskyldiga gör fel härvidlag, med extra besvär för skatte- och taxeringsmyndigheterna som följd.

Man kunde tänka sig att dessa avdrag som är så att säga officiella — avdrag för kommunalskatt, för folkpensionsavgift, för sjukförsäkringsavgift — och som i alla fall kollas av de lokala skattemyndigheterna också infördes på blanketten av de lokala skattemyndigheterna. Då blev det rätt med detsamma. Någon invänder kanske, att under sådana förhållanden skulle den enskilde deklareranten inte få någon kontroll på att avdragen verkligen gjordes. Men i fråga om ortsavdraget, som är ett mycket stort avdrag, vet ju den skattskyldige inte heller om det är gjort eller ej.

Byråkratien visar ju en viss självbelåtenhet och anser sig gärna ofelbar. Men jag skulle önska att finansministern ville kalla till sig några fördomsfria personer som radikalt omarbetade deklarationsblanketten. Det skulle gå att göra den enklare. Något fel måste det nämligen vara om inte en vanlig enkel löntagare tilltror sig förmågan att fylla i deklarationsblanketten utan hjälp. Felet ligger antingen i blanketten eller hos svenska folket. Jag hoppas finansministern delar min uppfattning att det är fel på blanketten och inte på svenska folket.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag har personligen inte mycket till övers för överdriven formalism eller byråkrati, men jag tycker faktiskt att frågeställaren använder väl starka ord när han karakteriserade blanketten för allmän självdeklaration som obegriplig. Vi har i varje fall dragits med den i stort sett enligt nuvarande utformning så långt jag kan minnas tillbaka, och på ett överraskande sätt har ändå större delen av svenska folket lärt sig blanketten och klarar den hyggligt. Detta utesluter naturligtvis inte att det vore en fördel om blanketten kunde göras enklare.

Det är möjligt att mindre text och större bokstäver skulle vara en fördel, om detta nu går att förena på de fyra sidor, som vi har till vårt förfogande. Vi kanske i gengäld får ta sex sidor i anspråk, och då har vi genast kommit i ett läge, där det kan diskuteras om rationaliseringen har nått den åsyftade effekten.

Jag kan försäkra kammarens ledamöter att denna fråga varit föremål för åtskillig uppmärksamhet. Riksskatte-nämnden har gjort undersökningar om möjligheten att förenkla deklarationsblanketterna med de resultat, som vi alla kan avläsa på den nuvarande deklarationsblanketten. Det är mig också

Svar på fråga ang. förbättring av den enskildes debetsedelkontroll

bekant att strävan att göra denna blankett enklare alltså fortgår. Men tydligen är detta ett svårt problem eftersom man praktiskt taget inte — för att tala med herr Sjöholm — lyckats nå något resultat alls. Men eftersom jag fortfarande är intresserad av denna fråga, är självfallet finansdepartementet och — det är jag övertygad om — även skattemyndigheterna emottagliga för alla förbättringsförslag.

Jag vet inte om det skulle vara av något större värde att inkalla en speciell kommitté av kloka personer för denna uppgift. Den första frågan man ställer sig är var man skall finna dessa kloka personer. Jag kan dock försäkra herr Sjöholm, som tycks ha ägnat denna fråga ett speciellt intresse, att han, därest han har några fyndiga förenklingsförslag, är ytterst välkommen med dessa till finansdepartementet. Vi skall pröva dem allvarligt. Om det går att genomföra något av dem, tror jag även att jag kan utlova ett skäligt arvode för arbetsinsatsen!

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar än en gång för svaret på min fråga. Jag anser att det förhållandet att blanketten för många är obegriplig bevisas av att folk begär hjälp för att fylla i den. Det gör nämligen allmänheten.

I det skånedistrikt som jag nämnt finns det en man, som går från hus till hus och deklarerar. Att anlita honom kostar 5 kronor och en sup brännvin — och det märks på deklARATIONERNA var han varit sist på kvällen.

Det är ett faktum att folk tycker att blanketten är svår att förstå sig på. En sexsidig deklARATIONSBANKETT anser jag dock att man skall betacka sig för, eftersom jag tycker att det redan står alldeles för mycket på den nuvarande.

Jag menar vidare inte att man skall tillkalla en speciell kommitté för detta ändamål. Jag tänkte att finansministern kanske rent informellt känner till någ-

ra personer, som kan skriva svenska och som är kapabla att klara denna uppgift.

Jag skall dock gärna lägga fram ett förslag till förenklingar. Jag lovar att jag skall ta upp det eventuella arvodet härför på den förenklade deklARATIONSBANKETTEN!

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2**Svar på fråga ang. förbättring av den enskildes debetsedelkontroll**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat om jag är villig medverka till en förbättrad debetsedelkontroll från de enskilda skattskyldigas sida för att därigenom effektivisera uppbördsförfarandet och förhindra rättsförluster för den enskilde skattebetalaren.

Om frågeställaren efterlyser en av myndighet utfärdad enkel handledning för den skattskyldige att kontrollera sin debetsedel, kan jag meddela att centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden för närvarande omarbetar den folder, som medföljer slutskatseDLARNA och som är avsedd att bl. a. vara en sådan handledning.

Vidare anförde

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern även för svaret på denna fråga. Jag måste erkänna att frågan kanske är något vagt formulerad. Jag åsyftade nämligen en alldeles speciell form av debetsedelkontroll. Jag förstår att vad finansministern åsyftade var att man skall kunna förvissa sig om att de lokala skattemyndigheterna räknat ut skatten rätt, och detta är naturligtvis viktigt. Men det som jag närmast tän-

Svar på fråga ang. tidpunkten för tillsättande av beslutad utredning om utbildning av idrottsledare och idrottsinstruktörer

ker på är att skattebetalarna skall kunna kontrollera att det preliminära skatteavdrag, som är utsatt på debetsedeln, stämmer med de avdrag som verkligen gjorts på lönen.

På denna punkt brister det. Statsmakterna har gjort alldeles för litet sedan källskatten infördes för att upplysa i synnerhet löntagarna om att dessa måste göra en sådan kontroll.

Arbetsgivarna sköter denna uppgift i stort sett perfekt och dessutom alldeles gratis för staten. Men antag — för att ta ett exempel — att en arbetsgivare har att dra 300 kronor i skatt en månad. Om han inte betalar in dessa pengar, åker han fast vid en kontroll. Men om han bara betalar in 200 kronor denna månad, klarar han sig, och det händer honom sannolikt ingenting. Detta kan han göra varje uppberdsperiod. Så småningom får löntagaren i fråga antingen mindre pengar tillbaka än han skulle ha fått eller en kvarstående skatt.

Detta förfarande kan man bara komma på om löntagaren i fråga verkligen kontrollerar debetsedeln. Han måste spara sina lönekvitton och kontrollera dem mot vad som står upptaget på debetsedeln såsom avdragen preliminärskatt. Jag är säker på att endast några procent av svenska folket verkligen gör denna kontroll. Detta är en allvarlig fråga, eftersom det innebär att löntagare kan få betala skatt två gånger. Statsmakterna har gjort för litet för att upplysa de skattskyldiga om att denna kontroll måste göras.

Jag skall genast lämna ett förslag till hur man skulle kunna förfara. Skattemyndigheterna kunde när de skickar ut den preliminära skattsedeln även lägga med ett kuvert, på vilket det står att löntagaren däri skall förvara sina lönekvitton. När denne får den slutliga skattsedeln i november månad, skall han kontrollera summan av skatteavdragen med vad som står på rad 14 av

denna debetsedel. Om det föreligger någon skiljaktighet, skall vederbörande kontakta häradssekrivaren eller uppberdsverket.

Detta är en fråga om rättvisa och om hur mycket myndigheterna är viliga att göra för att skapa denna rättvisa. Jag — och säkerligen även finansministern — är övertygad om att skatten är tillräckligt hög utan att man skall behöva betala den två gånger.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. tidpunkten för tillsättande av beslutad utredning om utbildning av idrottsledare och idrottsinstruktörer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig när jag avser att tillsätta den utredning, som skall behandla utbildningen av idrottsledare och idrottsinstruktörer i enlighet med riksdagens beslut hösten 1964.

Riksdagen har uttalat att man bör avvakta den undersökning av den allmänna ungdomsledarutbildningen, som företas av 1962 års ungdomsutredning, innan ställning tas till frågan om hur en utredning av bl. a. formerna för utbildning av idrottsledare och instruktörer bör drivas. Uteslutet är inte att man finner skäl att behandla denna utbildningsfråga i ett annat och större sammanhang, möjligen som ett led i en allsidig utredning om vad som kan avdelas av samhällets resurser för att stimulera idrott och friluftsliv.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet

Svar på fråga ang. tidpunkten för tillsättande av beslutad utredning om utbildning av idrottsledare och idrottsinstruktörer

Lange för det svar jag har fått på min fråga. Jag hade dock önskat att detta svar hade varit litet mera preciserat.

Det är riktigt som statsrådet säger att riksdagen förra året uttalade att man bör avvakta den undersökning av ungdomsledarutbildningen som 1962 års ungdomsutredning verkställer. Men som jag fattat det hela byggde riksdagen sitt ställningstagande den gången på förut-sättningen att denna undersökning skulle lägga fram konkreta förslag under 1965. När nu inte detta synes bli fallet, har jag ansett att man borde diskutera att redan nu tillsätta en utredning.

Statsrådet säger att det inte är utslutet att man finner skäl att behandla denna utbildningsfråga i ett annat och större sammanhang. Min fråga blir då naturligtvis: När anser statsrådet att det är lämpligt att tillsätta denna utredning?

I remissyttrandena över 1964 års motioner tillstyrkte både skolöverstyrelsen, 1962 års ungdomsutredning, Sveriges riksidrottsförbund, Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet en utredning av detta slag. Man fann då att behovet av ledare var mycket stort och att det fanns anledning att ägna denna fråga mycket stor uppmärksamhet. Man sade också att orsaken till det ökade behovet var att finna i sådana företeelser som en längre fritid och det ökade intresset för idrott och friluftsliv. Jag skulle vara tack-sam om herr statsrådet ville upplysa om när han anser att det är lämpligt att tillsätta denna utredning.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det förhåller sig på det sättet att herr Gustavsson har missuppfattat det riksdagsbeslut av år 1964 som han hänvisar till i sin fråga. Riksdagen har aldrig fattat beslut om att en utredning borde tillkallas, utan riksdagen har sagt att man bör avvakta

den pågående utredningen, och det har jag upplyst om i mitt svar. Men om det kan lugna herr Gustavsson något, så kan jag tala om för honom att jag har fått reda på att Riksidrottsförbundet har hela frågan om utbildning av ungdomsledare och instruktörer under övervägande; där pågår alltså en utredning, och även den utredningen och dess resultat anser jag det finns fullgoda skäl att avvakta.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! När riksdagen fattade sitt beslut förra året så byggde det på statsutskottets utlåtande nr 173, och där står:

»Utskottet sympatiserar för sin del med tanken på en utredning i de frågor som framförts i motionerna men anser i likhet med ungdomsutredningen lämpligast, att därmed får anstå tills resultatet av dennas allmänna undersökningar framlagts. Huruvida en blivande undersökning i ämnet bör anförtros åt ungdomsutredningen eller åt annat utredningsorgan lämnar utskottet här öppet.»

Jag kan inte finna annat än att riksdagens avsikt varit att låta utreda denna fråga.

Vad beträffar Riksidrottsförbundets utredning, så var den känd redan vid det tillfälle då riksdagen fattade detta beslut.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det framgår ju att herr Gustavsson också inser att riksdagen inte i det beslut herr Gustavsson åberopar, fattat på hösten 1964, har begärt att en utredning omedelbart skall tillsättas. Riksdagen har ju tvärtom ansett att Kungl. Maj:t bör vänta med att tillsätta en utredning till dess att pågående utredningar slutförts. De har inte slutförts.

Svar på fråga ang. uppgifter om svenska investeringar i Sydafrikanska unionen

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Som jag framhöll så byggde riksdagen sitt ställningstagande den gången på upplysningen att ungdomsutredningen skulle lägga fram sitt betänkande 1965. Något sådant betänkande kommer troligen inte att framläggas, och därför frågar jag statsrådet: När har statsrådet för avsikt att tillätta en sådan utredning?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Tills vidare tänker jag inte vidta några åtgärder för att tillätta en sådan utredning, herr Gustavs-son.

Härmed var överläggningen slutat.

§ 4

Svar på fråga ang. uppgifter om svenska investeringar i Sydafrikanska unionen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat om jag kan upplysa om bakgrunden till uppgifterna i sydafrikanska publikationer om nya svenska investeringar i Sydafrikanska unionen.

Utöver vad som stått att läsa i svensk press har jag inte några informationer om bakgrunden till uppgifter i sydafrikanska publikationer om nya svenska investeringar i Sydafrika.

Spörsmålet om våra kommersiella förbindelser med Sydafrikanska unionen kan rimligen ej tillfredsställande behandlas inom ramen för en enkel fråga. Ämnet berörs i det den 4 mars 1965 offentliggjorda svaret från regeringen till den expertkommitté inom FN, som behandlar eventuella åtgärder mot Sydafrika.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, även om det inte innehöll några nya uppgifter.

I dag lämnas i den svenska pressen nya beklämmande fakta om apartheidpolitiken i Sydafrika, där man nu gått så långt att man infört rasåtskillnad även inom idrotten, så att det för folk som inte har det rätta vita skinnet inte är tillåtet att ens titta på när människor med annan hudkulör bedriver idrott.

Vi vet allesammans att en rad svenska företag har stora investeringar i Sydafrika. Jag har här en förteckning över dessa svenska företag; det är sammanlagt 16 av de största företagen i vårt land. Nyligen har det förekommit uppgifter i sydafrikanska publikationer om att ytterligare två storföretag — Svenska Kullagerfabriken och Volvo — skulle utvidga sin verksamhet och starta fabrikation i Sydafrika. När det gäller SKF har det angivits, att företaget planerar att anlägga ett valsverk i Sydafrika, och när det gäller Volvo har det uppgetts att detta företag planerar att starta fabrikation av motorer och reservdelar.

Representanter för båda dessa företag har i svensk press dementerat uppgifterna, men jag måste säga att dementierna inte förefaller särskilt övertygande. Vi fick liknade dementier också när det gällde Avestas engagemang i ett kromstålverk, men nya fakta har sedan avslöjat vad som verkligen förekommit. Det är också rätt märkligt att dessa båda storföretag, som har en utbyggd representation i Sydafrika, inte tidigare dementerat dessa uppgifter som förekom redan i september månad i sydafrikanska publikationer, utan först nu bekvämar sig att göra det sedan uppgifterna — tack vare de sydafrikanska kommittéer som är verksamma i vårt land — kommit fram i den svenska pressen.

Man måste fråga sig varför sådana här uppgifter publiceras i sydafrikanska publikationer, uppgifter som sedan

Svar på fråga ang. höjning av de familjerättsliga underhållsbidragen

dementeras av berörda svenska företag. Det kan finnas två förklaringar. Den ena är att det finns en saklig grund för påståendena — att det finns vissa planer eller att vissa diskussioner ägt rum. Den andra förklaringen är att det bedrivs en medvetet falsk propaganda från den sydafrikanska regeringens eller andra kretsars sida i syfte att sprida falska uppgifter om den svenska hållningen mot rasförtrycket i Sydafrika. Syftet skulle väl i så fall närmast vara att skapa ett slags motpropaganda mot den bojkott som är under utveckling och som vi hoppas skall utvidgas.

Jag anser det utomordentligt viktigt att man klarlägger de faktiska förhållanden, som ligger bakom dessa påståenden från den sydafrikanska regeringens sida. Jag skulle vilja hemställa att handelsministern tar ett initiativ för att på lämpligt sätt undersöka vilken saklig grund som finns för dessa uppgifter i sydafrikanska publikationer om nya stora svenska investeringar i Sydafrika.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Redan av mitt svar framgår att jag avböjer att ta upp en debatt kring dessa frågor vid detta tillfälle; vi får — som herr Hermansson väl vet — möjlighet att återvända till dem inom kort.

Jag vill emellertid tillägga två ting.

Den svenska regeringen kan rimligtvis inte ställas till ansvar för uppgifter i sydafrikanska publikationer.

Det andra jag vill tillägga är, och det kan möjligen glädja herr Hermansson, att även vi är medvetna om den diskriminering på idrottens område — jag talar nu alltså icke om de kommersiella förbindelserna, som jag i dag inte vill diskutera — som förekommer i Sydafrika. Om det kan vara herr Hermansson till någon glädje kan jag meddela att jag som ordförande i Svenska fotbollförbundet varit med om att driva fram ett beslut om att utesluta sydafrikanska fot-

bollförbundet från allt deltagande i idrottsevenemang som arrangeras av den fotbollsinternational som vi har i FIFA.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag noterar naturligtvis det sista meddelandet med stor tillfredsställelse. Men jag tror att det är nödvändigt att handelsministern också tar vissa initiativ på det kommersiella området. Jag är naturligtvis överens med honom att vi under en frågestund inte uttömmande kan behandla denna fråga. Men han har i sitt svar till mig erinrat om det svar av den 4 mars 1965 angående våra relationer till Sydafrika, som den svenska regeringen avgivit till en FN-kommitté. I det svaret uppgavs, att det under senare tid inte gjorts några nya svenska privata investeringar i Sydafrika. Jag vet inte exakt vilken tidpunkt den uppgiften avser, men de uppgifter som framkommit angående Volvo och SKF gör att detta svar från den svenska regeringens sida tydligen måste tas med en nypa salt.

Jag har inte velat ställa regeringen till svars för vad SKF och Volvo gjort eller planerar att göra i detta avseende. Men jag upprepar vad jag sade förut: Jag tror det skulle vara synnerligen värdefullt om handelsministern med de möjligheter han har till sitt förfogande ville föranställa om en undersökning för att fastställa vilka sakliga förhållanden som ligger bakom de sydafrikanska uppgifterna i detta avseende eller eventuellt fastställa att det från sydafrikansk sida bedrivs en medveten propaganda för att sprida falska uppgifter om våra relationer till Sydafrika. Det är utomordentligt viktigt att detta blir fastställt för världsoinionen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. höjning av de familjerättsliga underhållsbidragen

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. tidpunkten för färdigställande av instrumentlandningssystem ILS vid flygplatserna i Halmstad och Örnsköldsvik

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Mundebo har frågat mig om regeringen avser att för årets riksdag framlägga förslag om höjning av de familjerättsliga underhållsbidragen.

Genom lagen den 6 juni 1952 om höjning av vissa underhållsbidrag möjliggjordes en anpassning av de familjerättsliga underhållsbidragen till penningvärdesutvecklingen. Lagen har sedan reviderats med jämna 5-årsintervaller.

Vid 1961 års riksdag väcktes motion om utredning av frågan om en generell uppräknings av de civilrättsliga underhållsbidragen även på grund av allmän standardhöjning. I enlighet med riksdagens anhållan överlämnade Kungl. Maj:t genom beslut den 12 maj 1961 motionen till familjerättskommittén för att beaktas vid kommitténs arbete.

Kommittén avlämnade den 30 juni 1964 en promemoria i ämnet. Kommittén fann sig på närmare anförda skäl inte böra förorda lagstiftning om uppräknings av underhållsbidrag med hänsyn till allmän välförbättring. Där emot ansåg kommittén angeläget att 1952 års lag om höjning av vissa underhållsbidrag ersätts med bestämmelser som ger en kontinuerlig anpassning av underhållsbidrag till ändringar i penningvärdet. Kommittén har emellertid med hänsyn till sitt uppdrag inte utarbetat något förslag i detta hänseende.

Kommitténs promemoria har remissbehandlats och remissvaren bearbetas f. n. inom justitiedepartementet. Jag kan dock inte utlova att förslag i ämnet kommer att föreläggas årets riksdag.

Vidare anförde

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga. Av detta framgår att han inte kan

utlova att förslag i ämnet kommer att föreläggas årets riksdag. Det beskedet beklagar jag. Den senaste uppräknings av underhållsbidragen skedde genom beslut vid 1962 års riksdag, och den höjningen avsåg då bidrag som hade fastställts fram till och med 1959. Sedan dess har det emellertid skett betydande förändringar i penningvärdet. Konsumentprisindex var år 1960 159 enheter och är nu uppe i 185. Det innebär en höjning med nära 17 procent under denna period, och det betyder mycket för de människor som får bidragen.

Familjerättskommittén underströk att de långa tidrymderna mellan ändringarna i 1952 års lag medförde betydande nackdelar. De underhållsberättigade måste vidkännas eftersläpningar, och de underhållsskyldiga drabbades av plötsliga höjningar. Kommittén menade därför att lagen borde ersättas med bestämmelser om kontinuerlig anpassning av underhållsbidragen till ändringar i penningvärdet, och kommittén framhöll, jag citerar: »att finna en användbar metod för en sådan indexreglering bör icke vara så svårt». Mot den bakgrunden borde det ha varit möjligt att förelägga årets riksdag förslag i detta ämne. Ett sådant förslag hade kunnat ge ökad trygghet åt många människor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. tidpunkten för färdigställande av instrumentlandningssystem ILS vid flygplatserna i Halmstad och Örnsköldsvik

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Oskarson har frågat mig huruvida de ILS-anläggningar,

Svar på fråga ang. tidpunkten för färdigställande av instrumentlandningssystem ILS vid flygplatserna i Halmstad och Örnsköldsvik

som enligt årets statsverksproposition är föreslagna på flygplatserna i Halmstad och Örnsköldsvik, planeras och genomföres på sådant sätt att de kan tas i bruk hösten 1965.

Enligt vad jag inhämtat från luftfartsstyrelsen beräknas ifrågavarande anläggningar kunna tas i bruk under november och december 1965. Tidpunkten kan emellertid komma att förskjutas något beroende på tidpunkten för färdigställandet av ganska omfattande markarbeten för anläggningen i Örnsköldsvik och på utfallet av vissa planerade prov rörande placeringen av den s. k. glidbanesändaren i Halmstad.

Vidare anförde:

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det positiva svaret på min fråga. Det är självklart att det tar tid att klara av en del tekniska detaljer, men vad som var det mest angelägna för mig var att få besked om att inte några formella förhinder av något slag skulle fördröja att anläggningarna kan tas i bruk.

Instrumentlandningssystemet bidrar i hög grad till att öka trafiksäkerheten, och det förbättrar kanske i ännu högre grad regulariteten och därmed alla de fördelar som sammanhänger med en ur tidtabellssynpunkt sett stabil förbindelse.

Om vi ser på linjen Stockholm—Halmstad—Ängelholm kan konstateras att passagerarantalet vad Halmstad beträffar under de senaste månaderna sjunkit nära 50 procent. En sådan nedgång är rätt naturlig efter den olycka som inträffade där förra året. Det är ingenting att förundra sig över, och det är en naturlig reaktion. Flera företag i Halmstad med omnejd har bland sina anställda uttryckt bestämda önskemål att dessa skall välja annat transportmedel än flyget i samband med tjänste-

resor — ett av de större företagen har t. o. m. utfärdat totalförbud intill dess att flygplatsen i Halmstad försetts med bättre teknisk utrustning för landning.

Jag kan här nämna att antalet passagerare under februari månad i år var 464 till Halmstad och 481 från Halmstad. Motsvarande siffror var förra året 741 respektive 657. Som jag ser saken är det därför i allra högsta grad angeläget att de ILS-utrustningar, som enligt statsverkspropositionen för nästa budgetår är föreslagna, så snart som möjligt kan tas i bruk, helst innan höstvädret med regn och dimma och vad det innebär för hela landet — kanske allra mest för västkusten — vållar svårigheter för våra flygförbindelser. Detta är av intresse inte bara för Linjeflyg, utan det är ett mycket stort allmänt intresse. Sett ur företagets synpunkt är det en mycket stor nackdel att inte kunna låta personalen anlita flyget, som är tidsbesparande och därmed också vinstgivande.

Jag har helt naturligt inte tagit upp denna fråga därför att jag anser att Halmstad eller Örnsköldsvik skulle ha någon prioritet när det gäller tekniska förbättringar för flygsäkerheten, utan det är därför att jag och många med mig säkerligen är angelägna om att utbyggnadstakten då det gäller att förse våra flygplatser med bättre säkerhetsanordningar bör vara så snabb som möjligt. Jag konstaterar att statsrådet har sagt att dessa anordningar bör kunna tas i bruk i november eller december i år, och därmed är jag fullt tillfredsställd.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag vill till frågeställaren bara säga att vi från departementets sida gör vad som över huvud taget är möjligt att göra för att få fram dessa ILS-anläggningar. Regeringen hade för övrigt tagit ställning i fråga om dessa

Svar på fråga ang. den statliga kreditgarantien för förvärv av jordbruksfastighet

båda ILS-anläggningar långt innan den tragiska ängelholmsolyckan inträffade. På ett mycket tidigt stadium ingick sålunda i våra planer att förse flygplatserna i Halmstad och Örnköldsvik med ILS-anläggningar. Detta gjorde det möjligt att utföra vissa förarbeten.

Jag vill emellertid understryka att det på grund av vissa omständigheter som angetts i svaret kan inträffa att den av mig angivna tidtabellen för anläggningarnas ibruktagande, november—december, inte helt håller. Även om allt tyder på att tidtabellen kommer att klaffa måste jag gardera mig då vissa ting kan inträffa som är av den arten att det inte står i mänsklig makt att påverka dem. Men jag kan försäkra frågeställaren och även den flygande allmänheten att departementet gör vad som kan göras för att öka regulariteten på dessa flygplatser. Åtgärder har också vidtagits på andra flygplatser för att öka trafiksäkerheten och framför allt regulariteten.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Jag konstaterade redan tidigare att jag var tacksam och nöjd med svaret som statsrådet gav, och jag kan försäkra statsrådet att det inte bara är jag utan även många andra som är nöjda med den inställning statsrådet gett till känna.

Vi är övertygade om att allt göres för att få fram dessa trafiksäkerhetsanordningar så fort det över huvud taget är möjligt — helt naturligt under samtidigt beaktande av andra lika viktiga problem som statsrådet har att ta ställning till.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. den statliga kreditgarantien för förvärv av jordbruksfastighet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Borrby har frågat om jag har för avsikt att vidta åtgärder i syfte att ge de lantbrukare, som vid förvärv av jordbruksfastighet inte har behov av statlig kreditgaranti på grund av att säljaren önskar ha medel inestående i företaget, möjlighet att senare, exempelvis vid säljarens frånfälle, beviljas statlig kreditgaranti.

Syftet med de aktuella kreditgarantierna är att underlätta för lantbrukare med otillräckligt eget kapital att förvärva bärkraftiga jordbruk eller tillskottsjord. Lånegaranti beviljas inte om lantbrukaren själv har större kapital än som erfordras för jordbruksdriften eller kan klara finansieringen på skäliga villkor utan sådan garanti. Kreditgaranti för lån avsedda endast för omplacering av äldre krediter i redan ägt företag överensstämmer enligt min mening inte med syftet med detta stöd. Någon anledning att ändra bestämmelserna på sätt herr Larsson åsyftar anser jag därför inte föreligga.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min enkla fråga vilket dock inte riktigt avser den av mig åsyftade kategorien.

Det är riktigt, som statsrådet säger, att kreditgaranti för lån, avsedda endast för omplacering av äldre krediter i redan ägt företag, inte överensstämmer med syftet med här ifrågavarande stöd.

Jag vill gärna erkänna att jag måhända borde ha använt en något annan formulering i min fråga. Jag skall nu, eftersom jag kanske inte uttryckt mig tillräckligt tydligt, försöka att mycket kortfattat säga vad jag avsåg.

Min fråga gäller sådana fall där blivande företagare har otillräckligt kapital för förvärv av jordbruksfastighet och där säljaren, som ofta dikterar villko-

Svar på fråga ang. ersättningen för intrång enligt strandlagen

ren, önskar ha köpesumman inestående i företaget och få denna förräntad av köparen.

Om säljaren sedan avlider efter några år uppkommer ofta den situationen att hans arvingar önskar få ut sitt arv i kontanter. Då står företagaren med den nystartade rörelsen inför mycket stora svårigheter när det gäller att finansiera den redan förvärvade fastigheten.

Enligt nuvarande bestämmelser kan statlig kreditgaranti inte beviljas annat än just i anknytning till själva förvärvet. Vad jag nu efterlyser är möjligheten att även i vissa sådana besvärliga fall bevilja statlig kreditgaranti.

Jag känner till en del nystartade företag som efter några år kommit i denna situation och är nödsakade att avyttra fastigheten eftersom det visat sig omöjligt att skaffa borgen och upprätta en ny finansieringsplan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag tyckte inte att herr Larssons i Borrbby förtydligande förde längre än vad som framgår av den fråga han ställt.

Har man suttit som jordbrukare ett par år är man att anse som etablerad och då inträder väl ett annat förhållande än det som föreligger för dem som skall börja som jordbrukare. Vill man skaffa sig garantier härvidlag måste den nytillträdande förvissa sig om att han har möjligheter att få behålla kapitalinsatsen i företaget under en tid framöver och således inte försätta sig i ett så osäkert läge som jordbrukaren i det fall herr Larsson i Borrbby åsyftade tydligen har gjort.

Jag vidhåller att detta är en fråga som inte har något att skaffa med den form av stödgivning som vi i dag diskuterar.

Herr **LARSSON** i Borrbby (cp):

Herr talman! Det är lätt att säga att man bör förvissa sig om sådana garan-

tier, men allteftersom fler och fler presumtiva köpare släpps in på marknaden blir följden den, att det blir säljaren som dikterar villkoren, och han bestämmer då helt enkelt att pengarna skall vara inestående.

Jag vill gärna medge att det delvis kan bero på okunnighet från köparens sida att han inte förvissas sig om detta, men denna okunnighet innebär för dagen att man i regel har för sig att det går att få denna kreditgaranti i efterhand. Det råder emellertid tveksamhet om detta ute i lantbruksnämnderna. Jag skall inte här nämna några exempel, men det finns dock sådana att anföra, där denna kreditgaranti har lämnats i efterhand, vilket gett upphov till en viss osäkerhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. ersättningen för intrång enligt strandlagen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundberg har frågat, om jag i samband med beslut rörande ersättning för intrång enligt strandlagen kommer att vidta effektiva åtgärder för att hindra en upprepning av den miljonrullning med allmänna medel, som vi fick uppleva i samband med s. k. intrång i fiskerätt.

Jag vill framhålla att, såsom närmare framgår av tredje lagutskottets utlåtande nr 41 till fjolårets riksdag, naturvårdslagens bestämmelser om bl. a. strandskyddet och de därtill anknutna ersättningsreglerna är så konstruerade att de inte automatiskt föranleder utgifter för ersättningar. Varje uppkommande fråga om disposition av medel till ersättningar, som överstiger 50 000 kr., skall för övrigt av statens naturvårdsnämnd hän-

Svar på fråga ang. utredningen om arbetstidsförkortning

skjutas till Kungl. Maj:ts prövning. Någon anledning att vidta ytterligare åtgärder anser jag inte föreligga.

Vidare anförde

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga. Jag får erkänna att jag har den förhoppningen, att den nuvarande jordbruksministern på ett annat sätt än vad hans företrädare gjorde när det gällde ersättning för s. k. intrång i fiskerätt kommer att ingripa och försöka schasa bort den typ av markägare som vid olika tillfällen kommer och vill sätta sig i statens knä för att få bidrag på andras bekostnad.

Orsaken till att jag framställde min enkla fråga är en artikel i RLF-tidningen, där det flaggas om att en juridisk avdelning nu har inrättats inom RLF och vari det sägs att den juridiska avdelningen skall behandla ärendet på så sätt, att i första omgången en ansökan inlämnas om rätt att uppföra byggnader inom det berörda området. Om denna ansökan bifalles har alltså inget intrång uppkommit. Om ansökan däremot avslås, vilket är att förvänta i de flesta fallen, skall förhandlingar uppstå med länsstyrelsen om ersättning för den ekonomiska skada som därigenom drabbar fastighetsägarna. Möjligheterna att erhålla ersättning samt ersättningarnas storlek är ju osäkra, eftersom dessa frågor ännu befinner sig i ett inledande skede.

Jag anser det vara både upprörande och anmärkningsvärt att en facklig organisation på ett ensidigt sätt ånyo skall använda sina resurser för att uppsköta allmänheten i olika avseenden. När det gällde intrång i fiskerätt var det strandägarna som tog denna ersättning. Jag vet att man i ett fall hade betalat 10 000 kronor för ett hemman. Man fick 24 000 kronor för intrång i fiskerätt. I ett annat fall fick 140 ägare av fiskevatten i Mälaren över 2 miljoner i sådan ersättning.

Nu skall RLF:s juridiska byrå på bekostnad av andra markägare, som inte har strandområden, ånyo komma med oskäligen anspråk och göra framställningar som liknar det som en i Uppsala bosatt advokat gjorde å fiskerättsinnehavares vägnar, där ett bolag fick 94 000 kronor för intrång i fiskerätt, vilken låg innanför en bom där man förvarade råvara till sitt eget verk.

Jag vill att herr statsrådet skall förstå att det finns anledning att nu ingripa och stoppa denna mycket obskyra verksamhet. Det måste sättas stopp någon gång för att inte vissa kategorier ständigt och jämt skall vara understödstagare och ta hem inkomster som de icke gör någon som helst arbetsinsats för. Jag förväntar att herr statsrådet följer detta med uppmärksamhet och ingriper i tid, så att vi inte får en upprepning av den onödiga utgift på 50—60 miljoner som det s. k. intrånget i fiskerätt medförde. Detta intrång har icke medfört att staten äger vattenområdena trots att de har betalats med minst tre, fyra gånger det värde de skulle ha om det vore fråga om landområden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. utredningen om arbetstidsförkortning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har frågat om jag kan upplysa, när 1963 års arbetstidskommitté kan väntas framlägga sitt förslag och när propositionen i frågan kan föreläggas riksdagen.

Av uttalanden från regeringshåll har det redan framgått, att före utgången av innevarande mandatperiod för andra kammaren skall betänkande i ämnet ha lämnats, remissbehandlingen avslutats och proposition förelagts riksdagen för

Svar på interpellation ang. utbyggnad av barnstugeverksamheten

beslut om en arbetstidsförkortning. Detta ämnar regeringen fullfölja.

statsrådet nu har sagt att det i sämsta fall inte blir förrän 1968.

Härmed var överläggningen slutad.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min enkla fråga. Det är ju andra gången som jag har ställt denna fråga till statsrådet. Vad som förestavat en upprepning av frågan är, att denna arbetstidskommitté under tiden november 1963—oktober 1964 bara sammanträtt fem gånger. Det är inte den takt som man hade förväntat att kommittén skulle arbeta i. Därtill har, sedan vi sist talade i detta ämne, en rad nya skäl framkommit som enligt mitt sätt att se också kräver en snabbare utredning.

Jag är naturligtvis tacksam för att vi nu har en tidsbegränsning att gå efter. Men i sämsta fall betyder detta att kommittén kommer att ha arbetat i fem år med en fråga, som arbetare och tjänstemän ute på arbetsplatserna väntat skulle få en betydligt snabbare lösning.

Bland de förvärvsarbetande har en förskjutning mot högre åldrar ägt rum, och med det ökade tempo och den hets som numera råder på arbetsplatserna orkar många människor inte med den arbetstid som nu gäller. Jag behöver inte hänvisa till sådana händelser som inträffat t. ex. hos Scania-Vabis i Södertälje och på andra större arbetsplatser och som klart tyder på att arbetstakten är för hög och arbetstiden för lång.

Därtill har vi fått besked om att man inom en rad arbetarorganisationer och tjänstemannaorganisationer har väntat en arbetstidsförkortning inom en tidrymd, som jag nog vågar säga är kortare än den socialministern här angivit.

Jag är tacksam, herr talman, för svaret, och vi hoppas att det skall gå att skynda på frågans lösning, även om

§ 10

Justerades protokollen för den 9 och den 10 innevarande mars.

§ 11

Svar på interpellation ang. utbyggnad av barnstugeverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig dels om jag avser att utforma konkreta planer för bättre stimulans åt kommunerna för utbyggnad av barnstugeverksamheten, dels om jag överväger att avdela extra personal inom socialstyrelsen, så att bättre förutsättningar skapas att i samverkan med kommunerna uppnå målsättningen 20 000 daghemsplatser fram till år 1970.

Jag vill nu besvara dessa båda frågor.

I slutet av år 1962 fanns nära 10 300 daghemsplatser i landet, en numerär som varit praktiskt taget oförändrad sedan 1950-talets förra hälft. Åren 1963 och 1964 fick vi dock ett tillskott av daghemsplatser på ca 1 200, varigenom antalet vuxit till f. n. omkring 11 500. Detta är dock långt ifrån tillräckligt. Ökningen har varit mindre än väntat efter den avsevärda höjning av statsbidragen till daghem och fritidshem som trädde i kraft den 1 juli 1963. Man måste då försöka även andra medel för att stimulera den kommunala verksamheten på detta angelägna område.

I sådant syfte inbjöd socialdepartementet representanter för kommuner, ämbetsverk och organisationer, vilka berörs av frågan, till en konferens som ägde rum den 18 januari i år och som samlade cirka 200 deltagare. Represen-

Svar på interpellation ang. utbyggnad av barnstugeverksamheten

tanter för centrala verk med anknytningar till samhällets barnstugeverksamhet belyste situationen från olika utgångspunkter. En diskussion följde i vilken kommunala representanter tog livlig del. Som jag framhöll i ett inledningsanförande på konferensen ställs i våra dagar många anspråk på den kommunala aktiviteten och kommunerna nödgas göra en angelägenhetsgradering av sina ny- och utbyggnadsbehov. Därvid bör dock daghemmen sättas högt på listan av investeringsobjekt i de kommuner, som har en arbetsmarknad där kvinnofrekvensen är stor eller skulle kunna bli stor och där den kvinnliga arbetskraften kan få en nyckelroll för utvecklingen — inte minst av den kommunala servicen.

1963 års förstärkning av anslagen till daghemmen innebar en vädjan om prioritering till dessas förmån. I samma syfte har inrättats en central samarbetsgrupp för daghem och fritidshem. Den bildades i februari 1963. Samarbetsgruppen, där socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och bostadsstyrelsen är representerade, har till uppgift att söka stimulera intresset hos de lokala myndigheterna för en förbättrad planering av kommunala åtgärder för barntillsynen samt bistå kommunerna med råd och upplysningar, ordna informationsmöten länsvis eller för grupper av län etc. På samarbetsgruppens initiativ har efter hand bildats lokala samarbetsgrupper med representanter för olika statliga myndigheter på länsplanet, för de fackliga organisationerna och för arbetsgivarna. På de flesta håll är sådana länsgrupper nu tillsatta och de börjar komma igång med sitt arbete. Medel för verksamheten har ställts till förfogande av Kungl. Maj:t.

Både på det centrala och det lokala planet är sålunda samarbetsgrupper verksamma för att hjälpa kommunerna med daghemsanläggningar och med en rationell drift av dessa. Man studerar seriebyggda paviljonger, färdigförpac-

kade måltidsportioner m. m. Vidare kan nämnas att en utredning av frågan, hurvida en mera flexibel organisation av barnstugeverksamheten är tänkbar med daghem och lekskolor i olika kombinationer, nyligen har anförtratts särskilda sakkunniga. Målsättningen är därvid en ökad tillgång på samhällelig barntillsyn över huvud taget.

Beträffande frågan om socialstyrelsens personal får jag framhålla, att jag naturligtvis inte har befogenhet att »avdela extra personal inom socialstyrelsen» till något ändamål. Det är ledningen för socialstyrelsen som har att disponera sin personal på sätt den finner lämpligt inom ramen för anslagen. I avvaktan på slutförandet av utredningen om socialstyrelsens omorganisation har dock 250 000 kronor anslagits för innevarande budgetår och föreslagits även för nästa budgetår för anställandet av extra personal. För budgetåret 1965/66 tillkommer dessutom tre nya befattningar för en administrativ sektion, som kommer att avlyfta rent administrativa uppgifter från övriga byråer. Detta innebär uppenbarligen vissa möjligheter för verksamheten att förstärka arbetskraften på en byrå som anses underförsörd.

Vidare anförde:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Till statsrådet Ulla Lindström vill jag framföra ett tack för det utförliga svaret på min interpellation.

Jag ser att statsrådet Lindström helt är inne på tanken att det måste göras mer för att daghemsbyggandet verkligen skall komma i gång i kommunerna i sådan omfattning som man rimligen har rätt att kräva. Statsrådet Lindström är liksom jag — såsom jag uttryckt i min interpellation — besviken över att den ökning av daghemsbyggandet har uteblivit som man hoppades på efter det de förbättrade statsbidragen beslöts

Svar på interpellation ang. utbyggnad av barnstugeverksamheten

år 1963. Detta måste ju inge allvarliga bekymmer för framtiden.

Vissa åtgärder är nu på gång för att få en ändring till stånd. Det framgår av svaret, och har man följt pressen den senaste tiden vet man att denna också i hög grad har bildat en så gott som enig opinion i frågan om fler daghemsplatser. Vad som emellertid förvånar mig är att man dröjde ända till den 18 januari i år med att ordna den omskrivna konferensen i syfte att stimulera den kommunala verksamheten på detta angelägna område. Nog såg man mycket tidigare varthän det lutade och nog borde man då ha reagerat snabbare än som nu blev fallet.

Jag hoppas också mycket av de samarbetsgrupper som nu arbetar både centralt och lokalt — jag är den första att önska dessa grupper lycka till — men jag tror att den avgörande orsaken till den långsamma utbyggnadstakten i fråga om barnstugeverksamheten, speciellt nu daghemmen, är kommunernas ekonomiska bekymmer trots ökade statsbidrag till anläggningskostnaderna. Dessa bekymmer har kommunerna till stor del råkat i på grund av en annan, speciellt tidigare, statlig ekonomisk politik gentemot dem, men denna fråga hör ju inte till ämnet i dag. Ute i kommunerna har man varit tveksam inför de kostnader som åsamkas dem i fråga om driften av daghemmen, även om man enligt min mening aldrig får se omvårdnaden av våra barn ur krasst ekonomiska synpunkter. En större satsning också här från statens sida — alltså i fråga om driftkostnaderna till daghem — tror jag därför skulle vara den verkliga hjälpen i positiv riktning. Jag skulle därför gärna vilja veta om också statsrådet Lindström kan ställa sig positiv till en sådan tanke.

Det är nog inte bara ekonomien som spelar en roll härvidlag — även om denna är den viktigaste. Vad vi på detta område också har att bekämpa är gammal slentrian i fråga om tänkandet över

huvud. Jag tror därför att man måste satsa mycket hårt på att få i gång en bred upplysningsverksamhet också bland våra kommunalpolitiker. Man måste äntligen komma därefter att de gamla förlegade inställningarna till barnstugeverksamheten över huvud försvinner. Denna attityd har i dag överlevt sig själv. Vi måste här gå till grunden och genom upplysning och forskning få den inställningen utrotad en gång för alla. Jag hoppas därför att statsrådet Lindström också på denna punkt är beredd till insatser i samråd med de organ som redan finns.

Enligt vad jag kan förstå av svaret delar statsrådet Lindström själv inte denna förlegade inställning. Det kanske förhåller sig så som sagts i en av kvällstidningarna i Stockholm den 1 mars i år — jag citerar: »Gamla mäns uppfattning, om unga kvinnors rätta plats leder till tragedier inte bara för de vuxna utan också för en hel generation av barn. Daghems krisens tråkiga konsekvenser kan därför komma att sträcka sig in i nästa århundrade.»

Sedan vill jag framhålla en annan sak i fråga om daghemmen: Allt måste göras för att få till stånd en bättre spridning av daghemmen här i landet. Stockholm har ju hälften av alla daghemsplatser — sedan kommer Malmö och Göteborg. Det finns många orter som inte har några daghem. Det är inte försvarligt. Jag tror att det är nödvändigt att också här anlägga litet mer planerings- och lokaliseringssynpunkter.

I debatten här i kammaren när de ökade statsbidragen 1963 beslöts sade jag att vid första påseendet kunde den fördubbling av daghemsplatserna fram till 1970, som man då syftade till, kanske anses vara ett stort steg framåt, men jag ifrågasatte om detta platsantal verkligen skulle komma att förslå med den utveckling vi har. Jag är i dag av samma mening och har genom utvecklingen de senaste åren ytterligare stärkts i

Svar på interpellation ang. utbyggnad av barnstugeverksamheten

min tro att vi måste inte bara fördubbla utan kanske tredubbla antalet daghemsplatser till 1970. Skall vi emellertid åtminstone kunna nå den första målsättningen är det bråttom.

Min andra fråga beträffande extrapersonal centralt för denna verksamhet föranleddes bl. a. av detta faktum. Naturligtvis begriper jag att statsrådet Lindström inte har befogenhet att blanda sig i socialstyrelsens inre angelägenheter. Men om socialstyrelsen verkligen får reda på att man i dag är missnöjd med det sätt på vilket den sköter just denna detalj, så tror jag att man på socialstyrelsen är tacksam för att få veta detta.

Nu framgår av svaret i dag att man anslagit för innevarande och nästa budgetår summa 250 000 kronor för anställande av extrapersonal på socialstyrelsen i avvaktan på att den utredning skall bli klar som behandlar omorganisation av socialstyrelsen. Dessutom inrättas ju tre nya befattningar för en administrativ sektor. Det är väl bara då att hoppas att man från verksamhetens sida söker förstärka resurserna just på den avdelning som har hand om barnstugeverksamheten. Vissa möjligheter härtill finns ju enligt vad statsrådet Lindström mycket riktigt säger. En sådan förstärkning borde i dag framstå som en absolut nödvändighet, ty — såsom jag tidigare sade — det är bråttom.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Fru Ryding var besviken över att de nya statsbidragsbestämmelserna inte har resulterat i ett större antal nya daghemsplatser än som är fallet. Jag har också givit uttryck för besvikelse häröver, även om jag tycker att fru Ryding har överdrivit något i sin interpellation, där hon talar om i grunden grusade förhoppningar. Det har i alla fall inte förflutit mer än ett och ett halvt år sedan statsbidragen femdubblades, och den kommunala

planeringen tar tid. Man brukar tala om rullande femårsplaner för nya bostadsområden, och även daghemmen kommer in i den omloppstiden. Det har inte varit tekniskt möjligt att få någon statistik över hur stort tillskottet av daghemsplatser varit under 1964, så att man kunnat tidigare arrangera den konferens som ägde rum den 18 januari i år. Ingenting har försenats.

De uppgifter, som socialstyrelsen för långtidsutredningens räkning nyligen har infordrat från landets samtliga kommuner, ger dock den första påseendet — materialet är nämligen knappast bearbetat ännu — vid handen att utsikterna för daghemsbyggandet nu är något mera hoppgivande än vad som kunde utläsas av de uppgifter jag hade när statsverkspropositionen skrevs.

Fru Ryding talade om den allmänna opinionen, som dels höll tillbaka utbyggandet genom förlegade åsikter, dels också verkade som pådrivande kraft. Jag vill helt betona den nytta som den allmänna opinionen gör som pådrivande kraft. Jag har redan nämnt vad regeringen gjort för att stimulera opinionen genom aktiveringskommittéer, till vilka vi anslagit medel. Dessa kommittéer är som jag nämnde nu i verksamhet.

Fru Ryding frågade även, om jag var beredd att säga huruvida jag ställde mig positiv till en större satsning av staten genom — som jag fattade det — direkta statsbidrag för daghemsverksamheten. Jag anser dock att det är alldeles för tidigt att yttra sig om huruvida de direkta statsbidragen till daghemsverksamheten behöver ökas eller ej. Vi vet för närvarande inte om det är statsbidragens storlek, som kommunerna bryr sig om, eller om det är andra utbyggnadsbehov — t. ex. bostäder, skolor och kommunikationer — som tränger sig fram så starkt att kommunerna låter daghemmen vänta, därför att planeringsresurserna, de personella tillgångarna, inte räcker. Detta skall emellertid

Svar på interpellation ang. utbyggnad av barnstugeverksamheten

undersökas av den nya barnstugeutredningen som inledde sitt arbete här-om veckan. Den skall också analysera statsbidragsvillkoren och deras effekt vid olika kombinationer av samhällelig barntillsyn.

Fru Ryding behöver kanske inte vara så pessimistisk att hon tror, att daghems-krisen skall sträcka sig in i nästa århundrade. Med förenade krafter skall det nog röra sig litet fortare på detta område i fortsättningen.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Det var bra att jag fick kompletterande upplysningar. Det skall alltså utredas om statsbidragens storlek är orsaken till den långsamma utvecklingen. Jag betonade emellertid i mitt förra anförande — och för att undvika allt missförstånd upprepar jag det — att jag ifrågasätter huruvida inte statsbidrag skulle kunna utgå för driftkostnaderna. Man skulle kunna tänka sig att det utgår i samma utsträckning som t. ex. till skolväsendet, så att kommunerna inte får så stora driftkostnader.

Det var inte jag som uttryckte den pessimistiska åsikten att daghems-krisen skulle sträcka sig in i nästa århundrade, den kom till uttryck i en ledare i en tidning i Stockholm. Jag sade tvärtom — och det vill jag understryka — att jag inte ser så pessimistiskt på frågan. Det rör sig dock på detta område, och vi skall alla medverka till att de pessimistiska farhågorna inte besannas. Enligt vad jag kunde förstå är statsrådet Lindström för sin del beredd att satsa hårt på att få till stånd ändrade förhållanden. Vi måste naturligtvis dock följa frågan så att barnstugeverksamheten inte återigen hamnar i samma prekära läge som i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 39, angående val av

ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Därvid anförde

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Efter samråd mellan kamrarnas talmän får jag hemställa att kammaren måtte besluta att vid plenum onsdagen den 24 innevarande mars företaga val av tre ombud och tre suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Denna hemställan bifölls.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 13

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 44, angående bidrag till handelshamnar och farleder för budgetåret 1965/66, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg förslagsanslag till folkpensioner, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 52, angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till uppförande eller inrättande av barnhem m. m.,

nr 53, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, samt

nr 56, angående anslag för budgetåret 1965/66 till barnmorskeläroanstalterna och statens sjuksköterskeskolor m. m.

§ 14

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående anordnandet av ett klipparkiv för riksdagens räkning.

Interpellation ang. effektivisering av den militära sjukvården

§ 15

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den å bordet vilande motionen nr 757.

§ 16

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial nr 8—13, statsutskottets utlåtanden nr 10 och 30, bevillningsutskottets betänkanden nr 9 och 11—14, första lagutskottets utlåtande nr 10, andra lagutskottets utlåtanden nr 19—21, 23 och 25, tredje lagutskottets utlåtanden nr 6 och 8—10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 5—9.

§ 17

Interpellation ang. effektivisering av den militära sjukvården

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONASSON (cp), som yttrade:

Herr talman! Under pågående manöver, som förra veckan hölls i Västmanland, avled efter en tids sjukdom en 20-årig värnpliktig från Kristinehamn på Sala lasarett till följd av influensa. Dessförinnan hade han och hans kamrater fått ligga i ett oeldat tält. Då den värnpliktige kom till lasarettet i Sala hade han 40 graders feber. På fältsjukhuset hade han erhållit magnecyl. Hans allmäntillstånd försämrades, och han avled i torsdags på lasarettet. Det har också rapporterats att hälsotillståndet ej varit det bästa bland de trupper, som deltagit i manövern.

Det har ifrågasatts, om den värnpliktige erhållit den vård hans sjukdomsläge krävt. Eventuella missförhållanden på detta område skadar allvarligt krigsmaktens anseende i allmänhetens ögon och väcker stark misstro mot försvaret och dess inrättningar i ett läge, då vi behöver en positiv syn på försvarsfrågan om försvarsviljan skall kunna upprätthållas. När övningar sker under fredsförhållanden är det givetvis av vikt

att fältförbanden får utstå hårda påfrestningar för att i någon mån få erfara de fordringar, som ställs under krigsförhållanden. Dock får man icke ge efter på kraven att en effektiv fältsjukvård upprätthålles ej blott vid kaserterna utan även vid fältmässiga övningar. Om denna målsättning ej kan upprätthållas, riskeras att allmänhetens förtroende för försvaret och militärsjukvården undergrävs. I dagens läge är det av största vikt att de värnpliktiga i fredstid har tillgång till med civila förhållanden fullt likvärdig sjukvård.

Med stöd av vad jag har anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att den militära sjukvården för närvarande ger de värnpliktiga och de i försvarsmakten anställda en sjukvård som kan jämföras med den civila?

2. Om så icke är fallet avser statsrådet att vidtaga åtgärder i syfte att effektivisera den militära sjukvården?

Denna anhållan bordlades.

§ 18

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 78, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för deltagande i FN:s fredsstyrka på Cypern.

§ 19

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 46, med förslag till vissa kreditgarantier åt svensk varvsindustri, m. m.,

nr 48, med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 juni 1950 (nr 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, m. m.,

nr 54, angående bemyndigande att

försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.,

nr 58, angående inköp av vissa kulturföremål, och

nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66.

Dessa propositioner bordlades.

§ 20

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr förste vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), motionerna:

nr 759, av herr *Boo m. fl.*,

nr 760, av herrar *Ekström* i Iggesund och *Sundelin*,

nr 761, av herr *Heckscher m. fl.*,

nr 762, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

nr 763, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

nr 764, av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Jonasson*,

nr 765, av herrar *Nelander* och *Mundebo*, och

nr 766, av herr *Svenning m. fl.*; samt motionen nr 758, av herr *Adamsson m. fl.*, om ändringar i andra kammarens ordningsstadga med anledning av riksdagens löne- och krigsdelegationer.

Dessa motioner bordlades.

§ 21

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att på morgondagens föredragningslista dels den i dag bordlagda motionen, nr 758, av herr *Adams-son m. fl.* uppföres närmast efter konstitutionsutskottets två gånger bordlagda memorial nr 12, dels konstitutionsutskottets utlåtande nr 8 och bevillningsutskottets betänkande nr 9 i nu nämnd ordning uppföres närmast efter första lagutskottets utlåtande nr 10 bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

§ 22

Ordet lämnades på begäran till

Herr *ANDERSON* i Sundsvall (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring, m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter lördagen den 27 innevarande mars.

Denna hemställan bifölls.

§ 23

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Rimmerfors*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående innebörden av direktiven för abortutredningen,

fröken *Ljungberg*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående samarbetsnämndernas befogenheter beträffande utredningskanslier inom kommunblocken, och

herr *Werner*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående bedömningen huruvida åtgärd skall företagas mot pornografisk litteratur.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.51.

In fidem

Sune K Johansson

Onsdagen den 17 mars

Kl. 10.00

§ 1

Kondoleanser med anledning av Hennes Majestät Drottningens frånfälle

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela, att till fullgörande av kamrarnas den 9 innevarande mars till talmännen lämnade uppdrag avlästits en skrivelse av följande lydelse:

I enlighet med vid sammanträden med riksdagens kamrar denna dag åt kamrarnas talmän lämnat uppdrag få vi härmed å kamrarnas vägnar framföra riksdagens varma deltagande i den sorg som drabbat Eders Kungl. Majestät och övriga medlemmar av den kungliga familjen och få vi även som uttryck härför överlämna de anföranden vilka av talmännen vid nämnda sammanträden höllös med anledning av sorgebudet om Hennes Majestät Drottningens frånfälle.

Stockholm den 9 mars 1965

Erik Boheman Fridolf Thapper

Från Hans Majestät Konungen har jag nu mottagit följande, den 16 mars dagtecknade skrivelse:

Till Andra Kammarens Herr Talman.

Jag får härmed anmoda Eder att till Riksdagens Andra Kammare framföra mitt och de minas djupt kända tack för Riksdagens varma deltagande i vår djupa sorg. Jag får samtidigt uttala vårt tack för de varmhjärtade ord varmed Ni till Kammaren framfört sorgebudet om min gemåls frånfälle.

Gustaf Adolf

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag hemställa, att kammaren måtte besluta att vid plenum onsdagen den 24 innevarande mars företaga val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige.

Denna hemställan bifölls.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att antalet suppleanter för de valmän, som skall utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tolv.

Denna hemställan bifölls.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 46, med förslag till vissa kreditgarantier åt svensk varvsindustri, m. m.;

till lagutskottet propositionen nr 48, med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 juni 1950 (nr 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 54, angående bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 58, angående inköp av vissa kulturföremål.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, hänvisades propositionen, såvitt avsåg jordbruksdepartementets verksamhetsområde, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 4

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 759—766.

§ 5

Föredrogs den av herr *Jonasson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående effektivisering av den militära sjukvården.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Lag om kommunala renhållningsavgifter

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunala renhållningsavgifter och dels i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottet hade den 10 februari 1965 hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 21, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett i utskottets hemställan intaget förslag till lag om kommunala renhållningsavgifter.

I propositionen föreslogs att kommunerna skulle få rätt att enligt kommunal renhållningstaxa ta ut avgifter av enskilda, inte bara som hittills för hämtning av orenlighet och avfall utan

Lag om kommunala renhållningsavgifter

också för oskadliggörande av avfallet på avstjälningsplatser och i sopförbränningsanläggningar. Den årliga avgiftsökningen för den enskilde i kommuner, som utnyttjade den föreslagna rätten, beräknades till högst omkring 5 kronor per invånare och år.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat den till utskottet den 17 februari 1965 hänvisade motionen I: 639 av herrar *Adolfsson* och *Lager*, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionen I: 639 och med bifall till propositionen nr 21, måtte antaga det i utskottets hemställan intagna förslaget till lag om kommunala renhållningsavgifter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag tycker att utskottsutlåtandet i denna fråga både i sak och i princip är ohållbart. Det ankommer på samhällsorgan av olika slag att sörja för hälsoskyddet, och då bör det också vara samhällets sak att skattefinansiera en sådan verksamhet — alltså inte att ta avgifter på det sätt som utskottet har föreslagit. I sak kan det knappast bli tillfredsställande med en sådan anordning, och i princip innebär utskottets förslag en återgång till metoder som man ju har förkastat sedan länge när det gällt liknande frågor på andra områden.

Jag hemställer därför om bifall till motionen I: 639.

Herr **ADAMSSON** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen

Ändringar i andra kammarens ordningsstadga med anledning av riksdagens löne- och krigsdelegationer

I: 639; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 10, med uppgift på vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna, avseende ändrad lydelse av dels § 62 regeringsformen samt §§ 70 och 71 riksdagsordningen, dels § 50 regeringsformen samt §§ 72 och 73 riksdagsordningen, dels ock § 6 mom. 7 riksdagsordningen.

Herr talmannen gav särskilda propositioner beträffande vart och ett av de tre i utskottets memorial intagna förslagen, nämligen dels på antagande av förslagen, dels ock på förkastande av desamma; och antog kammaren förevärande förslag till ändringar i grundlagarna.

§ 8

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets memorial:

nr 11, med förslag till ändringar i riksdagsstadgan med anledning av riksdagens löne delegation, och

nr 12, med förslag till ändringar i riksdagsstadgan med anledning av riksdagens krigsdelegation.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 9

Ändringar i andra kammarens ordningsstadga med anledning av riksdagens löne- och krigsdelegationer

Föredrogs den å bordet vilande motionen nr 758, av herr *Adamsson m. fl.*, om ändringar i andra kammarens ordningsstadga med anledning av riksdagens löne- och krigsdelegationer.

Därvid anförde

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Herr talman! I denna motion föreslås de ändringar i kammarens ordningsstadga, som påkallas av kammarens nu fattade beslut om riksdagens löne delegation och riksdagens krigsdelegation. Förslaget överensstämmer med ett vid konstitutionsutskottets memorial nr 11 angående löne delegationen fogat utkast utom i vad avser ordningsstadgans § 9, där orden »riksdagens krigsdelegation» tillfogats i texten i enlighet med vad som förutsatts i konstitutionsutskottets memorial nr 12 angående krigsdelegationen.

Om denna motion skulle remitteras till utskott, bleve det nödvändigt att för ändamålet tillsätta ett enskilt utskott. Då saken emellertid synes mig alltför obetydlig för en sådan åtgärd, anser jag att kammaren bör begagna den möjlighet som i detta fall finns — och som motionärerna också pekat på — att avgöra motionen utan remiss till utskott.

Jag hemställer sålunda, herr talman, att kammaren måtte redan i dag bifalla ifrågavarande motion.

Vidare yttrades ej.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 10

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 och 13 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom handelsdepartemen-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

tets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 16***Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 12, punkt B 15, s. 34—38) föreslagit riksdagen att *dels* medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1965/66 beviljas intill ett belopp av 55 000 000 kr., *dels ock* till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 89) och den andra inom andra kammaren av herrar *Börjesson* i Falköping, och *Sjönell* (II: 113), i vilka motioner såvitt nu var i fråga hemställt, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1965/66 skulle upptagas ett reservationsanslag av 3,7 milj. kr., varav för täckande av administrationskostnader 2,2 milj. kr. samt för eventuella förluster som icke borde belasta föreningarna 1,5 milj. kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Larfors* (I: 295) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyström m. fl.* (II: 360), i vilka motioner hemställt att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 2,4 milj. kr., varav 1,9 milj. kr. till

bidrag till administrationskostnader och 0,5 milj. kr. till subventionsmedel;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (I: 296) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.* (II: 359), i vilka motioner hemställt att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader anvisa ett reservationsanslag av 3 milj. kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg* (I: 461) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 561), i vilka motioner hemställt att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 2,5 milj. kr., varav 2 milj. kr. till bidrag till administrationskostnader och 0,5 milj. kr. till subventionsmedel;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Erik Olsson* och *Wikberg* (I: 48) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.* (II: 58), i vilka motioner hemställt att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1965/66 under anslaget Bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa ett med 100 000 kr. förhöjt belopp såsom särskilt bidrag till företagareföreningen i Jämtlands län för stöd åt småföretagsamheten inom länet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 89 och II: 113, såvitt nu var i fråga, ävensom motionerna I: 48 och II: 58, I: 295 och II: 360, I: 296 och II: 359 samt I: 461 och II: 561,

a) medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1965/66 beviljas intill ett belopp av 55 000 000 kr.;

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

b) till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Per Jacobsson, Källqvist, Åkerlund, Harry Carlsson, Strandberg, Johan Olsson, Bohman, Ståhl* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors, Björkman* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 89 och II: 113, såvitt nu var i fråga, ävensom motionerna I: 48 och II: 58, I: 295 och II: 360, I: 296 och II: 359 samt I: 461 och II: 561,

a) medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1965/66 beviljas intill ett belopp av 55 000 000 kr.;

b) till Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 2 600 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av anslaget till företagareföreningar med 300 000 kronor, till 2,1 miljoner kronor. Den höjningen faller helt på den s. k. subventionsdelen. Där emot är det inte föreslaget någon höjning av bidraget till företagareföreningarnas egentliga administrationskostnader. I en rad motioner har det föreslagits höjningar av det anslaget med varierande belopp, men detta har utskottsmajoriteten avvisat, närmast med hänsyn till den utredning som pågår om företagareföreningarnas framtida organisation.

Jag måste bekänna, herr talman, att jag har litet svårt att förstå utskottsmajoritetens inställning i detta fall. Företagareföreningarna har spelat och

spelar alltjämt en mycket betydelsefull roll när det gäller att med krediter men även med råd och upplysningar i planerings- och rationaliseringsfrågor stärka de mindre och medelstora företagens konkurrenskraft. Vi vet också att dessa företag tillsammans svarar för en mycket betydande del av den samlade industriproduktionen i landet. I många landsdelar spelar de ur sysselsättningsynpunkt en större roll än de utpräglande storföretagen. Jag vill poängtera detta, därför att det ibland verkar som om man på en del håll underskattar de mindre och medelstora företagens betydelse ur många synpunkter.

Den ökning av administrationsanslaget med 500 000 kronor som vi reserverar begär är mindre än vad Företagareföreningarnas förbund har hemställt om, och vi anser att den höjning vi föreslagit är väl motiverad. Den skulle ge företagareföreningarna en välbehövlig förstärkning jämfört med Kungl. Maj:ts förslag.

En höjning är motiverad av flera skäl. Låt mig peka på de ökade kostnader som även företagareföreningarna fått vidkännas på grund av de avtalsmässiga lönehöjningarna. Vidare har arbetsuppgifterna delvis förändrats och nya uppgifter tillkommit; företagareföreningarna skall ju bl. a. sörja för de företagsekonomiska undersökningar som är nödvändiga när företag söker statligt stöd ur lokaliseringssmedlen.

Jag vill understryka, herr talman, att vi som har litet kännedom om förhållandena ute i landet vet att otillräckliga anslag från staten i detta hänseende leder till att landstingen ställs inför ökade anspråk på medel. Enbart under de tre senaste åren har landstingens bidrag till företagareföreningarna ökat från cirka 1,7 miljon till 2,5 miljoner kronor — alltså en ökning med 800 000 kronor eller nära 50 procent. Det kan enligt min mening inte vara rimligt att staten även på detta område vräker över kostnaderna på landstingen. Jag

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

undrar, herr talman, om det inte är på tiden att »landstingspartiet», om det fortfarande existerar, ger ifrån sig ett livstecken här i riksdagen. Detta kan vara ett lämpligt tillfälle.

Ett ytterligare motiv för den anslagshöjning som vi reservanter begär är de stora belopp som satsas på arbetsmarknadspolitiken. Vi är alla överens om att det behövs resurser för att kunna klara omskolning, beredskapsarbeten, sysselsättning av handikappade och mycket annat som inryms i arbetsmarknadspolitiken av i dag. Men nog förefaller det en smula egendomligt att man utan vidare är beredd att satsa över 900 miljoner på arbetsmarknadspolitiken under ett år och samtidigt är så återhållsam när det gäller några hundra tusen kronor till företagareföreningarna. Man frågar sig om det inte vore lika rimligt eller kanske t. o. m. rimligare att i varje fall på en del håll söka *förebygga* arbetslöshet och sysselsättnings svårigheter genom att ge företagareföreningarna ökade resurser för att stärka de mindre och medelstora företagens konkurrenskraft och möjligheter att vidmakthålla och om möjligt öka sysselsättningen.

Jag har mycket svårt att förstå varför det på arbetsmarknadsstyrelsens verksamhetsfält skall gå att få nästan hur mycket pengar som helst, medan det på detta område vart och vartannat år måste föras en diskussion om belopp, som är synnerligen blygsamma i jämförelse med de hundratals miljoner som vi utan tvekan satsar på det andra området.

Det har i ett par motioner också föreslagits att företagareföreningen i Jämtlands län skulle få ett extra bidrag med 100 000 kronor till stöd åt småföretagsamheten i länet. Det utgår ett motsvarande bidrag till företagareföreningen i Norrbottens län som stöd åt företagsamheten i Tornedalen. Vi reservanter anser att det finns skäl som talar för motionärernas önskemål. Vi har

därför ansett det vara angeläget att detta prövas i samband med fördelningen av bidragsbeloppet inom den vidgade ram som vi föreslår.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

I detta anförande instämde herr *Nelander* (fp).

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten har, när den avstyrkt motionerna om förhöjt anslag till företagareföreningarnas administrationskostnader, hänvisat till den år 1962 tillsatta företagareföreningsutredningen. Av årets riksdagsberättelse framgår att utredningen kommer att vara färdig med sitt arbete redan innevarande år.

I den reservation som avgivits vid förevarande punkt i utlåtandet framhålles bl. a. att det inom flera företagareföreningar finns stort behov av förstärkning av de personella resurserna. Det är mycket möjligt att så är fallet, men behovet av personal blir väl också beroende av den framtida organisationen och de uppgifter som företagareföreningarna kommer att få framtiden. Det är ju bl. a. detta som den nyssnämnda utredningen sysslar med — den har till uppgift att verkställa utredning angående företagareföreningarnas organisation och arbetssätt. Det beslut om särskilt lokaliseringstöd som träder i kraft den 1 juli i år kan också komma att innebära en viss förändring av uppgifterna.

Departementschefen erinrar i årets statsverksproposition även om den ändring av riktlinjerna för kreditgarantivningen som blir en följd av vad som föreslås i propositionen om lokaliseringpolitiken. Jag tillåter mig att göra ett ganska långt citat ur statsverkspropositionen: »Kommerskollegiets kreditgarantivning avses i fortsättningen icke primärt skola tjäna något lokaliseringssyfte utan får mera renodlat karaktären

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

av ett företagsekonomiskt betingat stöd åt framför allt de mindre företag som har behov av ett särskilt kreditstöd utöver de lån som lämnas mot bankmässig säkerhet. I praktiken torde framdeles huvuddelen av kollegiets garantiverksamhet komma att avse de delar av riket, som faller utanför det s. k. norra stödområdet. I sistnämnda område torde i åtskilliga fall företagsstödet få grundas på lokaliseringspolitiska överväganden och därför utgå i form av statligt lokaliseringstöd. Inom detta område förekommer dock en betydande företagsamhet som bör kunna komma i åtnjutande av ett enbart företagsekonomiskt betingat stöd. I sådana fall bör kommerskollegium vara oförhindrat att lämna kreditgaranti. För att en viss samordning skall kunna ske av de olika stödåtgärderna från lokaliseringspolitisk synpunkt bör kollegium i ärenden som rör norra stödområdet inhämta yttrande från arbetsmarknadsstyrelsen. Den nu föreslagna ordningen är icke att betrakta som en slutgiltig lösning av frågorna om administration av de särskilda stödformerna. En omprövning bör ske sedan erfarenhet vunnits av tillämpningen.»

Av detta uttalande framgår tydligt att ett speciella företagargestöd för de norra delarna av landet framöver skall lämnas i form av statligt lokaliseringstöd. Därför har utskottsmajoriteten inte heller kunnat tillstyrka förslaget i motionsparet I: 48 och II: 58 om ett särskilt bidrag på 100 000 kronor till företagareföreningen i Jämtlands län. I övrigt vill utskottet hänvisa till att dessa spörsmål nyligen varit föremål för prövning i samband med förra årets beslut om riktlinjerna för en aktiv lokaliseringspolitik.

När det gäller förslagen om ökade bidrag till företagareföreningarnas administrationskostnader hänvisar vi, som jag nämnde inledningsvis, till den snart slutförda utredningen om dessa frågor. Vi brukar ju inte här i riksdagen ta

ställning till en fråga som är under utredning och i synnerhet inte när det varslats att utredningen skall bli färdig med sitt betänkande inom en mycket kort tidrymd.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! I motionsparet II: 360 och I: 295 har yrkats förhöjning av anslaget till företagareföreningarnas verksamhet i vad det gäller administrationskostnader och subventionsmedel från det i statsverkspropositionen äskade beloppet 2,1 miljoner kronor till 2,4 miljoner kronor, varav 1,9 miljon föreslås gå till administrationsbidrag samt 500 000 kronor till subventionsmedel.

Motionen innebär således dels en omfördelning av anslagsbeloppen, dels en höjning av det totala beloppet med 300 000 kronor. Subventionsmedel till företagareföreningarna utgår för närvarande med 500 000 kronor. Departementschefen har på denna punkt föreslagit ett med 300 000 kronor ökat anslag till 800 000 kronor för täckande av förluster på företagareföreningarnas låneverksamhet. Denna höjning är kanske i och för sig motiverad. Men enligt min och mina medmotionärers mening är det riktigare att i första hand höja administrationsdelen av bidraget, varför vi föreslår en omfördelning av dessa bidragsposter.

Företagareföreningarnas förbund har i skrivelse till Kungl. Maj:t anmält att förbundet beräknar sitt behov av bidrag för budgetåret 1965/66 till 2,2 miljoner kronor i vad det gäller administrationskostnader. Statsutskottet har i sitt utlåtande tillstyrkt det i statsverkspropositionen upptagna oförändrade beloppet på 1 300 000 kronor, d. v. s. ett 900 000 kronor lägre belopp än vad förbundet anmält som behövligt.

Jag och mina medmotionärer är mycket väl medvetna om nödvändigheten

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

av återhållsamhet i de statliga utgifterna. Samtidigt måste vi dock framhålla nödvändigheten av att företagareföreningarnas verksamhet inte äventyras på grund av alltför knappa anslag. När utskottet i detta fall följt departementschefens förslag om ett oförändrat bidrag har enligt min mening utskottet inte tagit hänsyn till de kostnadsstegringar, som företagareföreningarna fått och även i fortsättningen kommer att få vidkännas på grund av ökade utgifter för löner och övriga omkostnader.

Utskottet hänvisar i sitt utlåtande till företagareföreningsutredningen och anser sig inte kunna ta ställning till anslagsfrågan förrän resultatet av denna utredning redovisats. Men man måste väl utgå från att verksamheten, oavsett vilket resultat denna utredning kommer till måste fortsätta. Låt mig också påpeka, att en del av föreningarna också anmält ett påtagligt behov av förstärkning av personalresurserna med hänsyn till den ökade arbetsbelastningen när det gäller både rådgivnings- och låneverksamheten.

I den till utskottets utlåtande vid denna punkt fogade reservationen nr 1 hemställes om ett reservationsanslag på sammanlagt 2,6 miljoner kronor. Det är i och för sig inget tvivel om att ett sådant belopp är mer än väl behövt för företagareföreningarnas verksamhet, men med hänsyn till den återhållsamhet som givetvis är nödvändig inom alla områden kan jag inte tillstyrka detta reservationsyrkande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till yrkandet i motion II: 360, vilket går ut på ett reservationsanslag på 2 400 000 kronor, varav 1 900 000 kronor till administrationsbidrag och 500 000 kronor till subventionsmedel.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har tagit till orda för att lämna vissa uppgifter och göra några påpekanden i anslutning till ut-

skottets behandling av förevarande anslagspunkt under tionde huvudtiteln. Men, herr talman, om jag erinrar mig rätt så har vi tidigare när vi diskuterat bidraget till företagareföreningarna även kunnat diskutera frågan om låneramen; detta anslag finns upptaget under en annan anslagspunkt, på kapitalbudgeten. Därest talmannen inte har något att erinra mot det skulle jag i anslutning till mitt anförande gärna vilja i någon mån gå in på frågan om lånefonden utan att därför i övrigt föregripa den debatt som senare kan komma att föras på denna punkt.

Beträffande företagareföreningarnas administrationskostnader så är det ju inte endast det statliga anslaget som står till buds, utan företagareföreningarna har även andra inkomstposter. En mycket väsentlig sådan post är i själva verket det räntenetto som företagareföreningarna uppbär på sin låneverksamhet, ett räntenetto som under senare år oavbrutet stigit på grund av den ökade låneverksamhet som företagareföreningarna haft. Därtill kommer, herr talman och ärade kammarledamöter, ett särskilt räntebidrag i anslutning till de grunder för verksamheten som riksdagen för inte så länge sedan antagit, och så har vi detta särskilda administrationsbidrag som förs upp på budgeten. Det har i år i tionde huvudtiteln som kammarens ledamöter känner till upptagits till 1 300 000 kronor, och motionärer har begärt 500 000 kronor därutöver. I reservation har detta förslag framförts i utskottet.

Jag vill understryka att de 1,3 miljon kronor, som begärs i propositionen i år, svarar emot vad kommerskollegium ansett sig böra tillstyrka. Räknar man ihop de olika inkomstposter som står till buds för administrationen och konsultationsverksamheten inom företagareföreningarna, så uppgick de 1961/62 till 1,7 miljon kronor. De har sedan stigit oavbrutet till innevarande budgetår, då de beräknas uppgå till 2,9

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

miljoner. Enligt gjorda beräkningar för nästa budgetår — därest riksdagen skulle biträda utskottsmajoritetens förslag — skulle de komma att uppgå till 3,2 miljoner. Det sker sålunda en ökning även detta år, trots att, som framfördes av utskottets talesman, företagareföreningarnas låneverksamhet i viss mån kommer att få en modifierad inriktning på grund av att lokaliseringstödet som beslöts i höstas börjar utgå från nästa budgetår.

Redan vad som föreslagits av utskottsmajoriteten skulle medge en något ökad verksamhet för företagareföreningarnas vidkommande. Jag tror inte att herr Nyström, som nyss hade ordet här i talarstolen, behöver känna sig orolig för att de ändamål och den verksamhet som han talar för inte skall kunna få ett rimligt stöd denna väg.

Herr talman! Jag uppfattar talmanens tystnad så att jag får tala även om den större frågan, nämligen lånefonden. Den har i huvudtiteln som bekant upptagits till 18 miljoner kronor för nästkommande budgetår. I reservation yrkas ett med 7 miljoner förhöjt anslag som sålunda skulle ställas till företagareföreningarnas förfogande för låneverksamheten. Det yrkandet framförs samtidigt som det av riksdagen beslutade lokaliseringstödet börjar utgå. I själva verket har under de senaste åren — inte minst sedan linjerna för den framtida lokaliseringspolitikens börjat klarna — den verksamhet som företagareföreningarna bedriver i hög grad också varit ett komplement till lokaliseringspolitik. Det har emellertid uttryckligen utsagts, både i lokaliseringspropositionen i höstas, i utskottsutlåtandet och i tionde huvudtiteln i år, att man när det gäller företagareföreningarnas låneverksamhet i någon mån kan bortse från lokaliseringssynpunkterna från den 1 juli 1965, då lokaliseringspolitikens börjar tillämpas i praktiken. Jag vill för att undvika varje missförstånd säga att det naturligtvis inte betyder att

ett företag, som i och för sig har framtidsmöjligheter och bör kunna bestå, inte skall kunna komma i åtnjutande av stöd på detta sätt, om det finns lokaliseringssynpunkter att anföra; lokaliseringsskäl kan ju inte utgöra en diskvalificeringsgrund. En annan sak, ärade kammarledamöter, är att de väsentliga lokaliseringspolitiska åtgärderna kommer att ombesörjas inom ramen för en annan verksamhet. Man kan därför verkligen ifrågasätta det berättigade i att i ett så ansträngt budgetläge och ekonomiskt läge över huvud taget, som vi för närvarande befinner oss i, utöka detta anslag från 18 till 25 miljoner kronor. Men det väsentliga i sammanhanget är, att även med det av utskottsmajoriteten förordade anslaget kommer en ökning av låneverksamheten hos företagareföreningarna att kunna äga rum. Under en följd av år har denna verksamhet utvidgats. Ytterligare ett par siffror, herr talman! 1960/61 utgjorde ramen för företagareföreningarnas låneverksamhet, d. v. s. kreditkapaciteten, något över 14 miljoner kronor. Den ramen har vidgats oavbrutet, och vi beräknar att under innevarande budgetår 40 miljoner kronor skall stå till förfogande för utlåningsverksamheten. Det innebär att det på fyra år varit en höjning från 14 till 40 miljoner kronor. Om anslaget nästa budgetår liksom innevarande blir 18 miljoner kronor, kommer minst mellan 42 och 43 miljoner kronor att stå till förfogande för utlåning från företagareföreningarna. Trots att vi alltså har fattat beslut om ett samordnat lokaliseringstödet, som tillämpas från den 1 januari 1965, kommer företagareföreningarna, som alltså inte längre lika nötdvunget måste ta hänsyn till lokaliseringssynpunkter, att kunna arbeta med en större låneram än tidigare.

Varifrån kommer då dessa pengar utöver det belopp som anslås i budgeten? Till företagareföreningarnas förfogande står de amorteringar som flyter in på

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

gamla lån, och vi har beräknat dessa amorteringar till ett belopp som kommer att föra upp lånekapaciteten till minst 42 å 43 miljoner kronor för nästa budgetår. Man kan fråga sig om denna beräkning av vad som flyter tillbaka från gamla lån verkligen är riktigt gjord. Herr talman! Jag har låtit företa en jämförelse mellan våra beräkningar å ena sidan och vad som verkligen flutit in å andra sidan, och denna jämförelse visar att det under de senaste åren vartenda år har flutit in mera medel än vad som ursprungligen beräknats av företagareföreningarna, beräkningar som godtagits av kommerskollegium. Jag har alltså grundad anledning att tro, att beräkningen inte heller denna gång slår fel.

Under sådana omständigheter vill jag ifrågasätta det förståndiga i att slussa ytterligare 7 miljoner kronor till denna låneverksamhet i ett läge där vi, för att undvika en alltför stark överhettning av det ekonomiska klimatet, har infört kreditrestriktioner, som drabbar inte bara de mindre företagen utan all företagsamhet och där vi på alla håll är medvetna om att budgeten snarare är för svag än för stark.

Jag vill slutligen erinra om att utöver denna verksamhet har under de år som gått möjligheterna att lämna kreditgarantier till mindre och medelstora företag, som stöds denna väg, i hög grad ökat. Riksdagen har på sitt bord ett förslag om att vidga ramen för innevarande budgetår med jag vill minnas 35 miljoner kronor, och för nästa budgetår begärs på nytt en ram för kreditgarantiverksamheten på 55 miljoner kronor.

Herr talman! Jag upprepar: Under dessa omständigheter tror jag att det skulle vara mycket klokt av riksdagens ledamöter att allvarligt beakta de uppgifter jag här lämnat innan ställning tas till de förslag som föreligger.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

3 — *Andra kammarens protokoll 1965. Nr 12*

Herr talman! Det är inte så ovanligt att ett statsråd försvarar sin huvudtitel i statsverkspropositionen. Men visst vet vi, herr handelsminister, att företagareföreningarna har andra inkomster än detta statliga bidrag. Men som herr Nyström sagt råder det inget tvivel om — man kan tala med vem som helst som sysslar inom företagareföreningarna eller har kontakt med dem — att de befinner sig i en besvärlig situation. Det är typiskt att handelsministern inte säger ett ord om den höjning av landstingsanslaget med 800 000 kronor — en höjning med nära 50 procent på tre år — som måst företas för att företagareföreningarna skall klara sin verksamhet. I mitt eget landsting har vi måst öka anslaget med ett belopp som väsentligt överstiger det administrationsbidrag som staten ger.

Jag kan i likhet med herr Nyström inte förstå att vi, genom att ge företagareföreningarna en liten täckning för ökningen av lönekostnaderna och andra kostnader och ge dem möjligheter att i någon mån utvecklas, skulle föregripa en utredning på detta område.

Handelsministern kom in på frågan om lånefonden, som kommer upp under en senare punkt. Jag skall nu nöja mig med att säga att det är svagt att i detta sammanhang åberopa det ansträngda budgetläget. Här är det ju inte fråga om en utgift på driftbudgeten, utan det gäller en kapitalbudgetutgift. Företagarna får ju betala ränta på dessa lån, och även om det beviljas en viss ränteeftergift, så är det ju ändå inte en ren driftsutgift. För övrigt måste man komma ihåg att vi för närvarande har en kreditåtstramning, som just för småföretagarna medför de största svårigheterna.

Handelsministern säger inte ett ord om min argumentation här. Riksdagen inbjödes att bevilja över 900 miljoner kronor till arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ett år. Detta är inte något ändamål som vi är oeniga om. Hur kan det då komma sig, herr statsråd, att me-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

dan man på ett område — arbetsmarknadsstyrelsens — har praktiskt taget hur mycket pengar som helst för att ingripa när olyckan har skett, däremot på ett annat område ett förslag om en höjning på ett eller annat hundratusental kronor för att *förebygga* sysselsättnings svårigheter kan vålla en sådan diskussion? Jag undrar, herr handelsminister, om det kan anses vara en felaktig politik att satsa på företagareföreningarna — detta sett ur både statsfinansiell och budgetmässig synpunkt?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag kanske uttryckte mig otydligt när jag hänvisade till budgetläget. Jag vill göra det förtydligandet att jag ansåg att budgetens uppgift i nuvarande läge var att hjälpa oss att hålla våra anspråk inom ramen för resurserna. Det gör man inte, om man på denna punkt föreslår en ökning på ett bräde med 7 miljoner kronor. Ingen saknar förståelse för att företagareföreningarna, om de finge mera pengar till sitt förfogande till administrationskostnader och konsultationsverksamhet, skulle kunna göra god nytta med dessa pengar. Ingen vill bestrida detta. Men detta måste avvägas emot annat, och eftersom jag tror mig ha påvisat att det redan med det uppräknade och av kommerskollegium begärda anslaget finns en ökad ram för dessa kostnader inom företagareföreningarna, föreligger inte något skäl att ytterligare yrka på medel.

Vad sedan frågan om arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet och anslag beträffar kan jag säga att jag inte har för avsikt, herr talman, att nu gå in på denna fråga. Jag var litet rädd för att jag brutit mot vad talmannen tänkt sig när denna fråga drogs upp, men jag talade samtidigt om en annan punkt på min egen huvudtitel. Jag har inte för avsikt att övergå till att tala om punkter på andra huvudtitlar vid detta tillfälle och därmed ytterligare bryta mot

vad jag uppfattar att herr talmannen väntat sig att denna debatt skulle gälla.

Jag betonar att vi är fullt på det klara med att den verksamhet som vi här diskuterar varit ett komplement till en rörlighetsbefrämjande och företagsstimulerande arbetsmarknadspolitik. Den kommer att vara det även i fortsättningen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det sista vill jag gärna understryka, därför att herr Almgrens yttrande här och i någon mån även handelsministerns tidigare anförande kunde tolkas så att företagareföreningarna genom lokaliseringpolitiken inte skulle spela någon större roll norr om Dalälven. Sådan är inte situationen. Det är alla medvetna om.

De rent lokaliseringpolitiska insatserna utesluter inte att det är oerhört viktigt att företagareföreningarna kan fortsätta sin verksamhet i avseende på rådgivning, planering och kreditverksamhet vid sidan av rent lokaliseringpolitiska syften.

När handelsministern för in budgetresonemang i diskussionen, vill jag bara säga att det förefaller mig som om handelsministern i någon mån ville vikariera för finansministern. Men min replik ville han inte svara på; han ville inte föregripa debatten på annan punkt. Men innan man avvisar en jämförelse med arbetsmarknadspolitiska åtgärder borde man göra en budgetmässig analys över vad som kan vara mest rimligt att satsa på ur företagsekonomisk och även ur samhällsekonomisk synpunkt.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Den mindre och medelstora industriens betydelse i näringslivet har i dag liksom så många andra gånger understrukits och omvitnats från denna talarstol. Det synes i hög grad vara ett samhällsintresse att denna liksom övriga näringsgrenar utvecklas och medverkar i produktionens ök-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

ning och till att skapa sysselsättning inte minst i lokaliseringsområdena. Åtskilliga exempel ger tydliga belägg för att den kan göra värdefulla insatser i dessa avseenden.

Utvecklingen inom näringslivet går emellertid i snabb takt. Inom den mindre och medelstora industrien gäller detta i hög grad beträffande produktionstekniken och varudistributionen. I fråga om produktionstekniken är våra företag väl i regel väl rustade vad det gäller såväl metoder som utrustning. Ur distributionssynpunkt har vårt land däremot ett sämre läge än många konkurrentländer i förhållande till avsättningsområdena. Särskilt för de mindre och medelstora industriföretagen innebär det »randläge», som vårt land intar, ökade svårigheter att kunna följa med i utvecklingen. Dessa företag har nämligen av naturliga skäl inte möjligheter att anställa särskild expertis som följer utvecklingsarbetet. På det området liksom på rådgivnings-, informations-, försäljnings- och reklamsidan har företagareföreningarna haft och har alltså en mycket stor uppgift att fylla, och helt naturligt ökar den i takt med utvecklingen och den stegrade konkurrensen.

För oss som har tillfälle att sitta med i en företagareförenings styrelse är det lätt att konstatera hur dessa uppgifter har ökat och hur riksdagens beslut i december i fjol i lokaliseringsfrågan medfört ytterligare ökat arbete för företagareföreningarna. Statsrådet Lange påvisade ju för övrigt alldeles nyss med siffror hur företagareföreningarnas arbetsuppgifter ökat. Skall föreningarna på rätt sätt kunna sköta dessa uppgifter måste självfallet resurser av motsvarande omfattning ställas till deras förfogande. Speciellt synes det mig som om anslaget till täckande av administrationskostnaderna borde ökas vid årets riksdag.

Trots ökade uppgifter och automatiska kostnadsstegringar är det verkliga

förhållandet dock det att administrationsdelen i det av departementschefen föreslagna bidraget är densamma som föregående år.

Utskottsmajoriteten hänvisar till pågående utredning. Men även om en utredning pågår betalar inte den de ökade kostnaderna. Statsrådet föreslår visserligen i propositionen — och utskottet tillstyrker detta — en höjning av subventionsmedlen. Det har visat sig att de i regel räcker till medan administrationsmedlen däremot är för ringa.

Jag är självfallet väl medveten om nödvändigheten av återhållsamhet i fråga om de statliga utgifterna, men det synes mig egendomligt att den statliga medverkan, avseende den enligt allas mening betydelsefulla grupp inom näringslivet som den mindre och medelstora industrien samt hantverksföretagen utgör, skall visas en så påtaglig återhållsamhet, i all synnerhet som åtskilliga exempel ger vid handen hur insatser från företagareföreningarnas sida medverkar till ökad produktion, ökad sysselsättning och därmed också till ökade inkomster för såväl stat som kommun.

Herr talman! Jag ber med stöd av det anförda att få yrka bifall till reservation nr 1 vid punkten 16 av herr Bengtson m. fl.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Det är utan tvivel riktigt att, som departementschefen säger, det har skett väsentliga ökningar av anslagen till företagareföreningarna. Vi som sitter i företagareföreningarnas styrelser kan också vittna om att föreningarnas verksamhet är av mycket stort värde, då kanske främst i de län där man har stora besvärigheter i avseende på utvecklingen inom näringslivet.

Jag har tillsammans med mina länskamrater lagt fram de likalydande motionerna II: 58 och I: 48 där det yrkas på ett med 100 000 kronor förhöjt be-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

lopp såsom särskilt bidrag till företagareföreningen i Jämtlands län. Vi hade tänkt oss att dessa pengar skulle användas till personalförstärkningar inom företagareföreningens område. Jag tror mig kunna säga att man kommit ganska långt i vårt län i fråga om själva organisationen av föreningens verksamhet. Man har strävat efter, och även uppnått, en viss samordning när det gäller försäljningen från småföretagen inom länet. Det pågår också arbete med uppbyggnad av en gemensam inköpsorganisation. Man är fullt på det klara med att det för att fullfölja denna organisatoriska uppbyggnad behövs personalförstärkningar, då i första hand en rationaliseringsingenjör och i andra hand även en snickeritekniker. Det kan kanske också behövas ytterligare förstärkningar inom personalorganisationen för att kunna lämna en ökad rådgivning till småföretagarna i länet.

Ja, detta är kontentan av det yrkande som vi har ställt i motionerna. Utskottsmajoriteten har inte velat gå på vår linje, men jag vill ändå yrka bifall till motion nr 58 i andra kammaren. Jag tror att det blir fråga om mycket väl använda pengar om företagareföreningen får möjligheter att rationalisera själva organisationen.

Herr talman! Jag kan nöja mig med detta och yrkar än en gång bifall till motion nr 58 i andra kammaren.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Det är odiskutabelt att tillkomsten och utvecklingen av företagareföreningarna utgör ett av de värdefullaste initiativ som statsmakterna tagit när det gäller den ur nationalekonomisk synpunkt så utomordentligt viktiga grupp som småföretagen inom handel och industri utgör. Dessa företags betydelse minskar för övrigt inte till följd av den inom industrien starka strukturrationaliseringen som i växande takt avsätter större och större företagsenheter.

Jag vill inte påstå, herr talman, att storföretagen så småningom blir så stora att deras totala effektivitet och produktivitet nedgår och att de sålunda blir kolosser på lerfötter. Men erfarenheterna både från de stora industriländerna på kontinenten och främst från USA visar att ju större ett industriföretag blir, desto mera blir det beroende av ett växande antal småföretag som underleverantörer för att effektivt och på ett ekonomiskt lönsamt sätt kunna utnyttja de långa seriernas ekonomi.

Det kan i detta sammanhang nämnas ett par siffror. I USA, som ju är de verkliga industrigiganternas hemland, arbetar just dessa jätteföretag med ett mycket stort antal underleverantörer. Man kan nämna t. ex. den stora koncernen Du Pont, som har underleverantörer till ett antal av cirka 40 000, man kan nämna General Motors, som har ungefär 25 000—30 000 underleverantörer, och man kan, herr talman, i vårt eget hemland nämna ett sådant företag som Volvo, som enligt vad jag har mig bekant har cirka tusentalet underleverantörer.

Det är därför enligt min mening, herr talman, ytterst angeläget att våra småföretag inom hantverk och industri blir i tillfälle att spela sin viktiga ekonomiska roll inom näringslivet. Jag bortser då i detta sammanhang — bl. a. på grund av handelsministerns ingripande i debatten — från den stora betydelse som de har ur lokaliseringsynpunkt. Den dynamiska kraft som är utmärkande för just småföretagen bör bibehållas och utvecklas, men i dagens hårda kostnads- och konkurrensläge krävs för denna målsättnings vidmakthållande hjälp till självhjälp. Härvidlag är företagareföreningarna, som jag nyss har velat understryka, ett av våra effektivaste instrument. Företagareföreningarnas resurser är emellertid otillräckliga, och anspråken på företagareföreningarnas insatser växer snabbt. Det är symptomatiskt att flera lands-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

ting, vilket herr Eliasson i Sundborn här har påvisat, ansett det nödvändigt att tillskjuta belopp av betydande storleksordning till företagareföreningarnas verksamhet.

Man kan, herr talman, sammanfattningsvis konstatera, att småföretagen inom hantverk och industri spelar en betydelsefull och växande ekonomisk roll i vårt samhälle, att de vidare för att kunna fylla denna viktiga funktion behöver hjälp till självhjälp och att företagareföreningarna härvidlag har en nyckelroll samt slutligen att dessa föreningars resurser är otillräckliga, inte minst på grund av personalbrist, samtidigt som anspråken på deras insatser, såsom jag nyss nämnde, mycket snabbt växer. Det är enligt min uppfattning uttryck för mycket små perspektiv på ett väsentligt ekonomiskt sammanhang, om företagareföreningarna inte kan tilldelas den ytterligare summa om 500 000 kronor i administrationsbidrag som föreslås i den nu aktuella reservationen. Summan ter sig, som tidigare har framhållits, mycket blygsam för att inte säga direkt futtiga, mot bakgrunden av de synnerligen betydande ekonomiska vinster som kan uppnås genom en förstärkning av företagareföreningarnas resurser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 vid punkten 16 i detta utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo, Eriksson* i Bäckmora och *Persson* i Heden (samtliga cp).

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet med anledning av det underliga försök som handelsministern här gjorde att blanda in ett samhällsekonomiskt resonemang i debatten. Herr Eliasson i Sundborn har visserligen redan svarat på detta, men jag vill fästa uppmärksamheten på att den meningsskiljaktighet det här gäller rör sig om en fattig

halv miljon kronor i administrationskostnader, och den roll det beloppet kan spela för samhällsökonomien förstår vi väl alla att värdera efter förtjänst. Statsrådet var ju också uppe och »rättade» sig på den punkten, men detta visar ändå hur pass svagt underbyggd den ställning är som intages i sakfrågan.

Däremot förefaller det som om handelsministern inte hade klart för sig det läge som reservanterna har skildrat och som är akut i varje fall i de län som för närvarande arbetar med en viss grad av undersysselsättning. Det har lyckligtvis och glädjande nog inträtt en aktivisering av ansträngningarna att tillföra dessa län ny företagsamhet. Dessa strävanden har inte varit förgäves. Jag kan vittna om detta från mitt hemlän, som befinner sig i den situationen sedan några år tillbaka. Där har märkts ett nyvaknat intresse för lokalisering av företag helt vid sidan av — observera det — de lokaliseringspolitiska åtgärder som så småningom skall vidtagas men som ännu inte trätt i funktion. Vad som här sker är att samarbete etableras mellan företagareföreningarna i länet och i flera fall även med länsstyrelserna. Men för detta arbete, som kostar åtskilligt med pengar, saknas medel. Vore det inte så, att landstingen hade trätt emellan på det sätt som reservanterna här har skildrat skulle vi råka i betydande svårigheter. Det är för mig ofattbart att handelsministern kan vara så blind som han tydligen är för de ansträngningar som görs och som spelar så stor roll. Att det här behövs en ekonomisk förstärkning är absolut säkert, eftersom erfarenheterna visat detta i län efter län. Jag vill tillägga att den halva miljon till administrationskostnader, som reservanterna yrkar i ökning, är ett snarast alltför blygsamt bidrag till dessa merkostnader.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja säga till de socialdemokrater som varit uppe i talarstolen och sagt ifrån att utskottsförslaget är otillräckligt — det

Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

var herrar Nyström och Nilsson i Östersund; båda har uppenbarligen praktisk erfarenhet av företagareföreningarnas verksamhet — att det förefaller mig litet egendomligt att här diskutera om några 100 000 kronor då det är fråga om en så pass omfattande verksamhet som denna. Till dem inom regeringspartiet som har erfarenhet av denna verksamhet — och det är många på den politiska sidan som har gjort betydande insatser i företagareföreningarna — skulle jag vilja hemställa att nu inte plottra bort möjligheten till en gemensam ansträngning, som ligger inom räckhåll, genom att yrka bifall till olika smärre ökningar utan i stället ansluta sig till reservationsyrkandet. Då bleve det åtminstone en märkbar förbättring för den betydelsefulla verksamhet som det här gäller.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag skulle vilja anföra ytterligare några ord såsom utskottets talesman. Här råder väl inga delade meningar om företagareföreningarnas stora betydelse och värdet av deras verksamhet. Frågan är bara, om vi nu skall ge ett högre anslag när vi väntar att i år få ett förslag från en utredning. Jag vill också påpeka, att de direktiv som denna utredning har fått just innebär att utredningen bl. a. skall ta upp frågor rörande bidrag från landstingen, statsbidrag och andra inkomster som föreningarna har. Därför tycker jag det vore klokt att avvakta utredningen — i all synnerhet som företagareföreningarna, såsom departementschefen har nämnt, redan har fått en del inkomster — innan man tar ställning till frågan om ytterligare stöd, som föreningarna säkert är i behov av.

Jag instämmer i övrigt i de synpunkter och skäl som departementschefen har anfört.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Med anledning av vad

herr Almgren anförde skulle jag vilja hänvisa till vad jag nyss konstaterade om den nya verksamhet som har skjutit fart ute i olika län för ökad lokaliseringsring. Det är verkligheten som här talar, och verkligheten, herr Almgren, sitter inte och väntar på att utredningar skall bli färdiga. Det behövs pengar nu och det är därför som man bör bevilja dessa pengar i år.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av herr Bengtson m. fl.; 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 295 och II: 360; samt 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 48 och II: 58; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 101 nej.

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 17—46

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47**Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi**

Kungl. Maj:t hade (punkt F 2, s. 99—120) föreslagit riksdagen att *dels* till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 98 000 000 kr., *dels ock* godkänna vad departementschefen anfört om försäkring av Aktiebolaget Atomenergis egendom mot atomrisk.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Stefanson* och *Hilding* (I: 460) och den andra inom andra kammaren av herr *Antby m. fl.* (II: 550), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte uttala, att ombildning av Aktiebolaget Atomenergis byggnadsavdelning till fristående företag i enlighet med departementschefens förslag inte komme till stånd och att byggnadsavdelningen avvecklades successivt allteftersom byggnadsbehoven fyllets;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Åkerlund* (I: 464) och den andra inom andra kammaren av herrar *Carlshamre* och *Lothigius* (II: 553), i vilka motioner yrkats att riksdagen måtte *dels* avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt utbyggnad av Marvikens atomkraftstation, *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t, under beaktande av den kritik mot det nuvarande utvecklingsarbetet som framförts beträffande bl. a. kostnadsutvecklingen, måtte låta utreda frågan om

Marvikens utnyttjande för energialstring i andra former.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 98 000 000 kr.;

b) att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts om försäkring av Aktiebolaget Atomenergis egendom mot atomrisk;

c) att motionerna I: 460 och II: 550 icke måtte av riksdagen bifallas;

d) att motionerna I: 464 och II: 553, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Bohman* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under c) bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 460 och II: 550, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att ombildning av Aktiebolaget Atomenergis byggnadsavdelning till fristående företag i enlighet med departementschefens förslag icke borde komma till stånd och att byggnadsavdelningen borde avvecklas successivt allteftersom byggnadsbehoven fyllets;

b) av herrar *Åkerlund*, *Strandberg*, *Bohman*, *Ståhl* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under d) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 464 och II: 553 såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Vid punkten 47 har fogats två reservationer från högerhåll, 2 a och 2 b. Reservationen 2 a är av betydligt mindre vittsyftande art än reservationen 2 b, men jag skall ta dem i

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

den ordning i vilken de är upptagna i statsutskottets utlåtande nr 10.

Reservationen 2 a avser Aktiebolaget Atomenergis byggnadsavdelning som har hand om bolagets byggnader i Studsvik, Ranstad och Stockholm. Atomenergibolaget har föreslagit att denna byggnadsavdelning, när arbetena slutförts, skulle avsnöras från atombolaget och bli ett fristående företag för att på kommersiell basis åta sig uppförande av vissa statliga byggnader av teknisk karaktär.

Några remissvar från statliga organ finns inte som styrker att det skulle vara angeläget att bilda detta företag. Enligt vår uppfattning finns det inga bärande skäl för att staten skulle tillskapa ett företag av detta slag. Sakkunskapen går inte förlorad, om byggnadsavdelningen upplöses efter fullgjort värv, vilket beräknas ske omkring den 1 juli. Sakkunskapen och expertisen kommer att göra goda insatser i andra företag som redan är etablerade på marknaden. Uppgifterna om det tilltänkta företagets verksamhetsart, företagsform och ägandeförhållande är ytterst knapphändiga för att inte säga i det närmaste obefintliga. Riksdagen borde inte acceptera ett förslag på så lösa grunder som det här är fråga om. Vi har därför föreslagit att byggnadsavdelningen successivt skall avvecklas allteftersom byggnadsbehovet fylls. Jag yrkar med det sagda bifall till reservationen 2 a.

Reservationen 2 b är av betydligt mer omfattande karaktär. Frågan om anslaget till Aktiebolaget Atomenergi gäller främst den fortsatta utbyggnaden av kraftstationen i Marviken. Jag skall inte ingå på de tekniska sidorna av atomkraftsprogrammet. Jag kan säga att det är huvudsakligen två linjer som konkurrerar: tungvattenlinjen och lättvattenlinjen. De tekniska perspektiven skall jag inte gå in på. Vi har i utskottet haft många föredragningar i dessa frågor och de som inte är tekniker har natur-

ligtvis litet svårt att följa med de tekniska lösningarna på den utveckling som atombolaget tänker sig. Vad vi i riksdagen har att ta ställning till är om dessa mycket stora belopp används på ett riktigt sätt.

Under den senaste tiden har kritik riktats mot ett fullföljande av Marvikenprojektet. Till dem som hyser tveksamhet har även sällat sig vattenfallsstyrelsen. I en skrivelse i augusti 1964 framhöll vattenfallsstyrelsen att man i dagens läge inte med någon bestämdhet kan uttala sig om huruvida tungvattenreaktorn, d. v. s. den typ som är avsedd för Marviken — den kallas också för den svenska linjen — har ekonomisk konkurrenskraft. Vattenfallsstyrelsen som tillsammans med Aktiebolaget Atomenergi bygger Marviken har genom ändring av samarbetsavtalet mellan bolaget och styrelsen låtit det tekniska och ekonomiska ansvaret övergå på atombolaget. Atombolaget kan nu närmast anses vara entreprenör. Inte heller den kommunala eller den privata elkraftsindustrien har visat intresse för att överta Marviken.

Utvecklingen på atomenergiområdet har under senare år gått betydligt snabbare än man tidigare ansett troligt. I USA har den andra huvudtypen, lättvattenreaktorn, nått så långt att atomkraften i fråga om pris, driftserfarenhet och säkerhet bedöms vara konkurrenskraftig med andra metoder att framställa elkraft, närmast kol- eller oljeeldade kraftverk. Det bör också i sammanhanget nämnas att Ågestaverket, där tungt vatten användes, ett par gånger har varit ur funktion på grund av tungvattenläckage och varit underkastat reparation. Jag kan inte säga om det just nu är i funktion. Det kördes i gång ett par dagar i februari och sedan blev det åter stopp. De amerikanska lättvattenreaktorerna har för närvarande ett kommersiellt försprång. Delegationen för atomenergifrågor har i sitt yttrande framhållit, att det ännu inte

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

är möjligt att avgöra vilken reaktortyp som på längre sikt kommer att visa sig mest ekonomisk inom olika användningsområden. Amerikanska företag kan i dag offerera stora lättvattenreaktorer till väsentligt lägre kostnader än vad Marvikenprojektet kommer att belöpa sig till.

Till förmån för färdigställandet av Marvikenprojektet har huvudsakligen anförts, att man därav kan vinna erfarenheter framför allt för fortsatt utveckling av tungvattenlinjen med bl. a. nya och större kraftstationer. Därmed synes teknikerna i varje fall vara överens, att den funktionen kommer Marviken att fylla.

Totalkostnaderna för Marviken beräknas komma att uppgå till minst 400 miljoner kronor. Då så delade meningar synes råda i frågan om huruvida det är väl använda pengar att fullfölja den s. k. svenska linjen är det tveksamt om statsmakterna även i fortsättningen bör påta sig dessa stora kostnader. Experterna på området är inte eniga om den fortsatta utvecklingslinjen. Vattenfall har i sin tidigare berörda skrivelse i augusti 1964 framhållit att i och för sig skulle svensk kraftindustri som så många andra länders kunna börja utnyttja atomkraften utan den nuvarande stora statliga insatsen för att utveckla tungvattenreaktorer till kommersiell användbarhet. Därtill kommer att uranverket i Ranstad, som kostat 140 miljoner kronor, inte synes kunna drivas ekonomiskt. Avsättningsmöjligheterna för den naturliga uran som utvinnes i Ranstad har försämrats genom Marvikens beslutade övergång till drift med anrikat uran. Uranverket i Ranstad beräknas bli klart för provdrift i sommar. Departementschefen säger på denna punkt, att den fortsatta driften givetvis blir beroende av om produktionen kan anses ekonomiskt försvarbar. Resultatet av provdriften blir avgörande. Departementschefen konstaterar emellertid att förutsättningarna för den fort-

sätta driften i dagens läge får betraktas som högst ovissa. Det har talats om att uranverket när det väl provkörts skulle läggas i malpåse.

Av såväl atomkraftdelegationens som departementschefens yttrande framgår att den svenska reaktortypens konkurrenskraft står och faller med att problemet med den nukleära överhettningen — ett senare stadium i utvecklingen — kan lösas inom rimlig tid. Härmed säger vattenfallsstyrelsen att det hela tiden varit ostridigt att svårighetsgraden ökar betydligt. Atomdelegationen säger att flera problem återstår att bemästra. Under det fortsatta arbetet kan sådana förseningar eller komplikationer uppstå att problemet med nukleär upphettning måste prövas om. Det är sålunda här fråga om ett medvetet risktagande.

När experterna inte är övertygade och anför så många reservationer är det knappast förvånande om vi som lekmän ställer oss tveksamma. Enligt vår mening har hela atomkraftprogrammet ifrågasatts på så väsentliga punkter, att en omprövning nu bör komma till stånd. Vi vill ha en skyndsam prövning genom Kungl. Maj:ts försorg. Utredningen bör bedrivas så skyndsamt att Marvikenprojektets färdigställande inte behöver fördröjas, om utredningen skulle visa att det bör fullföljas.

I avvaktan på resultatet av den av oss föreslagna utredningen har vi föreslagit att man för nästa budgetår anvisar 50 miljoner kronor för Marvikens kraftstation mot av Kungl. Maj:ts äskade 96 miljoner kronor. Skulle utredningen visa att vid ett fullföljande av Marvikenprojektet ytterligare anslag erfordras torde sådana få anvisas på tilläggsstat.

Jag vill till sist, herr talman, sammanfattningsvis säga att det knappast finns möjlighet att omedelbart lägga ned arbetet på Marviken. Det är inte heller praktiskt. Men såvitt vi kan bedöma bör atombolaget inte fortsätta med ett nytt projekt på tungvattenlinjen. Hittills har

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

atomkraftprogrammet kostat cirka 1 200 miljoner kronor. Enskilda industrier är redan engagerade i atomkraftprojekt med lättvattenreaktorer. Det är angeläget att inga hinder läggs i vägen vare sig lagstiftningsvägen eller administrativt för dessa enskilda projekt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 2 b av herr Åkerlund m. fl.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Jag råkar vara en av dem som har väckt den motion till vilken reservationen 2 b är knuten. Nu har reservationen kommit att få ett väsentligt annat innehåll och ett väsentligt annat yrkande än motionen. Jag tycker därför att det är på sin plats att deklarerera, att vi motionärer anser att vårt syfte med motionen väl tillgodoses av reservationen sådan den nu är utformad.

YrkanDET i motionen gick ut på att Marviken-projektet skulle med så omedelbar verkan som möjligt avbrytas, därför att man inte skulle riskera att kasta goda pengar efter dåliga. Jag har emellertid blivit övertygad om att, såsom herr Björkman framhållit, det är praktiskt svårt, kanske ogenomförbart, att gå den vägen att omedelbart avbryta projektet.

Det innersta syftet med motionen var emellertid att hitta en angreppspunkt på hela frågan om det s. k. svenska atomprogrammet, att få till stånd en omprövning av alltsammans. Under de överläggningar och diskussioner som har förts sedan riksdagens början och sedan motionerna väcktes har jag för min del blivit alltmer övertygad om att en sådan omprövning är i hög grad av behovet påkallad. Det är ju dess värre, som herr Björkman nyss har sagt, på det sättet att de flesta av oss i denna kammare inte har de förutsättningar som behövs för att tekniskt bedöma dessa frågor. Men det hindrar inte att vi är skyldiga att ta ansvar för frågan. Vi

måste försöka sätta oss in i den så gott vi kan.

Det har ju under en ganska lång tid förts en ganska omfattande diskussion i fackpress och dagspress om denna fråga, och dessutom har det, för dem som haft tillfälle ta del därav, hållits ett antal föredragningar i utskottet. Särskilt när jag tagit del av fackmannadiskussionen i pressen har jag frapperats av att de fackmän, de experter som ansluter sig till Marvikenprojektet och hävdar att det bör fullföljas, samt och synnerligen tycks vara personer som på något sätt är speciellt bundna till projektet. Det är dess upphovsmän och pådrivare, det är också personer som representerar företag som har beställningar i projektet eller dylikt. Jag vill inte bli missförstådd på denna punkt. Jag menar inte att det skulle vara fråga om någon otillbörlig påverkan i ställningstagandena av egna intressen. Vi människor är helt enkelt sådana att projekt, som vi på något sätt är knutna till, gärna ter sig i gynnsammare dager än andra projekt. Alla som tagit del i denna debatt och varit kritiska mot tungvattenlinjen och det svenska programmet och i synnerhet mot Marvikenprojektet, är emellertid såvitt jag kan finna personer som står mer eller mindre fria i förhållande till projektet. Om man — naturligtvis utan att heller i det fallet ifrågasätta någon otillbörlig påverkan — ändå anlägger så att säga källkritiska synpunkter på frågeställningen, går det inte att komma ifrån att det gör ett visst intryck.

Jag ber kammaren om ursäkt om jag uttrycker mig ytterligt amatörmässigt men jag har faktiskt när jag följt denna debatt, vilket jag gjort i rätt stor utsträckning, tyckt mig återuppleva en annan teknisk debatt som man kunnat ta del av om man är tillräckligt intresserad, nämligen den debatt från en helt annan epok i teknikens historia då luftfartens pionjärer stod och vägde mellan principerna tyngre eller lättare än

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

luften. Som ni kanske vet var det somliga som satsade fel. De satsade på principen »lättare än luften» och förlorade miljarder på det. Jag vill inte påstå att principen »tungt vatten» är direkt jämförbar med denna frågeställning, men det lutar åt samma håll. Det känns i varje fall så när en amatör tar del av expertutlåtandena. Det är enligt min mening anledning nog att man — innan man går vidare med denna mycket omskrivna och omskrutna egna svenska linje i atomkraftprogrammet, d. v. s. tungvattenlinjen — ytterligare en gång verkligen underkastar den en grundlig prövning som bör göras så förutsättningslöst som möjligt, men också så snabbt som möjligt.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till reservationen 2 b).

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Låt mig först säga att vid behandlingen av denna punkt i den tionde huvudtiteln har avdelningens ledamöter som, det vill jag gärna understryka, i allra högsta grad varit lekmän med mycket stort intresse tagit del av de olika redogörelserna från företrädarna för atomenergibolaget, vattenfallsstyrelsen, handelsdepartementet och den berörda industrien. Jag har vid föredragningarna fått det intrycket, att experterna hyser en mycket stark optimism när det gäller genomförandet av det svenska atomprogrammet. Jag har alltså därvidlag en något annan uppfattning än herr Björkman beträffande de föredragningar som förekommit inom avdelningen.

Den svenska linje som herr Björkman talade om innebär ju att vi skall ha en atomreaktor för kommersiell drift under den senare delen av 1970-talet. Som bekant skall man enligt reaktorprogrammet inrikta sig på utveckling av svenska konstruktioner av atomkraftverk, som bygger på naturligt eller lätt anrikat uran som bränsle och tungt vatten som moderator.

Som ett mycket viktigt led i detta arbete ingår det första stora atomkraftverket, Marvikens kraftstation i Östra Vikbolandets kommun i Östergötland. Kraftstationen beräknas vara färdigställd att tas i drift under 1969. Enligt ett av riksdagen 1963 fattat beslut, och detta vill jag mycket kraftigt understryka, skall stationen utföras som en kokareaktor med en effekt av 140 Megawatt, och dessutom skall det finnas möjlighet till nukleär överhettning med en höjning av effekten upp till 200 Megawatt.

Efter detta beslut har vattenfallsstyrelsen framfört vissa betänkligheter. Det gäller i första hand frågan om överhettningssmöjligheterna för Marvikenprojektet. Här har det naturligtvis i första hand gällt de tekniska problemen, men dessutom har vattenfallsstyrelsen genom sina representanter och även i skrivelser till departementschefen pekat på de framgångar som man haft i USA med lättvattenreaktorer med möjlighet till kommersiell drift redan nu.

Det är alldeles uppenbart att styrelsen här i första hand beaktat sitt ansvar som kraftleverantör, d. v. s. att så snabbt som möjligt få fram elkraft genom atomdrift.

Jag kan inte underlåta att vid detta tillfälle också framhålla att vid den föredragning som ägde rum inom avdelningen även vattenfallsstyrelsens representanter framhöll värdet av att genomföra Marvikenprojektet, men då självfallet främst med tanke på att vinna erfarenheter. Såväl atomenergibolagets representanter som företrädarna för industrien har, såvitt jag uppfattat, varit positivt inställda till ett genomförande av riksdagens beslut av år 1963. I detta sammanhang har vi också behandlat motionerna I:464 och II:553, vilka herr Carlshamre tidigare talat om. Motionärerna förordar en avveckling av hela projektet och önskar samtidigt att atomenergibolaget skall avlösa de företag hos vilka beställningar utlagts. I

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

reservationen, som herr Björkman här tidigare talat för, har man emellertid inte följt motionärerna utan föreslagit en skyndsam utredning av det svenska atomenergiprogrammet, varvid de olika utvecklingsalternativen i första hand skulle beaktas. Vidare föreslår reservanterna att riksdagen i avvaktan på resultatet av denna utredning skall anvisa 50 miljoner kronor för utbyggnad av Marvikens kraftstation. Det vill med andra ord säga att även reservanterna har slutit upp kring tanken på att denna kraftstation skall utbyggas. Däremot är de tveksamma när det gäller frågan om vilken reaktortyp som bör väljas.

Vid utskottsbehandlingen framhölls från reservanternas sida att en utredning av detta slag inte skulle behöva ta mer än nio månader. Jag vet inte vilka möjligheter handelsministern har att klara uppgiften på så kort tid, men jag tror att det skulle vara förenat med ganska stora svårigheter.

Herr talman! Eftersom herr Björkman här hänvisat till experternas uppfattning och deras tveksamhet då det gäller genomförandet av det s. k. svenska atomprogrammet, vill jag ta mig friheten att citera ett avsnitt ur den skrivelse som delegationen för atomenergi-frågor har tillställt departementschefen. I denna skrivelse heter det bl. a.: »Det är vidare delegationens uppfattning, att om en ändring av Marvikenprojektet nu skulle beslutas, så skulle detta leda till både en fördröjning och en fördyring av projektet beroende på arbetets långt framskridna läge. De hörda företrädarna för atombolaget, vattenfallsstyrelsen och den tillverkande industrien har framfört samma uppfattning, vilken även understöds av delegationens särskilda undersökning rörande överhettningsspörsmålet. Delegationen förordar av nu anförda skäl att någon ändring icke görs i det närmast aktuella reaktorprogrammet och att sålunda Marvikenprojektet fullföljs. Det är delegationens uppfattning, att detta skall ske inom beslutad kostnadsram,

och delegationen utgår ifrån att därvid alla möjligheter till kostnadsbesparingar tillvaratas.»

Delegationen är alltså för sin del positivt inställd till ett genomförande av Marvikenprojektet. Med hänsyn till den skrivelse från delegationen till departementet, som jag nyss citerade, och till de föredragningar inför utskottet som jag tidigare erinrat om har också utskottet stannat för den uppfattningen att Marvikenprojektet skall fullföljas. Jag måste säga att det avgörande skälet för detta utskottets ställningstagande har varit anläggningens värde ur erfarenhetssynpunkt. Man bör inte glömma att huvuddelen av arbetet på Marvikens kraftstation kommer att ge mycket värdefulla rön även för konstruktionen av andra reaktorer, exempelvis lättvattenreaktorer.

Utskottet har i detta sammanhang haft att behandla departementschefens förslag till en ombildning av atomenergibolagets byggnadsavdelning, vars arbete förmodligen kommer, såsom herr Björkman framhöll, att vara slutfört någon gång vid stundande halvårsskifte. Atombolaget och departementschefen vill skapa en fristående organisation av denna avdelning för att på detta sätt kunna åt företaget bevara den kvalificerade arbetskraft som finns inom avdelningen. Den uppfattning, som herr Björkman därvid förfäktar, är densamma som kommer till uttryck i de likalydande motionerna I: 460 och II: 550, vari föreslås att den ifrågasatta ombildningen icke skall komma till stånd och att avdelningen skall avvecklas allteftersom byggnadsbehoven fyllts.

Jag kan försäkra att efter de upplysningar och uppgifter som lämnats vid de olika föredragningarna inför avdelningen inser vi inom utskottet fullt ut värdet av att den arbetsgrupp som finns inom byggnadsavdelningen hålles intakt även i fortsättningen. Utskottet har också på denna punkt slutit upp kring departementschefens förslag.

Det kan vara viktigt framhålla att

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

herr Akerlund, som ju är huvudmotionär i fråga om det andra motionspar som jag här berört, inte på denna punkt har någon avvikande mening i förhållande till utskottsmajoriteten utan anser att arbetsgruppen bör hållas intakt.

Herr talman! Till sist vill jag säga några ord om Ranstadverket. Utskottet finner det angeläget att provdriften vid detta verk kommer i gång, så att man kan vinna erforderliga erfarenheter beträffande den fortsatta driften. Det område, där uranverket skall byggas upp, utgör en av Sveriges äldsta kulturbygder. Man har också tagit hänsyn till detta faktum när verket planerats. Det har vidtagits ganska omfattande åtgärder för att områdets naturskönhet så långt som möjligt skall kunna bevaras. De sår, som naturligtvis uppstår vid brytningen av skiffern kommer successivt att läkas allteftersom brytningen framskrider.

När verket kommer upp i full drift och man når den avsedda årsproduktionen på 120 ton urankoncentrat, kommer 850 000 ton råvara att brytas. Då förstår man att den förberedande planeringen är av mycket stort värde.

Uranfyndigheten på Billingen är faktiskt Västeuropas största, men tyvärr har skiffern inte någon särskilt hög uranhalt. Uppenbart är att verkets framtida verksamhet i mycket stor utsträckning kommer att bli beroende av världsmarknadspriset på uran, som för närvarande är ganska lågt. Men enligt en uppgift som vi fått inom avdelningen lär man kunna räkna med en utveckling mot ett högre uranpris under de närmaste åren, i varje fall i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. En sådan utveckling bör öka möjligheterna för en fortsatt verksamhet vid Ranstadverket.

Jag kan, herr talman, inte underlåta att vid detta tillfälle uttala min beundran för atomenergibolagets personalutbildning vid verket. I stort sett har man där rekryterat personal från byg-

den, och det innebär att personalen nu i huvudsak består av f. d. jord- och skogsarbetare. Den största delen av dessa arbetare har aldrig tidigare arbetat inom industriell verksamhet. Genom en föredömlig utbildning har de nu fått möjlighet att göra en arbetsinsats i en industriell verksamhet med mycket avancerad maskinell utrustning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in i en längre polemik med herr Blomkvist. Vi har tydligen inte samma uppfattning om experterna. Att de föredragande experterna var mycket stora optimister vill jag inte alls förneka. Men om man läser dessa skrivelser, som är så utförligt redovisade i statsverkspropositionen, från både vattenfallsstyrelsen och atomkraftsdelegationen, kan man väl ändå inte komma ifrån, herr Blomkvist, att de andas en mycket stor tveksamhet om att fortsätta detta projekt.

Inte heller vi har sagt att vi nu skall avbryta Marvikenprojektet — vi har sagt att det inte är praktiskt och möjligt att nu avbryta det. Vi är medvetna om att det skulle kosta mycket pengar att avbryta projektet nu, därför att det redan gått så långt. Att avlösa de utlagda beställningarna skulle kosta så mycket, att det skulle bli en parallell till de jagare som inte byggdes. Men det skulle röra sig om mycket mera pengar, kanske bortåt 100 miljoner. Vi har sagt att verksamheten skall fortsätta, men vi har begärt en snabbundersökning. Om det visar sig att detta projekt inte är riktigt, kan vi inte fortsätta att satsa på det, utan då är det bättre att bryta i tid.

Herr Blomkvist säger att det väsentliga är Marvikens värde ur erfarenhetsynpunkt — inte bara för tungvattenlinjen utan även för lättvattenreaktor-

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

linjen. Herr Blomkvist måste väl ändå medge att det blir ganska dyra lärläringar.

Till sist vill jag lämna en liten förklaring. Herr Blomkvist ville använda som argument, att herr Åkerlund inte har förenat sig med herr Bohman och mig i reservationen 2 a) om Atomenergis byggnadsavdelning. Jag kan försäkra herr Blomkvist att det är ett rent förbiseende. De som var närvarande i statsutskottets 5:e avdelning vet mycket väl att herr Åkerlund koncentrerade hela sitt intresse på Marvikenprojektet. Jag vill inte säga att han är teknisk expert, men han vet tillräckligt mycket om Marvikenprojektet för att helt och hållet ägna uppmärksamheten åt det. Han tyckte kanske att frågan om byggnadsavdelningen var en detalj, och det är den ju faktiskt just nu. Det är anledningen till att han inte är med på denna reservation. Men han kommer inte att springa ifrån sitt ställningstagande och rösta med oss för reservationen, utan han kommer att avstå eller rösta med utskottet. Så ligger det till, herr Blomkvist, och det är knappast något argument mot oss.

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! När man bor inom de landamärena där Marviken nu håller på att uppföras, kan man inte undgå att ägna detta stora projekt en viss uppmärksamhet. Anläggningen är ju utan tvekan den allra största statliga investering som någonsin gjorts i trakterna kring Norrköping eller i Östergötlands län över huvud taget.

Det har här talats mycket om den svenska linjen, och vi har fått höra vad som menas med det, alltså ett tungvattenssystem. Vi började att driva den svenska linjen för ungefär tio år sedan, och ingen vill säkerligen i dag påstå att det var fel att starta den då. Den gången var nog alla mycket tilltalade av det resonemang som låg bak-

om, och det finns väl ingen som i dag vill kritisera initiativtagarna för att de den gången valde den svenska linjen. Men nu har vi sett hur man på denna linje rusar fram som ett snälltåg, och vi hörde nyss att driftkostnaderna hittills har varit drygt 1 miljard kronor.

Självfallet går det inte att stoppa detta snälltåg tvärt på skivan genom att vältra ett stort stenblock framför lokomotivet. Att stoppa Marvikenprojektet över en natt skulle vara liktydigt med en sådan operation mot snälltåget. Nej, det gäller i stället att bromsa farten längs den svenska linjen i fortsättningen, med hänsyn till vad som hänt nära nog som ett bombnedslag, nämligen tillkomsten av det amerikanska lättvattenssystemet. Med detta lär man kunna producera kraft till ett pris som man räknar med skall kunna konkurrera med elkraften vid vanliga ångkraftverk. Men jag upprepar att det säkert är få människor, om ens någon, som i dag anser att vi aldrig borde ha startat den svenska linjen för tio år sedan.

Den olust som kommit till uttryck i anledning av utvecklingen i Marviken är emellertid lätt att förstå. Den som kan läsa innantill i atomkraftdelegationens yttrande, som in extenso finns intaget i statsverkspropositionen under handelsdepartementet, kan inte undgå att mellan raderna läsa ut i vilken grad olustkänslor är till finnandes hos atomkraftdelegationen själv. Att stoppa den verksamhet som nu pågår är omöjligt, men vi måste av skäl som här nämnts vara säkra på att man inte fortsätter på den svenska tungvattenlinjen med ett nytt projekt ovanpå Marviken — det kommer nämligen att kosta oändligt mycket pengar — utan att Sveriges riksdag först får fatta beslut om saken. Det är också nödvändigt att framhålla att atombolaget inte så att säga av bara farten får fortsätta att lägga ned den ena miljonen efter den andra på projekterandet av en Marvikenstation nr 2,

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

byggd på tungvattenprincipen i den svenska linjen.

Herr Björkman framhöll också mycket riktigt hur nödvändigt det är att skapa nöjaktigt spelrum för att kunna tillgodogöra oss den utveckling som har satt in i Amerika när det gäller anläggningar baserade på lättvatten och att vi inte lägger en lagstiftning eller andra hinder i vägen för realiserandet av sådana projekt. Ett sådant projekt är redan på god väg och kommer liksom Marviken att spela en mycket stor och betydelsefull roll för den landsända där man planerar att förlägga denna lättvattenanläggning.

Herr talman! Med det anförda har jag bara velat komplettera de synpunkter som redan anförts, och även jag ber nu att få yrka bifall till den reservation varom det i detta sammanhang är fråga.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Under den senaste remissdebatten tillät jag mig att något beröra frågan om den framtida driften av uranverket i Ranstad. Jag uttalade då min förvåning över att vederbörande departementschef i statsverkspropositionen bl. a. hade angivit att förutsättningarna för den fortsatta driften därstädes får betraktas som högst ovissa. Detta uttalande betraktar jag som olycksfall i arbetet. Det kan nämligen inte förnekas att det har väckt oro hos de anställda och hos bygdens folk. Man frågar sig med all rätt: Har staten verkligen satsat 140 miljoner kronor på ett osäkert experiment?

Även om man tror sig veta att driften inte blir lönsam, finns det väl ändå ingen anledning att göra kategoriska uttalanden om nedläggning innan man ser resultaten av provdriften — som för övrigt ännu inte har kommit i gång. Först i mitten av augusti i år räknar man med att sätta i gång med den. Och först med ledning av resultaten av en sådan provdrift i full eller begrän-

sad skala kan man någorlunda klart bedöma förutsättningarna för en fortsatt drift.

Jag delar till fullo utskottsmajoritetens uppfattning, att det synes angeläget att provdriften kommer i gång i syfte att vinna erforderliga erfarenheter beträffande den fortsatta utvecklingen. Däremot tycker jag att reservanterna — herr Åkerlund m. fl. — kunde ha inväntat provresultatet och inte dessförinnan uttalat en förmodan att driften inte kommer att bli lönsam. När resultatet av provdriften föreligger kan ett resonemang om den fortsatta driften tas upp — då står man på fast mark vid bedömningen. Vid det slutgiltiga ställningstagandet måste hänsyn även tas till beredskapssynpunkterna. Men låt oss som sagt vänta med att resonera om Ranstadverkets vara eller icke vara tills resultatet av provdriften föreligger.

Herr talman! Jag har alltså velat understryka det angelägna i att resultatet av provdriften avvaktas innan ställning tas i frågan om den fortsatta driften vid uranverket i Ranstad. Att utskottet inte skall motsätta sig att uranverket provkörs är enligt min mening så självklart att saken inte särskilt skulle ha behövt tas upp i den Åkerlundska reservationen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste rätta ett missförstånd som jag tror att herr Börjesson i Falköping gjorde sig skyldig till, nämligen att det endast var vi reservanter som hade uttalat vår tveksamhet rörande uranverket i Ranstad. Nej, herr Börjesson, jag har återgivit vad departementschefen sagt på denna punkt, och jag citerar nu direkt ur statsverkspropositionen: »Frågan om anläggningens fortsatta drift för uranproduktion blir givetvis främst beroende av om produktionen kan anses ekonomiskt försvarbar och

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

får prövas då provdriftens resultat föreligger. Jag utgår ifrån att detta kan ske vid slutet av budgetåret 1965/66. Förutsättningarna för fortsatt drift får emellertid i dagens läge betraktas som högst ovissa. Bolaget bör vid sina dispositioner ta hänsyn till oklarheten rörande verkets fortsatta drift.»

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! På sätt och vis var det ju tur att herr Börjesson i Falköping gjorde sig skyldig till detta missförstånd, så att saken kunde klaras upp. Det är alltså inte reservanterna som går emot Ranstadverket, utan det har helt enkelt befunnits att den effekt man får ut enligt den s. k. svenska linjen är så mycket lägre än den man får ut via lättvatten och anrikat uran, att man inte kan ta på sitt ansvar att driva verket med enbart naturligt uran och tungvattnet, alltså enligt den svenska linjen. Det var sålunda därför projektörerna av anläggningen måste gå ifrån den svenska linjen.

En rad av debattörerna här i dag har kallat Marviken ett nytt experiment enligt den svenska linjen. Riktigheten av det påståendet kan verkligen diskuteras, ty Marvikenprojektet innebär i varje fall att vi skall köpa en stor mängd anrikat uran utifrån för att över huvud taget få nöjaktig effekt ur denna anläggning.

Jag tror det var herr Blomkvist — han talade för utskottsmajoriteten — som sade att man hoppas att under 1970-talet få fram en reaktor för kommersiellt bruk. I den förhoppningen finns det anledning instämma. Ser man på kraftkonsumtionen måste man ju konstatera att efterfrågan på elkraft befinner sig i snabbt och kraftigt stigande, och gränserna för vad vi kan ta ut av vattenkraft här i landet utan att göra rent revolutionerande ingrepp i naturen framträder klart. Det är möjligt att vi t. ex. genom att göra våldsamma upp-
dämningar i Lappland skulle kunna

få magasin så att vi klarade oss år fram-
över, men dylika perspektiv skulle säkerligen ge upphov till en stark reaktion från svenska folket.

Under sådana förhållanden vänder man naturligtvis, då man räknar med att vi för låt mig säga de närmaste tjugo åren behöver en verkligt betydande tillförsel av elkraft här i landet, blickarna mot atomenergien som kraftkälla. Som herr von Sydow sade för en stund sedan har vi i över tio år experimenterat med denna s. k. svenska linje, alltså tungvatten och naturligt uran. Det har varit riktigt att göra det, ty det är den enda linje, som ger oss verklig handlingsfrihet. Tungt vatten har vi möjlighet att åstadkomma inom landet — även om det inte kan ske i någon större skala — och naturligt uran har vi tillgång till. Det har alltså varit riktigt att söka sig fram enligt denna linje. Men jag förstår inte hur länge man menar att vi skall hålla på när man, efter att först ha haft de små experimentreaktorerna samt Ågestaverket och Marvikenanläggningen projekterade på detta sätt, nu tvingas föra över driften vid Marviken från enbart naturligt uran till delvis anrikat uran. Vi kan inte följa en linje som visat sig leda till att vi inte får ut den effekt som behövs för att göra atomkraften tillgänglig för praktiskt kommersiellt bruk.

Vi är väl över huvud taget ense om att Marviken aldrig kan bli ett i och för sig räntabelt kraftverk. Jag skulle därför vilja anknäta till det kommersiella kraftverk, som herr Blomkvist nämnde skulle starta någon gång under sjuttioalet och undra om t. ex. utskottets ärade talesman kan upplysa om det inom eller utanför riksdagshuset finns någon initierad person, som tror att det kommersiella kraftverk, som herr Blomkvist talade för, kan utformas enligt den s. k. svenska linjen med tungt vatten som moderator och naturligt uran som energikälla? Jag tror att jag vågar påstå, att det i denna stund inte

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

finns någon som räknar med annat än att ett sådant kraftverk måste utformas enligt lättvattenprincipen.

Självfallet kan man säga att vi kan importera sådana kraftverk konfektionssydda från USA och installera här. Men hade det inte i så fall varit riktigare att bygga upp experimentet i Marviken enligt denna princip, så att vi själva hade fått experimentera och skaffa oss erfarenheter av det system, som hänsynen till verkligheten och ekonomin ändå kommer att tvinga oss att tillämpa?

Det är inte bara Ågestaverket som utgör vår erfarenhetskälla, utan vi har även haft ett antal experimentreaktorer i Aktiebolaget Atomenergis regi. Jag måste säga att jag beundrar den uthållighet, med vilken Aktiebolaget Atomenergi har drivit den svenska linjen. Men jag har svårare att förstå att man när man kommit i ett läge, där det inte är möjligt att använda detta system, ändå håller fast vid det.

Under sådana förhållanden finns det två skäl till att nu gå på den svenska linjen även i Marviken. Det ena är att vi skall utnyttja vårt naturliga uran, eftersom vi inte har möjlighet att bygga ett anrikningsverk här i landet. Såvitt jag känner till finns det bara två sådana i den västliga världen — jag vet inte hur många som kan finnas i Sovjetunionen. Det är dessutom fråga om utomordentligt dyrbara anläggningar, och det är därför inte tänkbart för oss att bygga en sådan.

Man framhåller då att man ytterligare vill experimentera och se vad vi kan utvinna ur den naturliga uran som vi har i vårt land. Om det funnes någon möjlighet att på denna väg få fram några nya erfarenheter, skulle man väl icke i Marviken till viss del ha övergått till anrikat uran som energikälla.

Den andra motiveringen skulle vara att vi inom överskådlig tid vill skaffa oss ett eget atomvapen — det är bäst att tala öppet i denna fråga. Under så-

dana förhållanden skulle vi kunna skaffa oss eget tungt vatten och få naturligt uran såsom energikälla, vilken vi själva härskade över och för vilken vi inte vore beroende av någon stormakt. Men det är väl inte någon i denna kammare eller i kanslihuset, som skulle komma på den tanken att i nuvarande politiska läge och även med hänsyn till de tekniska förutsättningar som vi för närvarande har aktualisera tillverkningen av en svensk atombomb.

Båda dessa förutsättningar, som är logiska och tänkbara för ett fullföljande av den svenska linjen i Marviken, saknas alltså. Vad vi nu står inför är ett allvarligt försök att få fram atomkraft för kommersiellt bruk till ett acceptabelt pris. Det är detta som nu är aktuellt med hänsyn till det stigande behovet av kraft.

Varför kan vi då inte åtminstone göra en utredning av atomkraftsprogrammet innan vi låser oss för att lägga alla dessa pengar i Marviken — ett projekt som förefaller oframkomligt och som delvis redan är övergivet i dess ursprungliga form.

Det är detta, herr talman, som gör att jag för min del, som inte haft med de förberedande arbetena i utskottet på denna punkt att göra, med hänsyn till de erfarenheter jag har från alla de år vi inom första avdelningen av statsutskottet hade att handlägga frågan om det fredliga utnyttjandet av atomkraften måste ansluta mig till reservationen. Jag tror att de pengar som skulle nedläggas vid ett fasthållande av detta projekt tyvärr måste betraktas såsom bortkastade.

Jag tror det var herr von Sydow som sade att detta blir mycket dyrköpta lärdomar, vilket naturligtvis är ett trist faktum. Vi har redan betalat mycket pengar för de erfarenheter, som vi har gjort, och dessa har visat oss att allt talar för att denna väg icke är framkomlig.

Jag är ledsen över att handelsminis-

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

tern inte är närvarande i kammaren. Jag skulle vilja ställa en fråga till honom, som jag vore tacksam om han ville besvara i något sammanhang. Den gäller huruvida handelsministern eller kretsen av experter kring honom i denna stund tror att det är möjligt att via naturligt uran och tungt vatten komma fram till ett kraftpris som är kommersiellt acceptabelt? Jag skulle vara utomordentligt tacksam för ett sådant besked.

Det gläder mig att se att handelsministern nu kommit in i kammaren. Jag skulle vilja fråga om handelsministern tror att det är möjligt att, låt säga i slutet på 1960-talet eller i början av 1970-talet, uppnå ett sådant kraftpris med hjälp av den svenska metoden — med naturligt uran och tungt vatten som moderator — att det skulle bli kommersiellt acceptabelt och kunna tävla med det kraftpris man får om man använder lättvattenprincipen. Om handelsministern säger att vi ännu inte vet det, så måste jag konstatera att det är ett så pass pessimistiskt svar att det bekräftar mina farhågor.

Jag ber att med detta, herr talman, få yrka bifall till reservationen under punkt 2 b. Däremot ställer jag inget yrkande beträffande de ekonomiska följdreservationerna; ställningstagandet till dem blir ju i hög grad beroende av det beslut kamrarna i dag kommer att fatta beträffande huvudfrågan.

Jag skall inte gå in på frågan under punkten 2 a. Får jag bara parentetiskt säga att man är litet fundersam över vad det skall bli av denna friställda byggnadsavdelning. Skall den bli ett statligt byggnadsföretag som skall operera litet varstans i landet? Det skulle vara intressant att få ett besked från utskottets talesman om vad man tänker sig för uppgifter för denna friställda byggnadsavdelning.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Det är närmast herr Björkman som gett mig anledning att ytterligare ta till orda.

I mitt anförande citerade jag departementschefens uttalande i statsverkspropositionen att den fortsatta driften vid uranverket i Ranstad ter sig oviss. I den Åkerlundska reservationen står ordagrant följande: »Sålunda synes uranverket i Ranstad inte kunna drivas ekonomiskt, vartill kommer, att avsättningsmöjligheterna» etc. I reservationen heter det vidare: »Utskottet vill dock inte motsätta sig, att uranverket, som beräknas bli driftklart vid mitten av innevarande år, provkörs för vinnande av erfarenheter.»

Jag tycker att detta inte borde ha skrivits, ty jag anser att det är alltför pessimistiskt att innan urandriften ens satts i gång uttala sig om att det ter sig mycket oviss huruvida driften kan bli ekonomiskt lönsam. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att de anställda och bygdens folk har blivit mycket irriterade över vad som stod att läsa i statsverkspropositionen beträffande uranverket i Ranstad. Jag har här ett tidningsurklipp av en artikel med rubriken »Det här har staten byggt för 140 milj.». Därunder finns ett foto av uranverket i Ranstad. Vidare står det: »Nu ska uranverket stoppas — innan det ens provkörts.»

Jag är medveten om att man inte kan bortse från ekonomiska realiteter. Skulle driften ställa sig ekonomiskt mycket olönsam skall man ta under övervägande att nedlägga den. Men låt oss vänta och se resultatet innan vi över huvud taget nämner någonting om nedläggning.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):
Herr talman! Jag blev litet förvånad över den våldsamt med vilken herr Ståhl här argumenterade. Jag tycker att vi kan resonera om denna fråga utan att råka i något slags affekt.

Herr Ståhl gjorde en del påpekanden

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

som, om jag fattade honom rätt och hann anteckna det, gick ut på att det svenska atomenergiprogrammet i fortsättningen måste utformas efter lättvattenlinjen. Jag skulle vilja fråga: Hur vet herr Ståhl det? Viljen linje som på sikt kommer att bli den ekonomiskt fördelaktigaste är en sak som experterna är mycket oense om. Ingen av de experter som uppträder på detta område — varken herr Björkman eller jag kan utge oss för att vara experter, och jag tvivlar på att ens herr Ståhl kan det — kan säga att detta är en linje som utan tvekan är den andra överlägsen. Jag tror att det finns anledning att uttala sig något försiktigare på dessa punkter.

Det är nyttigt att vi får en diskussion om det svenska atomenergiprogrammet. Enligt min mening kan det behövas att vi, utifrån de möjligheter vi har, försöker bedöma experternas ställningstaganden till dessa frågor. Det är ju det vi har försökt att göra hela tiden, och det var också anledningen till att riksdagen 1963 fastlade det svenska atomenergiprogrammet. Det var delade meningar då, och det ligger inte någonting onaturligt i att meningarna är delade även i dag.

Som redan tidigare sagts bygger den svenska tungvattenlinjen på att vi här i Sverige skall försöka få till stånd en atomkraftproduktion som är inhemsk och som i huvudsak bygger på inhemsk tillverkning av reaktorer och delar till reaktorer. Det sägs nu, att man övergett denna tanke därför att man måst släppa den ursprungliga förutsättningen att den svenska tungvattenreaktorn skulle drivas med naturligt uran och att man nu i stället har planer på att driva även atomkraftverket i Marviken med anrikt uran. Det är riktigt. Men vi bör ändå hålla i minnet, att man *kan* driva en tungvattenreaktor med naturligt uran, även om effekten blir betydligt sämre än om man har anrikt uran. Däremot går det inte att driva en lätt-

vattenreaktor med naturligt uran utan den kräver anrikt uran. Detta kan ändå ha sin betydelse för den händelse vi — om vi nu skall vara pessimister — skulle komma i den utrikespolitiska situationen att det kan vara värdefullt att ha tillgång till energikällan inom landet.

Det har också sagts att vi skulle kunna gå över på lättvattenlinjen. Jag skall ingalunda bestrida att detta ur kommersiell synpunkt utan tvivel skulle vara en fördel, och det är också kraftproducenternas uppfattning att man bör gå den vägen. Det är väl egentligen här skiljelinjen går mellan de kraftproducerande företagens intressen å ena sidan och statens intressen att kunna fortsätta forskningen på den svenska linjen och den tillverkande industriens intresse att få fram en tillverkning av svenska atomreaktorer å andra sidan. Visst kan vi gå över på lättvattenlinjen. Vad priset blir om vi skall köpa kompletta anläggningar från Amerika är det väl ingen som vet i dag. Däremot har man inom industrien den bestämda uppfattningen, att vi i Sverige inte kan tillverka lättvattenreaktorer på egna erfarenheter utan måste ha amerikansk licens för tillverkningen. Man har för oss på avdelningen förklarat att man är fullt på det klara med att en sådan amerikansk licens inte skulle bli billig. Därför tror jag att det ännu är för tidigt att uttala sig om huruvida en övergång i Sverige till lättvattenlinjen, som skulle bygga på dessa förutsättningar — antingen import av hela anläggningar eller tillverkning i Sverige på amerikansk licens — skulle ställa sig ekonomiskt så fördelaktig som amerikanska erfarenheter synes ge vid handen.

Det är alldeles klart — vilket redan framhållits — att en utbyggnad av Marviken och ett fortsättande av det svenska tungvattenreaktorprogrammet är ett medvetet risktagande. Men utskottsmajoriteten har bedömt fördelarna med det-

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

ta program värda ett risktagande. Kan vi få fram en egen linje för det svenska atomenergiprogrammet, är det värt de miljoner som det kostar att utexperimentera den linjen.

Jag skall inte närmare gå in på den fråga som egentligen var grunden för våra diskussioner och överläggningar, nämligen motionsyrkandet om nedläggning av atomkraftverket i Marviken. Det kravet har modifierats betydligt i den reservation som är knuten till utlåtandet. Skulle man enligt motionsyrkandet lägga ned detta atomkraftverk, skulle det efter vad vi gjort oss underkunniga om sannerligen inte bli någon billig affär. Man vill från den tillverkande industriens sida inte bestämt uttala sig om vad detta skulle kosta exempelvis vattenfall och atomenergibolaget, men man har för egen del grovt uppskattat kostnaderna för en nedläggning av Marvikenprojektet till ungefär 75 miljoner kronor. Men jag skall inte fortsätta den diskussionen, eftersom den kan sägas inte längre vara särskilt aktuell i sammanhanget.

Jag tyckte att herr Carlshamre gjorde sig skyldig till en tämligen ful insinuation då han sade, att de som förordar Marviken är sådana personer som är knutna till projektet. Det finns en hel del annan expertis som utan ett ögonblicks tvekan säger, att det är nödvändigt att fullfölja Marvikenprojektet oberoende av vilken linje vi i framtiden kommer att välja för det svenska atomenergiprogrammet. Dessa experter menar att man måste ha de erfarenheter som Marvikenprojektet kan ge för att över huvud taget kunna utveckla ett atomenergiprogram i Sverige.

Jag skall inte ta upp någon diskussion om den friställda byggnadsavdelningen; det har sagts tillräckligt om den detaljen. Det har sagts att denna expertis inte skulle gå förlorad därför att man splittrar den på olika ställen i landet. Jag tror nog emellertid att vi i stort sett skulle mista det värde som

ligger i att man kan hålla ihop en samsvetsad grupp, som kan de här sakerna och som har kunskap om byggnadsteknik på detta område och på andra områden som kan vara av betydelse i sammanhanget.

Vi har i utskottet accepterat förslaget om denna byggnadsavdelning, men vi har inte ansett att det finns någon anledning för oss att närmare precisera under vilka former den skall arbeta. Jag tror att det är betydelsefullt att det finns utrymme för att organisera denna byggnadsavdelning i så fria former som möjligt, så att man kan ha den tillgänglig i olika sammanhang vid planering och projektering samt vid realiserande av olika byggnadsprojekt.

Nu skall jag inte rikta någon anklagelse, ty det är möjligt att jag har fel, men jag har en bestämd känsla av att när herr Björkman säger att herr Åkerlund inte anslöt sig till denna reservation på avdelningen, berodde det på att han var så engagerad i den stora frågan att han förbigick detta. Om jag inte minns fel var herr Björkman med på avdelningen när frågan om byggnadsavdelningen behandlades, och herr Björkman hade alltså möjlighet att redan på avdelningen och inte först när utskottets utlåtande föredrogs vid statsutskottets plenum framlägga denna reservation.

Herr talman! Detta var några sporadiska synpunkter på denna mycket viktiga fråga, och jag ber att få sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ser mig föranlåten att rätta till en sak som herr Gustafsson i Stockholm sade. Det gäller den omständigheten att herr Åkerlund inte är med på reservation 2 a. Herr Gustafsson betvivlade att det förhöll sig på det sätt som jag tidigare sagt. Om herr Gustafsson inte vill tro mig på mitt ord kan jag inte hjälpa, men det

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

förhåller sig på det sätt som jag har sagt.

Anledningen till att jag inte i avdelningen anmälde en avvikande mening ber jag också att få lämna en förklaring till. Jag vet inte om jag blir trodd i detta fall heller, men skälet var enkelt, herr Gustafsson. Jag är helt ny i statsutskottets femte avdelning, och jag visste inte om att man som suppleant och som sittande vid väggen har tillfälle att anmäla en avvikande mening. Annars skulle jag ha gjort det. Därför tog jag upp saken vid statsutskottets plenum. Men i fortsättningen skall jag komma ihåg att använda mig av den möjligheten att anmäla en avvikande mening redan i avdelningen, så att det inte blir några tvistigheter oss emellan på denna punkt.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp något större diskussion med herr Björkman om dessa formalia. Vi har ändå aldrig på femte avdelningen varit så formella att inte en suppleant, som suttit vid väggen, kunnat få ordet för att framföra sin mening, även om han inte haft den formella rätten att lämna en skriven reservation. Herr Björkman hade ändå haft möjligheten att säga att han inte ville vara med om arrangemanget i fråga om byggnadsavdelningen. Men herr Björkman har inte ens gjort det under femte avdelningens behandling av ärendet.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det har här framhållits och detta med all rätt att det för en lekman inte är så lätt att bilda sig en uppfattning om vad som är rätt eller fel i dessa frågor. Jag undrar om det över huvud taget är så lätt att göra det, ty utvecklingen står inte stilla.

Herr von Sydow har här betonat att vi under tio år varit eniga om att satsa på den s. k. svenska linjen med naturligt uran som bränsle och tungt vatten

som moderatorer. Jag undrar om vi inte innan vi bestämmer oss för att vara oense borde försöka klara ut vad vi är oense om, ty det förefaller mig som om det i debatten förekommit alltför många kategoriska uttalanden.

Herr Björkman säger att Marvikenprojektet står och faller med den nukleära överhettningen. Jag vet inte om han menar att sådana här reaktorer över huvud taget gör det. Atomkraftdelegationen har den uppfattningen att det här kan vara fråga om en skillnad i kraftpriset på 5—10 procent. Det är klart att det betyder åtskilligt, men har man i debatten inte glömt bort att Marviken får en storlek på ungefär 200 megawatt. Man anser inte på experthåll att man med den storleken på en atomreaktor kan få ut den fulla effekten av systemet med en s. k. tungvattenreaktor, utan det kommer först vid en större reaktor. Av det skälet har man väl menat att man skulle använda en mindre del anrikat uran, inte så höganrikat som i lättvattenreaktorerna, för att få ut en större effekt. Man bör väl ta hänsyn till dessa förhållanden innan man fäller ett kategoriskt omdöme.

När jag som lekman har att ta ställning till dessa frågor måste jag för min del erkänna att jag inte varit särskild imponerad av det förhållandet att man i Förenta staterna och på andra håll nu kommer fram med lättvattenreaktorer. På alla områden har vi den erfarenheten att tekniken ibland går sprängvis framåt, och lättvattenreaktorerna har f. n. fått ett försprång som är alldeles uppenbart. Skall vi gå in för den linjen måste vi importera det anrikade uranet. Vi kan aldrig skapa ett eget anrikningsverk. Vi är beroende av den importen. Men man räknar nu med att uranåtgången i lättvattenreaktorer är ungefär dubbelt så stor som i tungvattenreaktorer, vilket herr Ståhl glömde att tala om.

Det är också mot den bakgrunden som det inte nu kan avgöras huruvida det blir ekonomiskt eller inte att ha ett

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

uranverk i Ranstad. Om man utvecklar lättvattenreaktorn och därmed får större bränsleåtgång än vid tungvattenreaktorer, kan det naturligtvis komma att i hög grad påverka priset på uran och därmed också göra Ranstadverkets lönsamhet till en helt annan bedömningsfråga än nu.

Därtill vill jag peka på en sak som jag tycker är ganska väsentlig. I utlandet är man i färd med att konstruera, och även att offerera tungvattenreaktorer därför att deras bränslebehov är väsentligt mindre än lättvattenreaktorernas.

Jag skulle vilja betona att man, innan man yttrar sig om vad som är rätt eller fel för framtiden, borde betänka att det också på tungvattenreaktorområdet kan komma att uppnås framsteg som gör att tungvattenreaktorerna även av andra skäl än den väsentliga skillnaden i bränsleförbrukningen kan komma att visa sin konkurrenskraft.

Till herr Björkman vill jag säga att jag inte tillhör dem som vill ha ett statligt monopol på reaktorområdet. Om den enskilda industrien vill satsa på en lättvattenreaktor finns det alla skäl att låta den få den möjligheten. Men det är knappast den saken som diskussionen här gäller.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Efter vad som anförts här av herr Gustafsson i Stockholm och nu senast av herr Eliasson i Sundborn kan jag fatta mig kort. Jag har bara några synpunkter att anföra utöver dem som anförts av föregående talare.

Vad som uppkallade mig i talarstolen är naturligtvis i första hand det anförande som hölls av herr Manne Ståhl i vilket jag, herr talman, fann en rad missuppfattningar och felaktigheter som inte bör stå helt oemotsagda.

Jag har inte för avsikt att här ta upp de fysikaliska och tekniska problem som anmäler sig när man väljer mellan

olika typer av reaktorprojekt. Jag vill i stället betona de ekonomiska aspekterna. Först som sist vill jag då understryka vad som framförts av utskottets talesmän i de två senaste inläggen, nämligen att den huvudlinje som vi i Sverige valt att utveckla är en reaktorprocess, grundad på tungt vatten och i första hand naturligt uran. Det är den linjen som förelagts riksdagen och som riksdagen och statsmakterna godtagit utan några mera vägande invändningar. Skälen härtill kan jag kanske förbigå. Möjligen vill jag erinra om att många speciella förhållanden gör att den linjen ansetts vara den för oss mest lämpade. Vi har här i landet tillgång till uran — låt vara av låg halt — som torde överstiga brytningsmöjliga och brytningsvärda fyndigheter överallt i världen med de kunskaper vi nu har om geologi. Men därjämte har vi ett mycket betydande intresse av att kunna utveckla ett program som, om det skulle erfordras, helt och hållet kan baseras på inhemsk tillverkning. Det finns även ytterligare skäl som jag emellertid inte nu skall uppehålla mig vid.

Jag vill i förbigående beklaga att jag inte var i tillfälle att åhöra herr Manne Ståhls anförande men jag tror mig ändå ha fått en viss uppfattning om vad han sade. Han ställde frågan om det har inträffat något som gör att vi har anledning att på allvar modifiera detta program. Svaret blir: Mig veterligt inte. Självklart kan det på detta nya tekniska område inträffa mycket som gör förändringar och modifikationer av en gång antagna planer nödvändiga, riktiga och lämpliga. Men mig veterligt föreligger icke nu skäl till sådana modifikationer. Utvecklingen på detta område följs av alla berörda parter: Atomenergibolaget lika väl som av de med bolaget samverkande och i bolaget medverkande representanterna för den enskilda industrien samt av delegationen för atomenergifrågor som vid olika tillfällen inkallar annan expertis för att

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

pröva hållbarheten i de linjer som föreslås i enlighet med vårt allmänna utvecklingsprogram.

Såvitt jag vet har på senare tid ingenting annat inträffat än sådant som styrker oss i vår uppfattning att vi hittills satsat rätt, när vi som huvudlinje för vårt utvecklingsarbete valt en reaktorprocess som i princip är baserad på naturligt uran och tungt vatten. Denna linje har sålunda på allra senaste tiden tilldragit sig allt större intresse utifrån. Vi har mottagit förfrågningar från en rad länder. Jag kan som exempel nämna Indien och Pakistan. Jag skulle även kunna hänvisa till europeiska länder, men det skall jag kanske tills vidare undvika med hänsyn till att frågan är och kommer att bli föremål för diskussioner den närmaste tiden. Man har yppat ett stort intresse inte bara för att ta del av våra erfarenheter utan också velat undersöka vilka möjligheter som kan stå till buds att från Sverige i en framtid få levererade energitillverkande reaktorer baserade på vår huvudprocess. Detta har inte varit ägnat att minska vår tillit till det program som en gång antagits och som är under utveckling och som vi redan satsat så betydande belopp på, väl vetande att innan de kommersiella fördelarna kommer oss till godo dröjer det ytterligare avsevärd tid.

Nu har det gjorts gällande att linjen i alla fall redan har modifierats. Marvikenprojektet innehåller inte längre tungt vatten påpekade herr Ståhl — om det referat jag fått av hans anförande är riktigt — utan anrikt uran. Enligt vad det har sagts mig gick herr Ståhl till och med så långt som till att säga att man hade övergivit den svenska linjen och övergått till en lättvattenlinje.

Om herr Ståhl har sagt något sådant, herr talman, så måste det bero på en total missuppfattning. Vi har alltså som huvudlinje att använda naturligt uran och tungt vatten. Vi har gjort en modifiering i Marviken — det är rik-

tigt — alltså bibehållande tungt vatten. Detta har vi gjort, herr talman, därför att Marviken har en reaktor av mindre omfattning än som erfordras för att den skall bli kommersiellt lönsam och därför att denna reaktor, såsom vi hoppas, i ett nästa steg skall kunna drivas upp till något över 200 MW. Den reaktorn ger bästa ekonomi om man använder även anrikt material för den. Man sparar därmed tungt vatten.

Det var egentligen allt som jag skulle vilja säga på denna punkt. Jag är ledsen, herr talman, att jag gled in på detta, men det är litet svårt att hålla tekniska resonemang utanför en diskussion kring vårt atomenergiprogram. I fortsättningen av mitt anförande skall jag dock anstränga mig att undvika tekniska frågor.

Därför byggde vi sålunda upp Marviken, som utgör det första steget, till en reaktor i fullstor skala med en effekt på 500—600 MW. Enligt de bedömningar som för oss tillgänglig expertis gjort på grundval av erfarenheter i andra länder, där detta program utvecklats, skulle det för oss bli ekonomiskt att basera driften av denna reaktor på anrikt uran, därför att kostnaderna då blir utomordentligt stora. Att över huvud taget vissa länder har större intresse för att pröva tungvattenlinjen i stället för lättvattenreaktorn sammanhänger med den omständigheten att anskaffningskostnaderna för anrikt material för en kommersiellt fullstor reaktor blir enormt höga.

Detta illustrerar bara att skälen för att utveckla det huvudprogram, som statsmakterna antagit för atomkraftens tämjande och nyttiggörande här i landet, snarare har blivit starkare, mot bakgrunden av vad som inträffat under de senare åren.

Om jag förstod herr Ståhls sista fråga rätt, undrade han om ett program av Marvikens typ skulle bli ekonomiskt konkurrenskraftigt med konventionella

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

reaktorer eller kanske lättvattenreaktorer. Svaret på den frågan är: Ja, om vi får en reaktor i storleken 500—600 MW, vilket jag föreställer mig blir nästa steg efter Marviken. Enligt de bedömningar som alla de sakkunniga på atomenergiområdet gjort, vilka varit med om att utarbeta projektet, bör en sådan reaktor bli ekonomiskt lönsam.

För att inte bli missförstådd kanske jag här skall inskjuta en sak. Den omständigheten att vi i vårt program haft en huvudlinje innebär inte att vi inte håller utvecklingen även i övriga händelserna under uppsikt. Vi har ett intresse av att vid sidan av detta program, om det finns enskilda företag som skulle ha en önskan om det, även pröva en lättvattenreaktor. I själva verket är det så att redan det steg som vi nu avser att ta, när Marviken uppförs, kommer att ge oss erfarenheter och kunskaper som vi får nytta av även för bedömningar av andra och alternativa reaktorprojekt.

Men det har sagts från början — det har riksdagen varit fullt medveten om — att det steg som vi nu skall ta i fråga om Marviken, inte blir lönsamt. Ingenting har framkommit som förändrar bedömningen av en 500—600 MW reaktor. Det bör däremot vara en reaktor som är ekonomiskt försvarbar. Det är emellertid endast möjligt att etappvis genomföra ett sådant mer omfattande reaktorprogram, oavsett vilken reaktortyp man väljer. Detta har också klart utsagts när atomenergiprogrammet varje år presenterats för riksdagen.

Skulle andra kammaren följa reservanternas förslag och begära en skyndsamt utredning, så kan jag inte förstå annat än att detta skulle innebära att Marvikenprojektet skulle komma att fördröjas och förmodligen även fördyras. Såvitt jag kan förstå är det inte heller sannolikt att ytterligare utredningar skulle få fram nya fakta till frågans belysning. Vi känner ganska väl

till den tekniska utvecklingen så långt den nått i dag, och detta kunskapsmaterial har legat till grund för ställningstagandet i denna fråga. En ny utredning skulle däremot medföra en försening och kanske äventyra den del av målsättningen som medför möjligheter för svensk industri att hålla takten och hävda sig i den internationella konkurrensen. Det är därför — detta vill jag säga för att bemöta den insinuation som tydligen framkastats här i debatten — som industrien har ett så levande intresse för att detta projekt fullföljs och inte ställt sig bakom kravet på att man uppskjuter ställningstagandet i avvaktan på ytterligare utredningar och undersökningar.

Jag kanske inte skall säga mer på den punkten, men, herr talman, när jag ändå befinner mig i talarstolen, låt mig då ta upp en annan liten sak i anslutning till en annan reservation till utskottets utlåtande på förevarande punkt.

Det gäller byggnadsavdelningen i Aktiebolaget Atomenergi. Denna avdelning har ju samlat en sällsynt utvald expertis för den typ av byggnadsverksamhet som Atomenergi varit engagerad i. Åtskilliga miljoner har satsats i byggnader och andra anläggningar i Studsvik, betydande anläggningar har uppförts i Ranstad för uranutvinningen vid uranverket där, och dessa projekt är inom kort slutförda. Inom Aktiebolaget Atomenergi har man också tagit konsekvenserna härav och begränsat eller nedskurit den personal som här har varit sysselsatt. Det är ju inte så, att Atomenergi självt uppfört dessa byggnader, utan byggnadsarbetena har på övligt sätt utförts på entreprenad, men bolagets byggnadsavdelning har svarat för ledning och samordning av projekteringen, vilket innebär sammanhållande av insatser från olika konsulenter, utarbetande av anbudshandlingar och kontroll av byggnadsarbeten samt övriga byggherrefunktioner.

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

Vi står ju här — vilket väl alla är medvetna om — inför angelägna byggnadsprojekt, och det är viktigt att dessa kommer till stånd inom den allra närmaste tiden. Detta är angeläget för universitetsutbyggnaden och för den satsning som görs på forskningens område. Jag anser att det vore dålig ekonomi att skingra det totalt med särskilda kunskaper och erfarenheter utrustade personer det här rör sig om inför de stora byggnadsprojekt som statsmakterna beslutat igångsätta med utbyggnaden av universiteten och med utvidgningen av forskningsresurserna. Det är av den anledningen som jag för min del ansett att det skulle vara av värde om just denna expertis kunde knytas till de nya projekt som är så nära förestående. Jag vill säga att det borde ligga i allas intresse som på detta område vill tillvarata alla möjligheter att hålla kostnadsutvecklingen tillbaka. Det är inte samma sak att bygga en bostad eller en kontorsfastighet som att uppföra moderna laboratorieavdelningar.

Herr talman! Detta är vad jag har velat anföra i anledning av reservationen i utskottsutlåtandet på denna punkt.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Om det tillåtes mig vill jag först säga ett par ord med anledning av herr Gustafssons i Stockholm anförande, vari han berörde byggnadsavdelningen.

Jag har inte motsatt mig det förslag som utskottsmajoriteten därvidlag har framfört. Jag ställde några frågor och fick ett svar av honom. I anledning därav skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att statsrevisorerna och övriga noga följer kostnadsutvecklingen för en sådan byggnadsavdelning och ser till att kostnaderna håller sig inom rimliga gränser, så att företaget kan delta i konkurrensen med andra företag på detta område.

Herr Gustafsson i Stockholm tyckte

vidare att jag hade uttryckt mig litet för kategoriskt när jag sagt — vilket det är möjligt att jag har gjort — att det måste vara så och så och att det måste utföras så och så. I så fall beror detta på — allt detta är ju bedömningar — att jag känner den sakliga övertygelsekraften för att vi nu måste pröva någonting nytt så starkt, att jag har använt de orden.

Handelsministern har den egendommiga metoden att tala om vilka missuppfattningar och feluppgifter man har gjort sig skyldig till, och han citerar tydligen ett andrahandsreferat, att jag skulle ha sagt att man i Marviken inte bara skulle delvis upphöra med användningen av det naturliga uranet utan även sluta med användningen av tungt vatten. Ett så blamt uttalande har jag verkligen inte gjort mig skyldig till. Så pass väl känner jag sedan många år till hela denna teknik. Över huvud taget gläder det mig att handelsministern inte kunde lämna något prov på någon saklig feluppgift som jag skulle lämnat här i kammaren. När jag såg voteringsljuset lysa medan handelsministern stod i talarstolen hade jag anledning göra den reflexionen, att det är på tiden att vi får ett enkammersystem, så att ett statsråd kan vara kvar i den kammare där hans ärende diskuteras och få en klar uppfattning om vad som sägs och inte såsom nu ge kammaren intrycket att man har sagt någonting som man inte har sagt.

Min direkta fråga besvarade handelsministern så där på ett ungefär. Jag skall nöja mig med det svaret; jag skall inte avkräva handelsministern några preciseringar. Jag vill bara konstatera — vilket jag tycker är riktigt; jag skulle göra likadant om jag vore i handelsministerns kläder — att han inte anknyter utvecklingen till den s. k. blågula eller svenska linjen utan håller möjligheten öppen att även användningen av lättvatten och anrikat uran skall prövas här i landet. Jag tror att det är klokt.

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

Jag har sagt att vi hela tiden har ansett att det kunde ligga någonting i begränsade försök med tungvattenlinjen. Därför har vi inte motsatt oss sådana försök, medan däremot, herr statsråd, industrien från början varit relativt skeptisk mot det utdragna experimenterandet med denna linje. Vi har emellertid gjort det bl. a. därför att vi med hänsyn till vapentechniken ansett att detta kunde vara ett svenskt intresse.

När man emellertid nu kommit in i en situation, då det börjar dra ihop sig till ett kommersiellt exploaterande av nukleära resurser för kraftproduktion till överkomligt pris, har man verkligen inte bara anledning utan också skyldighet att ompröva vilken som är den framkomliga vägen.

Statsrådet talade om det mycket dyra priset på anrikat uran. Utvecklingen har emellertid inte gått mot fördyring utan snarare tvärtom. Vi kan ändå konstatera att det är den enda metod man hittills med framgång kunnat använda för att få fram en kommersiellt acceptabel kraftproduktion. Statsrådet gör klokt i att inte fästa alltför stort avseende vid det utländska intresset för vår speciella metod. Jag har sett dessa uppgifter från Indien och från något annat håll. Jag är visserligen inte någon teknisk expert och kan inte säga något bestämt därom, men jag föreställer mig att det kan bli ganska både långvariga och kanske rätt dyrbara försök, innan man här kan komma in på någon hållbar linje. Det vet jag visserligen ingenting om, men jag tycker att det är fel att, innan vi eller ens handelsministern vet någonting om hur det ställer sig ekonomiskt, diskontera det som en favor för denna linje.

Nu är risken att vi förlorar dyrbar tid och därmed kommer in i ett sämre läge för kraftförsörjningen än vi skulle göra på en annan väg. Emellertid torde såväl vattenfallsstyrelsen som en del enskilda kraftproducenter i landet vara så pass intresserade av att tänka sig an-

läggningar på svensk botten enligt lättvattenprincipen att det finns anledning att vänta initiativ från det hållet. Jag tar i detta sammanhang fasta på handelsministerns uttalande att från hans sida kommer icke att göras några svårigheter mot det, utan att man tvärtom skall medverka till att experiment kan göras på den linjen, så att erfarenhet därav kan vinnas.

Det är intressant, att handelsministern redan nu är säker på att 500—600-reaktorn som skulle följa efter Marvikenprojektet skall bli lönsam. Jag är inte det, men jag vågar inte ha någon bestämd mening därvidlag. Det skulle glädja mig om statsrådet får rätt, men det kan tänkas att vi alla kommer att bli besvikna liksom vi blivit besvikna i fråga om tungvattenssystemets ekonomiska effekt. Jag tror att vi gör klokt i att tala med små bokstäver och vara försiktiga i våra bedömningar, innan vi kommer så långt fram att vi fått mera erfarenhet av detta.

Vad vi emellertid vet är att lättvattenssystemet som moderator med anrikat uran kan bli kommersiellt lönsamt. Jag beklagar därför att statsrådet inte redan nu är villig att intressera sig för detta system. Då skulle vi ha fått praktisk nytta av detta. Vapenalternativet spelar tydligen inte riktigt samma roll för mig som för herr Gustafsson i Stockholm, om jag fattade honom rätt, vilket bör noteras.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte säga mer i detta sammanhang än att jag vill uttala min tillfredsställelse över att herr Ståhl modererade sina mycket kategoriska uttalanden från det tidigare inlägget. Det stämmer betydligt bättre med den bild jag har av herr Ståhl efter mångårigt samarbete på en hel del områden.

Vidare vill jag säga att jag tror att det är klokt att man inte för hårt bin-

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

der sig för den ena eller den andra linjen. Det finns andra projekt i blickfältet som varken har med tungt eller lätt vatten att göra, om vilka man i dag emellertid inte vet huruvida de går att kommersiellt utveckla och utnyttja men som dock ger anledning att tro att det kan vara möjligt att komma fram på helt andra vägar än de som nu är aktuella, och i det framtidsperspektivet ligger också vätekraftens användning för fredliga ändamål.

Jag tror därför som sagt att det är klokt att man inte alltför hårt binder sig för det ena eller det andra men att vi nu ändå måste fullfölja tungvattenlinjen för att se vad som kan komma fram av de erfarenheter man i dag kan skaffa sig på området för att få ökade möjligheter att framställa och utveckla ett inhemskt reaktorprogram. Vi bör därför fullfölja en sådan linje.

Jag tror inte att man i dag kan säga att vi med en utredning kan komma till rätta med detta problem. Vad som krävs är inte utredning utan erfarenhet av de olika typer som nu är aktuella, och den erfarenheten är ännu inte tillräckligt stor vad beträffar tungvattenlinjen för att vi skall kunna säga att den är mogen att utdömas.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det framgick tydligt av statsrådets anförande, att statsrådet är synnerligen övertygad om att han är inne på den rätta vägen. Och det vore egentligen ganska oroväckande om det förhöll sig så, att statsrådet inte var fullt övertygad men ändå satsade så mycket pengar på detta projekt. Jag tror inte heller att statsrådet försvarar propositionen enbart av prestigeskäl, utan statsrådet är uppenbarligen övertygad om att det är riktigt. Det uttrycker han så att ingenting har inträffat som rubbat oss i övertygelsen att vi verkligen satsat rätt.

Men det är detta som är det besynnerliga. Hur kan det komma sig att så

många experter på detta område blivit så tveksamma? Statsrådet känner säkert till att en av toppmännen bakom Marvikenprojektet själv låtit sig rubbas ur övertygelsen att vi är inne på rätt väg. Om de tekniska experter som varit med om att starta projektet blir tveksamma, är det inte att förvåna sig över att även vi blir det. Här rör det sig om ett område som det är oerhört svårt för oss att tränga in i. Vi är alla lekmän på detta mycket komplicerade tekniska område — även statsrådet, tror jag. Herr Gustafsson i Stockholm sade att ingen kan i dag med bestämdhet säga vilken linje som är den bästa. Men statsrådet Lange är övertygad. Det är emellertid inte vi, herr statsråd, och därför vill vi ha en omprövning.

Jag har svårt att förstå att den undersökning som vi har begärt skulle kunna fördröja och fördyra Marvikenprojektet. Vi har ingalunda sagt att vi vill ha en långhalning av denna fråga. Vi vill tvärtom ha en snabb utredning, där man granskar problemet och förklarar om vi är inne på rätt väg, så att vi inte fortsätter att satsa pengar förrän vi är övertygade. Vi har klart sagt ifrån att om utredningen visar att vi bör fortsätta att satsa pengar på detta projekt, kan statsrådet återkomma med äskanden om ytterligare medel. Just därför att de tekniska experterna är så oense anser vi att det finns skäl att närmare undersöka dessa frågor.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det är alltid svårt för lekmän — för herr Björkman liksom för mig — att ta ståndpunkt i frågor där experter är totalt oense. Men herr Björkman borde ha observerat att det varit lätt för mig — lika lätt som det borde varit för herr Björkman — att nå fram till ett avgörande, när experterna som nu är fallet är så sällsynt eniga om utvecklingsmöjligheterna för

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

det projekt som utgjort huvudlinjen i det svenska atomprogrammet.

Jag vill här tillfoga att det inte är en omständighet som bara kan lämnas åt sidan, att man på andra håll utvecklar detta program och att det yppats ett växande intresse i länder som inte nu har ett eget atomenergiprogram eller som i varje fall inte fört det fram till det stadium vartill vi nått. Dessa vill nu också skaffa sig erfarenheter beträffande reaktorer av den typ vi syftar till.

Det var ett svenskt anbud, herr Björkman, som lämnades på en reaktor till Pakistan. Det offererande svenska företaget fick inte denna beställning, den gick till Canada. Men såvitt vi vet berodde detta inte på att det svenska programmet tekniskt eller ekonomiskt i och för sig var underlägset det projekt, som det företag satsade på som fick beställningen, utan det berodde på att Canada kunde lämna krediter för ett betydande belopp över en tidrymd som vi inte gärna i detta läge kunde åta oss att lämna. Detta är ett ytterligare skäl till att jag i varje fall för närvarande känner en viss säkerhet att vi är på rätt väg och anser mig ha fått bekräftat att hittills ingenting har inträffat som gör allvarliga modifikationer av det svenska atomenergiprogrammet nödvändiga eller önskvärda. Tvärtom är det mycket viktigt att vi inte fördröjer utvecklingen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a och b

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. c

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 47:o mom. c) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 a) av herrar Bohman och Björkman.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 32 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. d

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 47:o mom. d) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 b) av herr Akerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 50 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 48—50

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 51***Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt G 7, s. 132—134) föreslagit riksdagen att *dels* godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, *dels ock* till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 2 080 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Eric Gustaf Peterson* (I: 86) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors* och fröken *Elmén* (II: 115), i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta att upplysningscentraler för konsumentfrågor inrättades i Göteborg, Malmö och Umeå samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöles att frågan om att till dessa upplysningscentraler knyta lokala

konsumentgrupper upptoges till prövning.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

b) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 2 080 000 kr.;

II. att motionerna I: 86 och II: 115 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson*, *Per Jacobsson*, *Källqvist*, *Harry Carlsson*, *Johan Olsson* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors*, *Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 86 och II: 115, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag om inrättande av upplysningscentraler för konsumentfrågor i Göteborg, Malmö och Umeå förelades riksdagen samt att Kungl. Maj:t i samband därmed prövalde huruvida till dessa upplysningscentraler borde knytas lokala konsumentgrupper.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Liksom i fjol har vi inom centerpartiet ansett det angeläget, att man upprättar de upplysningscentraler i Göteborg, Malmö och Umeå som begärts i motionerna och till dem knyter lokala konsumentgrupper. Vi kan dagligen konstatera att varusortimentet i affärerna blir allt rikare, både när det gäller kapitalvaror och andra varugrupper. Mångfalden av varor ökar och därmed försvåras konsumenternas möjligheter till överblick. Därtill kommer strukturförändringarna inom handeln som har samma konsekvens — jag

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

tänker på övergången till självbetjäningsbutiker. Allt detta medför en ökning av behovet av konsumentupplysning — både centralt och regionalt.

För närvarande saknar allmänheten ute i landet de möjligheter till rådgivning som står till buds här i huvudstaden. Upprättar man upplysningscentraler i Göteborg, Malmö och Umeå, är det självklart att detta inte löser hela problemet och skapar likartade förutsättningar för allmänheten i alla landsdelar, men det bör dock bli betydligt fler som kan få kontakt med den upplysande och rådgivande verksamhet på detta område som statens institut för konsumentfrågor bedriver. Det är därför enligt min uppfattning starkt motiverat att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om inrättande av dessa tre upplysningscentraler för att på det sättet förbättra den viktiga upplysnings- och rådgivningsverksamhet som det här gäller.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen nr 3 av herr Bengtson m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få inläsa i allt vad herr Eliasson i Sundborn här sagt före mig. Utvecklingen på marknaden — större varusortiment, flera varor m. m. — kräver alltmer upplysta och självständiga konsumenter. Detta kommer vi inte ifrån. Det måste ordnas en allmän konsumentupplysning som tränger ut till hela landets konsumenter.

Vi har ett avlångt land och detta gör att det kanske är svårt att få ut alla forskningsresultat på detta område så fort som det är önskvärt.

Vi hade i fjol att ta ställning till en proposition om en utbyggnad av konsumentupplysningen. Propositionen byggde på konsumentupplysningsutredning-

ens förslag »effektivare konsumentupplysning». Utredningen hade även föreslagit att det skulle bli flera stödjepunkter ute i landet, d. v. s. upplysningscentraler. Det skall upprättas en central här i Stockholm, men utredningen ansåg att det skulle byggas centraler även i Göteborg, Malmö och Umeå. I propositionen uttryckte föredragande statsrådet sympati för tanken på dessa centraler. Statsrådet uttalade: »Ett förverkligande av denna tanke bör avsevärt kunna reducera de nuvarande svårigheterna att snabbt få veta om en produkt blivit undersökt, hur resultatet har utfallit och var det publiceras.»

Man var inte beredd att då ta ställning till saken, utan prövning skulle ske på ett senare stadium. Motionärerna och reservanterna anser att det är utomordentligt viktigt att dessa upplysningscentraler kommer till stånd, och att det inte bara blir i Stockholm som man har möjlighet att få del av denna konsumentupplysning.

Även i andra städer, där det finns utbildning av hushålls- och ekonomilärare och sådana som kan bedriva en upplysningsverksamhet av detta slag, borde anordnas inte bara tillfälliga utställningar utan, såsom i Stockholm, en permanent utställning där allmänheten kunde få del av information i konsumentfrågor och till vilken är knuten viss sakkunskap på konsumentupplysningens område.

Om vi skall kunna med framgång fortsätta på konsumentupplysningens väg, är det nödvändigt att forskningens resultat föres ut till konsumenterna så snabbt som möjligt.

I motionen har föreslagits — och även reservanterna har tagit upp den tanken — att enligt engelskt mönster lokala konsumentgrupper skulle knytas till de olika upplysningscentralerna. Man hör ofta sägas att de som i det praktiska livet använder de olika varorna borde få byta erfarenheter med dem som företräder konsumentupplys-

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

ningen. Jag tror att ett sådant utbyte av erfarenheter även skulle öka möjligheterna att bedriva en effektiv konsumentupplysning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Reservanterna föreslår att riksdagen med anledning av väckta motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till inrättande av upplysningscentraler för konsumentfrågor i Göteborg, Malmö och Umeå samt att Kungl. Maj:t i samband därmed prövar huruvida till dessa upplysningscentraler bör knytas lokala konsumentgrupper. — Fröken Elmén har nyss från talarstolen berört även den senare saken.

Frågan om inrättande av upplysningscentraler var föremål för behandling av förra årets riksdag i samband med proposition nr 91 för år 1964. En liknande motion som den nu föreliggande hade då avstyrkts av utskottet, och riksdagen gick på samma linje som utskottet och avlog motionen. Man ansåg att inrättandet av upplysningscentraler i de nämnda städerna borde anstå tills erfarenhet av rådgivningsverksamheten vunnits.

Vid behandlingen av årets motion i ärendet har utskottsmajoriteten konstaterat att det inte vunnits någon erfarenhet av dylik rådgivningsverksamhet, så att en utbyggnad av verksamheten till de ifrågasatta tre städerna skulle kunna rekommenderas. För övrigt har verksamheten vid den redan beslutade upplysningscentralen i Stockholm ännu inte kommit i gång. Såsom framgår av statsverkspropositionen beräknas verksamheten kunna igångsättas först i höst.

Under sådana förhållanden måste det dröja en tid innan man över huvud taget kan redovisa någon erfarenhet av denna verksamhet. Det finns därför enligt utskottsmajoritetens mening ingen

som helst anledning att i år intaga en annan ståndpunkt i denna fråga än vad som var fallet i fjol.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottsförslaget.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara tillägga några ord till vad herr Almgren sagt.

Det råder ingen meningsskiljaktighet mellan reservanterna och regeringen om värdet av upplysningscentraler dit konsumenterna kan vända sig för att erhålla all den information i konsumentfrågor och den personliga rådgivning som de önskar. Fröken Elmén har mycket riktigt citerat vad jag i förra årets proposition sade om denna verksamhet, men hon har inte refererat vad jag i det citerade avsnittet också påpekade — samtidigt som jag alltså i princip ställde mig positiv till förslaget om lokala upplysningsställen — nämligen att man borde pröva sig fram med en informationscentral i Stockholm innan det inrättades sådana centraler på ytterligare platser. Jag framhöll vidare i propositionen att det även finns andra möjligheter att tillgodose ett upplysningsbehov av detta slag än genom nyupprättande av informationscentraler. Även hushållningssällskapens hemkonsulenter, som redan nu gör en betydelsefull insats i konsumentupplysningen, borde sålunda kunna tjäna som regionala och lokala upplysningsställen i konsumentfrågor. Konsumentinstitutet uppmanades i propositionen att försöka träffa överenskommelse med hushållningssällskapen om ökad och fastare medverkan av hemkonsulenter i upplysningsarbetet.

Dessutom vill jag betona vad herr Almgren här sade, nämligen att stockholmscentralen inte kommit i gång med sin verksamhet. Tyvärr kommer den nog inte heller i gång till hösten 1965. Den mest sannolika beräkningen är att lokalerna blir inflyttningsklara omkring

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

den 1 april 1966. De kommer emellertid att få ett utomordentligt centralt läge i hjärtat av staden, i Hötorgscity, och dessa lokaler vill man därför särskilt sikta in sig på. Men det gör att det kommer att dröja något innan man får den erfarenhet av verksamheten som jag talat om här.

Frågan om hemkonsulenternas roll i konsumentupplysningen har också aktualiserats nyligen genom ett betänkande av 1960 års jordbruksutredning. De förslag som där framförs måste bearbetas från nya utgångspunkter och det kanske blir nödvändigt att påbörja denna uppgift under mellantiden. Man bör alltså inte förhastat sig just nu. Anslag till den nya stockholmscentralen finns, som herr Almgren påpekade, inarbetat i omkostnadsanslaget för konsumentinstitutet. Med hänsyn inte minst till begränsade personella resurser får vi koncentrera oss på ett ting i sänder.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Man beklagar livligt att utbyggnaden av upplysningsverksamheten på detta område går så långsamt. Som herr Eliasson här förut sagt är det oerhört viktigt att denna upplysning tränger ut snabbt till konsumenterna.

Även för dem som skall arbeta ute på fältet — hemkonsulenter, ekonomilärare m. fl. — skulle dessa upplysningscentraler vara av ett utomordentligt värde. Dels skulle de där kunna få material demonstrerat, när de anordnar kurser för olika grupper, dels skulle de själva kunna inhämta en hel del nytt. Stockholm är för närvarande favoriserat genom att man här har både permanenta och tillfälliga utställningar inom en hel del områden som berörs i detta sammanhang.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara i korthet påpeka, när fröken Elmén säger att det

går så långsamt, att betänkandet om »Effektivare konsumentupplysning» kom i januari 1964. Riksdagen fick ta ställning till förslagen litet senare på våren. De nya medlen ställdes till förfogande den 1 juli 1964, och man satte omedelbart i gång att diskutera med en lämplig partner en överenskommelse om lokal för en upplysningscentral i Stockholm snarast möjligt. Det är tyvärr så — som alltid på bostads- och lokalområdena — att man inte kan forcera fram nybyggnader. Men från statsmakternas sida har vi gjort allt vad vi har kunnat för att det skall gå fort.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 51:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-

propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 70 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 52—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56

Bidrag till varudeklarationsnämnden

Kungl. Maj:t hade (punkt G 12, s. 140 o. 141) föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 400 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ranmark m. fl.* (I: 198) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.* (II: 241), i vilka motioner hemställts att riksdagen beslutade att till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 500 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 198 och II: 241, till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 400 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Per Jacobsson, Källqvist, Harry Carlsson, Strandberg, Johan Olsson, Bohman* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén*, fru *Lewén-Eliasson* samt herrar *Nihlfors, Björkman, Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 198 och II: 241, till Bidrag till varudeklarations-

5 — *Andra kammarens protokoll 1965. Nr 12*

Bidrag till varudeklarationsnämnden

nämnden för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Även i denna punkt, som gäller varudeklarationsnämndens anslagsäskanden, är det fråga om ökade möjligheter för konsumentupplysning. I sina petita förra hösten begärde nämnden en ganska väsentlig höjning av sitt anslag för det kommande budgetåret, men regeringen har endast gått med på en ökning med 50 000 kronor, vilket bara motsvarar kostnaderna för väntade löneökningar. Varudeklarationsnämnden får med andra ord inga möjligheter att reellt öka sin verksamhet.

I den motion som utmynnat i en reservation vid denna punkt har det bevägrats att varudeklarationsnämndens anslag skall höjas med 100 000 kronor utöver vad regeringen föreslagit. Motionärerna och reservanterna har gjort en avvägning mellan varudeklarationsnämndens äskanden och regeringens begränsade förslag till ökning och funnit att nämnden med dessa ytterligare 100 000 kronor hjälpligt skulle kunna förbättra verksamheten på olika områden.

Här är det inte bara fråga om att skapa fler normer för varufakta — det råder där mycket stark eftersläpning, och 70 olika varugrupper står så att säga i kö för att få normer fastställda av nämnden och sedan komma ut på marknaden som varudeklarationer till allmänhetens tjänst — utan det gäller också att revidera tidigare normer, att öka utbildningsmöjligheterna för de handelsanställda samt att sprida kunskap om vad varudeklaration är, m. m. Det finns alltså mycket att göra på det området.

Föredragande statsrådet har emellertid ansett att varudeklarationsnämndens ökade verksamhet kan finansieras på

Bidrag till varudeklarationsnämnden

så sätt att nämnden får mera pengar än man räknat med från det anslag som kammaren alldeles nyss beslutat om till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. Den anslagshöjningen är enligt regeringens förslag 390 000 kronor. Hela anslaget uppgår till 1 940 000 kronor. Men varudeklarationsnämnden är enligt sina egna beräkningar i behov av 215 000 kronor utöver den höjning med 50 000 kronor som regeringen föreslagit. Om man tillämpar det systemet att en institution får sin ekonomi förbättrad via en annan institution på samma område, så innebär det att man från konsumentrådets ökade anslag på 390 000 kronor tar hela 215 000 kronor till varudeklarationsnämndens ökade verksamhet, och det är självfallet orimligt för statens konsumentråd att besluta att en så stor del av dess anslagsökning enbart skulle gå till denna nämnd. Det skulle helt enkelt förändra strukturen på rådets allmänna verksamhet för kommande år.

Det finns här i kammaren tre ledamöter av statens konsumentråd, nämligen fru Ekendahl, fröken Elmén och jag själv, och vi har givetvis delat en principiell uppfattning, som ganska nyligen kom till uttryck i en skrivelse från rådet till den ännu arbetande konsumentupplysningsutredningen. Jag tycker det kan vara av värde för kammarens ledamöter att höra rådets uppfattning i denna skrivelse, som är undertecknad av konsumentrådets ordförande Rudolf Meidner. Jag kanske inte skall nämna den institution som där är aktuell, men det principiella ställningstagandet är detsamma även när det gäller varudeklarationsnämnden. Det står i denna skrivelse att rådet har — — — »vid ett flertal tillfällen understrukt att det för närvarande inte tolkat sin instruktion så att finansiering av ett instituts löpande verksamhet är möjlig av rådets anslag. Däremot beviljas anslag för särskilda projekt efter granskning ur metodologisk och kostnadssyn-

punkt samt bedömning ur konsumentnyttosynpunkt.»

Något längre fram i skrivelsen heter det beträffande den i skrivelsen nämnda men av mig här inte angivna institutionen följande: »Vad beträffar den kvantitativa utvecklingen finner rådet det olyckligt att undersökningarna i — — — helt skall bedrivas med tillfälliga anslag från rådet. Dels måste sådan finansiering medföra stor otrygghet för den i arbetet sysselsatta personalen och dels blir en oproportionerligt hög andel av rådets resurser bundna vid en enda institutions verksamhet. Slutligen finner rådet det mindre tillfredsställande att en till övervägande delen med statsmedel finansierad verksamhet inte organisatoriskt och administrativt göres till föremål för samma översyn som övriga statliga institutioner. Enligt rådets uppfattning är det därför angeläget att — — —:s undersökningsverksamhet inom — — — området, liksom liknande aktiviteter inom andra varu- och tjänsteområden, på ett eller annat sätt gives det konstanta stöd som verksamheten förtjänar.»

Jag menar, herr talman, att dessa av rådet fastlagda principer, som ju borde överensstämma med riksdagens egna när det gäller bedömningen av anslagsposterna i statsbudgeten, helt och fullt är tillämpliga även på förevarande anslagspost.

Man skulle kunna ta mycket av kammarens tid i anspråk för en redovisning av vad som behöver göras på varudeklarationsnämndens område. Jag tror emellertid att det inte råder några delade meningar om vad som sålunda behöver göras — det är formerna för den utökade verksamheten som här ställts under debatt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4 vid punkten 56 av herr Bengtson m. fl.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Det är onödigt att upp-

repa vad som av ingen bestrids och vad som konstaterats så många gånger både inom och utom riksdagen, nämligen att varudeklarationsnämndens verksamhet är av den allra största betydelse för både producenter och konsumenterna och att dess betydelse snabbt stiger, så att man kan tala om nämndens outhärlighet. — Jag vill, herr talman, endast knyta några reflexioner till vad som redan anförts till stöd för det i reservation 4 vid punkten 56 framställda, enligt min uppfattning synnerligen väl underbyggda yrkandet.

VDN-märkningen har snabbt trängt in i allmänhetens medvetande som en utomordentligt värdefull konsumentupplysning — speciellt värdefull därför att den bygger på normer som fastställts efter rent tekniskt-vetenskapliga metoder.

Den konsumentupplysning som härigenom framkommer kan inte gärna nå närmare det absolut objektiva, vilket medfört att VDN-märkningen kommit att få en ännu högre dignitet i det allmänna medvetandet hos både fabrikanter och kunder än vad denna märkning i och för sig syftar till eller rimligtvis kan göra anspråk på. VDN-märkningen har nämligen börjat uppfattas inte bara som en objektiv upplysning om vederbörande vara och dess olika egenskaper — råvarusammansättning o. s. v. — utan också, vilket är det väsentliga i detta sammanhang, som en kvalitetsgaranti för varan i fråga.

Det finns ingen möjlighet att nu arbeta mot denna glidning i uppfattningen om VDN-märkningens rätta innebörd, och detta leder allt oftare till beklagliga missuppfattningar som orsakar irritation, främst hos konsumenterna. Men de negativa följderna av dessa missuppfattningar drabbar också fabrikanter, d. v. s. de fabrikanter som inte haft eller inte inom rimlig tid får tillfälle till VDN-märkning.

Mot bakgrunden av dessa konstateranden är det uppenbart, herr talman,

Bidrag till varudeklarationsnämnden

att varudeklarationsnämnden behöver upprustas till en kapacitet långt över den blygsamma nivå som kan uppnås genom ett bifall till den i motionsparet I: 198 och II: 241 föreslagna uppräkningen av anslaget med 100 000 kronor. Statsfinansiella skäl omöjliggör tyvärr för närvarande en upprustning av varudeklarationsnämndens kapacitet till erforderlig nivå, men jag anser det angeläget understryka att varudeklarationsnämndens verksamhet och framtida utveckling måste bedömas utifrån ett avgörande principiellt perspektiv. Antingen skall vi i detta land ha en varudeklarationsnämnd som kan uppfylla de anspråk som ställs på den och dess insatser eller också skall vi inte ha någon sådan nämnd. Skall varudeklarationsnämnden nå full effekt krävs det att väsentligt större resurser ställs till dess förfogande. Jag är, herr talman, fullt medveten om att det inte går att i ett huj komma upp till den nivå som är önskvärd, men man kan i alla fall gradvis nå det av motionärerna eftertraktade och enligt min mening oundgängligen nödvändiga måttet av kapacitet.

En varudeklarationsnämnd som av brist på resurser inte kan motsvara ens blygsamma anspråk kommer att uppväcka en påtaglig irritation hos konsumenterna och leda till en diskriminering av åtskilliga fabrikanter — en diskriminering som, om förhållandena inte förbättras, på lång sikt kan snedvräda konkurrensbetingelserna. Vi syftar ändock till att konkurrensen mellan företagen skall ske på lika villkor — det är ju en målsättning som statsmakterna noggrant följt upp bl. a. genom stiftandet av lagen om motverkande av konkurrensbegränsningar inom näringslivet. Blir det emellertid i fortsättningen så, att vissa företag i sin reklam kan slå på trumman och tala om för konsumenterna att deras varor är VDN-märkta — något som enligt vad jag i det föregående påpekat numera uppfattas

Bidrag till varudeklarationsnämnden

som en kvalitetsgaranti — uppkommer så småningom en snedvridning av konkurrensbetingelserna företagen emellan.

Med varudeklarationsnämndens nuvarande resurser kan endast ett fåtal företag i varje bransch, där VDN-märkning framstår som nödvändig och motiverad, få möjlighet till sådan märkning av varorna. Detta ger, som jag antytt, dessa företag ett betydande övertag i konkurrensen inom vederbörande bransch. En underdimensionerad varudeklarationsnämnd kan sålunda få den paradoxala effekten inom näringslivet att dess verksamhet blir konkurrensbegränsande. Detta måste väl strida mot varje förnuftig mening och mot varje önskemål.

Jag skall, herr talman, nöja mig med att hänvisa till de nu framförda synpunkterna och ber att få yrka bifall till reservation 4 vid punkten 56.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad som redan anförts till stöd för den motion och den reservation på denna punkt, som jag anslutit mig till, skall jag ganska kortfattat ange min motivering.

Såsom jag ser det har de statliga och de statligt understödda institutioner, som arbetar inom konsumentfrågornas område två huvuduppgifter. Den första är att väcka konsumenterna till medvetenhet om den roll de spelar i det ekonomiska livet. Den andra är att förse konsumenterna med material, vilket på ett så lättillgängligt sätt som möjligt ger dem information, vilket ökar deras kunskaper och vilket gör dem bättre skickade att spela sin roll och att ta tillvara sina intressen.

Jag vill påstå att institutionerna i sin strävan att på detta sätt tjäna som en väckarklocka är på god väg att lyckas tack vare hjälp från många goda krafter såsom löntagarorganisationer, studieförbund och andra, som har drivit på. Därför har också konsumentfrågorna för närvarande vind i seglen.

Jag vill anföra ett enda exempel på

detta. ABF — vår stora studieorganisation — har innevarande studieår inte mindre än 25 000 deltagare i studiecirklar och kurser över dessa frågor och i sin studiekampanj »Tjäna på att veta», som sysslar med dessa konsumentproblem. Varje sådan studiecirkel kan liknas vid en sten som kastas i vattnet. Den ger upphov till många ringar. Jag menar med detta att en elit konsumenter, mönsterkonsumenter, tjänstgör som opinionsbildare i vida kretsar. På detta sätt bidrar alla dessa till att underbygga och befrämja verksamheten hos de samhällselitigt understödda organen. Genom dessa opinionsbildare kommer det ständigt fram nya önskemål och krav på institutionerna.

Vi behöver inte gå så många år tillbaka i tiden för att finna att vad man då hade att göra var att tala om att dessa institutioner fanns, vad de sysslade med o. s. v. Men i dag är de etablerade. Konsumenterna känner till dem och vet att de kan ställa krav på deras arbete.

Vi har alltså nu ett helt annat läge med en vaken opinion. Det finns många som arbetar med konsumentupplysning och härigenom ökar kraven på institutionerna automatiskt när det gäller service, materialframställning och annat. Man fordrar helt enkelt att de skall täcka in alla väsentliga varuområden. Det är i detta sammanhang som varudeklarationsnämnden kommer in i bilden.

Det är högst otillfredsställande om en sådan institution inte kan hålla takten med de önskemål, som konsumenterna har. Därvidlag tänker jag både på den service som behövs för den ständigt pågående allmänna upplysningsverksamheten, på studiearbetet, på skolans information och på massmedias behov av material men även på den information, som inriktas direkt på den enskilda konsumenten.

Listan på de varuområden som varudeklarationsnämnden vill gå igenom talar för sig själv.

Bidrag till varudeklarationsnämnden

Jag är helt på det klara med att man måste gå fram stegvis, att man måste ta ekonomiska hänsyn o. s. v. Men när man gör detta måste man ändå ha klart för sig att strävan att ge konsumenterna verktyg för att handla från deras synpunkt ekonomiskt vettigt även har ett samband med den stora samhällsekonomien, vilket är en inte oväsentlig sak i detta sammanhang.

Jag kan alltså inte från dessa utgångspunkter finna att den begränsning som gjorts i anslagsäskandena från varudeklarationsnämndens sida är försvarliga. Även om vi har fått åtskilligt förbättrade anslag till de olika konsumentinstitutionerna, vet vi dock alla att de är oändligt blygsamma om man betraktar dem i deras sammanhang. Om man jämför dem med exempelvis reklamkostnaderna finner man att det inte är fråga om några stora pengar, även om anslagsyrkandena procentuellt räknat höjs ganska avsevärt.

Jag vill emellertid tillägga ytterligare ett skäl för att jag tycker att varudeklarationsnämndens arbete i våra dagar är så väsentligt. Jag vill hänvisa till den strukturförändring som vår detaljhandel genomgår. Vi vet alla att vi mer och mer får avstå från den personliga servicen inom detaljhandeln. Den återvänder kanske aldrig mera och vi har då att lita till annan information om varorna. Ingenting torde därvidlag vara bättre än just varudeklarationerna. Detta tycker jag är ett utomordentligt skäl för att man inte skall snåla på de pengar som skall ge möjligheterna att utarbeta varufakta.

Jag ber med hänvisning till det anförda att få yrka bifall till den föreliggande reservationen på denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Carbell* (s) och fröken *Olsson* (s).

Herr *ALMGREN* (s):

Herr talman! Visst är varudeklarationsnämndens verksamhet betydelsefull — det är vi alla eniga om — och dess

verksamhet har också utvecklats snabbt. Även om nämndens inkomster från näringslivet stigit en hel del under senare år är det alltså till största delen med statsmedel som verksamheten finansieras. Anslaget från staten har också räknats upp under de senaste åren. Budgetåret 1963/64 var anslaget 300 000 kronor, för innevarande år är det 350 000 kronor och för nästa budgetår föreslår departementschefen en höjning med ytterligare 50 000 kronor till 400 000 kronor. Även om det är riktigt som herr *Nihlfors* sade att dessa pengar i första hand går till ökade löneutgifter, så måste man dock, när man bedömer statens anslag till nämnden, ta hänsyn till det anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning som statens konsumentråd erhåller, ty en del av detta anslag kommer också varudeklarationsnämnden till godo. I statsverkspropositionen föreslås att statens konsumentråd för angivna ändamål erhåller 1 940 000 kronor, vilket innebär en ökning med inte mindre än 390 000 kronor som skall användas till forskning och upplysningsverksamhet. Härvid har bl. a. förutsatts att varudeklarationsnämnden skulle få ökade ekonomiska resurser för sin verksamhet. Läger man till denna förstärkning som kommer varudeklarationsnämnden till del, anser utskottsmajoriteten i likhet med departementschefen att nämnden får möjlighet att finansiera en viss utökning av verksamheten.

Jag kan hålla med om en hel del av det som sagts i denna debatt, och jag förstår även att man kan vilja ha en höjning av anslaget. Det är ju ingen svårighet att finna skäl för en höjning av anslag för olika ändamål. Behov finns på många håll, och många ting är angelägna. Men det måste ständigt och jämt ske en avvägning. Varudeklarationsnämnden blir ju ingalunda lottlös, särskilt om man också tar hänsyn till den ökning av resurserna som nämnden erhåller indirekt genom statens konsumentråd.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets förslag.

Bidrag till varudeklarationsnämnden

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Den reservation i denna punkt, som förordar att varudeklarationsnämnden skall få påökt med 100 000 kronor utöver det anslag som jag föreslagit och underställt riksdagens prövning, innehåller flera påpekanden om varudeklarationsnämndens viktiga arbete och behov av ökade arbetskraftsresurser och det har också påpekats av talarna här i debatten. Jag är gärna den första att vitsorda att nämnden fungerar bra och att den röner stor uppskattning bland konsumenter, företagare och handel. Jag kan också hålla med om att nämnden förmodligen skulle hinna med att testa ännu fler varugrupper och utarbeta ännu fler egenskapsdeklarationer, om den kunde anställa fler tekniker och konsulenter, något som också har framhållits i motionen och i de anföranden som hållits här — jag tänker då först på herr Nihlfors' anförande. I förbifarten vill jag passa på att önska herr Nihlfors välkommen tillbaka till riksdagen som den självständigaste konsumentupplysningsförespråkaren inom sitt parti. Jag minns med aktning hans insatser vid tillkomsten av statens konsumentinstitut och statens konsumentråd.

Men när herr Nihlfors för en stund sedan talade om de 70 normer, som »står i kö» i väntan på att bli testade, och i sin motion talar om »den oproportionerligt långa tid» det tar att få fram sådana här normer, blir jag frestad till en smula filosofi. Vad menas med »lång tid» om det ses i förhållande till den tid som andra samhällsaktiviteter kräver. Fru Lewén-Eliasson sade nyss att konsumentorganen knappt var kända för några år sedan men att nu alla frågar efter dem och ställer anspråk på att de skall tillgodose allas önskemål. Visst förhåller det sig så. Det är bara några år som konsumentfrågorna har intagit denna centrala position i vår uppmärksamhet. Vad skall man då anse vara lång tid? Alla vill

vi att de områden, som vi själva är särskilt intresserade av, skall utvecklas fortare och reformeras hastigare än andra. Det vill jag också. Men om vi alla skulle få som vi önskar härvidlag, bleve ju samhällsekonomin överanstängd.

När regeringen i höstas stod inför en uppsjö av väl underbyggda önskemål på olika områden — av vilka jag själv hade att bereda flera, bl. a. varudeklarationsnämndens begäran om ökade resurser — så visste vi inom regeringen, att vi måste göra avkall på en del av våra önskemål för att finansministern inte skulle bli tvungen att förelägga riksdagen förslag om en statlig upplåning som inte var tolerabel för något parti. Vi fick därför lov att dra åt svångremmen — eller kjollinningen — på olika håll. Bl. a. måste varudeklarationsnämndens petita med mitt medgivande skäras ner till en ökning med en femtedel av den begärda — alltså ändå en ökning. Mot slutet av budgetberedningarna befanns det att vi inte ens med den sparsamhet vi iakttagit kunde klara budgetramen, utan regeringen blev tvungen att föreslå riksdagen att höja omsen. Nedprutningarna på rader av anslag var redan gjorda, men kvar stod anslagen till forskningsråden, som ännu inte bestämts. Här gavs nu en möjlighet till lyftning med hela 25 procent och statens konsumentråd, som i sina petita begärt en ökning av sitt anslag med hänvisning bl. a. till sin vilja att stödja varudeklarationsnämnden, föreslogs få en ökning med 390 000 kronor, något som kammaren alldeles nyss fattat beslut om. Det var naturligt att, med hänvisning till konsumentrådets petita och till de möjligheter vi hade att öka forskningsrådets anslag, göra konsumentrådet uppmärksam på varudeklarationsnämndens behov. Det är inte så säregat som herr Nihlfors menade, att man hjälper en institution via en annan, nämligen när det gäller forskningsinstitutioner. Alla forskningsråd arbetar på det

Bidrag till varudeklarationsnämnden

sättet, att de stöder forskning inom andra institutioner. Det behöver inte kollidera med den principiella uppfattningen hos konsumentrådet att det inte är den löpande administrationen som skall stödjas. Varudeklarationsnämnden arbetar just med en rad olika forskningsuppgifter — forskningsområden sammanhållna av en administrativ ram — och kan till stora delar av sin verksamhet stödjas genom särskilda anslag av rådet.

Här uppträdde sedan herr Sjönell och sade att staten borde upprusta varudeklarationsnämnden så, att nämnden kan uppfylla alla anspråk som ställs på den; antingen skall vi ha en sådan nämnd eller också skall vi inte ha den, sade han. Det vore diskriminerande för somliga fabrikanter, menade herr Sjönell, om nämnden inte hade denna kapacitet. Jag tycker inte att det är riktigt klädsamt, att herr Sjönell, som representerar företagsamheten och näringslivet, kommer med sådana krav. Varudeklarationsnämnden är ju uppbyggd som ett halvstatligt organ, vars kostnader gemensamt skall bäras av staten och företagsamheten — det gäller även utbyggnad och utvidgning av nämnden. Från första början förutsattes att staten och företagsamheten skulle betala ca hälften var. Staten betalar mycket mer än hälften nu. Jag tror att ni från näringslivets sida, om ni uppskattar nämndens arbete så mycket som ni här säger, kan bidra till att öka nämndens resurser mer än ni nu gör.

Herr talman! Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk längre. Jag vill bara ha sagt att varudeklarationsnämnden kan utvidga sin verksamhet nästa år, även om ökningstakten inte blir så hög som de intresserade reservanterna skulle önska. Jag måste tillägga att jag med hänsyn till det allmänna ekonomiska läget inte haft så dåligt samvete för denna partiella återhållsamhet och anser att man nog kan följa utskottsmajoritetens förslag.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för de vänliga ord som jag möttes av med anledning av mitt återinträde på detta forum. Men jag måste ju fortsätta debatten, eftersom vi har olika uppfattningar.

Statsrådet sade här att man har så olika uppfattning om vad som menas med »lång tid» och att det på senare år skett så mycket på detta område att man får vara glad över vad som har uppnåtts under relativt kort tid. Det vill jag gärna instämma i. Men just på det område där varudeklarationsnämnden verkar har verksamheten varit i gång relativt länge. Varudeklarationsnämnden började nämligen sin verksamhet 1951, och sedan dess har den fastställt 118 varunormer. Detta får jämföras med att det är 70 varugrupper som står i kö för att få normer. Det är alltså en väldig kö i förhållande till vad man hunnit avverka under snart femton år. Just på varudeklarationsnämndens område tycker jag nog, herr talman, att det finns anledning att öka verksamhetstakten, allra helst som dessa gamla varufakta behöver ses över och kontrolleras för att verkligen kunna användas av konsumenterna som ett rättensnöre i deras varuinköp.

Jag blev nästan skräckslagen när jag hörde vilket stort rabalder denna punkt måtte ha vållat i Kanslihuset. Samhälls-ekonomien skulle ha kommit i gungning, förstod jag, om varudeklarationsnämndens anslagsäskande i sin helhet hade accepterats. Det är naturligtvis hårda tag vid budgetbehandlingen. Men vi har nyss i dag diskuterat anslagspunkter som inte rört sig om tusenlappar eller hundratusentals kronor utan om många, många miljoner, på atomenergiområdet exempelvis. Därför tycker jag att det är litet oegentligt att dra in de samhällsekonomiska aspekterna när det är fråga om en höjning på detta

Bidrag till varudeklarationsnämnden

område med 100 000 kronor som har så vittgående verkningar i form av ökad effektivitet av varudeklarationsnämndens verksamhet.

Statsrådet sade också att det inte alls är egendomligt att en institution som har till uppgift att fördela anslag ger pengar till andra institutioner. Nej, statens konsumentråd har ju kommit till just för att dela ut anslag till bl. a. forskare som skall göra utredningar. Jag har här i min hand ett papper som visar hur statens konsumentråds budget för en tid sedan var fördelat på olika poster under innevarande budgetår. Utöver anslag till enskilda forskare finner man att 100 000 kronor har disponerats för sällskapsreseutredningen, som skall utreda frågan om hur vi bl. a. skall klara oss hem från Mallorca! Mjölkutredningen har fått 50 000 kronor, konsumentinstitutet får för olika projekt 250 000 kronor, statens provningsanstalt 160 000 och en mycket stort upplagd intervjuundersökning 200 000 kronor. ABF, som fru Lewén-Eliasson nämnde, har fått 125 000 kronor i anslag under innevarande budgetår, och varudeklarationsnämnden har hittills fått 200 000 kronor. Så nog delas det anslag för olika ändamål från statens konsumentråd.

Om man vill — och det vill alla på något sätt förr eller senare — ha en ökad verksamhet på varudeklarationsnämndens område blir frågan: Skall man lägga den ökningen på en omväg och därmed minska möjligheterna till anslagsutgivning till vetenskaplig forskning, till konsumentupplysning, till ABF och andra studieförbund? Någonstans måste det bli en begränsning. Ju större anslagsanhopning för en enda institution det blir på statens konsumentråds budget, desto mera kommer man i konflikt med principen såsom den utvecklats i den skrivelse som jag för en stund sedan citerade ett par stycken ur. Då blir det fråga om att till en institution permanenta ett anslag som gäller en annan institutions reguljära verksam-

het. Det vill inte statens konsumentråd vara med om — det tror jag jag vågar säga på ordförandens vägnar.

När rådet började sin verksamhet 1957 fick det på sin budget överta konsumentinstitutets tvättforskningsinstitut, till vilket varje år gick stora belopp. Till slut kom det institutet in under statens konsumentinstituts reguljära verksamhet, och nu är allting frid och fröjd. Men jag vet att det inom rådet förekom mycket missnöje mot slutet av den perioden över att man behövde ha ett särskilt anslag inom rådets budget för en så gott som permanent institution inom konsumentinstitutet. Man tyckte att det anslaget lika gärna kunde ingå i konsumentinstitutets budget. Samma principiella uppfattning står sig även när man skall bedöma den nu föreliggande frågan.

Det har här förut sagts att konsumenterna är intresserade av varudeklarationsnämndens verksamhet. De stora arbetsmarknadsorganisationerna har hittills i likhet med näringslivet bidragit med pengar till varudeklarationsnämndens verksamhet. Det är en verksamhet som fått stöd från olika håll. Men en nyhet är att exempelvis LO nyligen beslutat draga in sitt anslag till varudeklarationsnämnden. Anslaget var visserligen litet men det har ändå dragits in, därför att man i princip anser att det inte borde ankomma på arbetsmarknadsorganisationerna att bidra till varudeklarationsnämndens verksamhet, utan att bidrag borde lämnas via statsbudgeten.

TCO, vars uppfattning jag i viss mån känner till, har också gjort uttalanden i samma riktning som LO.

Läget för varudeklarationsnämnden skärpes om dess samlade budget börjar krympa på inkomstsidan i och med att bidragsgivare drar sig tillbaka. Detta är en aspekt som man måste beakta, och den kommer in i bilden just vid ställningstagandet till och avgörandet av denna fråga.

Bidrag till varudeklarationsnämnden

Herr SJÖNELL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tillstå att jag blev mycket förbluffad över att statsrådet Lindström påstod att jag såsom representant för näringslivet skulle känna mig generad för att jag i mitt anförande velat yrka på att varudeklarationsnämnden skall utbyggas till full effektivitet och inte fungera så pass otillfredsställande som den fortfarande gör.

Jag vill försäkra statsrådet Lindström att jag inte blir så lätt generad, inte ens om ett statsråd påstår att jag skall vara generad.

Jag har bara helt kort och gott velat säga att om vi inte på lång sikt får en varudeklarationsnämnd med den effektivitet som jag skisserat kommer det att bli snedvriddningar av konkurrensbetingelserna inom näringslivet. Detta kan inte vara önskvärt vare sig för konsumenterna eller för fabrikanterna.

Varudeklarationsnämnden har arbetat så förtjänstfullt och kommit att inta en sådan ställning i det allmänna medvetandet att den mer och mer betraktas som ett statligt eller ett samhälleligt organ. Det gör att anspråken på statens bidrag till denna nämnd givetvis ökat.

Vi har nyss av herr Nihlfors hört att bidragen från vissa organisationer minskat och kommer att minska. Vad den utvecklingen kommer att innebära ligger i öppen dag, nämligen att denna organisation, som mer och mer får en statlig prägel, måste stötts upp av staten på ett helt annat sätt än tidigare.

Herr talman! Jag upprepar än en gång att om inte varudeklarationsnämnden på lång sikt kan uppnå full effektivitet betyder det att den får en så pass bristfällig karaktär att den inte fyller det syfte som man ställt upp vid starten av denna nämnd.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! För att börja med den senaste talaren, herr Sjönell, vill jag säga att jag inte kan erinra mig att jag

sade att han borde vara generad. Jag sade att jag tyckte att det var mindre klädsamt att han här förde fram detta krav med så stor aplomb när han företräder näringslivet, som har stora intressen att bevaka och självt kan skjuta till en del till nämnda verksamhet. Nu betonade han två gånger att hans krav på varudeklarationsnämnden inte varit något ultimatum på kort sikt utan att det var ett långsiktigt perspektiv han hade i tankarna. Om han har sagt detta också i sitt första anförande, vilket jag inte uppmärksammade, förbättrar det saken. Men av den formulering han använde fick jag det intrycket att han ville ha allt omgående.

Sedan var det inte min mening med min komplimang till herr Nihlfors att försöka lägga kapson på hans debattvilja, och jag vill gärna bemöta även hans senaste inlägg. När han hörde min framställning av anslagsberedningar i Kanslihuset, hade han blivit »skräckslagen» och tyckt sig se »sammällsekonomen i gungning». Han hade svårt att förstå att ett litet anslag på 100 000 kronor kunde ha så stor verkan.

Jag har ingalunda målat någon samhällsekonomi i gungning, men vad jag velat säga är att vare sig det rör sig om anslag på 100 000 kronor eller några miljoner måste regeringen använda lika stor noggrannhet och göra avvägningar för att kunna hålla ramen.

Det var med ett leende som jag lyssnade till herr Nihlfors när han talade som ledamot av konsumentrådet om vad konsumentrådet måste dela ut av pengar hit och dit, hur det läste sig med olika anslag och hur svårt det var med avvägningarna därvidlag; »någonstans måste det bli en begränsning». Exakt så har vi det inom regeringen, när det gäller så många önskvärda ting som vi skulle vilja göra. Jag tycker att jag skulle kunna påräkna en hel del av förståelse från herr Nihlfors' sida när nu både han och jag berättat om hur det kan vara.

Bidrag till varudeklarationsnämnden

Det är inte mer än riktigt att sådana utgifter, som regeringen inte anser får plats inom en given ekonomisk ram, debatteras här i riksdagen och att riksdagen får ta ansvaret för höjningar, som riksdagen finner befogade och även skaffa täckning för dem.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har stor förståelse för dem som sitter i regeringskretsen och skall göra budgetavvägningar, men det hindrar inte att man från oppositionens sida kan komma fram till andra avvägningar, där man tar hänsyn också till de smärre beloppen i förhållande till de jättestora beloppen. Därför hoppas jag att kammaren, när den går att ta ställning till denna fråga, fäster sig dels vid dess stora betydelse för många människor här i landet och dels vid att det gäller ett litet belopp i våra stora budgetsammanhang.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet när statsrådet fru Lindström nämnde proportionerna mellan anslag från staten och från näringslivet. Jag tyckte att det kunde vara på sin plats att man då från sådant håll som har erfarenhet av dessa frågor också pekade på att det från näringslivets sida i realiteten ges betydligt större bidrag än vad som framkommer av rena siffror i form av anslagsbelopp. Detta kan man kanske få klart för sig om man vet att näringslivet till förfogande ställer fackmän, vilka vid upprepade tillfällen får resa till Stockholm där de genom att sätta till sin arbetstid medverkar till att man kommer fram till en lämplig utformning av varudeklarationerna. Personligen har jag medverkat på flera av de olika områden som har deklarerats, och jag kan betyga att det visst inte är onaturligt att det i vissa sammanhang kan ta mycket lång tid innan man kommer fram till de slutgiltiga formulären för varudeklarationerna. Då är det särskilt frå-

ga om sådana känsliga varugrupper för vilka det är svårt att få fram riktiga bedömningsgrunder för varudeklarationen.

Jag vill betyga min djupa högaktning och uppskattning för det arbete som göres av varudeklarationsnämndens tjänstemän men också för de representanter, både från näringslivets och från olika organisationers sida, som medverkar för att få till stånd riktiga varudeklarationer så snabbt som möjligt. Om man betänker det betydelsefulla arbete som här utföres, måste man komma till den uppfattningen att det vore en riktig åtgärd från statens sida att förstärka resurserna även i detta arbete. Jag finner det fullt naturligt att ge min anslutning till den reservation, som förordar ett högre anslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 56:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat,

Avsättning till fonden för idrottens främjande

varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 89 ja och 120 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 4) av herr Bengtson m. fl.

Punkterna 57—69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Kungl. Maj:t hade (punkt J 4, s. 165—175) föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 20 375 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundström* och *Sundin* (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 237), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag om 22 milj. kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Svedberg m. fl.* (I: 298) och den andra inom andra kammaren av herr *Kellgren m. fl.* (II: 358), i vilka motioner hemställts att Sveriges schackförbund för budgetåret 1965/66 tilldelades ett statsanslag om 75 000 kr., varvid fonden för idrottens främjande uppräknades med motsvarande belopp;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 199) och den andra inom andra kammaren av herr *Sjöholm m. fl.* (II: 244), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t begära,

att av anslaget till Avsättning till fonden för idrottens främjande intet belopp finge användas för boxningsändamål och att ett belopp motsvarande det som nästföregående år utgick för sådant ändamål i stället skulle användas till idrott för handikappade.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 260 och II: 237, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 20 375 000 kr.;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 298 och II: 358, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört;

c) att motionerna I: 199 och II: 244 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Bengtson*, *Per Jacobsson*, *Källqvist*, *Akerlund*, *Harrg Carlsson*, *Strandberg*, *Johan Olsson*, *Bohman* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors*, *Björkman*, *Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 260 och II: 237, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 22 000 000 kr.;

b) av herrar *Per Jacobsson* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under c) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 199 och II: 244, besluta att ifrågavarande anslag icke finge disponeras för stöd åt boxningssporten.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Vi lever som bekant i ett samhälle, där allt fler sitter mer i

Avsättning till fonden för idrottens främjande

det dagliga arbetet. Detta kommer mig att tänka på den kände idrottsmannen Rolf Rängård, som i en debatt frågade om det inte skulle löna sig för samhället att satsa litet mer på »friskvården». Därmed tillförde han debatten ett nytt uttryck. Hans fråga förefaller motive-rad. Det behövs nog en ökad satsning på vad han betecknade som friskvård. Även de som har hand om riksdagsledamöternas välbefinnande har insett detta, och vi har ju nu fått tillfälle att ta stärkande bastubad i riksdagshuset och även stärka våra muskler.

Det måste vara en angelägen uppgift för samhället att medverka till att så många människor som möjligt får tillfälle att hålla sig i en god fysisk kondition. Glädjande nog förefaller det också som om idrottsintresset ökar, särskilt bland ungdomen. I början av förra året hade Riksidrottsförbundet 44 specialförbund med tillsammans 1,6 miljon medlemmar. Det innebär en ökning med 200 000 jämfört med året förut.

Men en ökande verksamhet medför också ökade krav. Detta gäller inte minst i fråga om ledar- och instruktörsverksamheten. Jag tänker här inte bara på vuxenidrotten utan även på skol- och ungdomsidrotten, korporationsidrotten och den s. k. handikappidrotten. Det är viktigt att tillgodose dessa och andra angelägna behov.

Beträffande ledare och instruktörer är jag nog inte ensam i kammaren om den uppfattningen, att den, som har någon kontakt med deras verksamhet, otvivelaktigt blir imponerad av det frivilliga och uppoffrande arbete som tusentals, för att inte säga tiotusentals människor utför inom idrottsrörelsen. Jag tycker det finns anledning att säga detta.

Jag erinrar mig i detta sammanhang ett yttrande som fälldes av en idrottsledare i en debatt om detta problem: »Tyvärr är det i dag fler som klankar på ungdomen än som är beredda att offra något av sin fritid för att fungera

som ledare inom ungdomsverksamheten.»

Det är ju inte bara ledar- och instruktörsproblemet som här träder i förgrunden. För oss reservanter har det varit angeläget att peka på speciellt den fråga som rör anslaget till idrottsanläggningar av olika slag. Större och mindre idrottsanläggningar är helt enkelt nödvändiga för att idrotten skall kunna bedrivas och för att den skall kunna utvecklas. Sådana anläggningar kräver betydande belopp både för bygandet och för driften. I många fall är kostnaderna för anläggningarna så stora och statsbidragen så små, att kommunerna inte vågar satsa på i och för sig angelägna projekt.

Jag skulle i detta sammanhang särskilt vilja peka på behovet av simhallar. Kravet på simkunnighet skärps alltmer, och både äldre och yngre vill i allt större utsträckning ha möjligheter till simträning. Våra svenska somrar är ofta inte vad de borde vara. I varje fall kan det inte bestridas att de är korta. Den del av sommaren som lämpligen kan utnyttjas för simundervisning utomhus är alltför begränsad. Detta gör att kravet på simhallar är mycket stort.

Det är alltså särskilt med hänsyn till behovet av idrottsanläggningar som vi reservanter har velat föreslå en höjning av idrottsanslaget till sammanlagt 22 miljoner kronor. Visserligen har handelsministern i år räknat upp det totala anslaget, men vi anser inte höjningen vara tillräcklig. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att man under det senaste året har ansökt om bidrag till större idrottsanläggningar som tillsammans representerar en anläggningskostnad på 30 miljoner kronor. Med tanke på att bidragen uppgår till 3—4 miljoner kronor är det inte svårt att förstå att de är otillräckliga. Tidigare har Riksidrottsförbundet begärt ett större belopp än 4 miljoner per år för detta ändamål, men sedan departementschefen under några år har avvä-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

sat detta, har man nöjt sig med att begära lägre belopp, tidigare 3 miljoner om året.

Men jag skall inte fördjupa mig i den historieskrivningen. Vi reserverar oss i likhet med motionärerna att möjligheterna att ge anslag till idrottsanläggningar bör förbättras, utan att detta inkräktar på anslaget till idrotten i övrigt. Det är därför som vi har begärt en höjning utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med 1 625 000 kronor.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 5 a.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Det råder inga delade meningar om värdet av idrottens ungdomsfostrande gärning. Av idrottens utövare torde över 700 000 vara i åldern 12—24 år. Det är av vikt att idrottsrörelsen liksom övriga ungdomsorganisationer — jag tänker särskilt på de nykterhetsbetonade, ideella och kristna, de scoutingpräglade och de studieinriktade — också får ett gott stöd från det allmänna och får tillräckliga resurser för att fylla sin uppgift att enrollera ungdomen i en fostrande och målinriktad gruppbildning.

Vid punkten 70, som rör fonden för anslag till idrottens främjande, har departementschefen föreslagit ett belopp av sammanlagt 20 375 000 kronor. I motionen II: 237 har begärts en sammanlagd summa av 22 miljoner kronor, d. v. s. en uppräknning med 1 625 000 kronor. Liksom motionärerna anser vi reserverar det vara angeläget med ett ökat stöd åt denna för folkhälsan och för ungdomen så viktiga idrottsverksamhet. Vi vill särskilt framhålla behovet — vilket också har gjorts av föregående talare — av anslag till idrottsanläggningar, idrottsplatser och simhallar men också för en så viktig sak som att utbilda ungdomsledare och ungdomsinstruktörer.

Under punkten 5 b har vi reserverat

ter liksom motionärerna i denna fråga yrkat att av ifrågavarande anslag till idrottens främjande inget belopp skulle få användas för boxningsändamål utan att i stället ett visst belopp skulle brukas för idrott för handikappade.

Utskottets majoritet menar nu liksom tidigare är att riksdagen inte lämpligen bör uttala sig beträffande vilka idrottsgrenar som bör ifrågakomma för erhållande av bidrag från idrottsanslaget. För min del har jag inte funnit anledning att ändra på min ståndpunkt, att inga medel bör tilldelas denna sportgren. Att riksdagen inte skulle få uttala en egen mening om detta anslag på samma sätt som riksdagen gör i de flesta andra fall finner jag ganska underligt.

Vi i riksdagen som går emot detta anslag är förvisso inte ensamma. En stor och växande opinion, inte bara i vårt land utan också i många andra länder, företräder samma mening. Vårt lands främsta expertis på det medicinska området, som man i dylika avseenden oftast tar hänsyn till, har här sagt sin oförytterliga mening. Den utredning som tillsatts för att få boxningssportens skadeverkningar belysta har bl. a. föranlett en hel del yttranden av remissinstanser. Medicinalstyrelsen har t. ex. i sitt remissyttrande erinrat om att boxningen är den enda sportgren där den som avsiktligt tillfogar motståndaren svår skada inte diskvalificeras utan i stället utropas som segrare. Medicinalstyrelsen säger vidare i sitt utlåtande i anledning av docent Bengt Naumanns betänkande om boxningssportens skadeverkningar, att »den professionella boxningen ur medicinsk synpunkt är en icke önskvärd företeelse, på grund av de bestämda hälsorisker som är förenade därmed. Sådana hälsorisker förekommer också inom amatörboxningen och måste anses vara av den art att de — därest sporten fortfarande kommer att utövas — kräver en fortlöpande effektiv hälsokontroll av ut-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

övarna och vidtagande av alla till buds stående åtgärder för att minska och så långt möjligt eliminera boxningens vådor». Så långt medicinalstyrelsen.

Eftersom det nu gäller ett speciellt ekonomiskt anslag, så ber jag också att få hänvisa till de medicinska fakulteterna i Lund och Uppsala, som båda yrkar på att amatörboxningen undandrages allt ekonomiskt stöd av offentliga medel. Socialstyrelsen är av samma mening, d. v. s. att boxningssporten inte bör understödjas av allmänna medel.

Herr talman! Jag ber sålunda att i dessa båda punkter få yrka bifall till reservationerna nr 5 a av herr Bengtson m. fl. och 5 b av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad herr Eliasson i Sundborn och herr Nelander sagt om anslaget storlek. Jag yrkar alltså bifall till reservationen som vill ge 22 miljoner kronor till detta ändamål. Man kan säga att detta är väl använda pengar och att idrottsrörelsen i mycket stor utsträckning är en förebyggande socialvård som kan rädda många ungdomar, som kanske annars skulle tas om hand på ett mindre trevligt sätt.

Jag har emellertid ett specialintresse i denna fråga. Jag har motionerat om att ingenting av de medel, som skall utdelas till idrottens främjande skall användas till något som har syften och mål direkt motsatta idrottens.

Man kan säga att frågan om boxningen är en relativt liten fråga. En inte obekant professor i filosofi i Lund, Hans Larsson, har sagt att i varje liten fråga ligger en stor fråga. I den lilla frågan om boxningen ligger den stora frågan om respekten för människovärdet, om ett kultursamhälles värdighet och om vad ett kultursamhälle över huvud taget skall tillåta. Det är nödvändigt att klargöra skillnaden mellan idrott och boxning. Många människor, som man skulle

tro bättre om, har inte den skillnaden klar för sig.

Det säges att det inträffar skador och kanske t. o. m. dödsfall inom idrottsrörelsen: i fotboll, i backhoppning, i ishockey o. s. v. I dessa idrottsgrenar är emellertid skador och dödsfall beroende på antingen en olyckshändelse eller ett regelbrott, medan de däremot i boxning ligger i rak linje med boxningens syften. Man kan inte utöva boxning utan att dessa skador och dödsfall inträffar. Om en fotbollsspelare sparkar en annan på benet, i magen eller i huvudet är det antingen en olyckshändelse — som naturligtvis ibland kan inträffa — eller ett regelbrott för vilket den skyldige bestraffas. Det är inte meningen att en backhoppare skall komma ner fel och bryta benen av sig. Vid biltävlingar är det inte meningen att en förare skall köra av banan och skada sig själv och andra, utan han skall hålla sig kvar på banan och komma i mål. Men meningen med boxning är att utdela slag mot motståndaren, helst mot huvudet, helst så hårda som möjligt och helst så att motståndaren blir nedslagen. Och här kommer detta som varje människa måste reagera mot: över en nedslagen boxare, som ligger på golvet ur stånd att resa sig, räknar man till tio för att komma fram till att han är tillräckligt allvarligt skadad för att man skall kunna utropa en segrare. Sådant är inte människovärdigt.

Det har, som herr Nelander sade, gjorts en utredning beträffande boxningssportens skadeverkningar, Statens offentliga utredningar 1961:46. Bara genom att man tillsätter en sådan utredning säger man rent ut att boxningssporten har skadeverkningar. Man kan inte göra en utredning om simsportens skadeverkningar eller om tennissportens skadeverkningar, ty de har inga sådana. En idrott skall inte ha några skadeverkningar. Men man kan göra en utredning om boxningssportens skadeverkningar. Det är tillräckligt talande.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Ett kapitel i denna utredning handlar just om skador i boxningen. Det är en ganska kuslig läsning. Jag skall endast citera rubrikerna: »Skador på huvudet», »Våld mot ansiktet, sinnesorganen och de viscero-kraniala regionerna», »Våld mot neurokraniet och hjärnan», »Akuta skador på hjärnan med hinnor och blodkärl», »Hjärnskakning», »Knock-out, knock-down och groggytillstånd», »Hinnblödningar», »Blödningar och krosskador i hjärnan», »Hjärnsvullnad», »Diffus degeneration av nervfibrer och nervceller», »Nedsättning av mentala funktioner», »Kronisk blodutgjutning under hårda hjärnhinnan», »Stark avtrubning eller fullständig förlust av medvetandet», samt »Punch-drunk-tillståndet».

Det är alltså en hel katalog över vad som händer i boxning. Och märk väl, inte på grund av en olyckshändelse eller ett regelbrott utan som följd av regelrätt utövad boxning. Det är alltså precis så boxning skall tillgå. Det är tillräckligt betecknande att varje år i regel mellan 15 och 20 boxare slås ihjäl, amatörer liksom professionella. I en match om världsmästerskap i mellanvikt i Amerika blev den dåvarande världsmästaren Kid Paret ihjälslagen av en man som hette Griffith. I den stora boxningstidningen The Ring, världens mest kända, utnämndes denne Griffith till månadens bäste boxare sedan han slagit ihjäl sin motståndare. Det var cyniskt, men det var ju fullt rätt. Det är en alldeles utmärkt boxare som slår ihjäl sin motståndare. Han slår hårt, effektivt och snabbt.

Jag har varit i tillfälle att ställa denna fråga till Boxningsförbundets talesmän: Om det kom upp en boxare som var så effektiv och slog så hårt att han slog ihjäl sina motståndare, skulle man på boxningshall välkomna det eller tycka det var tråkigt? Detta har man inte svarat på. Men en sådan boxare vore ju världens bäste boxare.

De som vill försvara boxningen säger

vidare att man tar hand om det sämre klientelet, man räddar dem som håller på att komma på glid i samhället. Jag har ett färskt uttalande från den lokale boxningsordföranden i Hälsingborg. Han säger att numera är det inte slagskämparna man har med inom boxningen utan det är framför allt skolungdomen. Det verkar därför som om det argumentet inte håller längre. För övrigt tror jag inte på det. Bland boxare som representerat Sverige i landslaget, alltså de allra främsta boxarna, kan man nämligen sätta upp två hela landslag, alltså 20 man, från klass till klass, av sådana som har avtjänat en längre eller kortare tid i fängelse. Man har alltså inte ens lyckats rädda dessa, som varit de allra främsta och som gått längst inom boxningen, från kriminalitet.

Det sägs i denna utredning av läkare som är tillfrågade att man har en känsla av att man ofta påträffat boxare i samband med kriminalitet och alkoholism. Vad boxningssportens försvarare anfört om att boxningssporten räddar från kriminalitet m. m. håller alltså inte.

Vidare tror jag att vad dessa ungdomar, som är på glid i samhället, behöver är samhörighetskänsla, gemenskapskänsla med andra ungdomar. Det skulle de få i lagidrott, t. ex. i handboll, fotboll, ishockey och bandy, men däremot inte i boxning. I boxning är det två man från början och när det är slut är det ofta bara en kvar. Där finns ingen samhörighetskänsla.

Jag har en känsla av att Boxningsförbundet i någon mån försökt duperas riksdagen vid skilda tillfällen. Man säger att man har gjort så mycket för att humanisera boxningen. Man har infört huvudskydd och man skall ta bort knockouten som vinnande moment. Vad beträffar dessa huvudskydd sägs det i denna utredning:

»Något säkert skydd mot boxningsskador torde det dock sannolikt ej utgöra. Det fysikaliska förloppet vid ett 'knockout'-slag är ofta svårstuderat.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Att kraften fortledes från det träffade stället, ofta hakan, är emellertid oomtvistat. Många anser dock att ett polster vid ett slag här ej skyddar nämnvärt mot hjärnpåverkan enär all kraften från slaget ånyo kan samlas och överföras till kraniet via de små underkäksledgångarna. — — — Användning av huvudskydd torde kanske också kunna invagga i en falsk säkerhetskänsla.»

Det sista är just vad Boxningsförbundets förutvarande ordförande har sagt mig, nämligen att huvudskydd är farliga därför att de invaggar boxaren i säkerhet så att han garderar sig sämre. Boxningens talesmän har själva utdömt huvudskydd.

Detta tal om att man skall ta bort knockouten som vinnande moment är mer eller mindre löjväckande. Det är verkligen diskvalificerande att Riksidrottsförbundet kunnat gå på den »stöten» som man säger, därför att det är rena bluffen och ingenting annat. Det går aldrig att genomföra, och det har Boxningsförbundets nuvarande ordförande hållit med mig om i en debatt för en tid sedan. Nu är det så att, om den ene boxaren slår ned den andre och denne blir uträknad efter 10, har den förste boxaren vunnit på knockout. Om man skulle ta bort knockouten som vinnande moment skulle man vid det tillfället bedöma vilken boxare som då leder matchen på poäng, och då skulle han vinna trots att han eventuellt ligger nedslagen på golvet. Av många skäl går detta inte att genomföra. Det skulle nämligen innebära att en boxare skulle kunna starta på högsta växel och leda matchen på poäng och sedan, när han fått ett slag, lägga sig ned för att bli uträknad och så vinna den matchen. Dessutom skulle ett sådant system vara till fördel endast för den som är underlägsen. Den som är överlägsen slår gärna ut den andre varefter matchen är klar. Vidare är det så att i en turnering i SM, DM eller någonting annat så blir den boxare som blir utslagen avstängd på

en månad. Alltså skulle segraren i matchen bli avstängd, och där skulle man klippa av hela matchförloppet. Segraren i matchen får inte ställa upp nästa gång. Boxningsförbundets nuvarande ordförande har medgivit att detta med avskaffande av knockout som vinnande moment är rena tramset.

Man har alltså från boxningshåll försökt ge sken av att göra allt för att humanisera boxningen, till och med att ta bort knockouten som vinnande moment. Riksidrottsförbundet har anfört att en av anledningarna till att man håller på boxningen är, att det är meningen att ta bort knockouten som vinnande moment, vilket alltså inte är möjligt.

Det är tyvärr så att i varje svensk stad där man utövat boxning går det en mängd människor som är varaktigt skadade i regelrätt utövande av boxning. I ifrågavarande utredning står det att det lär vara 200 personer som är varaktigt skadade och att fyra dödsfall till följd av boxning inträffat i Sverige. Det kan väl inte vara meningen att vi skall vänta på nästa dödsfall och att vi skall vänta på att det skall inträffa med hjälp av statliga pengar, skattebetalarnas pengar. Det ansvaret kan väl ändå inte riksdagen ta på sig.

Nu är det dess bättre så att boxningen håller på att förtvina i vårt land. Till SM i boxning för en tid sedan var det 70 anmälda, medan SM i brottning, som är en fin idrott, samlat 250 deltagare. Det måste bero på att människor, dels ungdomarna själva och dels deras föräldrar, har förstått att detta är hälsovådligt. Som herr Nelander har framhållit har hela den medicinska auktoriteten i detta land, alla medicinska högskolor och universitet, sagt att boxningen är hälsovådlig och inte bör understödjas med offentliga medel.

Det är talande nog. Både föräldrar och ungdomar har alltså förstått att man inte skall ge sig in på detta. Det vore enligt min mening inte riktigt om riksdagen sanktionerade denna råa och bru-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

tala hantering. Därmed kan människor få den uppfattningen att detta inte är så farligt, och då kan man släppa till ungdomarna till boxningen, där de ofrånkomligt blir skadade.

Det finns i detta betänkande om boxningssportens skadeverkningar bevisat att ett slag mot huvudet vållar hjärn-skakning. Hjärnan är inte till för att den skall mottaga slag. Den är för värdefull för det. Hjärncellerna kan aldrig återuppbyggas. En skada där blir bara värre och värre.

Det är viktigt för Sverige dels som ett kulturland och dels kanske framför allt som ett idrottskulturland, att inte svenska riksdagen delar ut pengar till något som har precis motsatta syften mot idrottsrörelsens. Den gamla devisen lyder ju: En sund skäl i en sund kropp. Men boxningen medverkar varken till det ena eller det andra, utan tvärtom skadar den både psyket och kroppen.

Jag ber att få yrka bifall till båda reservationerna, alltså dels den om högre anslag och dels den om att ingenting skall få användas för boxning.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp), *Hamrin* i Jönköping (fp), *Rubin* (mbs), *Berglund* (fp), *Werner* (h) och *Fridolfsson* i Stockholm (h).

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Låt mig börja med att säga vad beträffar själva anslaget till idrotten att det under de senaste två budgetåren ökat från 14,1 miljoner till 20,375 miljoner kronor. Enligt Kungl. Maj:ts förslag blir det alltså en ökning på över 6 miljoner kronor på två år. Jag ifrågasätter om det finns någon annan verksamhetsgren i vårt land som har fått en procentuellt sett motsvarande ökning av sina resurser. Vi är alla överens om att man skall stödja idrotten, men även idrotten får ju bli föremål för den avvägning som alla andra verksamhetsgrenar får finna sig i. Enligt mitt sätt att se har idrottsrörelsen

blivit mycket generöst behandlad från statsmaktens sida genom de kraftiga höjningar av anslagen som företagits under de senaste åren.

Vi bör kanske också komma ihåg att idrottens medelsbehov har tillgodosetts på andra sätt än genom direkta anslagshöjningar. Borttagandet av nöjesskatten har tillfört idrottsrörelsen betydligt ökade inkomster. Vidare får idrottsrörelsen, till skillnad från en del andra rörelser, göra avdrag för alla omkostnader för verksamhetens bedrivande, och om det sedan eventuellt skulle uppstå någon vinst i årets bokslut, beskattas den med 15 procent, på samma sätt som är fallet med andra ideella föreningar.

Jag kan inte underlåta att uttrycka min förvåning, kanske inte så mycket över att folkpartiets och centerpartiets representanter har avgivit en reservation, som över att högerpartiet har anslutit sig till denna reservation. Reservationens förslag om ett anslag på 22 miljoner kronor innebär en ökning med ungefär 1,5 miljon kronor utöver vad idrottsrörelsen själv begärt. Det är väl ändå att vara generös i överkant, och högern brukar ju inte i andra sammanhang visa en motsvarande generositet.

En växande verksamhet måste givetvis, såsom herr Eliasson i Sundborn säger, medföra ökande krav på tillgång till medel. Men för idrottsrörelsens vidkommande har dessa ökande krav till den grad tillgodosetts att man inte gärna kan resa anspråk på att denna del av den samhälleliga verksamheten tillföres ännu mer medel än vad som nu föreslagits av Kungl. Maj:tt.

Frågan om boxningen har ju tröskats vid åtskilliga tidigare tillfällen både här i kammaren och i medkammaren. Vid förra årets riksdag var vi lyckligt befriade från denna diskussion, men i år återkommer den.

Riksdagen har hela tiden konsekvent intagit den ståndpunkten, att man från statsmakternas sida inte skall lägga sig

Avsättning till fonden för idrottens främjande

i frågan om hur Riksidrottsförbundet mellan sina respektive specialförbund fördelar de medel som ställes till idrottsrörelsens förfogande. Jag tror också att detta är den enda ståndpunkt som är hållbar för statsmakternas del.

När man lyssnade till herrar Nelander och Sjöholm fick man — det var i varje fall förhållandet med mig — den uppfattningen, att de inte kunde hålla isär begreppen amatörboxning och professionell boxning. Jag skall inte försvara proffsboxningen, även om jag utan vider vill erkänna att jag inte har någonting emot att titta även på en sådan boxningsmatch. Boxningen har dock något som är av ett visst värde. Den utgör kanske en av de tekniskt mest fulländade formerna för idrottsutövning. — Jag förstår att det kommer att resas många invändningar mot vad jag nu säger, men jag har ändå rätt att hysa min egen uppfattning även i detta avseende.

Jag tror inte att den beskrivning av boxningssporten som herr Sjöholm här gav är alldeles riktig. Jag har också en del erfarenheter på området, och jag vill fastslå att amatörboxningen — jag håller mig till den, eftersom det inte är fråga om att lämna anslag till någon annan form av boxning — har en mängd positiva sidor. Den har gjort folk av många unga män som befunnit sig på glid. Jag skulle vilja rekommendera herrar opponenter att ta ett stilla samtal med generaldirektören i kriminalvårdsstyrelsen — såsom den numera heter — för att få del av hans synpunkter på boxningens betydelse när det gäller att åstadkomma en utlösning av de aggressioner som finns hos ungdomarna. Och det är väl ändå bättre att man avreager sig genom boxning än att man i det vardagliga livet slår hederliga medborgare på käften.

Det har talats mycket om de skador som uppstår vid boxning. Ja visst uppkommer det skador, men så är fallet inom alla idrottsgrenar. Herr Sjöholm sade att det inte hade gjorts några ut-

redningar om skadeverkningarna inom andra idrottsgrenar, eftersom man hade förutsatt att där inte skulle förekomma några skador. Det är kanske vackert tänkt, men tyvärr förekommer det skador och stora skador, t. o. m. med dödlig utgång, även inom andra idrottsgrenar. Det har också gjorts utredningar om saken och vad som förvånat åtminstone mig mest är att handbollen utgör den idrott som uppvisar de största och mest allvarliga skadorna. Handbollen ligger före både fotboll och ishockey då det gäller skadefrekvensen. Jag kan också erinra om att herr förste vice talmannen för några år sedan här i kammaren framställde en interpellation om de skador som i ett visst sammanhang uppkommit vid gymnastikutövning.

I fråga om amatörboxningen bör tilläggas att denna form av idrott kringgärdas — jag tyckte att herr Sjöholm på ett ganska underligt sätt försökte bortförklara den saken — av rigorösa skyddsbestämmelser. Med hänsyn till dessa skyddsbestämmelser finns det ingen anledning för riksdagen att sätta sig ned och göra en fördelning av det anslag som lämnas till idrottsrörelsen. Skulle herr Sjöholm fullt ut dra konsekvenserna av sitt resonemang, borde han helt enkelt kräva ett förbud mot allt utövande av boxningssporten. Även om Boxningsförbundet skulle undandras sin andel av anslaget kan ingen, såvitt jag begriper, hindra människor att boxas.

Herr Sjöholm var ute på hal is även i ett annat sammanhang. Han säger att de som varit boxare uppvisar en mycket hög grad av kriminalitet, alkoholism och annat. Ja, herr Sjöholm, om man vill göra undersökningar därom, kan man nog hitta kriminalitet och alkoholism inom varje grupp i samhället, också bland advokater och åklagare. Förekomsten av kriminalitet och alkoholism är inte något specifikt för en enda grupp i samhället, utan den skär igenom alla grupper, oberoende av om

Avsättning till fonden för idrottens främjande

man på vederbörande kan sätta titeln f. d. boxare eller f. d. advokat eller åklagare.

Till sist, herr talman, bara några ord med anledning av att herr Sjöholm hänvisade till vad den ena eller andra sagt i den ena eller andra sammanhanget Jag betvivlar inte att uttalandena kan vara riktigt återgivna, men jag tycker inte att de har något som helst bevisvärde när man inte på annat sätt försöker belägga sitt resonemang.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev närmast uppkallad till genmäle av herr Gustafsson i Stockholm som uttalade sin förvåning över inte så mycket att folkpartiet och centerpartiet som framför allt att högern anslutit sig till denna reservation. Jag tror knappast herr Gustafsson i Stockholm kan beskylla oss i högerpartiet för överbud på de olika punkterna i statsverkspropositionen. Vi har helt nyligen på kammarens bänkar fått en sammanställning rörande de ökningar och minskningar gentemot statsverkspropositionens förslag vilka skulle bli följden om de motioner bifölls som väckts under den ordinarie motionstiden. Den som studerar denna sammanställning skall säkert finna, att det nästan genomgående är högermotionärer bakom förslagen om nedskärningar av statsutgifterna.

Det finns ett och annat förslag om ökningarna också. Det nu berörda anslaget för idrottens främjande är ett av de anslag där vi ansett att vi kan gå på samma linje som de övriga reservanterna på den borgerliga sidan, men vi har exempelvis inte gjort det under punkt 71, så vi går inte med på allt. Vi anser emellertid att behovet är så pass stort på detta område att vi kan ansluta oss till reservationen.

Herr talman, jag har endast velat lämna denna förklaring.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm yttrade så mycket att jag måste skynda mig. Han nämnde åklagare och advokater. Nu råkar det vara så att jag inte är någondera, men det kan tänkas att också kronofogdar kan ingå i det där. Det är klart att varken advokater eller åklagare blir alkoholister på grund av sitt yrke. Man behöver inte göra någon utredning om advokatyrets skadeverkningar i det avseendet. Det jag byggde mitt uttalande på var att det står i den officiella utredningen, att de läkare som är tillfrågade har ansett sig kunna konstatera, att boxare ofta påträffas i kriminella och alkohilerade sammanhang.

Herr Gustafsson i Stockholm vill ge Riksidrottsförbundet fullmakt att ordna detta, men Riksidrottsförbundet har visat sig inkompetent. Riksidrottsförbundet vill fortsätta att dela ut pengar till boxning under falska premisser. Riksidrottsförbundet hänvisar till skador i andra idrotter och herr Gustafsson i Stockholm gjorde sig skyldig till samma sak. Där är det fråga om en olyckshändelse eller ett regelbrott, men beträffande boxningen ligger det i själva sporten. Det går inte att jämföra dessa saker.

Sedan litar Riksidrottsförbundet på dessa huvudskydd som boxningens talesmän själva har utdömt. Man litar på att man skall kunna undvika knockouten som vinnande moment, vilket är alldeles ogenomförbart. Både herr Gustafsson i Stockholm och Riksidrottsförbundet underkänner således Sveriges hela medicinska expertis. Det är inte jag som säger att boxningen är hälsovadlig, utan fakulteterna i Uppsala, Göteborg och Lund, Svenska läkarsällskapet och socialstyrelsen — alla. Jag menar att om man tillfrågar en expertis man då också måste ta litet hänsyn till vad den säger.

Detta att boxningen tar hand om ungdomar på glid stämmer inte, eftersom det visar sig att de allra mest kvalifice-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

rade boxare har figurerat i kriminella sammanhang och suttit på fångvårdsanstalt. Man har inte lyckats rädda dem.

Herr Gustafsson i Stockholm jämför sedan med andra idrottsgrenar. Det finns tusentals människor som spelar handboll, och varje söndag är kanske omkring 10 000 fotbollsspelare i verksamhet. Det är ofrånkomligt att det händer olyckor, men den risken måste man ta. Det ligger emellertid inte i fotbollspelets idé att man skall sparka på varandra. Man räknar inte heller till tio över en skadad spelare för att sedan bära ut honom. Det förekommer bara i boxning att man i reglerna kalkylerar med att en skall bli skadad. Detta vet man således på förhand, ty det ingår i regelsystemet.

Som en liberalt sinnad man är jag emot förbud. Jag menar att det är bättre om boxningen kan dö ut av naturliga skäl på så sätt att människorna blir så upplysta att de förstår att den är hälsovådlig. Här har riksdagen en uppgift. Riksdagen kan inte ta på sitt ansvar att detta får fortsätta och att dessa ungdomar blir skadade.

Jag har inte blandat ihop professionell boxning och amatörboxning. Jag anser att amatörboxningen är värre än den professionella, därför att i amatörboxningen lockar man in oskadade ungdomar som sedan blir skadade enligt den samstämmiga medicinska expertisen. De flesta amatörboxarna blir ju också som herr Gustafsson i Stockholm vet professionella. Det är precis det samma. Det är bara det att amatörboxningen är den farligaste boxningen eftersom det är med den som det hela börjar.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande det som herr Björkman sade noterar jag bara hans förklaring. Det må vara hans sak att inta den ståndpunkt han gör. Jag tycker bara att den inte går riktigt ihop

med den ståndpunkt han intar i andra sammanhang.

Vad herr Sjöholm beträffar tycker jag fortfarande att han blandar ihop amatörboxning och professionell boxning, och det förvånar mig i högsta grad att han vågar stå i denna talarstol och slänga ur sig att de bästa boxarna har kriminaliserat och alkoholiserat sig. De boxarna är inte flera än att vem som helst kan räkna ut vilka det är som herr Sjöholm placerar i den kategorien. Jag skulle för min del inte velat ha gjort det påståendet.

Vidare sade herr Sjöholm att det är boxarnas yrke som gjort att de har kriminaliserat och alkoholiserat sig, vilket inte skulle vara fallet med advokater och åklagare, som jag tog som exempel. Jag är emellertid inte så alldeles övertygad om den saken. Om en advokat förskingrar de medel han skall förvalta för ett dödsbos räkning och sedan kriminaliserar och alkoholiserar sig, så kan man väl säga att det också berodde på yrket.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Schackspelets vänner har under en följd av år lidit nederlag i anslagsfrågan, inte därför att de har saknat tillräckligt starka argument utan helt enkelt för att denna kammare inte har varit tillräckligt informerad om schackspelets idrottsliga värde och dess betydelse som hobby, underhållning och glädjekälla för hundratusentals människor här i landet.

Tävlingsschack är en intellektuell idrott, som utan tvekan hävdar sig väl jämfört med andra former av idrott och andra tävlingslekar. Jag behöver inte stå här och prisa schackspelet i olika hänseenden, men jag vill ändå betona att spelet har ett mycket stort värde för många handikappade och för människor som lever i en nödtvungen isolering eller som inte kan eller vill ägna

Avsättning till fonden för idrottens främjande

sig åt fysiskt ansträngande idrott. Schackspelet är av mycket stort värde speciellt för ungdomar och för äldre människor men kan utövas av alla åldrar och av både rik och fattig. Det har ingen som helst klasskaraktär och spelas inte av några speciella grupper i samhället. Det omfattas av alla kategorier här i landet. Det kräver ingen omfattande eller dyrbar utrustning och inga påkostade lokaler. Schack är helt enkelt ett bra spel för alla och ett spel där turmomentet är helt obefintligt. Det är endast skickligheten som faller utslaget. Inga fysiska skador uppkommer heller under schackspel. Man blir inte slagen sanslös vid schackbrädet. Det kan bara hända två saker under spelet: antingen blir det remi (oavgjort), eller också blir en av spelarna schack och matt. Det kan ju i och för sig vara tråkigt, men ingen kan kasta skulden härför på någon annan; man har bara sig själv att skylla.

Nu tycks ju schackvännerna här i riksdagen ha lyckats med att spela fram en ställning, som kan leda till vissa positiva resultat. Jag själv och en medlem i första kammaren, Erik Svedberg, har tillsammans med en del vänner inom de fyra stora partierna gemensamt väckt en motion med hemställan att riksdagen måtte anslå 75 000 kronor till Sveriges schackförbund, så att förbundet kan arbeta på olika sätt för schackspelets främjande. Vi har föreslagit att dessa 75 000 kronor skall tas från idrottsanslaget, som då bör räknas upp med motsvarande belopp.

Ett enhälligt utskott har emellertid inte ansett detta vara den lämpligaste vägen. Utskottet skriver i stället: »Enligt utskottets mening bör ett eventuellt stöd till schackverksamheten inte tillgodoses genom bidrag från idrottsanslaget utan i annan ordning. Vad i motionerna anförts synes utskottet innefatta skäl för att frågan om ökat statligt bidrag till nämnda verksamhet ägnas uppmärksamhet genom Kungl. Maj:ts

försorg. Utskottet föreslår att riksdagen, i anledning av motionerna I: 298 och II: 358, i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet här anför.»

Utskottets skrivning är sålunda utomordentligt positiv och förpliktande för Kungl. Maj:t.

Tidigare har Kungl. Maj:t haft vänligheten att tilldela schackspelet mindre anslag. Under fjolåret fick man sålunda sammanlagt 28 000 kronor. Därav gick 15 000 kronor till ungdomsschacket, 8 000 kronor var avsedda för deltagande i schackolympiaden i Tel Aviv och 5 000 kronor skulle man på Schackförbundet få använda som man ville. Dessa anslag är emellertid alltför blygsamma. Det anslag på 75 000 kronor som motionärerna yrkat på är ungefär vad som behövs för att Sverige skall kunna hålla sin nuvarande starka ställning som schacknation och tillräckligt för att schacklivet här i landet inte skall komma på efterkälken.

Herr talman! Jag vill sluta med att uttrycka min glädje och tacksamhet över att utskottet har behandlat vår motion på detta positiva sätt, och jag har inte något annat yrkande än utskottet.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Som ordförande i riksidrottsstyrelsen har jag med stor tillfredsställelse noterat alla de erkännanden som idrottsrörelsen fått här i dag. Det underkännande, som Riksidrottsförbundet fått av herr Sjöholm, har inte heller förbigått mig.

Debatten om idrottsanslaget följer i stort sett samma mönster som tidigare år. Den rör sig dels om anslaget i dess helhet och dels om frågan huruvida Svenska boxningsförbundet skall få någon del av det anslag som riksdagen skall anvisa. Jag tänker yttra mig helt kort i båda avsnitten.

Idrottsanslaget fördelas i huvudsak till två ändamål: dels bidrag till idrottsorganisationerna för den idrottsliga verksamheten, dels bidrag för under-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

håll och byggande av idrottsanläggningar, för vilka kommunerna som regel är huvudmän. De senaste årens höjningar av idrottsanslaget har i huvudsak gått helt till den idrottsliga verksamheten. Det är också den linje som idrottens organisationer anslutit sig till när medlen fördelats. Detta har inneburit välkomna och välbehövliga förbättringar. Inom Riksidrottsförbundets verksamhetsområde har därigenom bidragen till specialförbund och distriktsförbund kunnat öka väsentligt, samtidigt som konsulentorganisationen kunnat utbyggas.

I detta sammanhang vill jag gärna erinra om den förstärkning av idrottsanslaget som kom när anslagen till fritidsgruppverksamheten infördes. Dessa anslag anvisas inte över tionde huvudtiteln utan över åttonde huvudtiteln. Men varje år erhåller idrottens organisationer betydelsefulla anslag den vägen. Jag kan erinra om att det förra året, 1964, till idrottens organisationer anvisades 5 670 000 kronor över fritidsgruppsanslaget. Dessa medel går direkt till föreningarna. Under de senaste fem åren har den vägen inte mindre än 22 miljoner tillförts idrottens organisationer.

Med den uppräknings av anslaget, som nu föreslås för nästa budgetår och som i verkligheten blir omkring 4 miljoner på grund av att man nästa år inte har några kostnader för olympiskt deltagande, bör möjligheter finnas för att i allt väsentligt tillgodose de önskemål om bidrag till den idrottsliga verksamheten som förs fram av idrottens organisationer. Sammanlagt är det 15 511 000 kronor som Riksidrottsförbundet, Korporationsidrottsförbundet, Skidfrämjandet, skolöverstyrelsen och ridsporten begärt för nästa år som bidrag till idrottsverksamheten. Det belopp som skulle bli över till idrottsanläggningar är då drygt en miljon kronor mer än vad som beviljats för samma ändamål under innevarande år. Även om det är en obetydlig höjning — så obetydlig att den knappast kommer att tillfredsställa de bi-

dragssökande kommunerna — är det ändå en höjning.

Jag vill gärna i sammanhanget peka på att de bestämmelser, som gäller för bidrag till idrottsanläggningar, är gamla. De tillkom under en tid då idrottsorganisationerna som regel var huvudmän för idrottsanläggningarna. Det var innan kommunerna ansåg att det var en kommunal angelägenhet och skyldighet att hålla med sådana anläggningar. Det är önskvärt att man här får nyare och fastare normer för fördelningen av dessa anslag. Jag är medveten om att frågan är under utredning i Idrottens samarbetsnämnd under medverkan av representanter från stads- och kommunförbunden, och jag hoppas att förslag till sådana nya normer och bestämmelser skall kunna komma redan under innevarande år. Det kommer att innebära ett bättre underlag för de äskanden som framförs och ett bättre underlag för handläggningen såväl i kanslihuset som här i riksdagen.

Så vill jag säga några ord om boxningen. Det har sagts förut, att den frågan inte är ny för oss här i riksdagen. Boxningsdebatten i riksdagen firar faktiskt tioårsjubileum i år. Det var nämligen 1955 som herr Hamrin i Jönköping för första gången motionerade om en utredning om boxningssportens skadeverkningar. Sedan dess har frågan debatterats varje år. De argument som har framförts i år är inte nya utan i stort sett desamma som har anförts tidigare. Avarterna inom den professionella boxningen anföres som motiv för att någon bidragsgivning inte skall ske till Svenska boxningsförbundet, till amatörboxningen.

Boxningsförbundet är ett litet förbund, ett av våra minsta specialförbund. Och jag kan hålla med herr Sjöholm så långt som att Boxningsförbundet har stagnerat, har gått tillbaka. Ungefär hundra klubbar tillhör förbundet och det har knappt 5 000 medlemmar, varav något eller några tusental är aktiva.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Anslaget i sin helhet under denna punkt är på över 20 miljoner kronor, men det belopp som föreslås gå till Boxningsförbundet är 52 000 kronor. Den summan har Boxningsförbundet haft i anslag under det senaste budgetåret, och förbundet har inte begärt någon höjning för kommande budgetår.

I debatten har framför allt herr Sjöholm anfört exempel ur den utredning som docenten Bengt Naumann gjort rörande boxningssportens skadeverkningar. Det finns väl ingen här i landet som känner boxningssporten bättre än docenten Naumann. Han har studerat boxningen mer ingående än någon annan — han har besökt tävlingar, han har studerat träningen, han har intervjuat boxare och deras kamrater. Hans omdömen bygger alltså på ett ingående studium.

Herr Sjöholm har emellertid citerat ur utredningen på ett sådant sätt, att man får intrycket att utredningsmannen docent Naumann totalt fördömer boxningen och vill ha åtgärder av det slag herr Sjöholm förordar. Men det är inte så. Ty vilka slutsatser kommer docenten Naumann till? Jo, han konstaterar att visst förekommer det skador inom boxningssporten men de är inte mer omfattande än inom andra idrotter. Han säger vidare att ingen annan idrott är medicinskt så övervakad och så kontrollerad som just boxningssporten. Jag skall bara gå in på ett av de exempel, som herr Sjöholm anförde, för att visa att herr Sjöholm refererar uttalandena på ett sätt som man inte bör göra.

Herr Sjöholm säger att man kommit till slutsatsen att många boxare är alkoholiserade och kriminella. Men vad är det som uttalas i utredningsmannens betänkande? Jo, följande: »Framhållas måste emellertid också att flera tillfrågade läkare tyckt sig observera påfallande många f. d. boxare i alkoholiserade eller kriminella material och sammanhang.» Det står alltså *tyckt sig observera*, herr Sjöholm, och det är något

helt annat än att säga att det är många f. d. boxare som är alkoholiserade eller kriminella.

På detta sätt har herr Sjöholm dragit fram vissa ting i utredningen men inte stannat för utredarens slutsatser och inte heller för de positiva uttalanden som utredaren gör om boxningssporten. Docenten Naumann framhåller bl. a.: »Man måste notera att ledare och funktionärer har, liksom i annan idrott, det allvarligaste uppsåt och nedlägger ett ytterst uppförande arbete inom ett fält, som tillhör människonaturens mest komplicerade.» Det är ett erkännande som docenten Naumann ger åt ledarna inom boxningssporten som jag gärna vill stryka under. Dessa ledare utför liksom andra ledare inom idrotten ett oegennyttigt och uppförande arbete bland ungdomen.

Men den verkligt väsentliga slutsats som docenten Naumann kommer till är ändå att inga åtgärder är nödvändiga. Jag läser ordagrant ur betänkandet: »De tydliga strävanden att observera nackdelar och skademoment liksom möjligheter att påverka boxningens natur, som finnas inom boxningsrörelsens egna led, måste man noggrant ge akt på. Blott i dessa kretsar finns tillgång till den fackkunskap om sporten, som ju erfordras för att ha reella utsikter att kunna åstadkomma värdefulla och bestående förändringar i åskådningar och attityder. Det bör emellertid också framhållas att dessa strävanden säkerligen fått ökad kraft och aktualitet av den kritik, som drabbat boxningen under sista decenniet.»

Det är en blomma till herrar Hamrin och Sjöholm som docenten Naumann här delar ut. Och han fortsätter:

»Någon påtaglig medicinsk anledning att ingripa i detta skeende, som synes förlöpa efter en rytm acceptabelt avpassad efter omständigheterna, kan för närvarande ej iakttas. Inom sporten själv framkommer ideliga självuppförande insatser med avsikten att nå så

Avsättning till fonden för idrottens främjande

tillfredsställande lösningar i komplicerade mänskliga sammanhang som möjligt.»

Detta är en av de slutsatser docenten Naumann kommer till efter att ha gjort den utredning som åberopats av herr Sjöholm.

Vad skulle man kunna vinna på att dra in detta lilla anslag till boxningssporten? Tror någon att boxningen skulle försvinna? Det skulle den säkerligen inte göra. Den skulle finnas kvar och den skulle arbeta under betydligt mer besvärande förhållanden. Den skulle inte känna någon gemenskap med idrottsrörelsen i övrigt och vi skulle inte heller ha den kontroll som vi nu har över boxningen genom Boxningsförbundets medlemskap i Riksidrottsförbundet och den gemenskap med övrig idrott som detta innebär.

Här har anförts remissuttalanden om docenten Naumanns utredning, och jag vill sluta med att också anföra ett remissvar, nämligen det som Riksidrottsförbundet avlämnat. Där heter det: »När de värden boxningssporten representerar i form av samlande ungdomsarbete, god ungdomsfostran och fysisk träning vägs mot de skaderisker — som inte är mer påtagliga än i åtskilliga andra former av statsunderstödd idrottsutövning — kan Riksidrottsförbundet icke anse skäl finnas att ifrågasätta någon ändring i fråga om statsbidrag till denna del av verksamheten inom Riksidrottsförbundet.»

Detta Riksidrottsförbundets uttalande sammanfaller helt med min uppfattning och med den uppfattning som andra företrädare för Riksidrottsförbundet har. Visst kan det inom Riksidrottsförbundet många gånger vara strid om pengarnas fördelning, men ingen medlem eller medlemsorganisation har någonsin ställt yrkande om att Boxningsförbundet inte skulle få del av det anslag som utgår till idrotten.

I detta anförande instämde herr *Mellqvist* (s).

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Allard säger att det är tioårsjubileum för denna debatt skulle jag vilja säga att vi inte kunde fira detta jubileum bättre än genom att slutgiltigt vägra detta bidrag. Det skulle vara att fira jubileet på ett värdigt sätt.

Det är fel, herr Allard, att jag skulle ha blandat in proffsboxningen i diskussionen. Jag har tvärtom sagt att jag tycker att amatörboxningen är mycket värre än proffsboxningen. Man behöver inte blanda in proffsboxningen för att göra klart och tydligt, att boxningen är en hantering som inte är värdig vårt land. Det räcker med att de unga pojkar som håller på med detta blir förstörda för livet.

Vidare åberopar herr Allard docent Bengt Naumanns uttalanden. Mot alla dessa uttalanden kan jag sätta alla de medicinska fakulteterna i vårt land, Svenska läkaresällskapet, Svenska föreningen för psykisk hälsovård och socialstyrelsen, som alla framhåller att boxningen är en hälsovådlig sport, som icke bör stödjas av allmänna medel.

Kan vi ignorera dessa uttalanden? Väger de inte tyngre än Naumanns uttalanden i en utredning som för övrigt egendomligt nog gjorts i samråd med Boxningsförbundet. I denna utredning återfinns också många av Henning Sjöströms specialuttryck. Hela den svenska medicinska expertisen fördömer alltså boxningen, vilket jag tycker talar ett mycket tydligt språk.

Vidare frågar herr Allard vad vi skulle vinna genom att dra in anslaget — boxningen skulle ändå fortsätta. Men ett sådant resonemang kunde föra till vad som helst. Om man säger att boxningen icke är önskvärd men utan anslag skulle bli ännu värre, skulle man också kunna hävda, att spritlangning är något som vi inte gillar men att den skulle bli bättre om vi bedrev den under ordnade former med statsbidrag. Man kan alltså komma hur långt som helst med ett sådant resonemang.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Om vi anser att boxningen icke är anständig för ett kulturland, skall vi helt enkelt vägra att ge den anslag.

Riksidrottsförbundets uttalande håller inte, eftersom Riksidrottsförbundet fortfarande litar på att huvudskyddet är effektiva och på att man kan ta bort knockouten, vilket inte är möjligt. Riksidrottsförbundet blandar ihop skadorna och dödsfallen inom boxningen med skador i riktig idrott, vilket man inte heller kan göra. Riksidrottsförbundets paralleller är alltså fullständigt felaktiga.

Vad det gäller är om riksdagen skall ta på sitt ansvar att en del ungdomar i fortsättningen kommer att bli skadade för hela sitt liv. Det gäller att ta ställning antingen för respekten för människovärdet eller för en blodig och brutal hantering.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Allard pekade i sitt anförande närmast på två saker. Han talade för det första om det anslag till fritidsgrupper, vilket idrottsrörelsen fått, och som även jag tycker är värdefullt. Herr Allard nämnde att detta anslag under senaste året uppgått till 5,6 miljoner kronor. Man kunde dock av herr Allards anförande ha fått den uppfattningen att detta var en inkomst utan motsvarande kostnad för föreningarna. Men det kanske inte herr Allard menade.

Beräffande idrottsanläggningarna sade herr Allard vidare att man genom en utredning skulle kunna få bättre underlag för en bedömning av äskandena. Det förefaller mig dock som om det, när det är fråga om ett 30-tal miljoner kronor i byggnadskostnader för de anläggningar som man söker bidrag till, inte kan vara så svårt att bilda sig en uppfattning om att det nuvarande anslaget är otillräckligt och tvingar kommunerna att avstå från i och för sig angelägna projekt.

Beräffande boxningen har jag känt

mig en smula tveksam under åtskilliga år. När man hör herr Sjöholm blir man dock inte direkt frestad att rösta för reservationen, till vilken jag för övrigt inte heller ansluter mig. Skall argumentationen föras på detta sätt kommer jag inte att känna mig osäker i framtiden över hur jag skall ställa mig. Tyvärr måste jag säga att herr Sjöholms resonemang delvis var sådant, att det inte ingav någon särskild respekt.

Jag undrar om vi såsom herr Allard säger kan komma ifrån att ungdomar boxas i vårt land, även om vi inte ger något bidrag till denna sport. Det är bättre att den hålls under kontroll.

Om vi skall sätta stopp för boxningens skadliga verkningar, tror jag vi skall börja med att inte tillåta någon professionell boxning. Om någon sådan inte funnes, skulle ungdomarna åtminstone inte av denna bli sporrade till att bedriva denna sport. Jag kan inte komma ifrån att detta för mig förefaller vara det största problemet, inte att man skall hindra Boxningsförbundet från att få dessa 52 000 kronor, som väl inte spelar någon avgörande roll.

Herr ALLARD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan för att inget missförstånd skall råda upplysa om att den professionella boxningen aldrig erhållit någon del av statsanslagen. Det är självfallet inte heller ifrågasatt, att den professionella boxningen skall ha något statsstöd.

Till herr Sjöholm vill jag säga, att det passade herr Sjöholm att citera docent Naumanns utredning för att dra negativa slutsatser av den. Men så snart jag påvisade utredningens positiva uttalanden om boxningen, var herr Sjöholm beredd att gå emot utredningen genom att läsa upp remissutlåtanden.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Efter att under åtskilliga år ha deltagit i debatter som förts kring

Avsättning till fonden för idrottens främjande

idrottsanslaget kan jag denna gång fatta mig ytterligt kort.

Det är klart att man kan hysa delade meningar om huruvida boxningssporten är skadlig och i så fall hur skadlig den är. På den punkten vill jag gärna instämma i vad herr Eliasson i Sundborn framhöll. De som på vissa grunder, vilka de kan återopa argument för, anser att boxningssporten är skadlig vill inte vara med om att lämna ett bidrag av statsmedel till föreningar som har boxning som huvudsaklig verksamhet. Men på det sättet kan man inte hindra boxningssporten att utövas här i landet, herr Sjöholm. Man måste vara konsekvent. Om man anser att boxningssporten är så skadlig som herr Sjöholm anser att den är, då skall man begära ett förbud mot boxningssporten över huvud taget. Utan statsanslag kommer endast den boxningssport att upphöra som bedrivs i föreningar som uteslutande har till uppgift att ägna sig åt den verksamheten, däremot inte den boxningssport som bedrivs i föreningar som samtidigt har ett betydligt vidare idrottsligt och sportsligt fält som sitt verksamhetsområde. Den konsekvensen har inte de som vänt sig mot boxningssporten velat dra. Det är såvitt jag förstår den enda logiska slutsatsen av ståndpunkten att boxningssporten är fördärlig.

Innan jag lämnar talarstolen, herr talman, vill jag tillåta mig ytterligare en reflexion, och den gäller anslaget. Jag har under årens lopp kommit till den uppfattningen, att vad som än föreslås från regeringens sida — vi har föreslagit väsentliga uppräkningsåtgärder som man erinrat om i debatten här i kammaren i dag — så kommer den borgerliga oppositionen inte att vara nöjd, utan den kommer att bjuda över. Därför ställer jag mig frågan: Vem är det som politiserar detta spörsmål, oppositionen eller regeringen och socialdemokratiska partiet?

Visst kan det anföras skäl för att ytterligare pengar skulle komma till god an-

vändning om de anslogs till idrotten. Men här som på andra områden är vi tvungna att göra en viss avvägning.

Jag vill också understryka att kommunerna i allt större utsträckning har förstått att det är en mycket väsentlig uppgift för dem att satsa på idrottsanläggningar. De bidrag som av statsmedel kan utgå härför kan vara en uppmuntran, och de kan kanske ha sin betydelse i små kommuner. Men i stora kommuner är statsbidraget i varje fall inte avgörande för om anläggningen för idrottens utövande kommer till stånd eller inte.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Departementschefen har nu avrundat debatten, och det borde kanske inte vara så mycket mera att säga, men med anledning av vad som har förevarit skulle jag vilja göra några kommentarer.

Det är en glädjande höjning som har skett under senare år av anslaget till idrottsfonden. Måhända är höjningen inspirerad av motioner som bl. a. jag har haft tillfälle att försvara tidigare i kammaren, men det ligger ju ingenting ont i det.

När herr Gustafsson i Stockholm berömde departementschefen för att han höjt anslaget så mycket som han har gjort tog han fel på några siffror. Han sade att man har höjt anslaget med mer än 6 miljoner. Den riktiga siffran är 5,9 miljoner, alltså mindre än 6 miljoner. De 375 000 kronor till ridsportens främjande som ingår i det nu föreslagna anslaget på 20 miljoner kronor är ett anslag som tidigare utgått via jordbruksdepartementet.

Med anledning av att högerpartiet har stött reservationen om 22 miljoner kronor förvänares herr Gustafsson över att man kunde ta till 1,5 miljoner mer än vad organisationerna själva har begärt. Jag tycker vi skall rätta till siffrorna i detta räknestycke. Riksidrottsförbundets petita omfattar 18 842 000

Avsättning till fonden för idrottens främjande

kronor. En del andra organisationer får också del av anslaget, så att summan blir 20 836 500 kronor. Läger man sedan till dessa 375 000 till ridsporten är man uppe i 21 211 500, och då är det s. k. överbudet 788 500, vilket ju är mindre än 1,5 miljoner.

Sedan kan man fråga sig varför motionärerna och reservanterna tar till mer än vad organisationerna har begärt. Vi vet att Riksidrottsförbundet har gått ned i sin begäran om anslag till idrottsanläggningar beroende på att man inte har fått gehör för det hos departementschefen. Man sänkte sina krav från 5 miljoner till 3 miljoner, och nu har man gått upp till 4 miljoner. Det torde inte kunna rymmas inom ramen för det anslag som departementschefen här föreslår och som utskottet har tillstyrkt. Jag tycker att man skall rätta till de siffror som har förts fram här; de bör vara riktiga i protokollet.

Herr Allard var inne något på Idrottens samarbetsnämnd och dess verksamhet. Jag konstaterar att denna samarbetsnämnd har sagt att dessa 4 miljoner kronor som Riksidrottsförbundet har begärt till idrottsanläggningar rymms inom den ram som samarbetsnämnden kan komma att föreslå för detta ändamål. Men ramen är kanske större när det kommer till kritan. Jag vill bara påpeka att samarbetsnämnden inte har sagt att dessa 4 miljoner är maximum av vad man kan tänka sig.

Jag skulle vidare i detta sammanhang vilja erinra om en motion som är avgiven till årets riksdag. Det är en fyrtio motion, och den går ut på att man skall försöka få ett mera långsiktigt program för statens stöd till idrotten. Motionen behandlas i allmänna beredningsutskottet och har ännu inte kommit på riksdagens bord, men jag vill redan nu tala om att jag och medmotionärerna ställer stora förhoppningar på att ett sådant program kommer att upprättas. Jag hoppas att vi skall få gehör för denna motion även i kam-

maren och i Kungl. Maj:ts kansli när den kommer så långt.

Jag vill inte på något sätt tala för statsdirigerad idrott, och det kan det ju inte alls bli fråga om med de anslag som nu utgår och som vi hoppas blir högre med åren. Det gäller ett till övervägande delen frivilligt arbete, så det kan aldrig bli tal om någon statsdirigerad idrott.

Jag påminner också om den interpellationsdebatt i höstas då statsrådet sade sig vara intresserad av att se litet mera principiellt på frågan om idrottsanläggningarna och av att försöka fastställa hur mycket kommunerna skulle stå för och hur mycket staten skulle hjälpa till med och på det sättet få fram en annan avvägning än den nuvarande.

Till slut skulle jag med anledning av herr Kellgrens anförande om stödet till schackporten vilja säga, att herr Kellgren missade kanske en möjlighet att få till stånd en höjning av anslaget till schackporten — om jag får kalla den så — när han talade om att det bara fanns två utvägar: remi eller schack och matt. Inom idrotten vill vi att någon skall vinna. Jag vill bara påpeka att i den reservation till utskottsutlåtandet som jag yrkar bifall till inryms även de vackra orden om stödet till schackverksamheten.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna debatt. Låt mig bara med anledning av herr Tobés sifferexercis säga, att jag i mitt ekonomiska resonemang tog hänsyn till att idrottsrörelsen har ett betydande stöd utöver det som framgår av siffrorna i statsverkspropositionen. Jag pekade på avskaffandet av nöjesskatten för några år sedan och på de mycket liberala skattebestämmelserna i övrigt.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka för

Avsättning till fonden för idrottens främjande

herr Tobé, som tydligen då och då orienterar fel, att schack och matt är termen för vinst i schack.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! I schackfrågan ger jag mig omedelbart.

Vad beträffar det som herr Gustafsson i Stockholm sade om anslaget, så är det litet skillnad på att få ett anslag och att slippa en skatt. Om det nu på grund av tidigare misstag här i riksdagen utgått nöjesskatt för idrotts-evenemang och man sedan tar bort den skatten, vilket skedde för fyra år sedan, så är det inte detsamma som ett anslag till idrotten, utan det är en gård av rättvisa.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Avsikten med mitt resonemang var endast att belysa, att idrotten har fått bättre ekonomiska resurser än vad som framgår av siffrorna i statsverkspropositionen. Vare sig det åstadkoms genom att man slipper betala skatt eller genom att anslaget höjs, så har man ändå fått bättre ekonomiska möjligheter än vad man tidigare haft.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Det mesta är väl sagt i denna debatt, och jag kan därför fatta mig tämligen kort. Jag vill emellertid vidröra en angelägenhet som jag anser vara av mycket stor vikt, nämligen frågan om anslaget till idrottsanläggningar.

Jag hade förra året en motion i denna fråga, där jag yrkade på en väsentlig höjning av detta anslag inom ramen för anslaget till fonden för idrottens främjande. Om jag fattade utskottets skrivning förra året riktigt, fick Idrottens samarbetsnämnd i uppdrag att utreda just frågan om hur byggandet av idrottsanläggningar bör finansieras. Jag hade hoppats att utredningens förslag skulle föreligga vid tiden för årets debatt. Anledningen till att jag nu tar till orda

är just, att denna utredning inte föreligger och jag därför vill efterlysa den. Det har sagts att man när det gäller detta anslag bör söka sig fram på andra vägar. Det har därvid hänvisats till att kommunerna känt sitt ansvar — jag skulle vilja säga: nödgats känna sitt ansvar, eftersom staten under den period som är överblickbar har minskat sitt anslag när det gäller byggandet av idrottsanläggningar i så stor utsträckning, att dessa kostnader nu praktiskt taget helt bestrids av kommunerna. Jag vill i detta sammanhang bara uttrycka förhoppningen att Idrottens samarbetsnämnd skall kunna finna en lösning, som på ett rimligt sätt kan tillfredsställa de anspråk man kan ha på staten när det gäller bidrag till idrottsanläggningar. De krav som härvidlag finns är av en sådan storlek att de inte ens tillnärmelsevis kan tillfredsställas av de anslag som för närvarande utgår av statsmedel.

De siffror jag tillät mig anföra förra året och som väl sedan dess inte minskats skall jag nu inte upprepa, eftersom det pågår en utredning även på denna punkt. Låt mig bara säga, att om man skall fullfölja de planer på byggande av idrottsanläggningar som finns ute i kommunerna, så skulle staten behöva anslå ca 30 miljoner kronor. Det är inte så länge sedan vi anslag ganska avsevärda belopp för lokaliseringpolitiken. Utan att i övrigt dra paralleller med detta område skulle jag vilja anföra kravet på pengar till idrottsanläggningar som ett angeläget krav även i lokaliseringssammanhang. Jag tror inte att det är för mycket begärt att man behandlar denna fråga generöst med hänsyn till de behov som man finnas ute i de, som handelsministern alldeles riktigt sade, små kommunerna. Att dessa bidrag skulle ha någon större betydelse såsom de för närvarande utgår gäller väl endast i fråga om mycket små anläggningar med en kostnadsram på cirka 100 000 kronor. I fråga om större an-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

läggningar, där man rör sig med miljonbelopp, mister detta anslag sin reella betydelse, eftersom det blir så relativt litet.

I detta sammanhang kan jag inte undgå att påpeka att de inkomster som staten har av tipsmedel rör sig om cirka 100 miljoner och att inkomsterna på tipsvinsterna därutöver uppgår till 25 miljoner kronor. Detta skall ses i belysning av att idrottsanslaget även om reservationen bifalles inte upptar högre belopp än 22 miljoner kronor.

Med det anförda ber jag, herr talman, få yrka bifall till reservation 5 a. Beträffande reservation 5 b ber jag med anledning av herr Kellgrens anförande om schackanslag så att säga en passant få framhålla att jag ingenting har emot att boxningsanslaget på ca 75 000 kronor i stället går till schackförbundet.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag kan utan några invändningar stödja Kungl. Maj:ts förslag om ett starkt ökat anslag till fonden för idrottens främjande. Jag vill t. o. m. tacka statsrådet för denna oväntat generösa behandling av ärendet. Höjningen till 3 375 000 kronor är enligt uppgift den största genom tiderna och på tre år har detta anslag höjts med 60 procent. När representanter för idrottsrörelsen i januari helt naturligt uttryckte sin stora tillfredsställelse med anslagsökningen, var det väl många som trodde att det i år skulle vara möjligt att åstadkomma en allmän samling på detta område.

Det är lustigt att det numera varje år skall bli en liten strid omkring idrottsanslaget. När regeringen satsar verkligen hårt tycks man resonera som så: Detta är en mycket bra sak och därför lägger vi på ett kol extra. Kanske sker detta i känslan av att det är en populär sak. Men i andra sammanhang brukar det heta att budgeten är svag. Avsikten är naturligtvis att framställa socialdemokraterna som en smula småsnåla. Kan någon påstå att borgerligt

styrda kommuner ute i landet skulle uppträda generösare gentemot idrotten än socialdemokraterna gör? Finns det några sådana exempel? Det lär bli svårt att hitta några sådana. Men om man vill vara generös i riksdagen, gäller det väl också ute i de kommuner, där man har ett stort och avgörande inflytande. Det vore intressant att höra någon tala om den hårda kamp som föres gentemot motsträviga socialdemokrater ute i kommunerna.

Som en enkel medlem i en av våra idrottsklubbar tror jag mig kunna tolka många mening när jag säger ett varmt tack till statsrådet Lange, som i år presenterat riksdagen ett förslag vilket ger idrotten nästan allt den begär, d. v. s. över 20 miljoner kronor.

Jag vill inte fördölja att det finns de som arbetar inom små och fattiga föreningar av politisk och ideell inriktning, vilka t. o. m. anser att idrotten tillhör en favoriserad grupp i samhället. Har aldrig exempelvis herrar Eliasson eller Nelander — med stark folklig förankring i organisationslivet — mött den uppfattningen?

Sedan ett par ord också om boxningen. Vi har under många år haft tillfälle att en gång per år avnjuta en boxningsdebatt i riksdagen, och jag noterar nu att herr Hamrin i Jönköping som en gammal ärrig ringkämpe dragit sig tillbaka från det främsta stridsvimlet. Under årens lopp har på detta speciella område utkämpats många dråpliga dueller i denna kammare.

Jag har tidigare deklarerat att herr Hamrin inte varit så framgångsrik i sak — därom vittnar de sjunkande röstsiffrorna i kammaren — men han har många gånger givit boxningsförbundet en utomordentlig PR. Detta ståhej ger boxningsförbundet tillfälle att en gång per år träda fram i ramplyuset. Om herr Hamrin hotar med att lägga upp, borde boxningsförbundet på något sätt belöna sin främste PR-man. Jag vill gärna ge ett erkännande i detta sammanhang.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Herr Hamrin har oftast varit en mycket elegant fäktare; hans efterträdare eller arvtagare kan efter dagens övningar knappast betecknas som annat än en slugger. Men vi skall inte misströsta; träning brukar ge färdighet och vi säger lycka till!

Herr Sjöholm har valt att verka på ett område som också ger personlig PR. Av principiella skäl emotsätter jag mig att riksdagen skall bestämma hur det anvisade beloppet skall användas. Det vore enligt min mening att omyndigförklara bl. a. Riksidrottsförbundet och korpförbundet. Vi bör hysa så pass stort förtroende för idrottens egna organisationer att de under eget ansvar får fördela de medel som riksdagen anvisar. Är det för övrigt en liberal tanke att staten skall allting bestämma? Om vi föll för frestelsen, skulle det knappast stanna vid en bestämmelse om borttagande av anslaget till boxningsförbundet.

I insändare i pressen har jag sett att herr Allard uppmanats vidta åtgärder gentemot den inte minst i riksdagskretsar att döma av intresset för TV-sändningarna så populära ishockeyn. Den ansågs farlig och borde förbjudas. Om jag spinner vidare på den tråden finns det säkerligen riksdagsmän som kan anse att anslaget till ridsporten, för att ta ett annat exempel, inte skall utgå. Riskerna för den sportens utövare är många och sporten betraktas som plågsam för djuren.

Kan det vara riksdagens sak att uppmuntra en sådan verksamhet, kan någon fråga. Eller finns det skäl för att vi skall stödja exempelvis det lilla vatten-skidförbundet, de som sysslar med minigolf eller de herrar som i avkopplande syfte ägnar sig åt den förvisso angenäma curlingsporten? Frågan kan också ställas om det finns skäl att utbetala några 100 000 kronor till det förmodligen rätt penningstarka fotbollförbundet. Observera att jag inte kräver några sådana åtgärder; jag endast vill belysa

konsekvenserna av den välmenande men olämpliga åtgärd som nu föreslås att riksdagen skall vidta gentemot det lilla amatörboxningsförbundet, bestående i att riksdagen skulle motsätta sig att bevilja det begärda beloppet till detta förbund, vilket enligt herr Allards uppgift är oförändrat 52 000 kronor. I så fall finns det faktiskt anledning att granska verksamheten på många håll inom idrottsrörelsen. Men det anser jag inte vara riksdagens uppgift.

Man säger att det är något speciellt med boxningen, att den är så farlig. Detta kan erkännas, även om statistiken över idrottsskadorna inte ger vid handen att de aktiva boxarna är den mest utsatta gruppen av idrottsmän. Men det är enligt min mening inte detta som dagens diskussion gäller. Vi skall här ta ställning till frågan om vi i fortsättningen liksom hittills vill tillerkänna idrottsrörelsen full suveränitet eller om vi vill komma med pekpinna i riksdagen och i någon mån omyndigförklara idrottsrörelsen.

För mig gäller det inte i dag 52 000 kronor till boxningsförbundet utan en viktig principfråga.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Efter den provokation som jag nyss blev föremål för från herr Lindahls sida och efter det påpekande som herr Allard för en stund sedan gjorde om att det faktiskt rör sig om ett litet jubileum här i dag, vore det skada att inte få ett ord med i laget.

Jag skall bara helt kort be att få deklarerat att jag förvisso inte på någon punkt i denna sak ändrat mening. Jag kommer heller aldrig, såvida mitt förstånd inte alldeles skulle svika mig, vilket jag hoppas inte skall ske, att göra så.

Det är och förblir statsmakterna och samhället ovärdigt att ekonomiskt och därmed också moraliskt stödja en verksamhet av det djupt inhumana, medicinskt både fysiskt och mentalt grovt

Avsättning till fonden för idrottens främjande

skadliga slag som det här bevisligen rör sig om.

Det råder väl ingen tvekan om, mina ärade kamrater här i kammaren, att det en dag, även om det dröjer, kommer att stå klart för allt flera och jag tror också för riksdagens flertal, att det enda riktiga och självklara måste vara att äntligen skilja ut sig från varje som helst samröre med denna på skadegörelse direkt inriktade sportverksamhet.

Men varför skall man vänta? Det finns ingenting, som jag ser saken, att vänta på. Redan har vi tillräckligt många människor i detta land som invalidiserats genom slagväxlingen i boxningsringarna. Den gruppen av invaliderade människor har bara blivit större under de tio år som gått sedan vi började debatten om boxningen. Vi har här i riksdagen ett stort ansvar för att så har skett.

Utifrån olika hörn av världen ingår ständigt nya rapporter om svårt lemlästade eller ihjälslagna utövare av denna sport. Vi har sannerligen inget att vänta på, jag upprepar detta. Inga ytterligare utredningar behöver avvaktas; bevisningen är fullt klar.

Jag skall till sist, herr talman, samtidigt som jag yrkar bifall till den ifrågasvarande reservationen, till protokollet be att få antecknat några ord av synnerlig tillfredsställelse över att motståndfronten i denna fråga här i riksdagen tillförts den förstärkning som skett genom att herr Sjöholm, sedan många år känd för sitt klara ståndpunktstagande — och låt vara häftiga engagement, det är inget fel i en sådan här fråga — har tagit säte i denna kammare. Jag säger också detta därtill föranledd av ett yttrande som herr Eliasson i Sundborn tillät sig på den punkten. Det finns ingen anledning att underskriva det.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Många har talat i frågan om stödet till boxningen och det kunde i och för sig räcka med det sag-

da. Men debatten har till stor del blivit en duell mellan de ivriga och färgstarka förespråkarna respektive motståndarna till boxningen, varför någon kunde få den felaktiga uppfattningen att det strängt taget bara är fråga om en sak som några få tar ställning till och att de andra är ganska ligkiltiga. Men så är ju inte alls fallet. Därför vill jag också gärna betona att det stora flertalet människor i vårt land, de som har skickat oss hit till riksdagen, anser att boxningen är rå. Jag menar för min del att den är för rå för att kallas sport eller idrott, och det är fel att ta upp anslaget under denna titel. Boxningen är omänsklig. Vi som annars vill vårda vår ungdom kan inte ta på vårt ansvar att gynna boxningen med pengar som tas av skattemedel. Om boxningen skall finnas kvar — vilket är troligt — så kommer det att finnas pengar till den på andra håll. Det blir stora biljettintäkter även vid amatörboxningar.

Herr Gustafsson i Stockholm fällde ett yttrande som egentligen gjorde att jag gick upp. Om jag fattat honom rätt, tycks han tro på boxningens förädlande inflytande. Han säger att det är bättre att folk boxas och får utlopp för vissa saker än att de »slår hederliga medborgare på käften». Det var för mig överraskande att höra ett sådant uttalande på en plats som denna. Om det varit i en klubblokal hade det inte varit så oväntat. Vi är emellertid många som inte brukar slå hederliga medborgare på munnen fast vi aldrig har boxats och inte heller tänker börja boxas.

Anslag till idrotten är nog bra, men den idrott som jag för min del tycker att jag kan tillstyrka anslag till är den som intet anslag begär, den finaste och viktigaste av alla idrotter i vårt land, den som utövas av miljontals svenskar som strövar i skogarna, utan att tävla: som ror, simmar, orienterar, löper, hoppar och kastar men utan att ha en bölande publik på åskådarläktare.

I reservationen står det något om att

Avsättning till fonden för idrottens främjande

pengarna i stället skulle gå till idrott för de handikappade. Det tycker jag är ett strålande förslag. Låt boxningsanslaget i stället gå till idrott för handikappade enligt reservanternas förslag.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 5 b.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ge en replik till statsrådet Lange som, trots att han i år uttalat sig mycket kort, inte hade något bättre att anföra än att upprepa sin gamla replik från tidigare debatter och säga, att »vad jag än föreslår så har oppositionen ingenting annat att göra än att bjuda över. Oppositionen är aldrig nöjd.»

Det är en illusion som herr Lange hemfaller åt när han tror att vi tar honom som riktrote. Det är tvärtom så — jag talar nu för den meningsriktning som jag företräder — att vi anser att det statliga stödet till idrotten är en så viktig sak, att man steg för steg, år för år måste höja detta anslag till dess det har kommit upp till en mera rimlig och riktig nivå.

Regeringen släpar efter. Den kommer som regel med anslag av ungefär den storlek som vi har föreslagit ett år tidigare. Därför finns mycket vägande skäl för att höja de föreslagna anslagen.

Beträffande idrottsanläggningar hänvisade herr Lange nu till att kommunerna visar ett ökat intresse för stöd åt sådana anläggningar. Men detta kan väl ändå inte vara ett riktigt vägande skäl för att också staten skall underlåta att visa ett rimligt intresse för sådana anläggningar. För närvarande är ju det statliga stödet på denna punkt av mycket ringa betydelse.

Herr Lange anför ett annat skäl för sin ståndpunkt, nämligen att oppositionen »politiserar frågan». Att politisera det är tydligen detsamma som att inte tycka som regeringen. Hur tänker sig då herr Lange att en oppositionsman

eller -kvinna skall göra i kammaren när man inte är nöjd med regeringens förslag? Att politisera är inte tillåtet, d. v. s. man får inte kräva det högre bidrag som man anser rimligt. Svaret på frågan hur herr Lange tänker sig saken är väl att herr Lange i själva verket inte tänker alls, när han påstår att vi politiserar. Han har ingen annan tanke än att oppositionen bör tycka som regeringen.

Jag har ett flertal bevis, herr talman, för att man på många håll inom idrottsrörelsen är väl medveten om att det i hög grad är tack vare oppositionens energiska arbete i riksdagen under senare år som det varit möjligt att få regeringen att successivt men i efterhand höja anslaget. Det finns väl ingen i denna kammare som vill bestrida riktigheten av den uppfattningen, att det till mycket stor del är just tack vare oppositionens arbete som detta anslag ändå så sakta har gått i höjden. Jag ber att få påpeka att innan vi började de här aktionerna, under de år då herr Lange fick sköta denna fråga mer på egen hand, utan så starka påtryckningar från oppositionen, var anslaget per medlem i riksiddrottsförbundet sjunkande. Här behövs det sannerligen att oppositionen gör sin röst hörd. Om jag vore i handelsministerns ställe, skulle jag vara tacksam för att oppositionen hjälper honom så att han vid överläggningar med finansministern kan få anslagshöjningar som han annars förmodligen inte skulle få igenom.

Vi på vårt håll kommer att fortsätta att arbeta för att detta anslag successivt höjs tills det har nått en rimlig nivå. Vi förutser att regeringen liksom hittills kommer att släpa efter och föreslå ungefär sådana höjningar som vi föreslagit tidigare. Herr Lange kommer sedan att låtsas att det är han som går i spetsen, och det får han gärna göra. Huvudsaken är att det blir successiv förbättring av arbetsvillkoren för den viktiga folkrörelse som idrotten utgör.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag hade egentligen inte för avsikt att fortsätta denna diskussion längre, men det var ett yttrande av herr Nilsson i Agnäs som uppkallade mig. Han citerade vad jag tidigare hade sagt här, och jag har ingen anledning att vare sig modifiera eller ta tillbaka det yttrandet. Jag tror ändå att det är riktigt att om man här, med — jag vidhåller detta — de rigorösa skyddsbestämmelser som amatörboxningen är omgärdad med, kan få dessa ungdomar att avreagera sig på det sättet, så är det ändå bättre än att de går ut på gator och vägar och avreagerar sig genom att anfalla fredliga människor. Det behöver inte — och gör det i de flesta fall inte heller — medföra några skador genom just dessa rigorösa skyddsföreskrifter och skyddsåtgärder och de bestämmelser som amatörboxningen är omgärdad med.

När jag ändå är här kanske jag också får säga ett ord till herr Ohlin. Han tillbakavisar handelsministerns karakteristik att det är överbud från oppositionens sida. Ja, om den saken må man väl ha vilken uppfattning man vill. Låt mig bara helt kort säga att det skulle vara verkligt intressant att se vad herr Ohlin skulle vilja bjuda på denna punkt om herr Ohlin inte hade statsverkspropositionen liggande framför sig när han skreve sin motion.

Herr Ohlin fällde ett yttrande som jag tycker är ganska karakteristiskt. Han talade om »innan vi började de här aktionerna». Ja, ordet aktionerna förstår jag att herr Ohlin lägger in en mening i, men jag lägger in en annan mening i detta ord.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm skulle kunna studera vad jag har sagt tidigare om att vi anser att man bör genomföra en successiv höjning av dessa anslag. Vi kommer att företräda den åsikten alldeles oberoende av om

regeringen föreslår oförändrade anslag eller obetydligt höjda anslag eller kraftigt förhöjda anslag. Jag inbjuder herr Gustafsson att försöka förmå regeringen att göra en mycket kraftig höjning, av väsentligt större omfattning än hittills, så att man uppnår vad vi tycker är ett riktigt och rimligt belopp. Då tror jag att vi skall kunna enas, herr Gustafsson, om det beloppet. Vi utgår inte alls från vad regeringen föreslår. Så enkelt är det.

Jag tror inte att herr Gustafsson på allvar kan bestrida att det var en period för inte länge sen då idrotten fick per medlem sänkta anslag och att detta var alltigenom otillfredsställande, samt att man nu ändå har fått successiva höjningar och att detta sistnämnda har något samband med ett energiskt arbete från oppositionshåll.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin anser att idrottsanslaget bör höjas år efter år, och på den punkten ger jag honom obetingat rätt. Men det talades också om tiden före de här aktionerna. Tillåt mig därför gå tillbaka i tiden och ställa frågan: Kan herr Ohlin påminna sig hur stort idrottsanslaget var när herr Ohlin var handelsminister?

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av vad herr Lindahl sade i sitt förra inlägg här. Jag blev också kallad för slugger, och låt gå för det. Vet inte herr Lindahl att den moderna skolan i boxning är den kontinentala stilen; den engelska skolan har spelat ut sin roll. Men herr Lindahl efterlyste om vi kunde hitta några motsträviga socialdemokrater ute i bygderna när det gäller idrottsanslaget. I min hemstad har jag yrkat på höjning av idrottsanslaget från 60 000 kronor till 80 000 kronor. Samtliga borgerliga röstade för höjning och samtliga socialdemokrater röstade emot.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Sedan frågade herr Lindahl om vi skulle omyndigförklara Riksidrottsförbundet när det gäller att fördela dessa medel. Det tror jag vi måste göra, därför att Riksidrottsförbundet struntar i hela den svenska medicinska expertisens enstämiga uppfattning i denna fråga. Riksidrottsförbundet tar icke hänsyn till vad de medicinska fakulteterna säger om att boxningen är hälsovådlig och icke bör stödjas med allmänna medel. Riksidrottsförbundet har ju stött sin ståndpunkt på att Boxningsförbundet gör så mycket för att humanisera boxningen genom införande av huvudskydd och även vill att man skall eliminera knock-outen som vinnande moment.

Så säger herr Lindahl också på tal om ishockey och ridsport att svåra skador kan uppkomma även inom dessa grenar. Men man kan inte göra en sådan jämförelse, ty i ishockey är det inte meningen att man skall slå varandra i huvudet med klubborna, utan där är det meningen att man skall införpassa pucken i målburen. I boxning är det däremot meningen att man skall slå varandra, och man t. o. m. räknar med att en av boxarna skall bli nedslagen och bli medvetslös! Det går inte att jämföra *någon* idrottsgren med boxning. Inte heller kan boxningen jämföras med hästsport. Det är inte meningen att man skall trilla av hästen eller ramla ur sulky, tvärtom. Men om det dessutom skulle vara djurplågeri är jag med på att man bör förbjuda ridsporten. Om det verkligen är djurplågeri vet jag inte.

Det är symptomatiskt att herr Allard inte sade någonting om huvudskydd som han brukar göra. Medicinska fakulteten i Lund har föreslagit förbud mot slag mot huvudet. Det tipset skulle jag vilja ge Riksidrottsförbundet. Det skulle verkligen humanisera boxningen om man förbjöd slag mot huvudet. Huvudet är dock inte gjort för att motta slag av den ena kraschlandande boxhandsken efter den andra.

Jag begärde också ordet för att statsrådet Lange, som dessvärre avlägsnat sig från kammaren, uttalade att antingen skall man ge anslag eller förbjuda boxning. Jag kan inte fatta att allting som vi i riksdagen inte anser oss kunna ge anslag till skall man förbjuda. Det är en ganska enkelspårig logik i det.

Dessutom håller boxningssporten på att dö bort i vårt land till all lycka. Jag menar att om riksdagen skulle säga nej till anslag, skulle det hjälpa de föräldrar som vill avhålla sina ungdomar från att boxas att förmå ungdomarna att avstå från att ägna sig åt boxning. Vi skulle ge ett stöd åt dessa föräldrar som vill bibehålla sina ungdomars psykiska och fysiska hälsa. Riksdagen kan inte ta på sitt ansvar att denna skadegörelse skall få fortsätta.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Lindahl måste verkligen ha brist på argument när han kan vilja göra en jämförelse mellan ett anslag under världskriget och ett anslag under nuvarande förhållanden i vårt fredliga Sverige, när han alltså menar att det skulle kunna vara ett starkt skäl att anföra i denna debatt, att anslagen mitt under brinnande världskrig på denna punkt liksom på många andra punkter var blygsamma. Det är självklart att man då avstod från höjningar till »fredsnivå». Herr Lindahl skulle kunna studera t. ex. de små universitetsanslagen — låga t. o. m. året efter världskriget — och göra en del lärorika reflexioner. Men uppriktigt sagt säger sådana jämförelser ingenting alls.

Däremot går det inte så lätt att komma ifrån det faktum att anslagstilldelningen för några få år sedan innebar en successiv minskning av det reella värdet av anslaget till idrottsrörelsen räknat per medlem. När vi från oppositionshåll föreslog obetydliga förbättringar av detta anslag röstade regeringspartiet ned dessa förslag. När man

Avsättning till fonden för idrottens främjande

nu kommit in i en period med åtminstone ganska väsentliga höjningar, så tror jag inte någon i denna kammare på allvar vill bestrida att det har samband med oppositionens energiska insatser. Vad den meningsriktning beträffar som jag företräder kommer det arbetet att fortsätta.

Herr ALLARD (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Sjöholms påstående att Riksidrottsförbundet i sitt ställningstagande inte tar hänsyn till vad medicinsk expertis säger om boxningen vill jag hänvisa till docent Bengt Naumanns utredning, den expert som på uppdrag har utrett just boxningssportens skadeverkningar. Han säger: »Någon påtaglig medicinsk anledning att ingripa finns inte.»

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var herr Ohlins uttalande att idrottsanslaget skall höjas år efter år som gav mig anledning till min fråga i min förra replik. Anledningen var den att 1945/46, när herr Ohlin var handelsminister, föreslog herr Ohlin ett oförändrat anslag av 1 800 000 kronor men riksdagen höjde det året mot herr Ohlins vilja anslaget med 55 000 kronor. Det är ganska lustigt att konstatera att året före, då Herman Eriksson var handelsminister, alltså mitt under brinnande krig som vi nyss hörde, höjdes anslaget med 500 000 kronor. Året efter, 1946/47, då Gunnar Myrdal var departementschef, höjdes anslaget med 450 000 kronor. Socialdemokratiska handelsministrar har år efter år föreslagit höjningar, på senare år med herr Ohlin som vänlig pådrivare.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det var herr Sjöholms yttrande som uppkallade mig. Man måste säga att han har ett ganska egendomligt sätt att argumentera. Som svar på herr Lindahls fråga om herr Sjöholm kunde visa någon borgerligt styrd kom-

mun, där socialdemokratiska deltagare hade gått emot förslag om höjt anslag till idrotten, förklarade herr Sjöholm att han kunde visa ett sådant exempel från Hälsingborg.

Jag vill tala om för herr Sjöholm, om han inte vet det, att Hälsingborgs stadsfullmäktige inte är borgerligt styrd. Där finns en betryggande socialdemokratisk majoritet. Jag skall gärna erkänna att även där förekommer »friarbrev» från personer som är angelägna att skaffa sig personlig PR. Därför kom det ett förslag att vi skulle ge större anslag än vi brukar ge till idrottsföreningarna där. Vi har många sådana och vi ger anslag till dem varje år. Det var ingen från det hållet som hade begärt höjning. Men naturligtvis kan en enskild säga: »Skall vi inte öka anslaget något?» Den gången gick det emellertid inte. Jag kan dock säga att om Sveriges städer i övrigt hade sört lika väl för idrotten som man gjort i Hälsingborg tycker jag att herr Sjöholm själv skulle inse att man inte hade haft mycket att klaga på. Det är inte många städer som har offrat mer för ungdomens fysiska fostran och skaffat bättre idrottsanläggningar än Hälsingborg. Jag tycker det var ett mycket dåligt valt exempel.

Herr Sjöholm borde ha lyssnat bättre till vad herr Eliasson i Sundborn sade. Jag skulle nästan kunna säga att han utdelade en diskvalifikation i boxningsmatchen på grund av för låga slag.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det var synd att herr Lindahl inte varskodde mig i förväg om att han skulle bedriva historiska studier på så sätt, att han i diskussionen om skäligheten av ett anslag nu år 1965, i främsta rummet skulle utgå ifrån siffror som är snart 25 år gamla. I så fall skulle jag ha kunnat kommentera den »jättelika» siffran av 55 000 kronor, som han nu fäster vikt vid.

Tyvärr läser emellertid herr Lindahl

Avsättning till fonden för idrottens främjande

de historiska siffrorna på ett mycket egendomligt sätt. Han talar om hur socialdemokratiska handelsministrar steg för steg höjer anslagen till och med under krig. Men herr Lindahl talar inte om att detta anslag under ett år, som man trodde skulle vara ett fredsår, nämligen det år då kriget började, var inte mindre än 7,5 miljoner kronor. Sedan reducerades det till 2 miljoner kronor och därefter till 1 miljon! Sedan höjdes det med $\frac{1}{2}$ miljon, varpå det åter reducerades med 200 000 kronor. Det var verkligen en reduktion med många miljoner med hänvisning till världskriget. Och det var socialdemokratiska handelsministrar, inte sant, som genomförde åtminstone större delen av dessa reduktioner? Vi hade kanske före mig en borgerlig handelsminister ett år under kriget — jag tror det i så fall var herr Domö — men i övrigt var de i varje fall socialdemokratiska.

Jag måste emellertid konstatera att vad som skedde under världskriget främst berodde på förhållandena då och på hänsyn till kriget. Det har ingen som helst relevans vid en bedömning av frågan huruvida idrottsanslaget i dag är rimligt eller behöver steg för steg höjas, ej heller kan det på något sätt frita regeringen från ansvar för att man under flera år reducerade realvärdet av anslaget per medlem räknat. Inte heller kan det förta effekten av den iakttagelsen att sedan oppositionen började sitt energiska arbete har anslaget gått uppåt, även om det släpar efter i förhållande till oppositionens förslag.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Denna debatt blir allt roligare. Herr Henningsson utrustar nu herr Eliasson med domarcertifikat. En domare skall ju föregå med gott exempel, och det vet jag inte om herr Eliasson har gjort.

Jag är mycket pinsamt medveten om att Hälsingborg är styrt av socialdemokrater — det märks sannerligen. Här

var det tal om huruvida det finns motsträviga socialdemokrater i bygderna beträffande idrottsanslagen. Det spelar då mindre roll om staden är socialdemokratiskt eller borgerligt styrd.

Jag vet inte om Hälsingborg kan skryta med att vara särskilt framstående i fråga om idrottsanläggningar. Där finns en bra fotbollsplan men där finns t. ex. inte något elljus, vilket nästan alla allsvenska lag numera håller sig med. Men vi skall inte diskutera Hälsingborgs förhållanden här.

Herr Allard och Riksidrottsförbundet stöder sig nu på docenten Bengt Naumann, som gjort utredningen. Han är det halmstrå som Riksidrottsförbundet klamrar sig fast vid. Men mot herr Naumanns eventuella försvar för boxningen kan vi som är emot den ställa medicinalstyrelsen, medicinska fakulteten i Uppsala, medicinska fakulteten i Lund, medicinska fakulteten i Göteborg, Svenska läkarsällskapet, Svenska föreningen för psykisk hälsovård och socialstyrelsen, som alla är emot att staten ger pengar till boxningen. Jag bara frågar: Vilket väger tyngst?

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Interpellation ang. redovisningen av omsättningsskatt under sommarmånaderna

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 a) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 97 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. c

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjöholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o) mom. c) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 b) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjöholm begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 127 ja och 68 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående punkter i förevarande utlåtande samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 12

Interpellation ang. redovisningen av omsättningsskatt under sommarmånaderna

Ordet lämnades på begäran till

Herr NORDGREN (h), som yttrade:
Herr talman! Omsättningsskatt skall redovisas och inbetalas senast den 18 i månaderna januari, mars, maj, juli, september och november. Riksskattenämnden har dock medgivit att redovisning må ske senast påföljande vardag i juli och september 1965.

Två alternativa redovisningsmetoder finns:

a) redovisning av omsättningsskatt för under föregående två månader in-
flutna likvider;

b) redovisning av omsättningsskatt för under föregående två månader bok-
förda försäljningar.

Många företag semesterstänger 1965 under tiden 5/7—31/7, vilket innebär, att på två arbetsdagar (1/7—2/7) skall redovisningen ske. Detta är för såväl dem som tillämpar metod a) som b) helt orimligt.

Inbetalningar på posten den 30/6 kommer betalningsmottagaren tillhanda först under den 2/7 event. den 3/7. Redan under normala förhållanden är det i många företag tekniskt omöjligt att ha de leveranser som skett den 30/6 fakturerade och bokförda så att skatt kan redovisas den 2/7. 1965 kommer leveranserna under de sista dagarna i juni att bli mångdubbelt större än normalt inför skattehöjningen den 1/7.

I riksskattenämndens anvisningar står följande:

»Det är emellertid inte tillåtet att för den skull uppge 'preliminära' omsättningsuppgifter i varuskattedeklarationerna. Vad som anges skall vara korrekt och grunda sig på bokföringen samt inkludera den skatt som uttagits av kunderna.»

Företagen har således icke lov att låta redovisningen av de sista juni-dagarnas försäljning kvarstå till redovisningen i september. Mot den bakgrunden förefaller det motiverat att statsverket medgiver anstånd för företagen till september med redovisning av skatten på juni månads omsättning. Skatt för månaderna juni, juli och augusti skulle således komma att redovisas i september.

Mot bakgrunden av de anförda synpunkterna anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att anstånd meddelas företagen till september med redovisning av juni månads omsättning eftersom sådan redovisning som föreskrives i vederbörlig förordning på grund av semesterstängningens inverkan i många företag av tekniska skäl inte kan genomföras?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. mottagningsförhållandena för svenska TV-program inom Nordkalottområdet

Ordet lämnades på begäran till

Herr LASSINANTTI (s), som yttrade:

Herr talman! Frågan om möjligheterna att i de nordiska länderna se TV-program från de övriga nordiska länderna har aktualiserats genom att en privat omformare satts upp i Narvik varigenom hela staden kunde se svenska TV-program från den svenska sändaren i Kiruna. De norska myndigheterna har emellertid uttalat att omformaren i Narvik är olaglig och genast måste nedmonteras. Från privat håll i Narvik har utgått ett förslag om att avtal ingås mellan svenska och norska instanser möjliggörande TV-mottagning i Narvik och enligt uppgifter i norsk press är det aktuellt med diskussioner i saken mellan Sveriges Radio och NRK.

Nordiska rådet har haft detta spörsmål uppe till behandling vid flera tillfällen. 1964 antog rådet en rekommendation till de nordiska regeringarna att »snarast förbättra möjligheterna att i de nordiska länderna taga del av radio- och televisionsprogram från de övriga nordiska länderna». (Rek. nr 21/1964.)

Från många håll stödes alltså tanken på att underlätta radio- och TV-mottagning över de nordiska gränserna, särskilt i det fall att mottagning av det egna landets program inte är möjlig.

Att denna fråga får en tillfredsställande lösning är särskilt viktigt på Nordkalotten, dit den norska TV:n ännu icke når fram. Den finska TV:n når inte längre norrut än till nedre Torne-dalen. Även i flera svenska byar inom Karesuando socken är mottagningsförhållandena för inhemska TV-program mycket otillfredsställande.

I olika sammanhang inom det nordiska samarbetet har eftersträvat att bevara den sedan gammalt existerande språkliga och kulturella gemenskapen på Nordkalotten genom att behandla

Interpellation ang. försörjningsmöjligheterna för arbetskraft som friställes inom jord- och skogsbruket

området som en enhet. Ökade möjligheter att mottaga TV och radio från de nordiska grannländerna skulle bidra till att stärka den gemenskapen.

Med hänvisning till det sagda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande interpellation:

Är statsrådet beredd att för svensk del medverka till åtgärder som kan underlätta mottagning av svenska TV-program inom Nordkalottområdet?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. försörjningsmöjligheterna för arbetskraft som friställes inom jord- och skogsbruket

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Östersund (s), som yttrade:

Herr talman! En fortgående rationalisering inom svenskt näringsliv är en grundläggande förutsättning för en höjning av levnadsstandarden inom fullsysselsättningsområdet. Inte minst gäller detta våra jord- och skogsbruksnäringar som för närvarande upplever en genomgripande strukturomvandling, vars resultat kommer hela folkhushållet till godo.

Den snabba friställning av arbetskraft, som blir resultatet av en ökad rationaliseringstakt inom jord- och skogsbruket, skapar i sin tur problem av ganska svår bemästrad art ute i skogskommunerna. Jag tänker då närmast på den ortsbundna, överåriga arbetskraft, som inte orkar med ett tyngre arbete och som rimligen inte heller kan omflyttas. Däremot skulle de kanske med fullgott resultat kunna klara en annan sysselsättning som mera lämpade sig för deras fysiska förutsättningar. Problemet är dock att sådana lämpliga ar-

beten ofta saknas eller förekommer i mycket begränsad omfattning ute i skogskommunerna.

Man måste nog räkna med att dessa problem blir än mer markerade i framtiden inom de områden av landet som här åsyftas. Samtidigt räknar man i alla framtidsprognoser med en ökad brist på arbetskraft för landet som helhet. Det måste därför betraktas som ett allmänt samhällsintresse att alla tillgängliga arbetskraftsresurser tillvaratas inom produktionslivets ram.

Beredskapsarbetena har i detta fall ett stort värde som sysselsättningskapaande faktor. En minskning av dessa förvärrar följaktligen den skildrade situationen ute i skogsbygderna. Det gäller då att hitta andra kompletterande försörjningsobjekt ute i kommunerna. Det vore, enligt min uppfattning, fullt rimligt att storskogsbrukets arbetsgivare i större utsträckning än vad som nu är fallet, medverkade i en aktiv sysselsättningspolitik för den nedslitna arbetskraften. Det ankommer givetvis även på staten och kommunerna att söka sig fram till nya lösningar för att lindra de försörjningsproblem som kan uppstå för dessa människor under den snabba omvandlingsprocess som pågår i samhället. De har ju samma rätt som alla andra att få sin beskärda andel av standardhöjningen.

Med hänvisning till vad som anförts här ovan hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är statsrådet i tillfälle att lämna en redogörelse för de möjligheter som står till buds när det gäller att skapa försörjningsmöjligheter för den arbetskraft som kommer att friställas inom jord- och skogsbruket?

2. Avser statsrådet att vidtaga några andra åtgärder i denna fråga?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.51.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 17 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde (forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkten 71

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

Kungl. Maj:t hade (punkt J 5, s. 175 o. 176) föreslagit riksdagen att till förevarande ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 3 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Lager och Adolfsson (I: 3) och den andra inom andra kammaren av herr Hermansson *m. fl.* (II: 3), i vilka motioner hemställts att riksdagen till fonden för friluftslivets främjande måtte anvisa ett belopp av 6,5 milj. kr. i en-

lighet med vad statens friluftsnämnd hemställt;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Lundström och Sundin (I: 194) och den andra inom andra kammaren av herrar Ohlin och Hedlund (II: 242), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 5 milj. kr., att disponeras i enlighet med vad statens friluftsnämnd förordat;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Arne Pettersson och Palm (I: 297) och den andra inom andra kammaren av herr Carlsson i Tyresö *m. fl.* (II: 355), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag motsvarande vad som föreslagits av fritidsutredningen, d. v. s. 5,1 milj. kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Schött och fröken Stenberg (I: 458) och den andra inom andra kammaren av herr Lothigius (II: 557), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag å 6,5 milj. kr., att disponeras i enlighet med vad statens friluftsnämnd förordat.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

slag samt med avslag å motionerna I: 3 och II: 3, I: 194 och II: 242, I: 297 och II: 355 samt I: 458 och II: 557, till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 3 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Per Jacobsson, Källqvist, Harry Carlsson, Johan Olsson* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Bergman, Nihlfors, Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen mätte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 3 och II: 3, I: 194 och II: 242 samt I: 458 och II: 557 ävensom med bifall till motionerna I: 297 och II: 355, till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 5 100 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! I reservation 6 vid punkten 71 har yrkats, att till avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1965/66 anvisas ett anslag av 5,1 miljoner kronor, d. v. s. en uppräknig av departementschefens förslag med 2,1 miljoner kronor. 1962 års fritidsutredning föreslog redan i fjol, trots att utredningsarbetet pågick för fullt — och förresten fortfarande gör det — att denna fond skulle tilldelas ett provisoriskt anslag på totalt 5,1 miljoner. Utredningen har även upprepat sitt anslagsäskande för nästa år.

Detta, herr talman, är utomordentligt betydelsefullt. Man kan inte i sammanhanget på sedvanligt och kanske rutinemässigt sätt avvisa förslag i motioner eller reservationer med att hänvisa till att man måste avvakta en sittande utrednings förslag. Här har ju utredningen redan framställt provisoriska yrkanden.

Som framhållits i de olika motioner, som bildar bakgrund till denna reser-

vation, är det ett utomordentligt behjärtansvärt och värdefullt ändamål som reservanterna vill lämna ett ökat anslag till. Det finns för mig ingen anledning att upprepa alla de argument, som både i motionerna och på annat sätt anförts som stöd för en kraftig förstärkning av fonden för friluftslivets främjande. Låt mig bara som representant för en stor tätort, där invånarna enligt den medicinska expertisen lever under alltmer hälsovådliga betingelser på grund av snabbt tilltagande luftföroreningar och annat otyg, få hänvisa till en punkt i motionerna I: 194 och II: 242. Punkten i fråga lyder: »Fritidsutredningen har bl. a. funnit att landsortskommuner med goda betingelser för fritidsanläggningar, speciellt vad gäller semesterbyar och campinganläggningar, saknat erforderliga medel till önskvärda investeringar.»

Stockholmarna, vilka som andra invånare i tätorter i ökande skaror söker sig utanför det tätbebyggda stadsområdets hank och stör till grannkommunernas friluftsanläggningar och strövområden, får på ett verkligt handgripligt sätt gång på gång konstatera hur få och hur underdimensionerade dessa är och hur vilket ackumulerat investeringsbehov för utbyggnad av dylika anläggningar som finns bara i Stockholms län. Den som vill förvissa sig om hur stort behovet är av snabb utbyggnad av friluftsanläggningar runt huvudstaden borde försöka, herr talman, att en solig vintersöndag ta sig ut exempelvis till Lida i Tullinge, som väl får anses som den förnämsta vintersportanläggningen i Stockholms närhet. Det tar i bästa fall ett par timmar att komma den sista biten till Lida och lika lång tid tillbaka, om man vill utnyttja de lämpligaste timmarna på dagen. När man väl har kommit dit förundras man verkligen över den vidunderliga skickligheten hos dem som på det knappa utrymmet bland alla de myllrande människomassorna lyckas åka skidor och dessutom få något utbyte av den sportövningen. Liknande

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

förhållanden kan såväl sommar- som vintertid konstateras vid de fåtaliga friluftsanläggningar som finns i huvudstadens närhet.

För invånarna i en tätort gäller det ju att så ofta som möjligt komma ut från den rök- och avgasimpregnerade atmosfären och andas frisk och ren luft. Det är också nödvändigt att det på ett rimligt avstånd från tätorten finns lämpliga strövmråden för dem som av olika anledningar inte vill ägna sig åt aktiv friluftsutövning.

Som framhållits i andra sammanhang konstaterade fritidsutredningen redan 1963 i en promemoria nödvändigheten av att genom statsbidrag säkerställa tillräckliga markområden i anslutning till olika slag av friluftsanläggningar. Detta är ett av de tungt vägande skälen för fritidsutredningens äskande om 5,1 miljoner kronor till fonden. Reservanterna understryker med största eftertryck detta argument, gentemot vilket det torde vara svårt att komma med något argument som kan förtjäna beteckningen sakligt.

Herr talman! 5,1 miljoner kronor årligen till fonden för friluftslivets främjande måste uppenbarligen vara ett minimikrav, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Glädjande nog har den stigande produktionen inte bara lett till högre ekonomisk standard. Det har också varit möjligt att förhandlings- och lagstiftningsvägen successivt minska arbetstidens längd, varigenom den enskilda har fått mera tid för egen del. Redan nu har vi i genomsnitt 100 ledighetsdagar per år och anställd, och inom kort kan vi räkna med att 40-timmarsveckan blir verklighet.

Från vissa håll har det sagts att vad vi gör på fritiden skall samhället inte lägga sig i. Detta är riktigt så till vida som man inte skall försöka att dirigera fritidens användning. Däremot skall sta-

ten, länsstyrelserna och kommunerna i sin planering dra konsekvenserna av människornas önskemål när det gäller fritidssysselsättning, eller som SSU uttryckte det redan 1961 vid en uppvaktning för regeringen: »Det fortsatta samhällsarbetet för ökat välbstånd måste kombineras med åtgärder, som gör friheten att välja under fritiden till en realitet för de stora befolkningsgrupperna.» Liksom på andra områden kräver ett förverkligande av valfrihetens principer under fritiden att den offentliga sektorn bygges ut och att en större andel av våra resurser tages i anspråk för gemensamma ändamål.

Det var mot denna bakgrund som 1962 års fritidsutredning tillsattes av regeringen, med uppgift att framlägga förslag om och riktlinjer för en statlig fritidspolitik. I årets statsverksproposition hänvisar departementschefen till den sittande utredningen och föreslår att anslaget till friluftsfonden i avvaktan på utredningens slutbetänkande höjes med endast 400 000 kronor.

Däremot framgår det inte av statsverkspropositionen att fritidsutredningen redan i en år 1963 upprättad promemoria särskilt begärde en omedelbar uppräknings av anslaget till totalt 5,1 miljoner kronor. Då denna promemoria utsändes på remiss, visade det sig att samtliga remissinstanser ställde sig positiva till utredningens förslag om en omedelbar höjning av fonden. Svenska landskommunernas förbund underströk att kommunerna ofta saknar resurser för att bygga eller bygga ut behövliga anläggningar och att dessa till stor del utnyttjas av personer som inte är bosatta i kommunen. Det blir av det skälet ofta svårt att få kommunerna att satsa på mera omfattande fritidsprojekt.

En rad remissinstanser, t. ex. stadsförbundet, ett flertal länsstyrelser och lantmäteristyrelsen, uttalade sig särskilt för statsbidrag för de markförvärv som är önskvärda i friluftsanläggningarnas omedelbara närhet. Remissinstansernas

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

utlåtanden gav som helhet ett starkt stöd åt de förslag till åtgärder som fritidsutredningen presenterat. Utredningen har sedan dess framlagt sitt första delbetänkande, och i detta ingår en intervjuundersökning som visar att stort missnöje råder hos allmänheten över bristen på lämpliga friluftsanläggningar.

Det kan sålunda konstateras att det i dag inte finns ett tillräckligt antal anläggningar för att den enskilde skall garanteras ett rikt och differentierat friluftsliv. Denna brist har accentuerats genom den snabba omflyttning från glesbygd till tätort som vi nu upplever.

Vidare kan man konstatera att bristen på medel medför att alltför många projekt måste avslås. I de fall där bidrag utgår är detta också mycket ofta av otillräcklig omfattning för att ge full positiv effekt.

Slutligen talar också ekonomiska skäl för att snabba åtgärder bör vidtagas, framför allt då det gäller förvärv av erforderliga markområden. Spekulationen i fritidsmark har redan tagit otäcka proportioner. I Stockholms skärgård fastställdes för en tid sedan en fastighets försäljningsvärde till 228 000 kronor. Taxeringsvärdet var 18 700 kronor. Försäljningssumman var alltså mer än tio gånger taxeringsvärdet.

Om riksdagen skulle ansluta sig till departementschefens uppfattning att fritidsutredningens slutbetänkande bör avvaktas, så betyder det ett uppskov till 1967/68 års budget. Att låta den statliga friluftspolitikerna ligga i träda så länge skulle få mycket allvarliga konsekvenser. Även om antalet fritidsstugor ökar mycket snabbt, kommer ändå för över-skådlig tid den stora majoriteten att ha endast kollektiva anläggningar att för-lita sig till. Om man därför vill bereda en så stor del av svenska folket som möjligt tillfälle till ett rikt och omfattande friluftsliv till rimliga kostnader, finns det all anledning att helhjärtat främja tillkomsten av välplanerade och välutrustade kollektiva anläggningar.

Vi förkortar arbetstiden för att bereda människorna möjligheter att koppla av och undvika stress samt för att bereda dem vila från ett alltmer uppdrivet tempo. Vi bygger moderna och rymliga bostäder för att skapa en trivsammare hemmiljö, vi skaffar oss TV-apparater och bilar för att kunna ge fritiden ett rikare innehåll och vi reser i hundratalsental till främmande länder för att hämta krafter i ett annat klimat. Borde vi inte då också ge människorna chansen att idka friluftsliv på ett sätt som motsvarar behoven och önskemålen i ett modernt industrisamhälle?

Lyckligtvis har vi här i landet rika möjligheter att idka friluftsliv i naturen, men de människor, organisationer, företag och kommuner som genom sina insatser vill göra naturen tillgänglig för oss är fattiga. Den motion som jag varit med om att väcka vill ta ett första steg för att avhjälpa dessa brister. Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lundberg* (s).

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Som jag nämnde i en replik till herr Gustafsson i Stockholm före middagen, då vi diskuterade den förra punkten i statsutskottets utlåtande nr 10, har vi på högerhåll inte anslutit oss till den reservation det här är fråga om. Detta beror självfallet inte på att vi är negativt inställda till denna verksamhet eller till fonden för friluftslivets främjande.

Som anförts i reservationen avgav den sittande fritidsutredningen en promemoria till friluftsnämnden 1963, och där fanns anslagsbeloppet 5,1 miljoner kronor med.

Den starka expansion som under senare år ägt rum på friluftslivets område och som självfallet är att hälsa med stor tillfredsställelse kommer säkerligen i framtiden att kräva väsentliga in-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

satser från stat och kommun på fritidsområdet till parkeringsplatser, sanitära inrättningar och mycket annat. Men vi anser att det finns skäl att avvakta vad fritidsutredningen kommer fram till innan vi höjer anslagen. Redan statsverkspropositionens äskanden innebär en höjning. Fritidsutredningen tillsattes just för att få en överblick över expansionen på detta område och för att ge underlag för den framtida planeringen. Utredningen beräknas bli klar någon gång under höstens lopp.

I detta sammanhang bör vi inte heller glömma bort att det utgår anslag även från andra statliga myndigheter. Arbetsmarknadsstyrelsen svarar t. ex. för åtskilliga insatser i form av beredskapsarbeten. Detta gäller framför allt i fjällvärlden. Så är fallet med exempelvis linbanan i Nuolja, där arbetsmarknadsstyrelsen har bidragit med beredskapsarbeten för 300 000 kronor. Det gäller vidare en fjällstation i Kebnekaise, ett turisthotell i Tärnaby och arbeten på samma plats med vatten- och avloppsledning. Detsamma är fallet med turiststationen i Kittelfjäll. Det finns ytterligare exempel.

Om jag uttalar de följande namnen något felaktigt får jag kanske be herr Lassinantti som står längre ned på talarlistan att rätta mig eftersom de är något ovanliga. Det gäller arbeten i Ritsenjokk och uppförandet av nya stugor vid Sitasjaure, Tarfala och Vakkotavaare. — Jag medger, herr Lassinantti, att jag själv talar en utpräglad dialekt, men den är inte densamma som herr Lassinanttis.

Även domänstyrelsen utövar en väsentlig aktivitet på detta område. Det kan enligt vår uppfattning vara skäl att samordna denna verksamhet, så att man inte splittrar den alltför mycket. Jag hoppas att fritidsutredningen skall ge oss en överblick av verksamheten. Detta är anledningen till att vi ställt oss på utskottsmajoritetens sida och icke avslutit oss till reservationen.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ser föreliggande anslag delvis som ett naturvårdsanslag. Herr Carlsson har tidigare talat om orsaken till det behov som föreligger av att fritidsanläggningar av olika slag upprustas och förnyas. Jag ser denna verksamhet som ett sätt att kanalisera de stora skarorna till områden som kan slitas hårdare än sådana trakter som från naturvårdssynpunkt bör bevaras. För att hålla i gång en sådan verksamhet, som gäller hela landet, fordras en planering, och det är statens friluftsnämnd som sköter om denna. Men för att klara planeringen av en sådan verksamhet fordras att man har medel att röra sig med.

Nämndens organisation är ganska svag, men vi kan väl lita på 1962 års fritidsutrednings och nämndens egen uppfattning att den skall klara fördelningen av bidrag till ett belopp som enligt dess eget förslag skall uppgå till 6,5 miljoner kronor och enligt fritidsutredningen till 5,1 miljoner kronor.

När det gäller uppslutningen kring detta ökade anslag bör det väl nämnas att det även från högerhåll föreligger en motion om högre anslag, även om det inte fogats någon reservation till statsutskottets utlåtande i anslutning till denna motion. Det föreligger även en kommunistmotion med anslagskrav på 6,5 miljoner kronor, en folkparti-centerpartimotion med begäran om 6,5 miljoner, en socialdemokratisk motion med krav på 5,1 miljoner och en högermotion med yrkande på 6,5 miljoner i anslag. Det tycks alltså vara en ganska spridd uppfattning att detta anslag bör höjas.

Departementschefen har uttalat att han är medveten om att de från alla håll ställda kraven på ökade ekonomiska insatser från statens sida bör mötas med höjda anslag. Han vill dock inte göra detta förrän 1962 års fritidsutredning har gjort sitt ställningstagande. Detta har man nu preliminärt gjort ge-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

nom att rekommendera ett anslag på 5,1 miljoner kronor.

Förra året behandlade statsutskottet denna fråga något grundligare i sitt utlåtande och skyllde också då på 1962 års friluftsutredning. Utskottet framhöll att det anslag som det då stannat för — som var betydligt lägre, sammanlagt på 2,6 miljoner — skulle anses innefatta ett provisoriskt ståndpunktstagande till dessa frågor i avvaktan på ytterligare utredning.

Utöver den naturvårdsaspekt som jag inledningsvis nämnde skulle jag även vilja framföra en annan synpunkt. Detta är i första hand ett storstadsproblem, åtminstone i så måtto att det gäller att slussa ut storstadsmänniskorna i naturen på ett sådant sätt, att de kan vistas där utan att skada den natur som bör skyddas.

Dessa frågor skall emellertid skötas inom glesbygdskommuner eller i varje fall inom kommuner, som har svagare underlag än de kommuner varifrån strömmen av besökare kommer. Det föreligger härvidlag ett motsatsförhållande som tagit sig uttryck på många olika sätt.

Som bekant sysslar fritidsutredningen med dessa frågor. Ett sätt att utjämna detta motsatsförhållande är att ge sådana anslag till friluftsfonden, att det verkligen görs några insatser av betydelse i friluftslivets värdkommuner. Det torde få anses självklart — vilket även herr Carlsson underströk — att fritidsutredningens förslag måste komma att innebära betydande höjningar av anslagen och en fastare organisation. Under sådana förhållanden finns det väl anledning att göra övergångstiden mjukare genom att bevilja det anslag som är fastställt i reservation nr 6 till statsutskottets utlåtande nr 10.

Jag ber alltså att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Hamrin* i Kalmar (fp).

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag ser denna diskussion som en fortsättning på den debatt vi tidigare i dag fört om stödet till idrottsrörelsen. Det finns över huvud taget inga fasta skott mellan idrott och friluftsliv — båda aktiviteterna är led i samma strävan: att befordra människans allsidiga utveckling.

I en motion, som kommer att behandlas i annat sammanhang, har vår grupp ställt förslag om kraftigt ökade anslag till idrottsrörelsen. Motiveringarna är självfallet många: idrottens fostrande roll, men framför allt det ökade behovet av sund kroppsrörelse under nutida sociala och tekniska förhållanden.

Vi skulle helst vilja ha en återgång till det beslut som år 1939 fattades rörande anslagen till idrott och friluftsliv. Då beslöt riksdagen att av inkomsterna på tipsmedel skulle 50 procent gå tillbaka i anslag till idrotten och 20 procent skulle gå till friluftslivet. Enligt dessa normer skulle friluftslivet i år få inte mindre än 26 miljoner kronor, medan anslaget enligt regeringsförslaget bara blir 3 miljoner kronor. Jag anser att denna senare summa är helt otillräcklig. Som jämförelse kan nämnas att 1939 anslög riksdagen till friluftsfonden precis samma summa, alltså 3 miljoner kronor. Om man tänker på penningvärdeutvecklingen under mellanliggande tid förstår man hur otillräckligt det nuvarande anslaget är.

Varför är då behoven av anslag så stora? Ja, det har delvis redan förklarats i de föregående inläggen. Det material från fritidsutredningen, som hittills redovisats, är också utomordentligt talande. Som bekant har det skett en formlig explosion av fritidsbebyggelse och fritidsverksamhet i vårt land. Det är av utomordentlig vikt att möjligheterna till ett fritt utnyttjande av naturen bevaras och vidgas. Detta innebär att gemensamma anläggningar av olika slag måste byggas ut — det gäller campingplatser, friluftsbad, semester-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

byar, friluftsgårdar, vandrarhem, gästhamnar o. s. v. Men det avgörande är att bevara mark, vatten och luft som är ren för allmänt bruk.

Allt detta kräver stora investeringar av det allmänna. Det investeras och kommer att under den närmaste tiden investeras miljarder kronor i enskild fritidsbebyggelse. Jag har inga invändningar mot det. Men samtidigt måste samhället se till att de för alla medborgare gemensamma fritidsmöjligheterna snabbt byggs ut. Vi riskerar annars att den privata exploateringen kan kväva möjligheterna till ett fritt utnyttjande av naturen. Skyltar med påskriften »Landstigning förbjuden», »Privat område», »Fiskeförbud» o. s. v. möter allt oftare seglare, vandrare, friluftsmännskor.

Samhällets skyldighet måste vara att skapa betingelser för att friluftsliv också i fortsättningen kan försiggå i frihet.

Ett minimikrav i år är att den summa på 5,1 miljoner kronor som begärts av fritidsutredningen anslås av riksdagen. Vi hade från vår sida velat gå längre och följa yrkandet från statens friluftsnämnd om ett anslag på 6,5 miljoner kronor. För att nå ett visst positivt resultat är vi emellertid beredda att stödja reservationen, och även jag ber alltså att få yrka bifall till denna.

Jag tycker, för att säga bara några ord om utskottsbehandlingen, att det är synnerligen anmärkningsvärt att högerens representanter och flera socialdemokrater gått emot den blygsamma höjning som begärts från alla partiernas sida. Det är en omaka trolovning i utskottet som jag verkligen hoppas inte skall fullbordas i ett äktenskap här i kammaren.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Det är närmast i egenkap av motionär som jag vill framföra några synpunkter. Jag kan emellertid fatta mig kort efter Ingvar Carlssons anförande.

Utan tvivel kommer fritidsfrågorna att spela en allt större roll för medborgarna. Redan nu kan förutspås att samhället måste engagera sig på ett helt annat sätt än hittills inte minst i frågor som rör möjligheterna att utnyttja fritiden för friluftsliv. Fritidsfrågorna är redan och kommer i allt högre grad att bli viktiga samhällsangelägenheter, och vi avvaktar väl alla med stort intresse resultaten av fritidsutredningens arbete. Såsom redan antytts har fritidsutredningen uttalat, att under den tid utredningen arbetar kan åtgärder behöva vidtagas som gör det möjligt för samhället att klara de mest angelägna uppgifterna. Därför framfördes redan för två år sedan en propå med begäran om en uppräknings till 5,1 miljoner kronor av det anslag som statens friluftsnämnd har att fördela.

Mot denna bakgrund tycker jag att herr Björkmans argumentation inte är särskilt bärande — han hänvisade ju till att vi inte borde göra denna lyftning just på grund av att fritidsutredningen arbetar.

Det har berättats mig att statens friluftsnämnd budgetåret 1963/64 hade anslagsäskanden, vilka bedömdes som mycket angelägna, på tillsammans 23 miljoner kronor, medan endast ett anslag i budgeten på 2,6 miljoner stod till förfogande för att möta anspråken. Och redan detta anslag var naggat i kanten på grund av att nämnden, med regeringens medgivande, förskottat halva anslaget, alltså 1,3 miljoner kronor. Sålunda återstod i realiteten inte mer än 1,3 miljoner kronor för att möta anslagsäskandena på 23 miljoner kronor.

Min uppfattning är den att när vi nu har ett statligt organ genom vilket vi skulle kunna lösa de allra mest angelägna problemen i detta sammanhang, så borde vi kunna utrusta detta organ med de resurser som fritidsutredningen har framställt önskemål om att friluftsnämnden borde få. Det är ett relativt blygsamt belopp som här har äskats.

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

Med hjälp av dessa miljoner skulle man kunna spara betydande belopp för framtiden. Jag tror att alla har upplevt hur inte minst många landsbygdskommuner, som har allmänna förutsättningar att bli kommuner med goda anordningar för friluftslivets främjande, av naturliga skäl säger sig att de ändå inte tycker att det kan vara rimligt att de i dag skall av egna medel bestrida kostnader för anordningar som i huvudsak kommer andra kommuners medborgare till godo.

Dessa miljoner till friluftsfonden skulle betyda ökade förutsättningar för väsentligt fler kommuner att få framställningar om bidrag till bl. a. markförvärv bifallna. Jag är helt övertygad om att man den vägen skulle kunna spara in väsentligt större utgifter för framtiden; jag tror nämligen att det är alldeles riktigt som reservanterna starkt understrukt i sina yttranden, att det är markförvärvsfrågorna som är av den allra största betydelsen i detta sammanhang.

Det är av det skälet som jag har undertecknat motion nr 355, och det är av samma skäl jag nu ansluter mig till reservanternas yrkande, som ju innebär ett bifall till motion 355.

I detta anförande instämde fru *Löfqvist* (s).

Herr **LASSINANTTI** (s):

Herr talman! Mycket av det som här har sagts från motionärernas och reservanternas sida kan naturligtvis också utskottsmajoriteten instämma i. Detta gäller friluftslivets allmänna betydelse ur folkhälsosynpunkt och som en social faktor i vårt nuvarande, stressade samhälle. På den punkten råder det inga delade meningar mellan dem som varit uppe i talarstolen och dem som är av utskottsmajoritetens mening. Men frågan har ju ändå en hel del aspekter som inte har blivit omnämnda här.

Jag kanske får redogöra litet närmare för de synpunkter som har varit väg-

ledande för oss som har anslutit oss till Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Jag ber redan nu herr Sjönell om överseende för att jag går in på denna redovisning. Herr Sjönell sade ju redan i förväg att var och en som hade annan uppfattning än han i denna fråga inte förtjänade epitetet saklig om sitt inlägg. Jag vill inte polemisera med honom, utan jag konstaterar att då behöver det ju inte uppstå något replikskifte mellan herr Sjönell och mig.

Friluftsfonden lämnar ju bidrag till olika friluftsanläggningar från semesterbyar till raststugor och friluftsbad. Det är främst fråga om kollektiva friluftsanläggningar. Om vi ser litet grand på utvecklingen av detta anslag finner vi att det under en hel följd av år efter andra världskriget varit oförändrat vid ungefär en miljon kronor per år. Sedan år 1955 har beloppet tredubblats, och för innevarande budgetår, d. v. s. budgetåret 1964/65, höjdes anslaget med en halv miljon. För nästa budgetår har handelsministern stannat vid en ökning på 400 000 kronor. Jag skall inte närmare gå in på de synpunkter som har framburits i motionerna, men jag vill, som jag sade redan inledningsvis, slå fast att det inte råder några delade meningar om värdet av det allmänna stödet till friluftslivet. Man har ju från statsmakternas sida i olika sammanhang understrukt vikten av att genom samfällda ansträngningar skapa ökade möjligheter för friluftsverksamheten i samband med den längre semestern och den ökade fritiden, som bl. a. herr Carlsson i Tyresö var inne på. Men det är felaktigt att tro att det har stannat vid allmänna deklamationer. Redan uppskrivningen av anslaget talar ju för att det har funnits en positiv vilja att åstadkomma förbättringar.

Det skulle emellertid vara ett stort misstag att stirra sig blind på de tre miljoner kronor som är upptagna i staten för nästa år för detta ändamål. Om vi tittar litet närmare på vad man har

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

kunnat åstadkomma med hjälp av anslag från friluftsfonden, finner vi att man under den senaste fyraårsperioden har kunnat uppföra anläggningar för omkring 40 miljoner kronor. Här har alltså stödet från friluftsfonden fungerat som ett stimulansbidrag.

Men statens verksamhet begränsar sig inte till uppförande av anläggningar för dessa 40 miljoner kronor, utan åtskilligt mer har åstadkommits, bl. a. med stöd av medel som arbetsmarknadsstyrelsen under de tre senaste åren har ställt till förfogande. Herr Björkman var inne på detta, och jag skulle kunna komplettera hans alldeles riktiga redovisning av de anläggningar som uppförts i Vakkotavaara, Tarfala, Sitasjaure, Ritsenjokk m. fl. platser. Det har faktiskt skett åtskilligt på detta område. Jag kan nämna att Övertorneå socken har kunnat uppföra en mycket välordnad campingby med hjälp av stöd från arbetsmarknadsstyrelsen.

En friluftsanläggning planeras i Karl-Gustavs socken i Tornedalen för en kostnad av närmare 1 miljon. Under de tre senaste åren har arbetsmarknadsstyrelsens bidrag för dessa ändamål uppgått till 12 miljoner kronor, och det sammanlagda värdet av de fritidsanläggningar som uppförts med hjälp av detta stöd uppgår till 20 miljoner kronor.

Till detta skall vi lägga ytterligare en detalj, nämligen domänstyrelsens insatser när det gäller kronoparkerna. Under den senaste fyraårsperioden har domänstyrelsen investerat ungefär 4 miljoner kronor till fritidsändamål inom kronoparkerna.

Jag skulle också kunna nämna att stödet till uppförande av småbåtshamnar och farleder nu är fyra gånger så stort som under budgetåret 1962/63.

Under hösten behandlade vi lokaliseringpolitiken här i riksdagen. I bankoutskottets utlåtande nr 48 år 1964 finner vi en ganska intressant sak, som har betydelse för den fråga vi nu behandlar. När det gällde stöd från medel

som ställts till förfogande för lokaliseringsändamål hade departementschefen föreslagit att även turistanläggningar skulle kunna komma i fråga för statligt lokaliseringsstöd. Det sades i propositionen att till turistanläggningar hänfördes »hotellbyggnad med personalutrymmen och andra anordningar som är nödvändiga för att anläggningen skall kunna tjäna sitt syfte». I anledning av lokaliseringspropositionen väcktes en del motioner, och med anledning av ett motionsyrkande gjorde utskottet ett klarläggande på denna punkt. Utskottet fann att man skulle kunna lämna stöd inom ramen för lokaliseringpolitiken även till andra slag av turistanläggningar, d. v. s. till anläggningar av det slag som vi nu diskuterar. Ett villkor för att så skulle kunna ske var att investeringarna kunde förväntas ge upphov till fortvarig sysselsättning. Det finns enligt vårt sätt att se stora möjligheter att med stöd av arbetsmarknadsstyrelsen och av de medel som ställts till förfogande för lokaliseringsändamål göra åtskilligt för friluftsverksamheten.

Det har vidare sagts att 1962 års fritidsutredning redan 1963 förordade en uppskrivning av detta anslag med 5,1 miljoner kronor. Vad jag nu redovisat beträffande domänstyrelsens verksamhet och framför allt beträffande lokaliseringens politikens möjligheter var säkerligen inte känt för fritidsutredningen.

Jag tror att departementschefen haft mycket goda skäl när han velat avvakta fritidsutredningens definitiva förslag. Det gäller ju här en mycket betydelsefull verksamhet. Det blir kanske fråga om att inrikta verksamheten på nya banor, och med hänsyn till att anslaget från friluftsfonden närmast är att betrakta som ett stimulansbidrag tror jag liksom utskottsmajoriteten att vi utan större fara kan avvakta det definitiva förslaget från fritidsutredningen.

Visst har fritidsutredningen, som jag har den största respekt för, redan 1963 framfört en ståndpunkt. Men vi är ju

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

vana vid att varje utredning får sitt arbetsresultat granskat av remissmyndigheterna, av Kungl. Maj:t och slutligen av riksdagen. Det innebär inte någon ringaktning om vi säger, att vi säkerligen blir tvingade att följa denna procedur även när det gäller fritidsutredningens förslag. Jag har personligen det största förtroende för fritidsutredningen, vars ordförande jag känner från en tidigare utredning.

Det har i den här debatten talats mycket om naturvårdsfrågorna, och jag tror att man gjort sig skyldig till en viss sammanblandning av de uppgifter, som bör skötas av fritidsnämnden, och de uppgifter som hör hemma under naturvårdsnämnden. Vi antog förra året en ny naturvårdslag här i riksdagen, varigenom statsmakterna har velat rädda naturvårdsområdena för människornas fritidsbehov.

Herr Hermansson var överraskad över den omaka förlovning som skulle ha ingåtts i statsutskottet. Jag tror inte att den är så omaka. Jag vill inte gå in på någon karakteristik av de förbindelser som har ingåtts inom ramen för reservationsyrkandet. Jag vet inte om det är helt och hållet äkta kärlek, om det är sinnlig kärlek eller platonisk kärlek som drev herr Hermansson att göra sina deklARATIONER. Personligen misstänker jag att kanske åtminstone en och annan haft samma bevekelsegrunder som på sin tid sammanförde Herodes och Pilatus till en gemensam front.

Herr talman! Jag har här försökt redovisa att det enligt utskottsmajoritetens mening finns mycket goda skäl för handelsministern att inta den ståndpunkt som han redovisar i statsverkspropositionen. Vi som står för majoritetsförslaget i statsutskottet har blivit övertygade om att hur angeläget det än är att så fort som möjligt förstärka de ekonomiska resurserna på detta område, så har vi möjlighet att avvakta fritidsutredningens förslag.

Herr Sjönell var inne på förhållandena

här i huvudstaden, och vi känner ju till att fritidsområdena är mycket begränsade, men jag tror ändå att om problemet är av den storleksgrad som herr Sjönell gjorde gällande, så finns det också stora möjligheter för Stockholms stad att vara aktiv på detta område. Jag kan redovisa att vi i Norrbotten i mycket stor utsträckning har löst en hel del av dessa frågor på frivillig väg, t. ex. i Kiruna där vi har några tusen människor som arbetar under jord i gruvan. Där kan man faktiskt en lördagseftermiddag se att upp till två tusen människor står på järnvägsstationen. De tar tåget till sina fritidsstugor i Torneträsk-området, eller också far de till Torneträsk för att fiska med tillhjälp av sin »ark», en flyttbar släde. Kärleken till Torneträsk har för många kirunabor blivit så stor, att kyrkoherden i Kiruna i en tidningsintervju för en tid sedan förklarade, att kärleken till Torneträsk i många fall överglänste kärleken till den bättre hälften. Detta har med andra ord blivit ett skilsmässoproblem. Det har emellertid inte på något sätt påverkat oss inom utskottet att inta den ståndpunkt som vi här redovisar.

Jag framför detta lilla exempel bara som en antydning om att det redan nu finns mycket stora möjligheter att dels förstärka de ekonomiska bidragen genom de nya instrument som tillkommit på sistone — för vilket jag tidigare redogjorde här — och dels att man på det kommunala planet och genom enskilda insatser kan göra åtskilligt i avvaktan på fritidsutredningens slutbetänkande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Såväl herr Björkman som herr Lassinantti återkom med påståendet att det är lämpligt att avvakta fritidsutredningens slutbetänkande. Herr Lassinantti utvecklade det ytterligare och sade att man måste accep-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

tera den vanliga proceduren med remissbehandling tills man får se argumenteringen. Jag vill understryka att det är just den proceduren som den av fritidsutredningen år 1963 framlagda promemorian gått igenom. Däremot kanske den inte har redovisats i statsverkspropositionen på ett sätt som hade varit önskvärt.

Arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet hälsar jag med stor tillfredsställelse, och det tror jag att samtliga i fritidsutredningen gör. Tyvärr är dess verksamhet emellertid begränsad till vissa speciella områden i vårt land, och det finns utanför dessa områden behov av fritidsverksamhet i mycket stor omfattning och där arbetsmarknadsstyrelsen inte kan gå in. Beträffande möjligheterna att åka ut till fritidsstugor vill jag till herr Lassinantti säga:

Ja, det är utomordentligt bra för de 300 000 som har fritidsstugor, men den stora majoriteten av den svenska allmänheten är inte så lyckligt lottad. Jag försöker i någon mån representera den svenska ungdomen som praktiskt taget inte har några möjligheter att på det sättet utnyttja sin fritid. De grupperna borde vi också tänka på och snabbt göra något för.

Får jag också upprepa det exempel jag nämnde från Stockholms län, där man nyligen sålde en jordbruksfastighet för fritidsändamål till ett värde tio gånger taxeringsvärdet. Under sådana förhållanden kan det vara svårt för vanliga människor — som socialdemokratien representerar — att skaffa sig fritidsstugor, och då måste vi ha kollektiva anläggningar som löser fritidsproblemen.

Herr LASSINANTTI (s), kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte blivit övertygad genom de inlägg som herr Carlsson i Tyresö gjorde om att det här vore klokast att bortse från den metodik som handelsministern godtagit som ar-

betsformel på detta område. Jag tror alltså fortfarande att det finns möjligheter att förstärka de ekonomiska resurserna även om man här i dag godtar handelsministrernas och utskottsmajoritetens förslag. Det finns ytterligare medel som ställs till förfogande, t. ex. för uppförande av hotellbyggnader. Staten lämnar ju kreditgarantier till icke obetydliga belopp för sådant ändamål. Sedan har naturvårdsråden nu kommit i gång med verksamheten ute i länen, och när det gäller att tillförsäkra fritidsområdena anser jag att de med stöd av anslag ifrån naturvårdsnämnden bör ha möjligheter att tillgodose de syften som herr Carlsson nämnde.

Jag delar naturligtvis herr Carlssons uppfattning om att det är i hög grad beklagligt att tompriserna stiger på ett sätt som inte kan betecknas som sunt, men jag tror inte att man skall överdriva ett höjt anslag på den punkten som ett effektivt korrektiv mot den utvecklingen, utan där behövs även andra och betydligt kraftfullare åtgärder.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! I motsats till herr Lassinantti tror jag inte att vi utan risk kan försumma att vidta kraftfulla åtgärder på detta område. Dessa måste komma genast, ty om man väntar ett par år blir det mycket svårt att bota de skador som under tiden kan åstadkommas. Herr Lassinantti erinrar om att anslaget till friluftsfonden undergått en viss höjning under de senaste åren, och det är alldeles riktigt, men som jag påpekade i ett tidigare anförande anvisade riksdagen redan 1939 3 miljoner kronor till friluftsfonden. År 1947/48 anvisades 2 miljoner kronor. Sedan sjönk summan kraftigt.

Ifrån det bottenläge som man sedan uppnått har det varit en viss höjning, men jämför man med åren 1939 och 1948 är det sannerligen inget stort anslag som regeringen och statsutskottets majoritet i år vill bevilja. Om de myc-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

ket stora behov som här föreligger har statens friluftsnämnd uttalat sig på ett mycket bestämt sätt. Jag vill citera en sats ur dess senaste skrivelse med hemställan om avsättning till fonden för friluftssändamål. Man erinrar där om att med hänsyn till redan meddelade beslut av nämnden bara omkring 1,3 miljon kronor kommer att vara tillgängliga för nya bidragsändamål under budgetåret 1964/65 och skriver: »Det omöjliggör för nämnden att i annan än begränsad utsträckning medverka i den utbyggnad på bred bas av olika anläggningar för det rörliga friluftslivet, vilken ur många synpunkter är önskvärd och som det måste bedömas vara ett intresse för staten att medverka i.» Man behöver bara titta på den stora förteckning över begäran om anslag, som nämnden varit tvungen att avstå från att bevilja, för att förstå att här behövs verkligt kraftiga anslagshöjningar.

Herr Lassinantti talade i sitt första anförande mycket om kärlek, och det är ju modernt just nu. Jag skall inte närmare gå in på hans analys av olika former för kärlek utan vill bara säga att när man i detta läge skall välja kompanjon, föredrar man faktiskt att gå tillsammans med SSU:s ordförande herr Carlsson framför att göra sällskap med Lassinantti, eftersom herr Carlsson företräder den riktigare och mera progressiva ståndpunkten.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att i kärlek är smaken mycket olika, och jag har säkerligen inte samma smak som herr Hermansson, men jag har ingenting emot att umgås på vänskaplig fot med SSU:s ordförande.

Varför jag talade om kärlek beror på att det var herr Hermansson, som här aktualiserade Kärlek I när han var uppe i sitt första anförande. Jag måste säga att jag tycker att därvidlag föreligger en ganska splittrad opinion. Herr

Hermansson talade om dessa 5,1 miljoner kronor, men om vi ser friluftslivet och naturvården som en samlad enhet, vet herr Hermansson att många av hans kärlekspartners här i dag har haft den uppfattningen att när det gäller naturvården skulle ersättningsreglerna bli helt omstöpta mot vad de blev i anslutning till antagandet av den nya naturvårdslagen. Jag tror att herr Hermansson i fråga om naturvården och friluftslivet skall vara mycket försiktig med att liera sig med sina nya vänner. De utgör en ganska brokig samling.

Jag vet inte om man kan säga att herr Hermansson har ett harem, ty det finns ingenting som talar för att herr Hermansson är huvudman i denna klan. Om man tänker sig att man köper si och så mycket mark, tror jag att även ett anslag på 5,1 miljoner är tämligen blygsamt i detta sammanhang. Innan man skriker till sådana åtgärder vore det ganska klokt att avvakta en redovisning från fritidsutredningen så att inte åtgärderna i efterhand framstår som mindre välbetänkta.

Herr HERMANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta i herr Lassinanttis fotspår med att här tala om »Kärlek II» utan gå över till att påpeka att det är just fritidsutredningen som begärt denna höjning av anslaget till 5,1 miljoner kronor. Det är alltså litet egendomligt när man från herr Lassinanttis och andras sida säger att vi först måste avvakta vad utredningen kommer med. Här har utredningen begärt att dessa pengar skall ställas till förfogande. Varför accepterar man då inte detta när man tillmåter fritidsutredningen vikt?

Vad slutligen gäller frågan om den splittrade opinionen i denna fråga har jag under debatten i andra kammaren bara kunnat iaktta att det är två grupper som är splittrade, dels den socialdemokratiska och möjligen också hö-

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

gergruppen, eftersom där finns två motionärer vilka har yrkat på högre anslag. Övriga grupper förefaller stödja en riktig och rimlig ståndpunkt.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var inte snällt av herr talmannen att kalla mig för Hermansson, men jag kanske ändå får anföra några ord. Jag skall inte ge mig in på den här äktenskapsdiskussionen. När herr Hermansson talade om ett något omaka äktenskap, när det gällde majoriteten i statsutskottet, vet jag inte vad man skall kalla reservationen. Det verkar närmast att handla om rena promiskuiteten.

Men det var egentligen inte detta som uppkallade mig utan det var herr Carlsson i Tyresö. När han här mycket starkt trycker på att ifrågasvara pengar skall användas för markförvärv, bör man ha klart för sig att varken 3 miljoner eller 5,1 miljoner spelar någon större roll. Man bör inte förvärva särskilt mycket mark för vare sig den ena eller den andra summan, så att den saken kan vi väl tona ned till litet rimligare proportioner än vad herr Carlsson gjorde i sina anföranden.

Vidare har man hänvisat till att fritidsutredningen föreslagit 5,1 miljoner kronor, men det bör kanske påpekas att det var förra året den gjorde det. I år har ingen sådan framställning gjorts, utan det är förra årets förslag som man här bygger på. Dessutom har de saker inträffat som herr Lassinantti redovisat i fråga om lokaliseringsutredningen och på arbetsmarknadsstyrelsensidan även som en hel del annat.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag tänkte inte delta i den här diskussionen, därför att jag så många gånger förr har understrukt betydelsen av att vi skaffar mark för att skapa möjligheter till fritidsliv åt människorna. Jag har framhållit vilken betydelse det har inte minst ur hälso- och

sjukvårdssynpunkt. Men när jag hör hur herr Lassinantti försöker göra diskussionen till någon sorts kärlekskatekes och talar om sitt Torneträsk-tänkande, så tror jag att han har slagit in på mycket farliga vägar. Svenska folkets fritidsfrågor löses icke endast uppe på Torneträsket. Det kan man göra för dem som bor däruppe men inte för dem som bor i tätorterna.

Vidare borde väl ändå också herrar Lassinantti och Björkman tänka på att i vårt land över 50 procent av inkomsttagarna förtjänar under 15 000 kronor. Dessa människor har rätt till fritidsområden. Vi har fört en bostadspolitik i detta land, som gör det möjligt endast för en ringa del av människorna att hyra eller köpa de dyra bostäder som vi har byggt under senare år. Då frågar jag: Är det rimligt att samhället även på fritidsområdet nu bara fortsätter och väntar utan att göra någonting? Vi skall avvakta, heter det, och vi skall hålla på att utreda men inte göra något annat.

Jag tycker det hade varit renhårigare om statsrådet varit närvarande i kammaren och sagt att »min proposition är en olyckshändelse i arbetet. Jag har sysslat med andra ting, så jag har inte kunnat ägna denna fråga den uppmärksamhet som jag borde». Det hade varit renhårigt att ta på sig ett fel. Att man nu i utskottet skall fortsätta att hävda denna inställning till fritidsfrågorna, det tycker jag är i allra högsta grad anmärkningsvärt. Jag vill erinra om att ett sjukhem, som vi bygger för långtidssjuka med plats för 30—40 personer, kostar mer än det anslag som föreslås i denna proposition. Om vi skall kunna lösa denna fråga, får vi vara beredda att bevilja mycket större anslag, ty de små kommunerna kan icke lösa fritidsfrågorna med egna medel. Eftersom fritidsfrågorna gäller alla människor och hela samhället och om vi skall få möjlighet att klara dessa i framtiden, måste vi även skapa fritidsområden som ligger i närheten av tätorterna och som gör

Avsättning till fonden för friluftslivets främjande

det möjligt även för arbetare att resa ut till dem. Det vore rimligt att staten tar konsekvenserna av denna situation och gör det nu.

Jag ville med detta, herr talman, bara understryka hur betydelsefull frågan är. Jag beklagar att inte utskottets majoritet har velat rätta till vad som ändå även ett statsråd måste uppfatta som »jag har gjort ett fel». Det hade varit renhårigare, om man då hade gått en annan väg, åtminstone inom utskottet.

Herr talman! Jag ber nu liksom förut att få yrka bifall till reservationen.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Lundberg att jag inte kan förstå på vad sätt jag skulle vara ute på farliga vägar här, lika litet som att utskottsmajoriteten skulle vara det. Vi har studerat denna fråga ingående, och vi har kommit till den uppfattningen, att föredragande departementschefen måste anses ha haft goda skäl för sin ståndpunkt när han vill avvakta resultatet av en utredning. Den kommer ju nu till hösten med sitt betänkande, enligt vad som har uppgivits. Jag tror att det skulle bli mycket besvärligt för oss om vi, oberoende av vad utredningar sysslar med och vad de kommer att förelägga oss i sina betänkanden, bara skulle gå på som om de inte existerade. Jag tror inte heller att herr Lundberg menat att vi skall göra på det sättet.

Sedan säger herr Lundberg något om Torneträsk-tänkandet. Jag vill säga herr Lundberg att vi har ställt stora områden till förfogande. Ett år ställde vi 200 000 hektar till det svenska folkhushällets förfogande genom Padjelanta nationalpark, och vi har redan tidigare många stora nationalparker där uppe. Jag tror inte herr Lundberg skall underskatta vad den orörda norrländska naturen, som redan nu står beredd att mottaga stora skaror söderifrån, betyder som svenska folkets gemensamma

mentalsjukhus. Det har ju sagts att den bristande jämvikten mellan tekniken och naturen har skakat vårt samhälle i dess grundvalar. När gruvarbetarna far upp till fjällvärlden är det just för att eliminera denna bristande jämvikt mellan teknik och natur. Men skall vi fullfölja ett program av den storleksordning som framskyntade i herr Lundbergs anförande, då tror jag inte vi skall diskutera om ett anslag på 5,1 miljoner kronor per år, utan då får vi säkerligen gå upp till 100 miljoner och mera. Jag har ingenting emot att så sker när vi får klara papper på riksdagens bord som gör oss övertygade om att en sådan sak är möjlig och erforderlig.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Lassinantti sade att det fanns goda skäl för att avvakta. Jag vill säga till herr Lassinantti att jag har ett starkt intryck av att utredarna i varje fall icke har någonting emot att man ställer minst den summa till förfogande *nu* som har föreslagits i den reservation som är fogad till denna punkt.

Jag talade om Torneträsk-tänkandet. Det är på det sättet, herr Lassinantti, att över hälften av människorna i detta land tjänar mindre än 15 000 kronor om året. Det är riktigt att dessa nationalparker och dessa fina anläggningar i fråga om hotell m. m. finns, men de som kan komma dit tillhör en inkomstkategori vars löner ligger vida över de 15 000 kronorna. Den som bara tjänar 15 000 kronor nu kan icke ens hyra den bostad som vi bygger i dag därför att inkomsterna inte räcker till, och då är det alltså inte möjligt för dessa människor att resa till Norrland och ta semester i den utsträckning som vi önskar att de skall göra. Jag har ingenting emot att vi har detta Torneträsk m. m., men det finns tyvärr inte områden av Torneträsks vare sig karaktär eller storlek i Mellansverige eller på

Kraftstationer m. m.

andra håll i landet, utan vi får försöka laga efter läglighet och skapa de resurser som finns i olika sammanhang.

Jag tror därför att det är riktigt att vi hade behövt många flera miljoner. Det är sant. Vi står inför — jag vill säga detta, eftersom herr Lassinantti berörde det — de mentala skadorna i det svenska samhällslivet av i dag. Jag är rädd för att den reform vi genomför, på grund av att staten icke kommer att tillskjuta tillräckligt med pengar för att ge landstingen möjligheter att skapa en ordentlig mentalsjukvård, kommer att kräva många offer. Men mentala skador, som givetvis ökar på grund av jäkt m. m., skulle kunna förebyggas i långt större utsträckning än nu, om samhället inte bara väntade och avvaktade och därigenom försummade många tillfällen att göra någonting på detta område. Det är speciellt för dem som har de lägsta inkomsterna som jag anser att samhället måste göra något; andra kan ju resa till utlandet. Är man exempelvis riksdagsman kan man resa till Amerika eller till Italien eller på annat håll, men det är väl ändå för dem som måste stanna kvar hemma i sina besvärliga omständigheter, inte bara till vardags utan även under fritiden, som jag anser att vi borde göra något, och det är därför som jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och förra herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlsson i Tyresö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 71:0) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 90 ja och 111 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 6) av herr Bengtson m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr CARLSSON i Tyresö (s), som yttrade:

Herr talman! Jag avsåg att rösta nej men råkade trycka på båda knapparna, så att voteringsmaskinen markerade »avstår».

Punkterna 72—74

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75

Kraftstationer m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt I: D 1, s. 179—199) föreslagit riksdagen att till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 310 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de under punkten 47 omnämnda motionerna I: 464 och II: 553;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Johan Olsson* och *Wikberg* (I: 292) och den andra inom andra kammaren av herr *Eriksson* i Bäckmora

Kraftstationer m. m.

m. fl. (II: 352), i vilka motioner yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t medverkade till en sänkning av vattenfallsstyrelsens eltariffer i det norrländska taxområdet enligt lokaliseringsutredningens förslag.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 464 och II: 553, såvitt nu var i fråga, till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 310 000 000 kr.;

b) att motionerna I: 292 och II: 352 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Akerlund, Strandberg, Bohman* och *Björkman*, vilka under förutsättning av bifall till den vid punkten 47 fogade, med 2 b) betecknade reservationen ansett att utskottet under a) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 464 och II: 553, såvitt nu var i fråga, till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 292 000 000 kr.;

b) av herrar *Bengtson, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under b) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 292 och II: 352, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående sänkning av eltaxorna inom det norrländska taxområdet.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Efter debatter om idrottsstödet och friluftslivets främjande kan det måhända synas trivialt att uppta kammarens tid med frågan om eltaxorna i Norrland. Jag tillåter mig

ändock att anföra några synpunkter i anslutning till reservation 7 b vid denna punkt.

Av lokaliseringsutredningens olika detaljförslag förverkligades en del vid riksdagsbeslutet hösten 1964. Andra av förslagen står allt fortfarande på önskelistan.

Till de mera betydande av de utredningens förslag som ännu väntar på ett genomförande hör otvivelaktigt yrkandet om sänkning av vattenfallsstyrelsens eltariffer i Norrland.

Från denna landsdel kommer den överväldigande delen av landets vattenkraft, omkring fyra femtedelar. Vattenkraften ger även den ojämförligt billigaste elektriska energien. Den industriella produktionen i Norrland är av helt naturliga orsaker koncentrerad till grenar som är förhållandevis energikrävande. Räknet per arbetare är förbrukningen av elkraft inom industrien i Norrland tre gånger större än i Svealand. Priset på elkraft blir därför av avgörande betydelse för utveckling av näringslivet i landsdelen och därmed förbättrade utkomstmöjligheter åt befolkningen.

Då utskottsmajoriteten nu tyvärr ställer sig avvisande till vårt yrkande om ett genomförande av detta lokaliseringsutredningens förslag sker detta under hänvisning till att frågan så nyligen varit föremål för riksdagens prövning. Även om detta sakförhållande inte kan bestridas, må väl dock inte därav följa, att riksdagen skulle vara förhindrad besluta om komplettering på någon punkt av 1964 års beslut. Därtill må erinras om den tidsnöd under vilken riksdagen behandlade lokaliseringspropositionen. Verkliga förhållandet var väl det, att vederbörande utskott inte hade tid med mer än en rätt så summarisk behandling av de olika motionsyrkanden som gjordes i anslutning till propositionen. Att då låta riksdagsbehandlingen i följ bli en absolut spärr mot alla förbättringar synes mig vara en alltför formalistisk behandling.

Kraftstationer m. m.

Låt mig till sist påpeka att i reservation 7 b inte föreslås omedelbara åtgärder, utan man nöjer sig med att hemställa om en närmare prövning av frågan om hur lokaliseringsutredningens och motionernas syfte lämpligen skall kunna ernås. Även om det i och för sig vore önskvärt att snabbare nå fram till en sänkning av eltaxorna — och därmed ge verksam stöd och stimulans åt såväl redan befintlig som nytillkommen företagsamhet i Norrland — så blir dock ett beslut i enlighet med reservanternas yrkande ett steg framåt mot det angelägna målet: bättre sysselsättning i övre Norrland.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till den med 7 b be-tecknade reservationen.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande har utskottet behandlat ett par motioner som tagit upp frågan om en sänkning av eltaxorna i Norrland. Att motionärerna har velat begränsa en sådan åtgärd till att i första hand gälla Norrland motiveras av många omständigheter. Lokaliseringsutredningen har ju föreslagit en sådan sänkning av eltaxorna i syfte att underlätta för de företag som redan finns där men också i syfte att stimulera en ny företagsamhet i Norrland. Det skulle säkerligen inte betyda så litet tillskott för de lokaliseringpolitiska strävandena i Norrland, om man kunde locka företagare dit med erbjudande om lägre eltaxor.

Norrland har i andra sammanhang högre kostnader som försvårar etablering av företag. Till sådana kostnader hör exempelvis dyrare frakter, högre bränslekostnader, sämre kommunikationer och längre avstånd. Om man på något område kan kompensera Norrland är det väl på elfaxeområdet. I Norrland produceras den mesta elkraften — långt mer än vad som förbrukas där. Det vore därför inte orimligt att elkraften kunde tillhandahållas billigare inom

de områden där den produceras. Visserligen finns nu en liten prisskillnad, men enligt motionärernas mening är den alldeles för obetydlig för att ha någon lokaliseringpolitisk effekt. För övrigt finns det områden i Mellansverige, som har precis samma eltaxa som Norrland.

I motionen och den reservation som finns fogad till utskottets utlåtande har vi på denna punkt endast yrkat på en prövning av olika möjligheter att åstadkomma den lägre eltaxa i Norrland, som skulle kunna befrämja just nyetablering av företag.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservation 7 b.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Vid denna punkt har behandlats vattenfallsstyrelsens eltariffer i det norrländska taxeeområdet. Kan-ske en av de betydelsefullaste åtgärderna vid höstriktsdagen förra året var riksdagens beslut om en aktiv lokaliseringspolitik. Under en femårsperiod kommer statsmakterna att satsa 800 miljoner kronor för att söka påverka näringslivets utveckling inom stödområdet, som i mycket stor utsträckning omfattar Norrland. I samband med riksdagens behandling av lokaliseringspropositionen avslogs ett motionsvis framställt yrkande om nedsättning av elkraftstaxorna i detta område.

Även i år har motioner väckts i syfte att åstadkomma en sänkning av elkraftstaxorna. Liksom tidigare hänvisar motionärerna till lokaliseringsutredningens förslag. Enligt utredningens mening borde ifrågavarande eltaxor sänkas med 10 procent, men samtidigt skulle vattenfallsstyrelsen ges en kompensation för detta inkomstbortfall. Effekten av en sådan åtgärd skulle helt och hållet bli beroende av företagens produktion. Vid sådana företag, där elkraften i huvudsak används för drift av motorer och belysningsändamål, kan man räkna med att elförbrukningen blir ganska låg.

Kraftstationer m. m.

Vid dessa företag kan en sänkning av elpriset inte spela någon avgörande roll för den industriella utvecklingen, eftersom kostnaderna för elkraften ingår som en mycket liten del i den färdiga produktens värde. Däremot blir naturligtvis kostnaden för elkraften en väsentlig del i den totala produktionskostnaden inom den tunga industrien och vid företag, där elkraften används i själva produktionsprocessen. I jämförelse med andra företag kan man väl dock säga att denna industrigrupp har en förhållandevis gynnsam ekonomisk ställning.

Reservanterna har inte slutit upp bakom motionärernas yrkande. Man skriver bl. a.: »Utskottet delar motionärernas uppfattning att elkraftskostnadernas storlek är av särskild betydelse för det norrländska näringslivet och att lägre eltaxor skulle verksamt stödja och stimulera såväl befintlig som ny företagssamhet inom Norrland. Frågan om lämpligaste sättet att åstadkomma detta önskemål torde dock erfordra ytterligare prövning.»

Jag vill i detta sammanhang citera en artikel i tidskriften Norrbottens Kraftverk. Den har rubriken: »Billig kraft i Norrbotten» och lyder: »Frågan om kraftpriserna i Norrland diskuteras ofta i pressen och bland allmänheten. Man anser att Norrland borde ha lägre kraftpriser än övriga delar av landet, då man har så stor tillgång på vattenkraft. Så är också fallet. Priset ligger vid större leveranser (högspänd kraft) i genomsnitt 25—30 % lägre än i mellersta och södra Sverige bl. a. beroende på att Norrlands elkonsumenter inte behöver delta i överföringskostnaderna till Mellansverige. Även för detaljdistributionen tillämpar Vattenfall lägre taxor i Norrland än i övriga delar av landet, vilket för inlandets glesbygd innebär en i vissa fall stor subventionering.»

Herr talman! Det är uppenbart att det aktuella förhållandet har medfört att utskottet vid sin behandling av de föreliggande motionerna intagit samma

ståndpunkt som bankoutsittet gjorde när lokaliseringspropositionen behandlades.

Herr Larsson i Hedenäset säger bl. a. att eftersom resurserna på vattenkraftens område finns just i Norrland, så borde man på något sätt tillämpa lägre eltaxor för Norrlands vidkommande. Först och främst vill jag framhålla att så redan sker. Vidare skulle jag i detta sammanhang vilja anknyta något till ett ärende av mycket stor betydelse som vi behandlat tidigare i dag, nämligen frågan om atomenergibolagets kraftstation Marviken. Låt oss göra det tankeexperimentet att vi någon gång framåt i tiden, på 1970- eller 1980-talen, har atomverk som producerar elkraft. Det är inte säkert att dessa kraftverk kommer att vara förlagda i Norrland, utan det kan mycket väl tänkas att de blir placerade på andra håll i landet. Om man för det resonemang som herr Larsson i Hedenäset nu gör, borde man — därest man vill vara konsekvent — ta upp frågan om en viss subvention åt de elkonsumenter som bor på de platser där atomkraftverken har förlagts.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! I anledning av de uppgifter från vattenfall som herr Blomkvist här meddelat kammaren vill jag endast göra det konstaterandet, att dessa prisöverenskommelser förvisso var kända av lokaliseringsutredningen när den framlade sitt förslag om den ytterligare sänkning av eltaxan som utredningen fann befogad.

Vidare må det vara tillåtet att ställa följande fråga. Om det exempelvis vid ett kraftverk i Storuman uppe i Västerbotten planeras en fabriksanläggning förlagd nära nog vägg i vägg med kraftverket på platsen och som tar sin elektriska energi därifrån, kan det då vara riktigt att vederbörande skall delta i betalandet av de allmänna överförings-

Kraftstationer m. m.

kostnaderna för kraften trots att det i deras eget fall endast gäller några hundra meters transport av energien?

Mot slutet av herr Blomkvists anförande tyckte jag mig höra tongångar som tydde på att det skulle i detta fall vara fråga om subventioner åt Norrland — det har också sagts vid tidigare tillfällen då saken behandlats. Låt mig bara erinra om att så länge beskattningen av vattenfallsstyrelsens anläggningar är ordnad på det sätt som för närvarande är fallet, då avskrivningar sker på anläggningskostnaderna oavsett om dessa kostnader i sin helhet är betalade och avskrivna varigenom betydande belopp undandrages den kommunala beskattningen, och så länge en så stor konsument som statens järnvägar gratis erhåller elektrisk energi och denna konsumtion icke heller blir föremål för kommunal beskattning — så länge kan det inte vara fråga om några subventioner till Norrland, därest man skulle vidta åtgärder av det slag som nu föreslås. Däremot skulle det vara fråga om återbetalning av en del av de subventioner som från Norrland har lämnats och allt fortfarande lämnas till det övriga Sverige.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill understryka att vi från utskottets sida självfallet är mycket intresserade av en industriell utveckling i Norrland, men samtidigt har jag tidigare hänvisat till det beslut som riksdagen fattade i höstas, och jag tar mig friheten, herr talman, att citera ett uttalande av inrikesministern — ett uttalande som jag helt och fullt stöder:

»Liksom kommittén anser jag det i hög grad angeläget att sådana ytterligare åtgärder som kan vara ägnade att främja en gynnsam produktionsutveckling i de nordliga länen stödjdes av statsmakterna. Principiellt måste emellertid enligt min uppfattning det kravet upprätthållas att statligt stöd inte lämnas i sådana former, som innebär fort-

löpande direkta driftsubventioner till företagen och som kan resultera i att icke bärkraftig industri hålles i gång med konstlade medel eller att konkurrensförhållandena snedvrids.»

Det är ju också detta som ligger bakom utskottets ställningstagande i frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7 b; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 75: o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7 b) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 36 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel.

Punkterna 76—78

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79

Statens hantverks- och industrilånefond

Kungl. Maj:t hade (punkt V: 1, s. 202) föreslagit riksdagen att till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de under punkten 16 omnämnda motionerna I: 89 och II: 113, i vilka såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen måtte besluta att till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 25 milj. kr. samt att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t dels hemställa om sådan ändring av kungörelsen 1960: 372 § 24 att hantverks- och industrilån finge beviljas en och samma sökande till belopp av högst 100 000 kr., dels även uttala att vid tillämpning av samma kungörelse § 9 beträffande »särskilda skäl» för förlängd amorteringstid för industrigarantilån till högst 20 år måtte beaktas vad i motionerna anförts;

dels ock eu inom andra kammaren av herr Andersson i Örebro m. fl. väckt motion (II: 548), vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att de i kungörelsen den 3 juni 1960 nr 372 angivna gränserna för företagareförenings utlåning utan kommerskollegii hörande, enligt gällande regler högst 50 000 kr. till en sökande eller för lån till maskiner

Statens hantverks- och industrilånefond

högst 75 000 kr., måtte höjas till 150 000 kr.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 89 och II: 113, såvitt nu var i fråga, till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kr.;

b) att motionerna I: 89 och II: 113, såvitt de avsåge höjning av gränserna för utlåning, samt motionen II: 548 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

c) att motionerna I: 89 och II: 113, såvitt de avsåge amorteringstiden för industrigarantilån, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar Bengtson, Per Jacobsson, Källqvist, Åkerlund, Harry Carlsson, Strandberg, Johan Olsson, Bohman och Eliasson i Sundborn, fröken Elmén samt herrar Nihlfors, Björkman, Nelander och Sjönell, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 89 och II: 113, såvitt nu var i fråga, till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.;

b) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 89 och II: 113, såvitt nu var i fråga, samt i anledning av motionen II: 548, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av kungörelsen den 3 juni 1960 om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (nr 372), att företagareförening utan kommerskollegii hörande skulle äga bevilja en och samma sökande hantverks- och industrilån intill ett belopp av sammanlagt högst 100 000 kr.;

c) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 89 och II: 113, såvitt nu var i fråga, uttala att vid tillämpning

Statens hantverks- och industrilånefond

av kungörelsen 1960: 372, § 9, beträffande 'särskilda skäl' för förlängd amorteringstid för industrigarantilån till högst 20 år borde beaktas vad reservanterna anfört.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! I reservationen nr 8 vid punkten 79 som gäller statens hantverks- och industrilånefond har reservanterna på enligt min mening välmotiverade grunder ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha en annan lydelse.

Det påpekas i reservationen att hantverks- och industrilån enligt nu gällande bestämmelser beviljas en och samma sökande till belopp om sammanlagt högst 50 000 kronor eller i fråga om lån för anskaffning av maskiner 75 000 kronor. Högre lånebelopp kan dessutom beviljas med kommerskollegiums medgivande. Lånen är att betrakta som förtroendekrediter, och det är ett gott betyg åt dessa företagarkategoriernas förmåga och vilja att göra rätt för sig att långivarens, d. v. s. statens, förluster trots avsaknaden av s. k. bankmässiga säkerheter kunnat hållas så låga som någon eller ett par procent. Emellertid är det, som framhålles i motionerna I: 89 och II: 113, inga övertygande skäl som kan motivera skillnaden i storlek mellan lån till maskinköp och andra lån, utan denna skillnad framstår som ganska godtycklig.

Vidare talar kostnadsutvecklingen och penningvärdeförsämringen starkt för en höjning av lånegränsen, och ett lämpligt maximibelopp bör i nuvarande läge, som också framhålles i reservationen, kunna vara 100 000 kronor för såväl maskinlån som andra lån. Liksom hittills bör givetvis med kommerskollegiums medgivande lån till högre belopp kunna lämnas om omständigheterna medger detta. Enligt min mening är det mycket viktigt att denna möjlighet

att erhålla högre lån bibehålles, då framför allt maskinanskaffningskostnaderna under senare år stigit våldsamt, och en enda maskin som är avsedd att användas i en ordinär småindustri kan betinga ett pris av flera hundra tusen kronor.

Utöver de skäl som anförts i motionerna I: 89 och II: 113 som stöd för en höjning av investeringsanslaget till det av kommerskollegium åskade beloppet om 25 miljoner kronor vill jag starkt understryka reservanternas påpekande att nuvarande kreditåstramning särskilt hårt drabbar de mindre företagen och medför svårigheter för dem att skaffa medel för nödiga investeringar i rationaliseringssyfte. Visserligen framhålles från kreditinstituten när detta påstående göres, att det är felaktigt — det är en uppfattning som också delas av handelsministern enligt vad han gav uttryck för i dag — och att de kreditrestriktioner som sätts in för att stoppa upp en hotande konjunkturöverhettning inte drabbar småföretagen hårdare än de större företagen. Man plockar också fram statistik för att bevisa sin tes. Det är möjligt och sannolikt att denna statistik är riktig, även om statistik, skickligt använd, ju kan bevisa det mesta.

Men det är, herr talman, inte via restriktioner från kreditinstituten som de mindre företagen främst drabbas när bromsarna slår till, utan det är på grund av andra konsekvenser av dessa bromsar. I en normal konjunktur har ett litet företag, t. ex. en småindustri, regelmässigt hyggliga krediter från sina stora leverantörer av råvaror, halvfabrikat och andra artiklar. När kreditrestriktioner sätts in tvingas dessa leverantörer för att klara sin egen likviditet att slopa sin kreditgivning och hålla benhårt på fastställda betalningsvillkor. Samtidigt börjar småindustri-företagets kunder på grund av den för dem lika pressande likviditetssituationen att dra långa krediter hos sin lilla leverantör. Han är mån om sina kunder

Lån till Aktiebolaget Atomenergi för uppförande av en atomkraftstation i Marviken

och vågar därför inte för hårt yrka på uppfyllandet av avtalade konditioner. Kreditrestriktionerna får sålunda, herr talman, till följd att småföretagen pressas från två håll. Eftersom de nuvarande restriktionerna inte ser ut att lättas i brådrasket, är såväl kommerskollegium som Företagarföreningarnas förbunds och reservanternas förslag om höjning av investeringsanslaget till statens hantverks- och industrilånefond enligt min mening mycket väl motiverat.

Beträffande utskottets på motionerna I: 89 och II: 113 grundade förslag att industrigarantilånen under vissa förhållanden skall kunna få amorteras på 20 år förefaller det mig rimligt, att om det i en kungl. kungörelse — i detta fall 1960: 372 — står stadgat att en amorteringstid för industrigarantilån »på särskilda skäl» skall kunna beviljas, så skall en sådan bestämmelse inte bara stanna på papperet utan också kunna tillämpas i praktiken. I annat fall är det meningslöst att sätta in en dylik bestämmelse. Det synes mig dessutom uppenbart, att en säkerhet i form av en in-teckning med betryggande läge i en industrifastighet på egen grund borde utgöra just »särskilt skäl» för en 20-årig amorteringstid.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Med hänvisning till den mycket utförliga redovisning av detta ärende, som handelsministern lämnade här tidigt i morse, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid vote-

ring, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 79:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 93 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten 80

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 81

Lån till Aktiebolaget Atomenergi för uppförande av en atomkraftstation i Marviken

Kungl. Maj:t hade (punkt VI: 2, s. 203) föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 63 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft de under punkten 47 omnämnda motionerna I: 464 och II: 553.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 464 och II: 553, såvitt nu var i fråga, till Lån till Aktiebolaget Atomenergi för

Utökning av styrelsen för Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR
uppförande av en atomkraftstation i Marviken för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 63 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund, Strandberg, Bohman* och *Björkman*, vilka under förutsättning av bifall till den vid punkten 47 fogade, med 2 b) betecknade reservationen ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 464 och II: 553, såvitt nu var i fråga, till Lån till Aktiebolaget Atomenergi för uppförande av en atomkraftstation i Marviken för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 82—85

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86

Utökning av styrelsen för Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mattsson* (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herrar *Sjönell* och *Gomér* (II: 245), hade hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att antalet ledamöter i styrelsen för INFOR ökades från fem till sju och antalet suppleanter från tre till fyra, så att företrädare för mindre och medelstora företag kunde beredas plats i styrelsen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 195 och II: 245 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Per Jacobsson, Källqvist, Harry Carlsson, Johan Olsson* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors, Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att

riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 195 och II: 245, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att antalet ledamöter i styrelsen för INFOR ökades från fem till sju och antalet suppleanter i styrelsen från tre till fyra, så att företrädare för mindre och medelstora företag kunde beredas plats i styrelsen i enlighet med vad reservanterna anförde.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *SJÖNELL* (cp):

Herr talman! Riksdagens beslut i följd om inrättande av institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, hälsades med den största tillfredsställelse, inte minst av de mindre företagen. Ett intensivt samarbete med det äldre institutet EFOR, uttytt stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, och INFOR — som ju är förutsatt — kommer säkerligen att till industriell och ekonomiskt lönande produktion föra fram mängder av uppfinningar, tekniska uppslag och snillrika idéer, som nu får ligga outnyttjade och oprövade av brist på medel till utvecklingsarbeten och exploatering.

I § 2 av de nyligen för INFOR fastställda stadgarna står bl. a. att institutet »då särskilda skäl föreligger, självt skall förvärva resultat av forskning och uppfinnarverksamhet samt vidtaga erforderliga åtgärder för deras utveckling och nyttiggörande». Det är just denna del av INFOR:s verksamhet som är så utomordentligt intressant och kan bli så värdefull för de mindre företagen och därmed också för produktionen och samhällsekonomin i dess helhet. Det förhåller sig nämligen så, att en liten företagares tekniska nyskapande eller uppfinnande i allmänhet, med de blygsamma resurser han besitter, inte kan föras fram längre i den s. k. innovationskedjan än att vissa konkreta resultat kan skönjas och ofta en enkel prototyp kan visas upp. Detta betyder att INFOR enligt den nyss citerade

Utökning av styrelsen för Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR

stadsbestämmelsen kan sätta in sina ekonomiska resurser och på den ofullbordade uppfinningen eller prototypen — jag citerar stadsbestämmelsen — »vidtagna erforderliga åtgärder för deras utveckling och nyttiggörande».

I sammanhanget är det mycket viktigt att fastslå några fakta om de små företagens betydelse som idékläckare. Man brukar säga att nöden är uppfinningarnas moder, och en liten företagare råkar ofta under trycket av en järnhård konkurrens i brydsamma situationer. Det som räddar honom då är ingalunda pengar — det har han ingen tillgång till — utan den rörliga hjärna som naturen utrustat honom med. Många briljanta idéer och snillrika konstruktioner har kommit fram genom små företagare som varit hårt trängda och inte har haft någon annan att lita till än sig själva.

I själva verket är det så, att en ansenlig del av det tekniska nyskapandet sker genom insatser från fria, ensamstående uppfinnare och företagare. Det är angeläget att fastslå detta förhållande, eftersom den vanligaste uppfattningen, eller jag kanske skall säga missuppfattningen, är att det tekniska nyskapandet numera praktiskt taget helt och hållet sker i form av teamwork som utföres i stora och med dyrbar apparatur utrustade laboratorier. Enligt en uppgift i en amerikansk facktidsskrift för några år sedan har 70 procent av alla kommersiellt viktiga uppfinningar som gjorts i USA haft ensamma genier till upphovsmän.

En grupp amerikanska industrier i New York-rājongen har dragit konsekvenserna av detta förhållande och börjat en kampanj, där man vänder sig till allmänheten och de fria uppfinnarna för att få fram nya idéer och produktförslag, och man anger i en reklambroschyr att minst »nio av tio nya produkter som finns tillgängliga på marknaden i dag icke härrör från stora forskningslaboratorier utan från en-

samstående personers produktiva hjärnor». Även om de ensamstående uppfinnarnas och de små företagens roll när det gäller det tekniska nyskapandet inte är lika framträdande i vårt land som i USA, kan man dock våga påståendet, att deras betydelse för vår egen tekniska utveckling är högst avsevärd.

Mot bakgrunden av vad jag nu anfört ter det sig enligt min mening ytterst välmotiverat och angeläget, att såsom framhålles i reservation nr 10 de mindre och medelstora företagen, för vilka INFOR:s verksamhet måste anses vara av särskilt stor betydelse, också bör vara representerade i INFOR:s styrelse.

Det kan aldrig vara felaktigt, att en styrelse för en sammanslutning, av vilket slag denna än må vara, tillföres ytterligare kompetens och speciell sakkunskap, i synnerhet som det i det här ifrågavarande fallet icke skulle innebära någon ansvällning av statsutgifterna. Med hänsyn till den storlek och betydelse som INFOR har kan det heller icke anses, att styrelsen blir överdimensionerad om den utökas från fem till sju personer.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 10 vid punkten 86.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Frågan om storleken av INFOR:s styrelse behandlades förra året, då detta institut inrättades. Jag har för min del inget större behov av att i detta sammanhang upprepa den argumentering som därvid fördes i detta ärende. Låt mig bara erinra om att man då hade att ta ställning till olika förslag. Det förslag som statsutskottet och riksdagen stannade för gick ut på att det skulle vara en styrelse på fem personer. Det fanns även motionsyrkanden om att det skulle vara sju respektive nio personer i styrelsen.

Jag tror inte att det har så särdeles stor betydelse om det är fem eller, så-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

som herr Sjönell föreslår, sju personer som sitter i denna styrelse. Jag skulle vilja påstå att 90 procent av herr Sjönell's argumentering inte har någon relevans då det gäller att bedöma sammansättningen av denna styrelse. När man kommer fram till det stadium av innovationskedjan, då det gäller att bevilja pengar för att exploatera uppfinningar, har man nämligen redan tidigare åtminstone i de allra flesta fall gjort den tekniska bedömningen av dessa uppfinningar. När man kommer till detta skede är det alltså fråga om att anvisa pengar till exploateringen av uppfinningarna.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 86:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 73 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 87

Lades till handlingarna.

§ 2

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1965/66.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 94 av herr *Schött m. fl.* och II: 119 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av avdrag vid taxeringen till statlig inkomstskatt för belopp som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 301 av herr *Thorsten Larsson m. fl.* samt II: 363 av herrar *Boo* och *Johansson* i Skärstad, vari hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

hålla om utredning av behovet och möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer m. fl. insatser till förmån för allmännyttiga, humanitära och vetenskapliga ändamål, undervisning och kulturminnesvård m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts».

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 94 av herr Schött m. fl. och II: 119 av herr Gustafsson i Borås m. fl. om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 301 av herr Thorsten Larsson m. fl. samt II: 363 av herrar Boo och Johansson i Skärstad om vissa åtgärder för att stimulera gåvor till allmännyttiga ändamål,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Billman, Sundin, Gustafsson* i Göteborg, *Boo, Larsson* i Umeå, *Dahlgren* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 94 av herr Schött m. fl. och II: 119 av herr Gustafsson i Borås m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 301 av herr Thorsten Larsson m. fl. och II: 363 av herrar Boo och Johansson i Skärstad måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av viss rätt till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för belopp som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är som huvudmotionär jag vill säga några ord i anled-

ning av bevillingsutskottets betänkande nr 11.

Utskottet står i detta ärende delat med 10 röster mot 10. Detta betyder att meningarna i denna fråga skär sig i allra högsta grad. Frågan har såsom alla vet ofta behandlats här i riksdagen, och vid de senaste tillfällena har motionärerna stannat vid yrkanden om utredning av de problem, som hör samman med frågeställningen.

Jag skulle inte nu rekapitulera alla skäl och motskäl som har framförts från olika håll. Jag skulle tro att många av kammarens ledamöter vid det här laget kan dem nästan utantill — de har radats upp som smultron på strå.

Vi motionärer liksom de tio reservervanterna har stannat för att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning rörande möjligheten att införa avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt för belopp som skattskyldig skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Utskottet hävdar att en utredning faktiskt är gjord och hänvisar till 1950 års skattelagssakkunniga, som avgav sitt betänkande år 1956. Det hävdas i utskottsutlåtandet att de sakkunniga anförde »tungt vägande skäl» mot införande av en avdragsrätt av det slag vi föreslagit i motionerna.

Herr talman! Jag har förut i denna kammare hävdat att det inte föreligger någon utredning. Det vore, tycker jag, nära nog ett hån mot vårt berömda utredningsinstitut att kalla vad som framförs i de sakkunnigas betänkande för en utredning av den fråga det här gäller. Vad de sakkunniga sysslade med var en helt annan fråga — frågan om periodiskt understöd i allmänhet, som diskuterades här i kammaren förra veckan.

Den utredning utskottet sålunda åberopar omfattar 228 sidor. Av dessa upptas sex av den fråga vi nu diskuterar, men det mesta är en uppräknings av

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

gällande bestämmelser. Vad man i övrigt möter i betänkandet är bara en liten katalog över de invändningar som bevillningsutskottet förebragt genom åren. Man känner igen allt som i de sakkunnigas betänkande återopats från debatter i kamrarna och utskottet.

Jag vill visst inte säga, herr talman, att de argument och skäl som framförts behöver åsättas någon mindervärdestämpel. Men de må vara hur bra som helst — att hävda att de är resultatet av en utredning i ämnet vore en grym orättvisa mot utredningsinstrumentet, även om synpunkterna råkat hamna i ett betänkande. Större krav har vi på SOU. Och i frågan, hur pass tungt vägande skälen kan vara, är väl meningarna lika delade som utskottet är delat.

Vi motionärer anser liksom reservanterna att en verklig utredning borde komma till stånd. Skulle en sådan utredning, allsidigt sammansatt, ge ett negativt resultat i fråga om möjligheterna att lösa avdragsfrågan efter de linjer vi angivit i motionen, finge man väl säga som Wallin i psalmen 571: »Nu tystne de klagande ljuden.»

Det synes mig emellertid som om utskottsmajoriteten i år skrivit något mjukare än vid föregående tillfällen, även om den vidhåller sin ståndpunkt att det inte är lämpligt att avvika från de grundläggande principerna i den svenska skattelagstiftningen. Vad är då detta för principer? Jag tror, herr talman, att principerna kortfattat kan uttryckas sålunda: Det beskattningsbara beloppet framkommer sedan man beaktat dels omkostnaderna för inkomstens förvärvande, dels de kostnader som är nödvändiga för livsuppehållet och som innefattas i ortsavdraget. På det belopp som sedan återstår drages skatten, och först därefter förfogar den skattskyldige över sin inkomst efter fritt val. Bevillningsutskottets majoritet fruktar att ett bifall till vad vi pläderat för i motionen skulle leda till många vanskligheter. Jag och många med mig är

lika övertygade om att en utredning skulle visa att de knutar som kan finnas — det erkänner jag — med god vilja kan lösas. Administrativt är detta ingen knäckfråga. Deklarationsmässigt är den av allra enklaste slag. Vi har för övrigt många gånger löst den vid extraordinära förhållanden. När man 1943 i riksdagen diskuterade frågan om avdragsrätt för gåvor till humanitära ändamål fann man inga större svårigheter att lösa de skattetekniska problemen, och hans excellens statsministern Hansson gav även en god motivering till att avvika från de grundläggande skatteprinciperna då han sade: »Genom denna metod mobiliseras också en betydande enskild hjälp. Genom en åtgärd av detta slag skulle man uppmuntra till enskilda insatser.»

Det är visst inte för att väcka till enskilda insatser som vi nu och tidigare har framställt de yrkanden vi redovisat i motionen. Insatserna görs och kommer säkert att göras alltfört, men vi vill skapa möjligheter att öka insatserna. Det var så som statsminister Hansson såg saken när det gällde det område som då var aktuellt, nämligen hjälpen till de krigshärjade länderna. Han ansåg riktigt nog att därest avdrag medgäves skulle man mobilisera den enskilda hjälpen i större omfattning. Jag skall villigt medge att riksdagens beslut och dåvarande statministerns ord gavs under särskilda förhållanden. Med en välvillig tolkning skulle man kanske kunna säga att vi även nu befinner oss i något av en särskild situation och särskilda förhållanden. Kravet på och behovet av hjälp, inte minst hos missions- och utvecklingsländerna, är stort och kanske även tidsbegränsat.

Herr talman! Det där talet om vikten av att vi inte avviker från gällande principer för beskattningen kan verka bestickande, men så där efter passmätt har vi aldrig följt principerna och gör det inte heller nu. Vi tillåter en hel del undantag från regeln. Vi har t. ex. av-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

dragsrätt för försäkringspremier. Dessa är väldigt olika för olika försäkringsstagare i fråga om storleken, och de slår olika för större och mindre inkomsttagare. Vi har vidare olika bestämmelser när det gäller beskattning av inkomst av kapital. Vi har också en klok och generös syn på gåvobeskattning, och jag hoppas vi får en lika förståndig syn på arvsskatten när det gäller institutioner som är befriade från skatt på gåvor. Skattefrihet gäller även i vissa fall när bidrag lämnas i form av en egen arbetsinsats. Så visst finns det områden, där man inte så snörrätt går efter principen, och det är förståndigt eftersom livet nu en gång inte är så där snörrätt.

Jag är glad över att utskottet är mildare i sin formulering, även om utskottet vidhåller sin gamla ståndpunkt. Jag hoppas att detta kan ge en liten, liten strimma av hopp om en möjlighet till att utskottet tänker om, liksom man gjort i t. ex. Danmark. Principer kan användas på så många olika sätt. Ett gott sätt är att då och då göra avsteg från dem, då detta tjänar till allas bästa. En reform i stil med vad vi föreslagit skulle få till följd större gåvor till allmännyttiga ändamål, öka offervilligheten rent materiellt men även få en god psykologisk effekt vad det gäller personliga insatser; det man satsar på vill man gärna följa även med insatser av personlig art. Det är en vanlig iakttagelse.

Om, som jag hoppas, en utredning kommer till stånd, finns numera ett värdefullt material och praktiska erfarenheter att hämta från skilda länder. Jag skall lämna Tyskland och Amerika därhän och hålla mig till det oss närliggande Danmark. Där har man nu fyra års erfarenhet av systemet med avdragsrätt vid självdeklarationen för gåvor till ideell, kulturell och religiös verksamhet. Avdragsrätten infördes i Danmark på huvudsakligen socialdemokratiskt initiativ. Det är rätt intressant att

notera. Jag har alltid tyckt att det även i vårt land borde finnas möjlighet att föra ett avspänt resonemang i denna fråga och beklagar att så inte alltid varit fallet. Debatten har kanske varit mer inflammerad i pressen än i riksdagen, där vi ju är vana att diskutera hårt ibland och säga varandra artighe-ter utan att någon tar det så märkvärdigt.

I Danmark har man vad som skulle kunna kallas en dubbel avdragsrätt. Man kan utnyttja avdragsrätten på högst 1 000 kronor på självdeklarationsblankettens »ideella rad», men man kan dessutom upprätta ett kontrakt på vissa bestämda år och ge en bestämd summa per år enligt detta kontrakt. Även denna summa är skattefri. Rätten till att upprätta gåvokontrakt infördes 1955, och man har alltså tio års erfarenhet av detta. Tusenkronorsavdraget infördes 1960. I Danmark försöker man nu inte att slopa detta sätt att stödja och inspirera till än större insatser för de strävanden som berör alla, utan man försöker att förbättra det system som alla tycks vara överens om är bra. Det är mest trossamfunden i Danmark som genom större gåvor kunnat vidga sin samhällsgagnade verksamhet, särskilt bland ungdomen, men även andra har börjat få kännning av de sympatiska avdragsreglerna. Bara under fjolåret sexdubblades de avdragsgilla gåvor som danska idrottsförbundet utkvitterade. Var och en kan nog inse vad detta betyder.

Den administrativa frågan har danskarna löst generöst. Jag är övertygad om att stigfinnarna på utredningsplanet i vårt land inte skall bli gråhåriga av intellektuell vanda, när de skall fundera ut hur den frågan skall lösas.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Rimmer-*

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

fors (fp), Werner (h), Rubin (mbs), Rimås (fp), Löfgren (fp), Johansson i Skärstad (cp), Keijer (fp), Hedin (h), Wiklund, Jonsson, Westberg, Berglund och Nelander (de fem sistnämnda fp).

Herr BOO (cp):

Herr talman! I olika sammanhang har riksdagen haft att pröva förslag om ekonomiskt stöd till ideell och liknande verksamhet. På det hela taget kan sägas att staten gör insatser på vissa områden men att insatserna är klart otillräckliga. Detta har medfört att de ekonomiska förutsättningarna för denna verksamhet successivt förändrats under senare år. Detta har skett i en tid då all verksamhet kräver ökade resurser för att kunna utvecklas. De religiösa och ideella organisationerna har att nästan helt lita till enskilda personer och deras vilja att ge stöd. Det är inte ett minskat intresse från medlemmarnas sida som ligger bakom de större svårigheterna i ekonomiskt avseende, utan det är fastmer så att nya krav ställs på dessa organisationer genom samhällets utveckling.

Det är väl ingen tvekan om att även det relativt höga skattetryck vi har är något som försämrat medlemmarnas möjligheter att främja organisationernas verksamhet. Detsamma gäller också enskilda personers möjligheter att ge bidrag till vetenskapligt arbete, undervisning och kulturminnesvård, för att ta några exempel.

Dessa drag i utvecklingen utgör enligt min mening synnerligen starka skäl för samhället att stimulera till enskilda gåvor och bidrag. Den oftast föreslagna vägen är att avdrag för dylik gåva skulle medgivas vid beskattningen på samma sätt som för t. ex. periodiskt understöd. Det skulle säkert medföra ökad stimulans till givande om statens stöd kommer till i form av minskad skatt. I Danmark har detta system tillämpats med framgång, som herr Gustafsson i Borås nyss sade, och det har skett i

fullt samförstånd över partigränserna. Vad som är möjligt för en socialistisk regering i Danmark är tydligen inte gångbart för ett parti på samma ideologiska grund i vårt land, eftersom den socialdemokratiska majoriteten i den svenska riksdagen är helt negativ.

Jag skall gärna medge att ett argument emot kan ha fog för sig, nämligen argumentet att den större inkomsttagarens gåva genom den progressiva beskattningen medför ett större statligt stöd. Detta har vi också uttryckligen framfört i motionsparet I:301 och II:363. Vi föreslår där att utredningen närmast skulle överväga ett system där staten ger ett bidrag som står i ett visst förhållande till den enskildes bidrag. Varje år skulle en ram för sådana insatser ställas till förfogande. Samma principella inställning finns också i vårt förslag om avdrag på slutskattebeloppet med t. ex. 50 procent på gåvan upp till ett lämpligt avvägt belopp. Att finna tillämpbara regler härför torde inte vara svårare än på många andra områden i vår skattelagstiftning.

Utskottet har inte närmare redovisat sina synpunkter på detta förslag utan nöjer sig med att avstyrka förslaget om utredning med den intetsägande deklARATIONEN att förslaget innebär en klar avvikelse från grundläggande principer i den svenska skattelagstiftningen.

Riksdagen kommer snart att få pröva ett förslag som är mera diskutabelt även med dessa utgångspunkter. Därmed har jag inte sagt annat än att jag tycker att även det förslaget är riktigt och bra.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag har varit med om att underteckna motion II:119.

Denna fråga har tidigare vid flera tillfällen varit uppe till debatt i denna kammare. Eftersom jag är ny i riksdagen

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

gen, har jag inte förrän i år på så nära håll kunnat följa ärendet. På avstånd har jag dock tidigare följt handläggningen av detta ärende och vet hur tongångarna brukar gå och vilka argument som brukar anföras av motionärerna och deras motståndare.

Motionen går som bekant ut på att en utredning bör företas för att man skall finna en lämplig väg att införa avdragsrätt vid deklaration till statlig inkomstskatt för gåvor till religiösa och kulturella ändamål. Det är väl ingen som vill förringa det arbete som utförs av de olika humanitära, kulturella och religiösa organisationerna. Hundratusentals människor i detta land offerar sin fritid och sina pengar för att bedriva vad man i ordets rätta bemärkelse kan rubricera som samhällsnyttig verksamhet. Trots denna beundransvärda insats, som enskilda personer gör, är det nödvändigt att samhället ger ekonomiskt stöd.

Enligt mitt förmenande — och där är vi väl överens — finns det två möjligheter för samhället att ge ekonomisk hjälp: det är dels bidragsvägen, som staten praktiserar, och dels avdragsrätt för gåvor, vilket motionärerna påyrkar som komplement till bidragen. Många organisationer är för sin verksamhets bedrivande helt beroende av statsbidrag, medan andra klarar sin verksamhet med ett kombinerat stöd av statsbidrag och frivilliga gåvomedel. Återigen andra självfinansierar sin verksamhet helt genom frivilliga gåvor.

Samhällets lämnande av bidrag är naturligtvis ett gott stöd men har otvivelaktigt vissa nackdelar. Det finns sammanslutningar som av principiella skäl inte kan eller vill acceptera bidrag från stat och kommun, eftersom man i ett eller annat avseende känner sig bunden. För något är sedan, när denna fråga diskuterades här i kammaren, försökte en talare bortförklara detta faktum genom att hänvisa till det tänkbara förhållandet, att en rörelse eller

sammanslutning som tog emot en stor gåva från en förmogen person var bunden till den personens tankar och uppläggning om rörelsen. Den som fällde det yttrandet tillhörde med säkerhet den grupp av kammarens ledamöter som prisar statsdirigerandet.

Att lita till statsbidrag är också mycket vanskligt. En ideell eller religiös sammanslutning kan ansöka om bidrag. Bidraget blir tillstyrkt av vederbörande myndigheter. Den organisation som sökt statshjälp kan med andra ord känna sig ganska säker på att bidraget kommer att utgå, men när det tillstyrkta bidraget behandlas i regeringen avslås det och bidraget antingen »torkar in» eller går till annat håll. Det kan vara beroende av brist på pengar, eller det kan vara av rent politiskt taktiska skäl. Den som sökt bidraget får återigen ställa sig i kön. I detta sammanhang vill jag helt kort påminna om det relativt färsk exemplet när folkhögskolan i Kaggelholm hade fått alla tänkbara förord för att statsbidraget skulle utgå, men det avlogs, och statsstödet gick åt annat håll.

Staten skall bedöma angelägenhetsgraden. Vad säger att staten har större möjligheter än den enskilde att klassificera ansökningarna efter angelägenhetsgrad? Statsbidrag innebär att staten väljer de objekt till vilka bidrag skall utgå, medan avdragsformen ger den enskilde gåvogivaren valfrihet.

Genom vår skatttribut till staten får vi alla vara med om att betala de bidrag som utgår. Vi får vara med om att betala bidrag till institutioner och sammanslutningar som vi hyser föga eller kanske inget intresse för. Vi kanske rent av är motståndare till verksamheten i fråga, men statsstöd utgår och vi är indirekt med och betalar det. Många får samtidigt med detta personligen göra stora uppoffringar för att genom frivilliga gåvoinsamlingar bekosta den ideella eller kristliga verksamhet som de är intresserade av. Är

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

det då för mycket begärt att den som ur samhällets synpunkt gör en betydande insats och som skattevägen tvingas betala bidrag till andra institutioner skulle kunna premieras genom att staten tillerkänner honom viss avdragsrätt?

Herr talman! Jag vågar säga att vi är utlämnade åt statens dirigeringslusta när det gäller bidrag, och då anser jag att det är rimligt, att de människor som offerar sina pengar för ett samhällsnyttigt arbete och som vill ha valfrihet när det gäller gåvogivning bör få det statsstöd som avdragsrätten skulle innebära. Det skulle vara ett komplement till bidragsgivandet och ingalunda innebära att man avpolletterar bidragen. Bidragen är lika viktiga som frivilliga gåvor, och tvärtom.

Jag yrkar bifall till den reservation som är bifogad till bevillningsutskottets betänkande nr 11.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag hade tänkt nöja mig med att yrka bifall till utskottets betänkande, men med hänsyn till att herr Fridolfsson i Stockholm här har använt denna fråga till att hålla sitt jungfrutal tycker jag att jag kanske ändå bör säga något litet om detta även i dag, trots att jag varit med och diskuterat denna fråga varje år efter kriget. Som ni märker i betänkandet har bevillningsutskottet hänvisat till skattelagssakkunnigas betänkande som avlämnades 1956, och jag skall tillåta mig att i korthet säga några ord om vad de sakkunniga har yttrat. Det skall bli hela mitt anförande. Innebördens därav är i korthet följande.

Skatteförmågan bestämmes med hänsyn till den skattskyldiges beskattningsbara inkomst. Denna beräknas efter avdrag för kostnaderna för inkomstens förvärvande och de nödvändigaste kostnaderna för livsuppehälle. Hur skattebetalaren disponerar sina inkomster i övrigt — om han använder dem till lev-

nadskostnader, till gåvor eller sparande — är hans ensak. Det angår inte skattemyndigheterna. Det har i princip inte något med skatteförmågan att göra.

Skatteförmågeprincipen kan därför inte åberopas som stöd för avdragsrätt för frivilliga gåvor eller understöd till allmännyttiga ändamål, framhöll de skattelagssakkunniga. De sade också att en sådan avdragsrätt skulle bli svårbedömlig och ojämn. Ändamål, till vilka högre inkomsttagare lämnade bidrag, skulle gynnas, när en sådan inkomsttagare på grund av den höga marginalskatten kan låta samhället betala en större del av gåvan eller bidraget. Det är inte så svårt att vara givmild och liksom visa att man gör uppoffringar då samhället satsar den största delen. Den som har liten inkomst finge däremot betala största delen själv av den gåva eller det bidrag han lämnar. Med anledning av detta kan heller aldrig gåvorna bli särdeles jämna, utan de är synnerligen differentierade beroende på vilken inkomstgivaren har.

Så vill jag upprepa den fråga som de sakkunniga ställde: Vad är allmännyttigt? Här skulle det bli svåra gränsdragningar och en mängd skattetvister, sade de sakkunniga. Det vore nämligen omöjligt att i skattelagstiftningen uppräknat alla organisationer som här kan komma i fråga. Skattelagssakkunniga avvisade därför en självständig avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål. De framkastade i stället tanken på att man skulle kunna ändra nuvarande avdrag för försäkringspremier, så att avdragsrätten komme att omfatta även avgifter eller bidrag till vissa andra ändamål än försäkringar, men avdragen skulle då maximeras.

Bevillningsutskottet har nu erinrat om dessa skattelagssakkunnigas uttalanden, men därmed har inte utskottsmajoriteten på något sätt velat förneka betydelsen av det arbete som utföres av de många frivilliga organisationerna på det humanitära, religiösa, vetenskapliga

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

och kulturella området. Tvärtom! Utskottet ger detta arbete sin fulla uppskattning men säger att samhället bör stödja denna verksamhet på annat sätt än motionärerna och reservanterna yrkar.

Herr Gustafsson i Borås må säga vad han vill, men det är uppenbart att det skulle betyda en klar avvikelse från vad utskottet kallar grundläggande principer i vår svenska skattelagstiftning, om man skulle gå med på avdragsrätten. Ty det är i själva verket inte fråga om annat än avdrag för levnadskostnader som vi i övrigt inte vill ge något finger i vår skattelagstiftning. Om man rubbar lagstiftningens principer i detta fall, kan det få svåra konsekvenser. Utskottet understryker till slut att det även skulle motverka strävandena att få en definitiv källskatt.

Herr talman! Eftersom jag inte tänker ta upp någon längre diskussion, ber jag med dessa få ord att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr BOO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle rekommendera herr Brandt att läsa de nya handlingarna i denna fråga i stället för att bara referera till 1956 års utredningsbetänkande i ärendet. Vad herr Brandt här har redovisat bevisar att han över huvud taget inte läst det motionspar som jag här tidigare har refererat till och som lägger upp avdragssystematiken på ett sådant sätt, att den progressiva beskattningen inte skulle påverka och differentiera statens bidragsgivande.

Vi har här redovisat och föreslagit ett system där staten skulle bestämma sin andel i stimulansavseende, och denna andel skulle vara lika oavsett om givarens inkomst är hög eller låg. Det var endast detta, herr talman, som jag ville fästa herr Brandts uppmärksamhet på, samtidigt som jag som sagt rekommenderar honom att också ta del av de nya förslagen och inte bara lita till vad som tidigare sagts i detta ärende.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är lika intresserad som någon av att linjen skatt efter bärkraft följes, men vi vet alla att vi inte lyckats att här få fram vad man kan kalla en hel skatterättvisa. Gällande bestämmelser slår inte alltid lika rätt för alla. Vi vet alla att både ortsavdrag och förvärsavdrag verkar högst olika för olika inkomsttagare, och vid jämförelser är det inte alltid som man skulle önska. Hur är det t. ex. med premier för en tagen livränta? Om jag minns rätt har inkomsttagare från och med år 1951, om han har stora inkomster, möjlighet att ta en större eller mindre livränteförsäkring. Premiens storlek är inte maximerad, såvitt jag minns. Alla vet vad det betyder ur skattesynpunkt. Fullt legalt avdrar man alltså avsevärda belopp vid deklarationen, belopp som en mindre inkomsttagare absolut inte har någon möjlighet att tillgodoräkna sig, om han vill det aldrig så gärna.

Anser man detta vara riktigt eller oriktigt? Här har personen i fråga en favör genom det skatteavdrag han får göra. Vilken favör eller vinst har den som frivilligt ger bort en del av sin inkomst till ett område som ligger honom varmt om hjärtat? Han har ingen favör. Han handlar därför att hans hjärta brinner för den sak det gäller. Detta resonemang kan tillämpas inte bara på missionen utan även på många andra områden.

Herr talman! Vad vi begärt, herr Brandt, det är ju bara eu förutsättningslös utredning. Jag tycker att denna fråga har så pass djup dimension att man kunde kosta på sig en utredning som gäve skäl både för och emot och som lämnades möjlighet att ta upp alla svårknäckta frågor och redovisa dem såsom olösliga eller såsom möjliga att komma till rätta med.

En utredning är vad vi kommer att önska, och jag hoppas att vi får kämpa för den tills den kommer till stånd.

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är egentligen till herr Boo som jag vill ge en mycket kort replik. Jag har mycket väl uppmärksammat att centerpartiet har motionerat om avdrag för gåvor från den slutliga skatten och att det inte har med progressionen att göra. Detta yrkande var nytt förra året. Tidigare har man inte framställt något sådant yrkande.

Men det är ju inte det som är det avgörande, även om riksdagen skulle besluta om något sådant, utan det är fråga om att man skulle införa möjligheter till avdrag för levnadskostnader. Skattelagssakkunniga har ju slagit fast att sådana gåvor som vi här talar om ingår i begreppet levnadskostnader. Skulle vi vara med om detta avdrag, får vi vara beredda på att få motioner i hundratal om avdrag för levnadskostnader på alla möjliga områden. Varför skulle en grupp i samhället ha rätt till ett avdrag men inte en annan grupp?

Det är alltså en grundläggande princip i vår skattelagstiftning att det inte får göras avdrag för levnadskostnader. Det är det som bevillningsutskottets majoritet bevakar. Detta tycker jag man skall ha klart för sig när man diskuterar denna fråga.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag begagnar först ordet till att lyckönska herr Fridolfsson i Stockholm till att här ha hållit ett jungfrutal inom ett område, som jag förstår har sysselsatt hans samfund. Det är mycket tillfredsställande att det i dag kanske starkaste och vitalaste av våra frikyrkosamfund har en representant i kammaren. Dessutom vill jag säga att jag också delar herr Fridolfssons förhoppningar att Kaggeholmsskolan skall få det statsbidrag som den har sökt. Efter de utfästelser som redan gjorts förefaller det väl vara en ganska självklar sak att ett dylikt bidrag också kommer att beviljas i år.

Men det sätt varpå herr Fridolfsson

använde Kaggeholm såsom exempel för att belysa sin sak, var kanske inte så lyckat. Han antydde att risken med ett sådant bidrag, till skillnad från rätt till skatteavdrag för gåvor, var att staten skulle kunna ge bidraget ett år men ett annat år avvisa begäran om anslag från ett samfund som vant sig vid sådant bidrag — av politiska skäl, trodde herr Fridolfsson, eller därför att det kunde vara ont om pengar.

Herr Fridolfsson! Nu har vi ett hundratal folkhögskolor. Har det under dessa år hänt att någon folkhögskola som en gång fått bidrag sedan blivit berövad detta? Vidare: samma möjligheter som en eventuellt illasinnad stat kan ha att införa en förändring i fråga om anslag har den också att förändra sin skattelagstiftning. Det enskilda givandet kan vänjas vid en skattelagstiftning som kan förändras. Vi kommer alltså aldrig att få någon speciell trygghet på detta område.

Men, herr talman, det var ännu några synpunkter jag ville foga till detta. För det första är det intressant att läsa de två motionerna, ty såvitt jag kan läsa innantill är den motion, som herr Boo har framburit och här pläderat för, ett utomordentligt starkt vapen mot herr Gustafssons i Borås motion. Den förra motionen innehåller en mycket bestämd kritik mot den senare.

De förslag som framföres i herr Gustafssons motion inger också enligt vår mening alltför stora betänkligheter. Metoden skulle medföra en gradering, inte efter angelägenhetsgrad utan efter givares ekonomi och skattekraft m. m. Hela denna kritik som — enligt mitt förmenande med all rätt — herr Boo och hans meningsfränder har riktat mot herr Gustafsson och hans meningsfränder borde vara anledning nog till att man inte här kan gå samman, ty det är ju vitt skilda ting motionerna handlar om.

Den väg som herr Boo förordar är mer tilltalande, och detta av den anled-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

ningen att det där är fråga om ett rejält belopp som är angivet och som riksdagen får ta ställning till. Man vet vad det rör sig om. Man får också en antydan om hur det skall fördelas.

Den tveksamhet som många med mig hyser inför hr Gustafssons förslag bygger inte på att vi inte inser värdet av de insatser som det här är fråga om. Jag tror att herr Gustafsson och jag inser deras värde lika väl och lika varmt vill främja dem.

Jag skall också säga till herr Gustafsson, att inte heller principer förskräcker mig till den milda grad, att jag opponerar mig om det skulle innebära en brytning mot principer att inaugurera den särskilda avdragsrätt som man här har pläderat för.

Däremot är det ett par andra ting som jag tycker väcker tveksamhet. Det första är att hela skattelagstiftningen väl ändå är på väg mot en förenkling, och det kan väl då inte vara så lyckat att införa en ny avdragsrätt, vilken än mer komplicerar taxerings- och deklarationsförfarandet. Jag tänker på det löfte som herr Sjöholm fick av finansministern att få en välförtjänt ersättning om han kunde åstadkomma en förenkling av deklarationsblanketten. Det kommer att försvåra herr Sjöholms verksamhet ytterligare, om man inför en ny avdragsgrupp. Skulle vi förflytta oss i riktning emot en definitiv källskatt, skulle det bli än mer komplicerat. Jag gissar att herr Gustafson i Göteborg, som visst skall säga något efter mig, kommer att belysa detta. Hur rimmar reservationen med de framtidsplaner som vi har vid omläggningen av vårt skattesystem?

När det sedan gäller adressaterna, d. v. s. de som skall få nytta av reformen, så har motionärerna bakom herr Gustafsson i Borås ännu inte lyckats att riktigt klargöra hur systemet skall fungera. I vårt samhälle ger man ju stöd i så många olika former. Jag kan peka på tre mycket skilda typer: den ena är ett gåvogivande mot kvitto från

kassören, den andra typen är insamlingar vid offergång och andra liknande tillfällen och den tredje är medlemsavgifter. I stora folkrörelser — detta belyste häromåret herr Johansson från Trollhättan ingående — exempelvis inom nykterhetsrörelsen, saknas all tradition för givande av den typ som man är välbekant med från andra folkrörelser. Skall vi inräkna medlemsavgifter som avdragsgilla? Vidare finns det vissa stora organisationer som har en icke obetydlig humanitär och kulturell verksamhet på sitt program ehuru de har annat huvudsyfte. Så är förhållandet i stor utsträckning inom t. ex. våra fackliga rörelser. Skall man tänka sig att även avgifter eller del av avgifter av denna typ få dras av vid taxeringen? Jag tror det är dylika frågor som man kan förvänta att motionärer och de som företräder utskottsreservationen skall ge något slags antydan om, innan man kan börja intressera sig för deras förslag på allvar.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att jag tyckte att herr Gustafsson i Borås hade ett trevligt sätt att angripa de här tingarna i dag, och jag tror inte att vi från den sida som jag representerar företräder någon kall hand utan att vi gärna vill fortsätta att diskutera dessa saker. Vi har dock inte blivit övertygade om att förslaget än så länge har den pregnans att det passar in i ett utredningssammanhang.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara tacka herr Zetterberg för att han hälsade mig välkommen. Jag vill också understryka att jag inte alls har sagt att en organisation eller en sammanslutning inte skulle vara i behov av bidrag, utan jag tror att de är mycket tacksamma för de statsbidrag som utgår till dem. Jag tror inte heller att ett en gång tillerkänt bidrag försvinner, men vad jag ville ha sagt om Käggeholm var att det är vanskligt

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

att sätta alltför stark tilltro till ett icke definitivt spikat bidrag — det var alltså detta jag ville framhäva. Avslutningsvis vill jag även säga att det inte är nog uteslutande med ett bidrag, utan man måste också förlita sig på gåvogivande. Det måste vara ett samspel här. Anledningen till att jag skrivit på motionen är att jag anser att de som ger gåvor bör få göra avdrag för dessa.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt medveten om att denna fråga är förenad med en del svårigheter, men vad skall en utredning vara till för, om den inte skall leta reda på och redovisa alla svårigheter, både från det ena och det andra hållet samt anvisa lösningar. Det är ju utredningens uppgift att göra det och komma fram med resultat.

Herr Zetterbergs argument mot vårt yrkande i motionen var att det skulle bli så besvärligt vid taxeringarna. Man får väl tillmäta detta den vikt det förtjänar. Jag tror inte att avdragsrätt för frivilliga gåvor skulle bli värre att komma till rätta med än det där arvodet som finansministern utlovade till herr Sjöholm om herr Sjöholm komme med ett bra förslag till deklara-tionsblankettens förenkling och som denne även lovat att ta upp i denna förenk-lade blankett vid sin deklaration.

Jag tror att detta avdrag kan vålla precis lika stora svårigheter som det system som vi förordar, och jag tycker nog att jag inte minst av min vän herr Zetterbergs anförande stärks i min tanke om vikten av att man får en utredning i frågan.

Herr ZETTERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Huruvida herr Gustafsson i Borås stärks i sin tro eller betages av tveksamhet är ju en sekundär fråga. Jag tror han skulle bli i varje fall något rubbad i sin tanke om han omsorgsfullt läste igenom herr Boos

motion. I denna görs, tycker jag, de mest drabbande invändningar.

Sedan kan väl herr Gustafsson inte bestrida att blanketten blir kinkigare att fylla i om vi får en ny avdragsgrund. Jag ville antyda att det vore vanskligt, inte minst för herr Sjöholm i det uppdrag som anförtrotts honom, om det bleve en ny avdragsform. Det torde vara svårt att komma ifrån den slutsatsen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Medan vi här i riksdagen, som herr Brandt sade, har diskuterat denna fråga år efter år utan att motionärernas förslag har gått igenom, har vi kunnat bevittna hur man ute på olika håll i världen genomfört ett system med avdrag för gåvor. Detta gör man, såsom det har påpekats här tidigare, i länder med olika politiska partier vid makten. Det är alltså inte någon särskilt politisk-ideologisk fråga det rör sig om, utan det handlar om ett system som skall göra det möjligt för de enskilda bidragsgivarna att öka sina insatser för de allmännyttiga ändamålen och ge större resurser åt dessa ändamål.

Nu har det framförts en hel del invändningar framför allt av herr Zetterberg och utskottsmajoritetens ärade talesman. Man har sagt att en sådan reform skulle komplicera taxeringsförfarandet avsevärt och att det skulle uppstå vissa tekniska problem. Givetvis har saken en teknisk sida. Som herr Gustafsson i Borås sagt måste det utredas. Men så mycket kan jag säga efter alla de år jag haft tillfälle att syssla med skatter här i riksdagen, att om man verkligen vill en sak, så har tekniska problem aldrig gjort det omöjligt att genomföra den. Tekniska problem kan bemästras. Det kan man säkerligen göra här också.

Herr Brandt har sagt att det skulle vara omöjligt att kunna konstatera vilka ändamål som skulle kunna komma i fråga. Man talar om svåra avgränsningsproblem. Vi har emellertid i bilagor

Varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen

till motioner i denna fråga som tidigare väckts i denna kammare fått se de bestämmelser som gällt t. ex. i Kanada. Man har alltså lyckats lösa dessa problem i andra länder, och sämre är vi inte i detta land än att vi kan lösa de problem som andra länder kunnat lösa.

Herr Brandt säger att en sådan avdragsrätt skulle innebära en avvikelse från våra nuvarande skatteprinciper på så sätt att det skulle bli avdrag för levnadskostnader. Jag måste säga att den upplysningen förbluffade mig mycket. Att kalla ett bidrag som en människa ger till allmännyttiga ändamål för levnadskostnad tycker jag inte stämmer överens med vanlig terminologi. Det är ju i alla fall ingen tvekan om att kommunalskatteavdraget i herr Strängs nya förslag som vi skall diskutera senare — man kan ha vilken åsikt man vill om detta — innebär ett större avsteg från gällande principer för skattelagstiftningen än nu föreliggande förslag. Detta framhöll herr Boo tidigare — jag antar nämligen att han syftade på nämnda kommunalskatteavdrag.

Jag lyssnade med stort intresse till herr Zetterbergs anförande, och jag hoppas att den dialog som vi har fört skall fortsätta och att det skall visa sig möjligt att finna en gemensam väg. Det verkar som om vi i alla fall är överens om syftet, nämligen att kunna medverka till att de allmännyttiga ändamålen får större resurser till sitt förfogande.

Jag hoppas, när jag nu yrkar bifall till reservationen, att vi skall kunna fortsätta denna dialog i konstruktiv anda.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 90 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Meddelande ang. arbetsplena

Herr TALMANNEN yttrade:

Enligt den preliminära planen är kammarens sammanträde fredagen den 26 mars avsett att bli ett bordläggningsplenium och ta sin början kl. 14.00. Erhållna uppgifter om bordläggning av utskottsutlåtanden ger emellertid vid handen att det — speciellt med hänsyn till att en utrikespolitisk debatt kommer att hållas onsdagen den 24 mars — kan bli erforderligt att på fredagen anordna arbetsplenium, som i så fall torde komma att börja kl. 11.00. Kammarens plenium onsdagen den 24 mars kommer med säkerhet att fortsättas på kvällen.

§ 5

Varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckta

Varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen

motioner angående varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 309 av herr *Virgin m. fl.* och II: 370 av herr *Heckscher m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 309 av herr *Virgin m. fl.* och II: 370 av herr *Heckscher m. fl.* angående varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Ottosson* och *Magnusson* i Borås vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 309 av herr *Virgin m. fl.* och II: 370 av herr *Heckscher m. fl.* — ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionärernas förslag, att varulager vid inkomstbeskattningen skulle kunna nedskrivras till 30 procent i stället för lägst 40 procent av anskaffningsvärdet, och sålunda bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till förenämnda motioner, i vad avser förevarande fråga, antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Lundström, Billman, Gustafson* i Göteborg och *Larsson* i Umeå.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Detta betänkande från bevillningsutskottet behandlar en fråga, om inte varulagervärderingen skulle kunna förändras på så sätt, att nedskrivning skulle kunna medges ned till 30 procent av inköpspriset.

Det är givetvis utomordentligt ange-

läget att näringslivet har möjlighet att genom nedskrivning av sina varulager gardera sig för prisfallsrisker, som i dagens samhälle blir alltmer markerade. Anledningen härtill är framför allt att den tekniska utvecklingen går alltmer framåt. Nya varor förs ut på den svenska marknaden, och därigenom kommer också en del tidigare inköpta varor att bli omoderna och inaktuella. Det måste därför vara för hela samhället av utomordentligt stor betydelse att en konsolidering av företagen kan åstadkommas på detta område.

De senaste årens utveckling har inneburit att man i allt större utsträckning har beskurit möjligheterna för näringslivet att konsolidera sig, och därför är det ännu större anledning att i dag bifalla en motion som den nu föreliggande. Möjligheterna att kunna göra avskrivningar på varulager har en alldeles speciell betydelse för småföretagsamheten, alldenstund just dessa företag inte har några andra väsentliga möjligheter till konsolideringar.

Vi har under hela förmiddagen här i kammaren fått lyssna till en debatt om möjligheterna att åstadkomma en bättre kapitalförsörjning för den mindre företagsamheten. Jag tror att den debatten om något visar att den motion som vi nu behandlar är av utomordentligt stor betydelse för småföretagsamheten i vårt land. Vi har under den senaste tiden kunnat förmärka att man även från regeringens sida känner sig något oroad över den utveckling som tagit sig uttryck i en stagnation av investeringsverksamheten beträffande maskiner i det svenska näringslivet. Detta gör att motiven för den föreslagna åtgärden i dag är ännu starkare.

Utskottsmajoriteten säger att det pågår en utredning om företagsbeskattningen, och av den anledningen anser man inte att det finns skäl att bifalla motionen. Jag tror emellertid att vad jag här har anfört måste visa, att det just i dagens läge är av alldeles speciell be-

Varulagervärderingen vid inkomstbeskattningen

tydelse att det förslag, som vi från högerpartiet i partimotioner under ett flertal år har yrkat, bifalles.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 12 fogade reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! De krav som framföres i motionerna om en ökad nedskrivningsrätt för varulager ingår i folkpartiets skatteprogram. Vi har från folkpartiets sida vid flera tillfällen yrkat på beslut i den riktningen. Vi anser heller inte att det skall behövas någon särskild utredning, innan man kan genomföra en sådan ändring. Vi tycker att det är ganska klart att det är motiverat att medge större nedskrivningsrätt på varulager.

Vi har emellertid inte aktualiserat denna fråga vid årets riksdag. Anledningen härtill är att vi på grund av det samhällsekonomiska läget anser att utrymmet för skattesänkningar är begränsat och att man därför måste vänta med en del i och för sig välmotiverade skattesänkningar. I vår bedömning har vi haft att välja mellan att sänka belastningen på nya investeringar i maskiner och inventarier å ena sidan och å andra sidan en ökad nedskrivningsrätt på varulager. Vi har då funnit att det enligt vår uppfattning för produktionens del är viktigare att i år få en sänkning i belastningen på omsättningsskatten för företagens nyinvesteringar i maskiner och inventarier. Det är anledningen till att vi i år inte påyrkar ändrade regler för varulagervärderingen.

Vi har i ett särskilt yttrande framfört dessa synpunkter.

Då jag enligt min bedömning av samhällsekonomiska skäl inte kan yrka bifall till motionen och å andra sidan inte kan i allt ansluta mig till utskottsmajoritetens skrivning, kommer jag att avstå i voteringen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Om jag nu fattar mig mycket kort, innebär det inte någon undervärdering av betydelsen av den fråga det här gäller.

Det är endast högerns ledamöter som fogat en reservation till bevillningsutskottets betänkande. Folkpartiets representanter har, såsom herr Gustafson i Göteborg redogjort för, avgivit ett särskilt yttrande, eftersom de i dagens situation inte kunnat biträda högerledamöternas yrkande.

Införandet av den nuvarande 40-procentsregeln för nedskrivning av varulager motiverades på sin tid bl. a. därmed att företagsbeskattningen borde vara bättre anpassad till en konjunkturstimulerande politik. Det kan nog också i allmänhet sägas att denna regel varit till nytta i sådant syfte. Dagens konjunkturer animerar knappast heller till någon ändring av den nuvarande gränsen för avskrivningar. Folkpartiets representanter har också, såvitt jag förstår, haft samma uppfattning. I varje fall bör man enligt deras mening inte för närvarande ge prioritet för en sådan ändring. De vill i stället — jag inskjuter detta för att inte behöva få någon replik på den punkten — få till stånd en sänkning av omsättningsskatten på investeringsvaror.

Det har alltså inte inträffat någonting nytt som motiverar ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida till gällande regler för varulagervärdering vid inkomstbeskattning.

Till herr Magnusson i Borås vill jag säga att det råder ju inte några delade meningar om att företagen skall ha möjlighet att konsolidera sig, men det är obestriddligt att vi här i Sverige har — såsom understrykes i utskottsbetänkandet och såsom jag själv har framhållit vid flera tillfällen — kanske den mest generösa företagsbeskattningen i världen och även en mycket generös utformning av lagervärderingsreglerna. Därigenom bör företagen kunna garde-

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

ra sig för prisfallsrisker, och jag tror även att så sker. Såvitt jag förstår bör framför allt inte de små företagen ha några svårigheter i detta avseende. I den mån det uppkommer vinster inom dessa företag — man brukar säga att företagen knappast får några vinster, men i så fall har de ju inte heller något behov av avskrivningar — bör en avskrivning med 60 procent vara tillräcklig i de flesta fall.

Vi kommer heller aldrig ifrån avvägningen mellan önskemålet om företagens konsolidering och önskemålet om att samhället skall få tillräckligt med skatteintäkter. Även företagen måste ju bidra till dessa skatteintäkter, men att detta inte sker i någon överväldigande grad kan vem som helst konstatera genom att studera finansplanen. Detta förhållande sammanhänger till icke ringa del just med företagens fonderingsmöjligheter.

Vi bör inte heller bortse ifrån att den avdelning inom allmänna skatteberedningen, som sysslar med företagsbeskattningen, fortsätter sitt arbete. Det är väl ofrånkomligt att avvakta resultatet av denna utredning, innan vi tar upp någon mer allvarlig diskussion om en ändring av avskrivningsreglerna för varulager.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 27 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade sinsemellan likalydande motionerna I: 212 av herrar *Wallmark* och *Skärman* samt II: 253 av herr *Antby m. fl.* ävensom I: 479 av herr *Schött m. fl.* och II: 585 av herr *Rimås m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att lagförslag snarast föreläggas riksdagen om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av eget hem, eller viss annan därmed likställd bostadstyp, i syfte att eliminera de orimliga skattekonsekvenser som nu framträder på grund av penningvärdeförsämringen, särskilt vid egenhemsägares flyttning på grund av arbetslöshet å hemorten eller i övrigt ändrade arbetsförhållanden».

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

Utskottet hemställde, att de sinsemellan likalydande motionerna I: 212 av herrar Wallmark och Skärman samt II: 253 av herr Antby m. fl. ävensom I: 479 av herr Schött m. fl. och II: 585 av herr Rimås m. fl. om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Billman, Sundin, Ottosson, Gustafson* i Göteborg, *Boo, Larsson* i Umeå, *Dahlgren* och *Björkman*, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 212 av herrar Wallmark och Skärman samt II: 253 av herr Antby m. fl. ävensom I: 479 av herr Schött m. fl. och II: 585 av herr Rimås m. fl. — ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till nyssnämnda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, att lagförslag snarast förelades riksdagen om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av eget hem, eller viss annan därmed likställd bostadstyp, i syfte att eliminera de orimliga skattekonsekvenser, som nu framträdde på grund av penningvärdeförsämringen, särskilt vid egnahemsägares flyttning på grund av arbetslöshet på hemorten eller i övrigt ändrade arbetsförhållanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! I den reservation som är fogad till utskottets betänkande begäres att det snarast måtte framläggas ett lagförslag om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem.

Nuvarande beskattningsregler i detta avseende har tillkommit för att man skulle kunna förhindra att en person genom köp och försäljning av fast egendom tillskansar sig vinster som samhället icke kan beskatta. I sådant syfte

har reglerna fungerat i stort sett bra, men framför allt under de senaste åren har genom utvecklingen mot en allt rörligare arbetsmarknad reglerna bidragit till uppkomsten av vissa missförhållanden.

Numera flyttar människor i betydligt större utsträckning än förr. Folk tvingas att söka nya arbetsplatser. Vi har fått flera tjänstemän, och folk är över huvud taget mera rörliga än tidigare. När en familj förr byggde sig ett egna hem blev det ofta ett hem för hela livet. Nu är det väl så, att ett egna hem ytterst sällan blir en bostad där familjen stannar under hela sin verksamma tid.

I det fall då ett egna hem finns och då mannen eller hustrun får en annan arbetsplats och måste flytta till annan ort, blir de tvungna att sälja sitt egna hem för att sedan i regel köpa ett annat på den nya orten. Då uppstår det besvärliga förhållandet, att de kanske inte innehåft egnahemmet under de tio år som erfordras för skattefrihet, utan måste sälja det tidigare och på det viset uppkommer en beskattningsbar vinst. När de skall köpa sitt nya egna hem kostar detta ofta mera, och även om det kostar lika mycket uppstår det i varje fall en vinst som beskattas.

De skatteregler som vi har försvårar också för många människor förbättringar av sitt egna hem eller nyanskaffning av likvärdig bostadsform, och detta beror helt enkelt på att det är för hög beskattning av det egna hem de sålt, och för att de skall kunna köpa ett nytt är de inte tillräckligt bemedlade. Man kan också säga att skattereglerna höjer priserna. En säljare försöker hålla sig skadeslös i den mån det går för den skatt han är tvungen att betala, och på så sätt får man kanske ett delvis konstlat pris för de egna hem som köps och säljs.

Nu måste man också ta i betraktande att flyttningen ofta sker till en ort där det är mera ont om lägenheter och egna hem — alltså till någon större stad

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

eller liknande. Detta betyder att man ofta kan råka ut för en bostadsmarknad som gör att det blir dyrare att få en likvärdig bostad. Vad man vill få till stånd är en rimlig beskattning, och det tycker jag borde kunna åstadkommas.

Vinst genom försäljning är en sak som bör beskattas i den mån man gjort en vinst, men man bör inte beskatta en rent teknisk lösning, d. v. s. flyttningen från en ort till en annan, då man inte gör någon som helst vinst på en försäljning av ett egna hem. Det rör sig således bara om en rent teknisk lösning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande nr 13.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Vi har upprepade gånger krävt en lösning av den orimliga beskattningen av realisationsvinster. I realiteten innebär den, att man mycket ofta blir beskattad för en vinst som man inte sett röken av. Jag skulle kunna avstå från att upprepa alla de argument som talar för en ändring av dessa regler, om jag kunde räkna med att herr Brandt avstår från att tala om allt vad han till äventyrs kan anföra mot detta. Jag kan dock inte underlåta att erinra om vilka orimliga konsekvenser bestämmeelserna kan få.

Det finns andra exempel än de herr Larsson i Umeå nämnde, t. ex. då man får befordran och flyttar till en annan ort. Det sägs ju alltid att vi skall eftersträva rörlighet på arbetsmarknaden, men realisationsvinstbeskattningen motverkar en sådan. Frågan gäller inte bara de fall då man flyttar till en annan ort. Det kan också vara den anledningen att man vill flytta till ett annat hus, ett större egna hem, därför att familjen växer.

Så säljer man det gamla och får betala skatt på realisationsvinsten oavsett om man får betala minst lika mycket för det nya. Sådana fall har förekom-

mit, och jag har tidigare anfört dem i debatten; jag skall inte upprepa dem.

Jag trodde ändå att vi förra året antligen hade kommit om inte till slutmålet så antligen till ett resultat som verkligen skulle ge någonting. Då skrev nämligen utskottet: »Med hänsyn till att en utredning, såsom framgår av det anförda, numera föreligger i ämnet och då densamma är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, får syftet med de föreliggande motionerna — — — i huvudsak anses tillgodosett.» I motionerna förra året hade nämligen återigen begärts utredning och förslag. Den utredning utskottet syftade på var en promemoria, författad av professor Leif Mutén, som hade bifogats värdesäkringskommitténs betänkande förra året. Där hade professor Leif Mutén angivit två alternativ för hur man skulle kunna lösa denna fråga.

Sedan inträffade det, att i remissyttrandet över värdesäkringskommitténs betänkande tillstyrkte riksskattenämnden att man skulle lösa denna fråga om realisationsvinstbeskattning enligt professor Muténs andra alternativ — man avvisade det första. Enligt riksskattenämndens mening borde skatteuppskov medges. I första hand skulle det gälla försäljning av egna hem eller därmed likställd bostad i samband med ombyte av verksamhetsort. Riksskattenämnden underströk för sin del att frågan om realisationsvinstbeskattning i samband med bostadsbyte nu får anses mogen för sin lösning.

Vad hände? Utskottsutlåtandet var enhälligt, och det fanns bara en blank reservation av herr Broberg. Vi som satt i utskottet förra året var naturligtvis inställda på att denna fråga nu antligen skulle komma att lösas. Men det hände inte ett enda dugg. Bevillningsutskottets majoritet åberopar i år vad som sades förra året om värdesäkringskommittén. Sedan åberopar man bl. a. att finansministern här i kammaren den 9 februari i år på en enkel fråga av

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem

herr Ohlin hade svarat att värdesäkringskommitténs betänkande vid remissbehandlingen blivit föremål för i hög grad kontroversiella meningar och att ett ställningstagande till kommitténs förslag därför krävde ytterligare överväganden. Jag tycker det är ett ovanligt svagt argument. Dessa kontroversiella meningar tror inte jag alls gällde professor Muténs promemoria, utan de gällde innehållet i värdesäkringskommitténs betänkande. Jag drog för övrigt den slutsatsen av finansministerns svar, att hans intresse för att göra någonting — det gällde värdesäkra statsobligationer — var minst sagt minimalt för att inte säga obefintligt. Det kan jag förstå i nuvarande inflationsutveckling.

Men det räcker nu inte med detta. Utskottsmajoriteten har hittat ännu en utredning som man kan krypa bakom. Det heter i utskottets betänkande: »Utskottet vill även erinra om att den i motionen aktualiserade frågan är föremål för särskild prövning av 1963 års markvärdekommitté.» Jag skulle vilja fråga: Hur många utredningar skall ni ha att krypa bakom, innan denna fråga äntligen blir löst? Den är utredd, det föreligger förslag, och regeringen borde lägga fram det för riksdagen. Men ni hittar varje år en ny utredning som ni kan krypa bakom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag lovar att fatta mig mycket kort. Men då man av den siste ärade talarens framställning kunde dra den slutsatsen att beskattningen av den vinst, som uppstår vid icke yrkesmässig försäljning av egnahem, sker enligt samma regler som beskattning i allmänhet, så kanske det måste sägas några ord om de regler som gäller för den nu aktuella beskattningen.

För en fastighet, som har ägts i mindre än 7 år, upptas hela vinsten till beskattning, sedan avdrag har verkställts 10 — *Andra kammarens protokoll 1965. Nr 12*

för kostnader under innehavstiden. För fastighet som ägts 7—8 år upptas 75 procent till beskattning, för fastighet som har ägts 8—9 år 50 procent och för fastighet som har ägts 9—10 år upptas 25 procent. När fastigheten har ägts i 10 år och därutöver upptas ingen del av vinsten till beskattning.

Men det utesluter inte att jag har vissa sympatier för de i motionerna framförda synpunkterna. Det är utan tvekan orätt att en egnahemsägare som måste flytta på grund av sysselsättningsvårigheter eller av skäl över vilka han inte själv råder drabbas av denna beskattning. Jag har i långa stycken sympatier för motionerna i det avsnittet.

Men jag har också förståelse för svårigheterna att här skapa rättvisa regler, som omöjliggör spekulation. I de fyra nordligaste länen har vi en försöksverksamhet i gång, som innebär att statsbidrag som täcker förlusterna kan utgå vid sådana förflyttningar, och i varje fall i inlandet i de länen är det knappast någon större risk för att det uppstår några realisationsvinster.

Det är riktigt som här sagts att värdesäkringskommittén inte tog ställning till denna fråga och att man bifogade en promemoria av professor Leif Mutén, i vilken han anvisade två alternativa lösningar. Den första var en generell bestämmelse om undantag från all beskattning och det andra alternativet var uppskov med beskattning, till dess man fick se om den som flyttade skaffade sig en ny villa. Därefter kunde beskattning övervägas. Trots ökat taxeringskrångel har jag personligt viss sympati för det senare alternativet.

Jag vet att det i detta fall har gjorts flera överväganden, men jag förmodar att de har varit av den arten att man i finansdepartementet inte har kunnat acceptera lösningarna — det finns fallluckor som man givetvis måste vara uppmärksam på — och herr Björkman ironiserade också över att markvärdekommittén har denna fråga under över-

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem
vägande. I utskottet har vi dock ansett att vi måste vänta med ett definitivt ställningstagande i detta fall, till dess att markvärdekommittén har lagt fram sitt förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik nämnde försöksverksamheten i de fyra nordligaste länen. Den saken har vi behandlat i arbetsmarknadsutredningen. Jag vill minnas att anslaget för den är omkring en halv miljon kronor, så den kan inte vara av särskilt stor omfattning. I likhet med herr Andersson tror jag att det inte finns något större utrymme för beskattning av realisationsvinster där. I områden med sysselsättningssvårigheter, alltså där det råder utbredd arbetslöshet, är den saken knappast något större problem. I en ort där många arbetslösa ser sig nödsakade att flytta och rörlighetsstimulerande åtgärder tillgripes har egna-hemsägarna troligen i de allra flesta fall haft sina egna hem mer än tio år. Och även om så inte är fallet uppstår det ändå mycket sällan några realisationsvinster, därför att det inte finns några möjligheter att avyttra en fastighet på orter där det råder utbredd arbetslöshet.

Nej, här gäller det de andra fallen, alltså där det är fråga om direkta bostadsbyten. Och jag tror inte det är alldeles omöjligt att skapa sådana beskattningsregler som vi vill ha i sådana fall där bostadsbyte alldeles uppenbart föreligger. Det är den saken vi syftar till.

Jag är helt överens med herr Andersson i Essvik om att vi skall försöka komma åt spekulationsvinster. Det är det som var avsikten med dessa bestämmelser. Där råder sålunda inga som helst delade meningar mellan herr Andersson i Essvik och mig eller mellan utskottsmajoriteten och mig. Men jag

tycker inte heller det är trevligt som det nu går till, att man går andra vägar för att slippa undan realisationsvinstbeskattning. Herr Andersson som ju är en erfaren taxeringsman känner säkerligen också till sådana fall, där man för att undgå realisationsvinstbeskattning betalar fantasipriser för något helt annat, samtidigt som man betalar ett lägre pris för själva villan. Den skatteflykten tycker jag inte är trevlig, och den skall vi försöka att stävja.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 90 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Interpellation ang. bestämmelserna för intagning på mentalsjukhus

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 24 innevarande mars.

§ 7

Interpellation ang. bestämmelserna för intagning på mentalsjukhus

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp), som yttrade:

Herr talman! Vid häradsrätten i Norrköping har nyligen enligt pressreferat behandlats ett mål mot en bedragare, som tillsammans med en väninna berövat en äldre lantbrukare hans förmögenhet. Genom sin duperingsförmåga har de åtalade tydligen kunnat bringa lantbrukaren i fullständig misär. För att kunna härja mera ostört har de försökt och lyckats få lantbrukaren intagen på mentalsjukhus.

Såsom saken framstälts i referat i olika tidningar får man det intrycket att det inte varit förenat med några större svårigheter för de båda bedrarna att få sitt offer förklarad som mentalt sjuk. Det synes finnas anledning att i sammanhanget ställa den frågan om det enligt nuvarande ordning finns tillfredsställande garantier för den enskilde att inte godtyckligt bli intagen på mentalsjukhus. Naturligtvis måste alla anordningar i detta syfte föregås av noggranna undersökningar och utredningar; några skönsrättsliga bedömningar kan det inte finnas utrymme för. Det här åsyftade fallet synes mig aktualisera frågan om en översyn av i förevarande avseende gällande bestämmelser.

Med stöd av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att gällande bestämmelser för intagning på mentalsjukhus är tillfredsställande? Om så inte skulle vara fallet, har statsrådet för avsikt att vidtaga nödvändiga åtgärder?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 80, i anledning av motioner om viss förstärkning av justitieombudsmanämbetet;

nr 81, i anledning av motioner om kontroll av taxeringsmyndigheterna genom riksdagens justitieombudsman;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21, med förslag till lag om kommunala renhållningsavgifter;

nr 84, med uppgift på vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 23, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 och 13 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 72, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning; och

nr 73, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 43, angående kommunal skatteutjämning, m. m.,

nr 47, angående förrådsbyggnad vid Svenska institutet för konserveringsforskning,

nr 49, angående anslag för budget-

året 1965/66 till bidrag till anordnande av skolskjutsar m. fl. ändamål,

nr 50, angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till folkbibliotek, och

nr 62, angående anordnande av en fångvårdsanstalt i Uppsala för studiebevåvade intagna.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Bästekille, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående statsbidragen till lekskolor,

herr *Wiklund*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning,

herr *Werbros*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående järnvägsdriften på sträckan Halmstad—Vislanda,

herr *Eliasson* i Moholm, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beskattningen av varor för användning inom svenska frihamnsområden, och

herr *Nilsson* i Agnäs, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående säkerhetssynpunkter på privatflyget.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 23.19.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 19 mars

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 12 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1965 den 18 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse riksdagens militieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr f.d. häradshövding Karl Hugo Henkow med 43 röster.

Emil Ahlqvist *G. Ivar Virgin*
Robert Johansson *Axel Gustafsson*

År 1965 den 18 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse en ställföreträdare för riksdagens militieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr hovrättsrådet Gunnar Thyresson med 42 röster.

Emil Ahlqvist *G. Ivar Virgin*
Robert Johansson *Axel Gustafsson*

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att de nu upplästa

Svar på interpellation ang. statligt stöd till de kommunala musikskolorna

protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 3

Svar på interpellation ang. statligt stöd till de kommunala musikskolorna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Westberg frågat om regeringen vidtagit eller ämnar vidtaga någon åtgärd för att — i enlighet med riksdagens år 1962 uttalade önskan — utreda frågan om statligt stöd till de kommunala musikskolorna.

Jag har besvarat en liknande fråga från herr Carlsson i denna kammare för något mer än ett år sedan. Jag förklarade då att frågan om anslag till den kommunala musikutbildningen borde ses i sammanhang med den allsidiga prövning av de statliga insatserna på det musikpedagogiska musikbildande fältet som för närvarande pågår. Åtskilligt har också hänt sedan jag svarade på herr Carlssons interpellation.

Musikledarutredningens betänkande har delvis beaktats i årets statsverksproposition. Den av lektor Bo Wallner i juni 1964 framlagda principutredningen om den högre musikutbildningen har behandlats i statsverkspropositionen och en fortsatt utredning om vissa utbildningsfrågor på musikområdet kommer inom en nära framtid att tillsättas. Vidare bör omnämnas den försöksverksamhet som bedrivs av konsertbyråutredningen.

De senare årens intensifierade verksamhet på musikens och andra konstformers område ger fortlöpande nya perspektiv på frågan om ansvarsför-

delningen mellan stat och kommun. Med hänsyn bl. a. till den förestående stora skatteutjämningsreformen finns det inte nu anledning att tillsätta den av herr Westberg efterlysta utredningen.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag får enligt kutym tacka för svaret, men jag skulle inte vara sanningsenlig om jag sade att jag är tacksam för dess innehåll.

Ecklesiastikministerns svar på min fråga är upplysande men tyvärr klart negativt. Vi får veta att han inte åtminstone för närvarande ämnar verkställa den beställning om en utredning angående möjligheterna för staten att ekonomiskt stödja musikskolornas verksamhet, som riksdagen lämnade regeringen redan år 1962. Det finns enligt ecklesiastikministern nu inte någon anledning att tillsätta den av mig efterlysta utredningen, och han hänvisar bl. a. till den förestående stora skatteutjämningsreformen och till en utredning om vissa utbildningsfrågor på musikområdet som han ämnar tillsätta.

Det är givetvis värdefullt med en skatteutjämningsreform, och säkerligen kan det visa sig värdefullt om vissa utbildningsfrågor på musikområdet blir belysta, men jag kan, herr statsråd, inte finna att dessa ting har något direkt samband med de frågor jag här har ställt. Möjligen påverkas lärarutbildningen, och lärartillgången är även här betydelsefull, även om den frågan har relativt små proportioner i detta sammanhang. Att vi fortlöpande kan få nya perspektiv på frågan kan väl heller inte utgöra något hinder för ett positivt ställningstagande. Skulle vi ta hänsyn till sådana skäl, vågade vi i dag då vi lever i ett samhälle som präglas av föränderlighet på alla områden inte företaga oss någonting.

Det gäller här huruvida staten skall

Svar på interpellation ang. statligt stöd till de kommunala musikskolorna

ikläda sig något ekonomiskt ansvar för de kommunala musikskolorna eller ej. Att musikskolorna fyller en viktig uppgift är vi säkerligen ense om. I de utredningar som föregick skolreformen underströks med skärpa angelägenheten av estetisk fostran och undervisning. Utrymmet på timplanerna för sådana ämnen som direkt främjar denna fostran är emellertid begränsat. I grundskolan förekommer ämnet musik med en veckotimme i årskurs 1, två veckotimmar i årskurserna 2—5, en veckotimme i årskurs 6. På högstadiet får man i årskurs 7 välja mellan musik och slöjd och i årskurs 9 mellan musik, teckning och slöjd. Till detta kommer på högstadiet en tilldelning av en veckotimme körsång per 50 deltagare och en veckotimme i instrumentalmusik per varje fullt 50-tal elever. Men allt detta ger ändå mycket begränsade möjligheter för undervisningen i musik.

Detta är att beklaga även med hänsyn till den fostran för framtiden som musikundervisningen kan medföra och skall innebära. Det är utan tvivel ett betydande samhällsintresse att det komplement till den ordinarie undervisningen som de kommunala musikskolorna utgör får det stöd som de förtjänar.

Utifrån bl. a. dessa utgångspunkter har det från riksdagens sida klart sagts ifrån att frågan om statligt stöd till musikskolorna skall göras till föremål för utredning. Är det då riktigt att som ecklesiastikministern gör påstå att det inte finns anledning att tillsätta en sådan utredning? Innebär inte en sådan hållning ett avsteg från gängse ordning i fråga om förhållandet mellan regering och riksdag? Mig förefaller det vara så. Om musikskolornas undervisning bleve statsbidragsberättigad, skulle musikskolor komma till stånd även inom kommuner där man för närvarande inte anser sig ha råd med en sådan undervisning. Man skulle få större möjligheter att få till stånd ett samarbete

mellan det obligatoriska skolväsendet och musikskolorna, och det skulle bli betydligt lättare att organisera lärartjänster på det musikaliska området.

Den fråga det här gäller har länge varit aktuell, och det vore sannerligen på tiden att den löstes. Den var det redan 1947, då statsbidrag till studiecirklar inklusive musikcirklar infördes. Som det nu är får man statsbidrag om man organiserar musikcirklar men inte om man upprättar musikskolor.

Många, bl. a. Stadsförbundet, finner denna åtskillnad i statsbidragshänseende sakligt omotiverad. Jag ber i detta sammanhang att få citera några rader ur Stadsförbundets yttrande över musiklärarutredningens betänkande: »Styrelsen vill erinra om att den nuvarande åtskillnaden i statsbidragshänseende mellan musikcirklar och musikskolor många gånger av kommunerna uppfattas som sakligt omotiverad och därför svår att acceptera. Det torde nämligen allttjämt förekomma att studieförbundens musikverksamhet blott till namnet bedrives i cirkelform — varigenom verksamheten alltså blir statsbidragsberättigad — medan den i själva verket innefattar just sådan undervisning, som normalt meddelas i musikskolorna. — Att från statsbidrag utesluta de kommunala musikskolorna har med hänsyn härtill kommit att te sig egendomligt.»

Även vad jag här närmast har anfört talar för en utredning av den fråga som vi här diskuterar. Jag vill, herr talman, vädja till ecklesiastikministern att ta hela denna fråga under förnyad omprövning med den förhoppningen, att han då skall finna det angeläget att företa den av riksdagen beställda utredningen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Westberg ville göra gällande att det utgör ett avsteg från gängse ordning i förhållandet mellan regering och riksdag att regeringen nu

Svar på interpellation ang. statligt stöd till de kommunala musikskolorna

inte uppfyller den önskan som riksdagen uttalade år 1962.

Jag menar verkligen på fullaste allvar, herr talman, att det vore ett avsteg från gängse ordning att nu när en stor proposition ligger på riksdagens bord, omfattande hela komplexet om skatteutjämning eller med andra ord frågan om hur bördorna skall fördelas mellan stat och kommun, ta upp denna sak. Att när alla dessa gamla statsbidragsfrågor tagits upp inte bara till diskussion utan även när vi i fråga om dem lagt fram konkreta förslag på riksdagens bord då begära, att regeringen i samma veva skall tillsätta en utredning för att hitta på ett nytt statsbidrag till en alldeles speciell kommunal aktivitet, kan inte vara riktigt. Vi har dessutom en rad välbekanta frågor om statsbidrag som vi tidigare har diskuterat här i riksdagen — från mitt eget fält kan jag exemplifiera med skolmåltider och skolskjutsar för att inte tala om folkbiblioteken.

Jag har därmed inte, herr Westberg, sagt någonting om själva behovet av statsbidrag till kommunala musikskolor, utan det är fråga om i vilken form de skall finansieras. I varje fall är det orimligt att innan vi har riksdagsbeslut i denna fråga kunna agera i fråga om ett nytt statsbidrag på ett nytt område.

Kanske är det, herr talman, en liten överdrift av herr Westberg att påstå att ingenting har företagits på detta område; tvärtom har det hänt ovanligt mycket just på musikens område och inom den allmänna fria kultursektorn. Den utredning om vissa utbildningsfrågor jag här annonserat är helt enkelt en utredning om musiklärarutbildningen, d. v. s. en oerhört väsentlig fråga just för de kommunala musikskolorna, särskilt sett mot bakgrunden av att kritik har riktats mot den nuvarande utbildningen. Dessutom har det förelagat en brist på musiklärare, inte minst på det kommunala fältet, som herr Westberg väl känner till.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Det är klart att frågan om tillgången på lärare i de kommunala musikskolorna och för musikundervisningen över huvud taget är utomordentligt viktig, och det hade jag tillfälle att säga redan tidigare. Nu har ecklesiastikministern talat om, att ändamålet med denna utredning är att få frågan om musiklärarutbildningen närmare utredd. Jag erkänner alltså att det är en mycket viktig fråga och att det var en intressant upplysning som ecklesiastikministern lämnade, men jag har svårt att förstå att detta har någonting att göra med frågan om fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för undervisningen.

Ecklesiastikministern har vidare hänvisat till den skatteutjämningsreform som vi står i begrepp att genomföra. Avsikten med den reformen är bl. a. att man skall avlösa vissa för närvarande utgående statsbidrag, men genom den reformen kan man väl knappast avlösa ett statsbidrag som inte utgår; det skulle förvåna mig om det vore möjligt att genomföra en reform med den verkan.

Jag tycker inte heller att man kan jämföra statsbidraget till lärarkostnader — det är ju ett sådant som det till syvende og sist måste bli fråga om — med statsbidrag till kostnader för skolskjutsar, inackordering och skolmåltider. Det är ändå två skilda saker. Avsikten med skatteutjämningsreformen är ju inte att statsbidraget till exempelvis teckningslärarna skall avlösas, utan reformen gäller andra, vissa mindre bidrag, som för resten under senare år urholkats på ett mycket oroväckande sätt. Den fråga vi nu diskuterar gäller framför allt statsbidraget till kostnader för löner till lärare vid de kommunala musikskolorna, och jag kan inte finna att skatteutjämningsreformen kan utgöra något som helst hinder för en reform på det området.

Svar på interpellation ang. polismands rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

Chefen för ecklesiastikdepartementet,
herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är självfallet inte fråga om att avlösa statsbidrag som inte finns. Men det är väl ändå möjligt att få herr Westberg att inse, att hela denna reform går ut på att försöka få bort denna mängd av specialdestinerade stimulanbidrag. Den stora debatten i det avseendet kommer ju att gälla frågan om hur vi i fortsättningen skall ha det, om utvecklingen skall gå dithän att staten ger kommunerna ordentliga klumpsummor, som kommunerna sedan får frihet att använda som de finner bäst. Det är alltså inte fråga om att ta ifrån kommunerna något nu utgående bidrag. Reformen kommer snarare att medföra en ekonomisk vinning för kommunerna.

I samma andetag som vi genomför denna reform — jag är övertygad om att många här i kammaren önskar att vi skall gå ännu längre i den riktningen, så att vi kommer bort ifrån alltför uppspaltade bidrag — skall vi väl inte införa nya bidrag. Det vore en fullkomligt omöjlig politik. Det är bara det jag vill att herr Westberg skall erkänna. Följaktligen kan vi vara överens om att diskussionen om utbildningsfrågorna kan betraktas såsom liggande vid sidan, även om jag trodde att det jag härvidlag sade var en viktig upplysning ur kulturpolitisk synpunkt.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar för den sista upplysningen. Men jag har fortfarande svårt att förstå att man i detta fall skall behöva göra en jämförelse med t. ex. statsbidraget till skolmåltider, när det ju bara är fråga om att utvidga det statsbidrag som redan utgår till lärarlöner. Jag kan inte förstå att det resonemanget håller.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. polismands rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Björk har ställt följande frågor till mig:

Är herr statsrådet beredd att i samband med statens övertagande av polisverksamheten *dels* låta företa förnyad översyn av bestämmelserna om polismands rätt att bruka skjutvapen i tjänsten, särskilt i samband med omhändertagande av psykiskt sjuka personer, *dels* undersöka möjligheten och lämpligheten av en förstärkning av polisutbildningen och en förbättring av polismännens utrustning i syfte att underlätta sådant omhändertagande utan tillgripande av skjutvapen?

Herr Wiklund har frågat mig om jag har för avsikt att vidta särskilda åtgärder i syfte att så långt möjligt hindra en upprepning av den upprörande händelsen nyligen när en polisman sköts till döds.

Till svar på frågorna får jag anföra följande.

Bestämmelser om bruk av skjutvapen i polistjänsten utfärdades senast 1961. Bestämmelserna innebär att polisman får använda skjutvapen *dels* i nödvärnsituationer, *dels* för att gripa den som på sannolika skäl är misstänkt för vissa uppräknade grova brott, t. ex. mord, dråp, våldtäkt, mordbrand, sabotage, *dels* för att hindra att omhändertagen sådan person rymmer från anstalt eller annan förvaringsplats, *dels* för att omhänderta den som uppenbarligen är farlig för annan person på grund av psykisk sjukdom, innehav av vapen som kan befaras bli missbrukat eller av annan anledning. Dessutom sägs att an-

Svar på interpellation ang. polismans rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

vändning av skjutvapen är en yttersta utväg som får komma i fråga bara om andra medel är otillräckliga. I förhållande till tidigare föreskrifter innebär gällande bestämmelser en väsentlig inskränkning i rätten att använda skjutvapen. Det har också visat sig att antalet fall när skjutvapen använts sjunkit kraftigt sedan nuvarande regler kom till. I de tre storstadsregionerna, där omkring hälften av landets polismän är anställda, sjönk antalet fall från 70 under fyraårsperioden 1957—1960 till endast sex under perioden 1961—1964. Enligt min uppfattning är bestämmelserna nu så restriktivt avfattade som är möjligt utan att polisen helt betas möjligheten att använda skjutvapen.

Däremot är det givetvis angeläget att man tar till vara alla möjligheter som står till buds att förse polisen med andra och mindre farliga hjälpmedel än skjutvapen för att användas när farliga personer skall omhändertas. Undersökningar härom, bl. a. om möjligheterna att utnyttja tårgas, pågår f. n. inom rikspolisstyrelsen.

Som herr Björk framhållit måste man också se till att polismännen rätt kan använda den utrustning de försetts med. I fråga om skjututbildningen ges undervisning under den vanliga polisutbildningen. Den utredning som sedan några år pågår om polisutbildningen överväger, förutom frågor rörande den grundläggande skjututbildningen, även en breddning av den psykologiska och psykiatriska undervisning som behövs för att göra polismännen skickade att ingripa på ett riktigt sätt särskilt vid omhändertagande av psykiskt sjuka personer. Beträffande fortbildning och träning i bruket av skjutvapen kommer rikspolisstyrelsen att vidta snara åtgärder för att bota brister som för närvarande finns.

På herr Björks fråga vill jag alltså svara att åtgärder har vidtagits för att ytterligare minska behovet för polis-

männen att använda skjutvapen och för att tillse att polismännen har förmåga att använda sina tjänstevapen när det trots allt är ofrånkomligt. Självfallet bör man pröva alla de förslag till förbättring i dessa avseenden som kan komma fram inte bara genom pågående utredningar utan också framdeles.

Det spörsmål som herr Wiklund tagit upp hänger samman med vilka möjligheter man har att hindra att vapen kommer i händerna på olämpliga personer. Det är här i första hand vapenstölderna som står i blickpunkten. Rikspolisstyrelsen har sedan en tid ägnat särskild uppmärksamhet åt vad som kan göras för att förbättra förhållandena i detta avseende. Enligt min mening måste man nu överväga skärpta bestämmelser om bl. a. vapenhandlares förvaring av skjutvapen och ammunition. Jag har för avsikt att med det snaraste undersöka vilka ändringar av gällande bestämmelser härom som lämpligen bör komma till stånd.

Vidare anförde:

Herr **BJÖRK** i Göteborg (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Svaret har på flera punkter en positiv innebörd. Som jag framhöll i interpellationen innebar överarbetningen av bestämmelserna om bruk av skjutvapen i polistjänsten 1961 flera steg i restriktiv riktning, och det är glädjande att kunna konstatera att antalet fall när skjutvapen använts därigenom radikalt nedbringas. Det kunde för övrigt vara intressant att få närmare belyst — om det är möjligt, herr inrikesminister — i vad mån antalet fall där polismän blivit utsatta för beskjutning har ökat eller minskat efter restriktionernas införande.

Jag tar fasta på inrikesministerns besked att det är angeläget att om möj-

Svar på interpellation ang. polismans rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

ligt förse polisen med andra, mindre farliga hjälpmedel än skjutvapen. Om jag inte misstar mig kan de tekniska framstegen tänkas erbjuda också andra alternativ än tårgas, som inrikesministern speciellt nämnde. Också beskedet om skjututbildningen var uppmuntrande. Vad inrikesministern säger om behovet av psykologisk och psykiatrisk undervisning för att göra polismän skickade att ta hand om psykiskt sjuka personer förtjänar att speciellt understrykas. Om det tilläts mig att i någon mån anknyta till det fall som aktualiserade interpellationen så vill jag säga att det ur psykologisk synpunkt förefaller vara alldeles speciellt olämpligt att avfira en serie skott, om man vill lugna och omhänderta en person, som enligt en rad iakttagelser befinner sig i ett tillstånd av akut förvirring.

Ingenting är emellertid så förträffligt att det inte kan bli ännu bättre. Det gäller även dessa bestämmelser. När inrikesministern förklarade att de nu är så restriktivt utformade som är möjligt utan att polisen helt betas möjligheten att använda skjutvapen, så är det en överdrift som han inte gärna kan stå för. Det har t. ex. framkommit att bestämmelser om nödvärnssituationer tydligen också gäller de fall då polismän på eget initiativ försätter sig i sådana situationer. Nog kan det vara något att reflektera över. Det förefaller också som om bestämmelsen att bruk av skjutvapen bara får förekomma då andra medel finns vara otillräckliga kan ges en ganska tänjbar tolkning. I samma mån som man finner andra och lämpligare medel än skjutvapen måste också rimligtvis möjligheterna ökas att ytterligare skärpa restriktionerna för användning av skjutvapen. Är det inte så, herr inrikesminister?

Inrikesministern har helt underlåtit att gå in på ett av de problem som jag antydde i interpellationen, nämligen att

polismän har en helt annan handlingsfrihet än vårdpersonal när det gäller omhändertagandet av psykiskt sjuka personer. Jag vill understryka att min interpellation anknöt just till sådana fall. Den gällde inte situationer där polismän invecklas i skottlossning med personer som själva är utrustade med skjutvapen. Att sådana situationer kan få en tragisk utgång för vederbörande polisman och därmed illustrerar yrkets risker och svårigheter har vi nyss fått vittnesbörd om.

Vad jag syftade på var sådana fall där en person i ett tillstånd av utpräglad förvirring, eventuellt utrustad med ett eller annat tillhygge, uppträder hotfullt mot sin omgivning. Sådana situationer förekommer alltjämt emellanåt inom mentalsjukvården, och det betraktas som alldeles självklart att vårdpersonalen då inte får tillgripa något nämnvärt våld. Det har enstaka gånger hänt att vårdare offrat livet i sådana fall. Ingen har fördenskull kommit på tanken att vårdpersonalen borde ha rätt till ökad våldsanvändning. Det kan också förekomma att patienter med våldstendenser avviker från mentalsjukhus, och man måste då inleda samarbete med polisen för att omhänderta dem. Efter vad jag blivit upplyst om anses det i sådana fall tämligen orimligt att polisen skulle använda skjutvapen.

Men om polismän på egen hand spannar efter en person som av alla vittnesmål att döma befinner sig i ett tillstånd av svår psykisk förvirring blir tydligen handlingsfriheten större. Är inte detta något att fundera över? Jag förstår mycket väl att skillnaden kan förklaras med att vårdsynpunkten dominerar när det gäller vårdpersonalen, medan samhällsskyddet eller åtminstone självskyddet faller utslaget när det gäller polismän. Jag vill inte missunna polismännen deras möjligheter att svara sig. Men i båda fallen kan det

Svar på interpellation ang. polismanns rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

ju vara fråga om samma människa och i stort sett samma situation.

Problemet kan kanske bli klarare om man för över det till det allmänmänniska planet. Två människor står emot varandra, den ene utrustad med skjutvapen, den andre med något tillhygge, kanske en kniv. Den med skjutvapnet har normala reaktioner, den andre handlar fullkomligt oberäkneligt. Vilka regler skall då gälla för den som har skjutvapen? Vilket människoliv skall värderas högst? Skall man ta större risker för den ene än för den andre? Det är alldeles klart att det saknar betydelse här, om den ene råkar vara svensk och den andre utlänning. Inte heller kan den ene partens psykiska tillstånd avgöra bedömningen.

Vem som helst kan under olyckliga omständigheter drabbas av psykisk ontöckning och uppträda på offentlig plats på ett sätt som omgivningen fattar som ett hot. Till sist gäller det bara människa mot människa, och där tangeras våra föreställningar om alla människors lika värde.

Finns det då inte skäl, hur restriktiva de nuvarande bestämmelserna än är, att ytterligare reflektera över hur man skall få bästa möjliga garantier för att människoliv inte offras? Inrikesministern och jag är säkert överens om att människolivet är heligt.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för statsrådets snabba svar på min fråga.

Bakom denna fråga står säkert en bred och sannolikt rätt oroad opinion. Många deltagande tankar går nog i dessa dagar till anhöriga till den polisman, som under så brutala former, mitt i pliktuppfyllelsen, föll på sin post.

Men säkert är det också många som med sympati tänkt på alla dem som oegennyttigt i olika sammanhang söker att trots alla bakslag hjälpa den ung-

dom till rätta, som av dunkla makter, till stor del okända till sin art, drivs till brott. Jag åsyftar främst dem som ägnar tid, intresse och arbete åt öppen vård av ungdom i inackorderingshem eller på annat sätt, för resten bl. a. polispersonal i skyddspolistjänst. De låter sig inte slås ned av motgångarna och lyckas därför också med sin uppgift i många, många fall.

Då man nu funderar över vad som kan göras för att hindra att hotet från sådana destruktiva krafter i människonaturen, som vi alltså ännu inte lärt oss att rationellt påverka, skall utlösas i våldshandlingar med t. o. m. dödsfara för både polis och allmänhet såsom följd, kommer man väl snabbt till behovet av bättre skydd mot tillgrepp av sådana persedlar, som enligt vad erfarenheterna visat ofta spelar stor roll vid grövre brott, nämligen vapen och bilar. Rikspolisstyrelsen har i en kommuniké — just som jag i förgår ställde min enkla fråga — pekat på vikten av bättre inbrottskydd vad gäller vapen och likaså ökade tekniska hinder mot bilstölder. — Ytterligare problem kunde nämnas, men tidsfaktorn, då jag ställt en enkel fråga, tvingar mig att begränsa mig till vapenstölderna. Det är klart otillfredsställande att 250—300 eldvapen varje år sedan 1945 kommit i orätta händer enligt vad rikspolisstyrelsen uppgivit. Förvaringen av vapen och kanske även kontrollen av vapen är inte ordnad på ett tillfredsställande sätt, om det är så lätt att komma över dem.

Enligt vapenförordningen är vapeninnehavare skyldig att så vårda vapnet, att det inte åtkommes av obehöriga. Detsamma gäller i fråga om ammunition. Men den som åsidosätter vårdnadsplikten kan tydligen inte drabbas av någon särskild påföljd. Först vid grovt åsidosättande av denna plikt kan visserligen vederbörlig licens återkallas, men det tycks vara allt. Utan att

Svar på interpellation ang. polisens rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

— naturligtvis — ha någon som helst mening om hur det förhöll sig med förvaringen av vapen i det aktuella Västerås-fallet — utredningen får visa hur det är med den saken — förefaller det högst otillfredsställande att vårdansvaret inte inskärpes kraftigare i vapenförordningen än vad som är fallet. Inte heller finns det såvitt jag kunnat finna några närmare förvaringsföreskrifter avseende vapen och ammunition till försäljning i denna förordning. Det är glädjande att inrikesministern nu snabbt skall ta upp hithörande frågor.

Får jag sedan, herr talman, tillfoga följande. Grov brottslighet kan väl sägas vara tecken på att den brottspreventiva verksamheten inom polisen är otillräcklig. Om det förhåller sig så, blir väl frågan om hur allmänheten, och för övrigt även polisen själv, skall kunna bättre skydda sig mot brott helt enkelt en personalfråga, framför allt kvantitativt sett. Polisens personalresurser räcker ju inte ens till för att klara upp mer än en liten del av den anmälda brottsligheten. I hela landet är uppläringsprocenten 35 och i Stockholm har den också fortsatt att sjunka, så att den låg under 25 procent år 1963. En hög upptäcktsrisk och effektiv brottspreventiv verksamhet i övrigt är ett av de främsta medlen att hindra brott.

Inrikesministern och jag har här i kammaren resonerat om dessa ting förut. I det jag åter tackar för svaret är jag alltså intresserad av den långtidsplanering vad gäller ökning av polispersonalen och för övrigt även av polisens materiella resurser vi då talade om. Jag skulle vara mycket tacksam att få höra åtminstone något litet om hur denna fråga kan ligga till för dagen. Jag vet att det inte kan anses alldeles lämpligt att ta upp en sådan fråga till debatt i anslutning till en enkel fråga. Men stora delar av allmänheten är faktiskt ganska oroade av krimina-

litetsutvecklingen i landet under senare år.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Det är två händelser som bildar bakgrunden till herr Björks i Göteborg interpellation och herr Wiklunds fråga. I det första fallet ansåg sig en polisman nödsakad att använda sin pistol mot annan person. I det andra fallet var det en yngling som i ett desperat tillstånd sköt ned en polisman och även hotade en annan polisman, som dock lyckades oskadliggöra honom just med användande av sitt vapen — och därmed kanske förhindra ytterligare olyckshändelser.

I det senare fallet kan man naturligtvis inte bilda sig någon uppfattning om vad som skulle ha inträffat om poliserna inte varit beväpnade. Men denna händelse visar hur oväntat man plötsligt ställs inför problemet hur man skall kunna göra en avvägning, som blir så riktig som möjligt. På den punkten tror jag att herr Björk och jag är överens om att det är ett besvärligt avvägningsproblem. Jag har heller inte uppfattat herr Björks interpellation eller hans anförande så att han ville ha bestämmelser som gick dithän att man inte medgav beväpning av polisman.

Är vi överens så långt, kommer vi till frågan om hur man vid tillämpningen av föreskrifterna skall kunna gå så långt i restriktivitet att det endast är i yttersta nödfall, då inga andra möjligheter kan bedömas stå till buds, som en polisman får använda sin pistol i avsikt att oskadliggöra vederbörande — inte döda utan oskadliggöra honom — så att han inte själv kommer till skada eller tillfogar omgivningen skada.

Detta är det ömtåliga problemet. Som jag anförte i svaret, har vi reviderat tidigare bestämmelser. Vidare har jag påpekat att 1961 års bestämmelser, som

Svar på interpellation ang. polisens rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

går längre i restriktivitet och som väsentligt begränsar polisens möjligheter, har resulterat i att antalet fall, där polisen använt sin beväpning, har minskat betydligt. När jag därefter i svaret säger, att bestämmelserna enligt min uppfattning »nu är så restriktivt avfattade som är möjligt utan att polisen helt betas möjligheten att använda skjutvapen», så är det alltså ett uttalande som grundar sig på de erfarenheter vi haft. De överväganden som gjorts på grundval av dessa erfarenheter har gått i restriktiv riktning. Det utesluter självfallet inte att de erfarenheter som vi i framtiden kan vinna och de överväganden som ytterligare kan göras, kan resultera i än restriktivare bestämmelser, om så skulle visa sig vara önskvärt.

Jag vill alltså inte ha detta uttalande tolkat så, att nuvarande regler över huvud taget inte kan ändras. Så får det helt enkelt inte vara, och det har heller inte varit min avsikt att framhålla något sådant i svaret. Vi får givetvis i de aktuella fallen närmare analysera händelseutvecklingen för att se om tillämpningen inte har stått helt i överensstämmelse med bestämmelserna. Detta vet vi för dagen ingenting om, men de utredningar som gjorts tyder på att reglerna inte har överträtts.

Man kan inte utesluta att det kan visa sig att den psykiatriska och den psykologiska utbildningen inte är tillräcklig eller tillfredsställande och att vidgad sådan utbildning skulle kunna öppna nya möjligheter att begränsa användningen av vapen. Detta måste vi självfallet också pröva.

Herr Björk har själv tagit upp frågan om polisens ställning i förhållande till andra grupper när det gäller allmänhetens skydd — herr Björk nämnde mentalvårdspersonal — och huruvida vi skulle vara beredda att ställa medel till deras förfogande i samma omfattning som till polisen. Är det inte

här fråga om självskydd respektive skydd av allmänheten?

I de aktuella händelserna är det fråga om tillämpningen av bestämmelser, utbildningen på det psykiatriska och det psykologiska området samt självfallet också skjututbildningen. Linköpingsfallet, där den andre polismanens skott, som träffade ynglingen i foten, fick denne att kasta ifrån sig pistolen, trots att det fanns skott kvar i den, om jag inte minns mig — dessutom hade han ytterligare ett antal skott på sig — visar i blyxtbelysning en situation, där nuvarande regler och tillämpningsföreskrifter möjliggjort ett handlande, som jag inte har hört någon anmärkning emot.

Beträffande de problem som herr Wiklund tagit upp tyckte vi det var riktigt att koppla samman dessa två frågor. Beträffande det preventiva, det förebyggande problemet får vi självfallet överväga alla de möjligheter som kan stå till buds. Kanske måste i våra föreskrifter beträffande vapen i handeln bestämmelser införas om att de skall förvaras inlåsta i kassaskåp eller på något annat sätt som kan betraktas som säkert.

Det är sådana överväganden vi får göra i förhoppning om att nå fram till en sådan ordning att polisen inte skall behöva försättas i situationer där man kanske snabbt måste träffa ett avgörande om man skall använda sina vapen eller inte.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att inrikesministern i sitt andra inlägg inte uttryckte sig så hårt och stelt som i interpellationssvaret. Vi tycks nu vara överens om dels att reglerna för polisens rätt att använda skjutvapen medför besvärliga avvägningsproblem, dels att det inte är självklart att de regler som för närvarande finns skall bli bestående för all framtid.

Svar på interpellation ang. polismans rätt att bruka skjutvapen i tjänsten och på fråga ang. särskilda åtgärder till skydd av polisman under tjänsteutövning

Jag riktade en fråga till inrikesministern, som han inte svarade på — han kanske inte hade tillfälle därtill — men som jag tycker är intressant, nämligen om det går att få någon bild av hur antalet fall, där poliser blivit utsatta för beskjutning, har utvecklats sedan de nya restriktionerna infördes. Jag har sett vissa uppgifter som tyder på att frekvensen av sådan beskjutning av polisen snarast var större före än efter restriktionernas införande. Men det kanske är svårt att få en klar bild härav.

En annan fråga i anknytning till problemet med de nuvarande bestämmelsernas avfattning — en fråga där jag själv inte har någon bestämd mening — är om det verkligen är motiverat att i dessa bestämmelser ha en särskild punkt beträffande omhändertagandet av personer som på grund av psykisk sjukdom är farliga för omgivningen. I det fall jag anknöt till verkar det som om avgörandet inte kom att knytas till denna bestämmelse utan i stället till bestämmelsen om nödvärnssituationer. Jag frågar mig därför om det verkligen är någon nytta med att pricka in denna grupp i bestämmelserna. Huvudproblemet är dock huruvida en person är farlig. Genom en sådan här formulering kan man möjligen ge ökad spridning och tyngd åt föreställningen att psykiskt sjuka personer över lag skulle vara farliga för sin omgivning, och det är kanske inte alldeles lyckligt.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag fäste mig vid herr Björks parallell mellan å ena sidan poliser, som tjänstgör ute i samhället på offentliga platser, och å andra sidan vårdpersonal, t. ex. mentalsjukvårdspersonal på institutioner av ett eller annat slag. Visst kan man dra en sådan parallell, men jag tror inte att den håller. Det är dock en väsentlig skillnad mellan dessa båda kategoriers tjänsteförhållanden. På en institution är möjligheten betyd-

ligt större att vid besvärliga situationer snabbt få extra hjälp från annan personal. Dessutom är det på en institution inte som t. ex. på gatan fråga om att så snabbt och effektivt som möjligt söka skydda allmänheten mot en person, som uppträder på ett desperat sätt. Jag tror alltså inte att man kan dra den parallellen.

Även jag vill gärna starkt understryka vikten av att den psykologiska utbildningen av polispersonalen ökas. Jag tror mig veta att man i polisskolans ledning är utomordentligt intresserad av att det blir en förbättring av denna utbildning, om det nu inte också övervägs att vidtaga åtgärder med detta syfte på högre plan.

Jag tror man kan dra en annan parallell med problemet att hindra vapenstöld. Vi har, som alla känner till, haft mycket stort besvär med narkotikastöld. Åtgärder har nyligen vidtagits för en säkrare förvaring av narkotikapreparaten på apoteken. Skärpta förvaringsföreskrifter är säkert en effektiv metod även mot vapenstöld. Jag tror att man med denna metod kunnat pressa tillbaka narkotikastölderna, varför åtminstone det problemet inte längre är lika stort i den aktuella bilden av brottsligheten som förut.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag kan inte lämna svar på herr Björks fråga om i vilken omfattning skottlossning eller hot med vapen användes mot poliser. Vi skall försöka få fram sådana uppgifter till ett senare tillfälle.

Herr Björk påtalade att det i bestämmelserna talas om patienter som är psykiskt sjuka. För polismannen är det emellertid inte bara hans egen situation, en nödvärnssituation, som är det avgörande problemet, utan det kan vara fråga om omgivningens, allmänhetens skydd. Som exempel kan nämnas det

Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad

fall att patienter från någon s. k. fast avdelning vid ett mentalsjukhus, psykopater, har rymt. Det kan då inträffa att man kunnat följa dem så långt att man funnit att de blivit i tillfälle att komma över vapen och ammunition. Man vet då att de på grund av sitt mentala tillstånd kan göra praktiskt taget vad som helst, även skjuta en helt oskyldig människa som råkar komma i deras väg. Det är framför allt dylika situationer man har velat peka på i den del av bestämmelserna som herr Björk påtalat. Det är inte alls avsett att rikta uppmärksamheten mot en grupp sjuka människor i och för sig.

Vad beträffar det huvudproblem som herr Björk har tagit upp vill jag särskilt understryka att den inledande bestämmelsen i det cirkulär som gått ut är den viktigaste och vägledande. Där heter det att bruk av skjutvapen är att betrakta såsom en yttersta utväg, vilken får komma i fråga endast då andra medel befinns vara otillräckliga och där det med hänsyn till det intresse som skall skyddas får anses försvarligt att bruka skjutvapen. Om det nu visar sig, som jag nämnt i mitt interpellations-svar, att man kan med tårgas eller liknande nå ett resultat som innebär att man oskadliggör en människa i ett desperat tillstånd som innehar vapen av något slag, så skall alltså inte skjutvapen komma i fråga. Det är vår förhoppning att man skall kunna klara sådana här situationer med andra medel än skjutvapen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Tillåt mig, innan jag

går in på svaret att be herr talmannen, kammaren och inte minst interpellanten om ursäkt för att jag tog fel svar — jag tog inte svaren i den ordning som de är upptagna på föredragningslistan.

Jag ber nu att få övergå till det svar som jag har att lämna till herr Bohman. Herr Bohman har frågat mig om jag är beredd att lämna kammaren en redogörelse för de överväganden och de ställningstaganden i övrigt, som skett i anledning av den inom inrikesdepartementet utarbetade promemorian angående igångsättningstillstånd för rivning av byggnad samt remissyttrandena över promemorian.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Den promemoria som omnämns i interpellationen anvisade en lösning för att få till stånd en reglering av rivningarna av bostadsfastigheter. Lösningen byggde på det tillägg till lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete som gjordes förra året. Tillägget innebar en fullmakt för Kungl. Maj:t att införa tillståndstvång för igångsättning av vissa mindre angelägna byggnadsarbeten inom sådana områden, där allvarlig brist på byggarbetskraft råder. I promemorian pekades på att en reglering av rivningar av bostadshus kunde vinnas genom att Kungl. Maj:t förordnade om tillståndstvång för sådana rivningar.

I flera yttranden som efter remiss avgavs över promemorian framhölls att åtgärder i syfte att minska rivning av fullgoda bostäder borde vidtas inom hyresregleringens ram och inte inom byggregleringen. Hyresrådet ansåg att det fanns möjligheter att komma till rätta med problemet genom en ändrad tillämpning av hyresregleringslagen. Hyresnämnd kan sålunda i mål om ogiltigförklaring av uppsägning som grundas på att rivning av fastigheten är förestaende pröva även frågan om rivningen är befogad med hänsyn till fastighetens beskaffenhet och bostadsmark-

Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad

nadsläget i orten. För närvarande torde hyresnämnderna emellertid i allmänhet inskränka sig till att pröva om en godtagbar ersättningslägenhet ställts till hyresgästens förfogande. Hyresrådet förklarade sig vidare berett att utfärda anvisningar till hyresnämnderna av innebörd att prövningen i sådana mål skall omfatta även frågan om rivningen är befogad.

Med anledning av bl. a. hyresrådets ställningstagande ansåg jag mig inte böra överväga att föreslå Kungl. Maj:t att vidta den åtgärd som anvisats i promemorian annat än om det skulle visa sig att hyresrådets förebådade anvisningar inte ledde till avsett resultat.

Från hyresrådets kansli upplystes att en förutsättning för att rådet skulle utfärda nämnda anvisningar var att rådet fick besked om att utvidgningen av byggregleringen enligt promemorian inte kom till stånd. Man ville nämligen undvika att det som regel blev en dubbel prövning genom olika organ av frågan om det från allmänna samhällssynpunkter kunde anses föreligga godtagbara skäl för rivning av bostadsfastighet. Jag lät därför skriftligen meddela hyresrådet min ståndpunkt.

Vidare anförde:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Får jag först säga att jag gärna förlåter statsrådet för hans lilla misstag beträffande ordningsföljden. Jag ber också att få tacka för hans sakligt mycket klarläggande svar på min interpellation.

Med den fråga jag ställt i interpellationen aktualiseras också vissa principiella problem, som jag gärna skulle vilja fästa uppmärksamheten vid några minuter. Det ena problemet ligger på rättskipningens område. Jag skall beröra det problemet något mera kortfattat än det andra.

Det förstnämnda problemet gäller allt-

så lämpligheten av att en förvaltningsdomstol, låt vara på ett krisreglerat område, i ett remissyttrande avstyrker en ifrågasatt ny lagstiftning mot vissa förmenta missförhållanden men samtidigt förklarar sig beredd att söka komma till rätta med samma missförhållanden genom att ge underordnade domstolar direktiv om ändrad tillämpning av en redan befintlig lagstiftning. Det är alltså inte fråga om att överinstansen, förvaltningsdomstolen, finner sig i ett aktuellt anhängigt mål böra ändra tidigare praxis eller att anpassa tidigare praxis efter nya förhållanden, någonting som självfallet också är vägledande för underinstansernas handlande. Vad det här gäller är i stället att domstolen i anledning av att statsmakterna har givit uttryck för önskemålet att komma till rätta med vissa företeelser helt enkelt förklarar sig beredd att instruera underdomstolarna om att införa en tidigare icke tillämpad praxis. Ett sådant förfaringsätt — jag bortser alltså ifrån om den rekommenderade tillämpningen överensstämmer med gällande lag eller inte, någonting som vi av kända skäl inte kan diskutera här i kammaren — tycker jag är ytterligt betänkligt. Vi skall ändå hålla i minnet att vad det här ytterst är fråga om är rättsskipning av domstolar, som har att lösa rättskonflikter mellan olika enskilda parter.

Domstolen skall alltså i varje särskilt fall avgöra vad som är rätt eller fel med tillämpning av gällande lag, oberoende av önskemål eller anvisningar från regeringsledamöter.

Den andra principfrågan är också intressant, framför allt från konstitutionella synpunkter. Den rör kontakten mellan enskilda statsråd och olika myndigheter, framför allt rättstillämpande myndigheter. Det är klart att det i förvaltningen kan vara praktiskt med underhandskontakter mellan kanslihus och förvaltande myndigheter i olika konkreta frågor. Sådana underhandskon-

Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad

takter — jag syftar då inte på direktiv eller anvisningar — kan utformas och utformas väl också på olika sätt och fyller säkert också många gånger ett berättigat behov. Men i de fall då en myndighets kompetensområde enligt lag kan bestämmas eller utvidgas genom direktiv av Kungl. Maj:t, och det finns ju många sådana fall, måste Kungl. Maj:t naturligtvis använda det formella förfarings sättet med konseljbeslut och andra liknande formaliteter. Att Konungen direktivvägen inte kan utvidga eller ändra en lags tillämpningsområde med mindre detta uttryckligen har angivits i lagen behöver vi väl inte diskutera.

Den fråga, som i förevarande sammanhang är av särskilt intresse och som aktualiseras av interpellationen och av statsrådets svar, är alltså närmast denna:

Anser statsrådet verkligen att det är riktigt och överensstämmande med svensk förvaltningspraxis, att förvaltningsdomstol meddelar ett statsråd sin beredvillighet att, om så önskas, ge underinstanserna vissa tillämpningsdirektiv och att statsrådet sedan låter lämna sitt besked, efter underhandskontakt med domstolens kansli, i en ämbetsskrivelse till domstolen? Vår förvaltning erkänner som bekant inte en ministerstyrelse och ger inte heller regeringsmakten rätt att ge direktiv till domstolarna. Just i detta hänseende — i andra hänseenden är detta inte fallet — är hyresrådet att betrakta som en förvaltningsdomstol.

Denna principfråga har naturligtvis en annan och utomordentligt betydelsefull aspekt, nämligen den enskilde medborgarens tilltro till myndigheternas självständiga, oberoende och objektiva ställning. Om den uppfattningen skulle vinna spridning att enskilda statsråd genom skriftliga eller muntliga underhandsdirektiv till eller genom påtryckningar på förvaltningsdomstolar eller

andra myndigheter kan påverka deras lagtillämpning, skulle självfallet förtroendet för myndigheterna kunna allvarigt skadas. Det är framför allt med hänsyn till detta som jag har velat knyta principiella reflexioner till interpellationssvaret.

Får jag slutligen utan vidare kommentarer återge några rader från en tidningsartikel i Svenska Dagbladet förra onsdagen. Där stod: »Ni måste bli djärvare och komma med radikala förslag till avveckling av hyresregleringen. Så har regeringen sagt i sina nya direktiv till hyresrådet, omtalade finansminister Gunnar Sträng, då han på tisdagskvällen diskuterade penningvärde och ekonomisk politik inför Stockholms köpmansklubb.» Så långt tidningen. Några sådana direktiv finns, såvitt jag vet, inte redovisade offentligt. Är finansminister Gunnar Sträng skämsam eller är man på väg att berika den svenska förvaltningen med ett nytt slags allmän direktivgivning från statsrådets sida, eller vad är det fråga om?

Jag ber att på nytt få tacka för den sakliga redovisning som statsrådet har givit i anledning av mitt svar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Om det som herr Bohman kallar det den sakliga delen av denna debatt tycks vi kunna vara överens, men jag skulle nog vilja framhålla att det som herr Bohman tar upp såsom en principiell fråga har ett något annat innehåll än herr Bohman menar. Självfallet har vi både rätt och möjlighet att ha överläggningar med hyresrådet, men inte för att ge direktiv eller anvisningar utan för att förhöra oss om läget och om hyresrådets uppfattning beträffande exempelvis avveckling av hyresregleringen på skilda orter. När hyresrådet har kommit med ett skriftligt förslag kan vi behöva få kompletterande uppgifter. Att det vid en sådan överlägg-

Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad

ning då vi får ytterligare besked, som skall bilda underlag för vår bedömning, också kan komma att diskuteras andra problem är rimligt.

Vi ställdes under hösten inför frågan om rivningsfastigheterna. Det var ju inte bara i tidningspressen som det slogs upp att omfattande rivning av fastigheter, inte minst i Stockholm, skedde. Det fanns all anledning att efter kontakt med myndigheterna i Stockholm dra den slutsatsen, att det kanske skedde rivningar även av fastigheter som väl skulle kunna användas som bostadsfastigheter — åtminstone under viss tid. Jag behöver inte tala om situationen i Stockholm på bostadsmarknaden, för att understryka vikten av att sådana möjligheter tillvaratages.

Det är klart att vi inom departementet frågade oss på vilket sätt vi skulle kunna minska ned rivningsbenägenheten.

Vi kan inte och ger inte direktiv till hyresrådet under hand. Vi sade oss att vi skulle kunna slå in på den vägen att använda den prioritetslagstiftningen som genomfördes under fjolåret, eftersom man vid den tillämpning som hyresrådet har rekommenderat hyresnämnderna inte tidigare har prövat om jag så får säga saneringsmognaden av en fastighet. Vi kom då till det resultatet, att det skulle vara möjligt att närmast i administrativ ordning företaga en sådan utvidgning av tillämpningsbestämmelserna, att fastigheterna kunde bli föremål för bedömning av arbetsmarknadsstyrelsens organ, arbetsnämnden, eller av länsarbetsnämnderna och därigenom falla under bestämmelserna om igångsättningstillstånd.

I detta syfte utarbetades och utsändes vår promemoria. Från hyresrådets sida upplyste man då om att man redan övervägt saken och kommit till den uppfattningen, att man på en annan väg, nämligen en utvidgning av anvisningarna, skulle kunna uppnå samma resultat,

d. v. s. att hyresnämnd skall pröva frågan om saneringsmognaden hos en fastighet. Under sådana förhållanden ansåg vi från departementets sida — såsom jag angivit i mitt svar — att vi inte behövde fullfölja promemorian och vi gjorde det inte heller.

Däremot hade vi kontakt med hyresrådet, inte för att påverka rådets ställningstagande utan för att få se hur bestämmelserna utformats. Vi fann det vara ett intresse för oss att ta del av det beslut som hyresrådet var berett att stanna för eller kanske redan hade fattat.

Från hyresrådets sida begärde man emellertid att vi skulle skriftligen bekräfta departementets avsikt att inte fullfölja promemorian. Rättsavdelningschefen i inrikesdepartementet meddelade därför i ett brev till hyresrådet att departementschefen inte tänkte fullfölja promemorian intentioner.

Det var ingenting annat än detta som skedde. Några direktiv, herr Bohman, var det inte fråga om. Antingen har herr Bohman blivit felaktigt underrättad eller också drar han själv oriktiga slutsatser av vad som förekommit.

Det finns alltså inte i detta sammanhang någon direktivgivning. Från departementets sida har vi underrättat hyresrådet om att vi inte tänker fullfölja vår promemoria, eftersom hyresrådet har ändrat sina anvisningar på ett sätt som kan väntas täcka även det fält det här gäller, och resultatet är för oss det avgörande. Jag har framför mig det cirkulär som sedermera utsänts från statens hyresråd i saken. Enligt vad jag vet har bl. a. i Göteborg av en hyresnämnd fattats prejudicerande beslut, som står i överensstämmelse med de nya anvisningarna och som innebär att vederbörande fastighetsägare återkallat sin begäran om rätt att uppsäga hyresgästerna, när hyresnämnden hade bedömt fastigheten vara i sådant skick att den väl kunde en tid framöver användas för bostadsändamål.

Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad

Jag känner inte till att det i Stockholm har fattats några liknande beslut, men självfallet kommer vi att med största uppmärksamhet följa frågan. Om ändringen av anvisningarna inte visar sig ge det resultat vi hoppats, finns ju vår promemoria liggande utarbetad. Det är möjligt att man kan behöva gå längre än vad som nu skett, men i avvaktan på ytterligare erfarenheter finns det, som sagt, ingen anledning att göra det.

Den artikel i Svenska Dagbladet, som herr Bohman citerade, har jag också läst. Huruvida det är fråga om Svenska Dagbladets egen version eller om finansministern verkligen har gjort det uttalande som återfanns i artikeln, kan jag inte säga. Men jag vill mycket bestämt framhålla att några skriftliga direktiv har inte översänts till hyresrådet.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Såsom statsrådet framhåller är det kanske inte sakfrågan vi här skall diskutera, utan själva principerna. Men för att kunna diskutera principerna är det nödvändigt att något uppehålla sig även vid det särskilda fallet.

Hyresrådet har, förenklat uttryckt, två olika slags funktioner. Den ena typen utgöres av administrativa, tekniska och dirigerande funktioner inom hyresregleringslagens område. Därvidlag har hyresrådet rätt att ge underinstanserna direktiv liksom Kungl. Maj:t över huvud taget har rätt att ge hyresrådet och hyresdomstolarna direktiv. Det är klart att de direktiv, som sålunda utfärdas av Kungl. Maj:t kan och ofta bör föregås av diskussioner och överläggningar, men lika självfallet är att dessa direktiv skall komma till stånd på vanligt sätt genom konseljbeslut.

Den andra typen av uppgifter som hyresdomstolarna har att fullgöra avser rent dömande funktioner. I uppsägningsfall, då mot varandra står å ena sidan hyresgästen och å andra sidan

hyresvärden, har hyresdomstolen att avgöra om uppsägningen är skälig eller icke. Det är fråga om en rent rättslig bedömning på grundval av de regler — låt vara ofullständiga — som anges i hyresregleringslagstiftningen.

I sådana fall har alltså hyresnämnderna och hyresrådet att tillämpa gällande lag, varken mer eller mindre, alldeles oberoende av de intentioner som enskilda statsråd i olika sammanhang kan ha givit uttryck åt. Det är emellertid uppenbart att hyresdomstolarna då de fullgör sina dömande funktioner har möjlighet att ändra praxis. Allt kan inte vara förutsett i lagstiftningen. Det kan inträffa nya förhållanden som gör att en tillämpning bör modifieras. Men hela tiden måste man röra sig inom lagens regelområde.

Nu säger statsrådet att hyresrådet redan hade beslutat att lagen skulle kunna tillämpas på det sätt som angavs i dess remissvar över departementets promemoria. Men då skulle enligt min mening hyresrådet också ha tillämpat lagen på det viset och inte först gått och frågat ett statsråd vad han hade för uppfattning om saken. Det är här det principiella resonemanget kommer in i bilden. Det var inte så, att hyresrådet talade om för statsrådet att man ansåg denna praxis vara riktig och att man skulle tillämpa den, utan hyresrådet förklarade sig berett att eventuellt tillämpa det nya förfarandet. Man förklarade sig — tydligen under hand — vilja vänta på ett besked från statsrådet innan man började tillämpa ny praxis.

Situationen är alltså den, att det låg i statsrådets hand att genom meddelande till hyresrådet åstadkomma en helt ny praxis inom hyreslagstiftningens område. Vare sig den anvisningen lämnas i ett brev eller inte så är den likväl till sin karaktär ett klart direktiv till hyresrådet. I och med att hyresrådet får brevet från statsrådet vet statsrådet att hyresrådet kommer att införa en ny

Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad

rättsskipningspraxis. Det är från den principiella bedömningsgrunden jag tycker att detta är ett felaktigt handlingssätt, och det är därför jag har vänt mig emot det.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vi får väl försöka hårdra vad det är som har förekommit. Jag erinrar om promemorian och hyresrådets yttrande. Hyresrådet fattade beslut i sak om att utge ändrade anvisningar till hyresnämnderna. Men hyresrådet säger att man inte ville effektuera beslutet, om vårt förslag, grundat på rivningspromemorian, skulle fullföljas, ty då skulle man åstadkomma ett administrativt krångel eftersom i så fall både hyresnämnderna och arbetsmarknadsmyndigheterna skulle arbeta med uppgiften.

Hur skulle de då gå till väga för att få ett besked? Om vi fullföljt vår plan beträffande rivningspromemorian, skulle vi givetvis ha begärt att få ett beslut i konselj. Då hade hyresrådet fått ett regeringsbeslut och kunnat bestämma sig för att i det läget inte utfärda ändrade anvisningar. Men om inte vi var beredda att göra någonting på grundval av rivningspromemorian, kunde rådet ju inte få besked i annan ordning än genom att fråga oss i departementet. Var detta så märkvärdigt, herr Bohman? Man frågade alltså om vi tänkte fullfölja rivningspromemorian. Vi sade att vi inte tänkte göra det, eftersom ni skickar ut anvisningar som vi tror — och som de själva har uppgivit — kommer att ge det resultat vi räknade med skulle kunna uppnås genom fullföljande av rivningspromemorian. Rådet fick alltså beskedet att vi inte gör någonting åt rivningspromemorian. Man begärde och fick en skriftlig bekräftelse på detta. Det tvingar inte rådet att effektuera sitt beslut. Hade det inte fullföljts, hade vi gått fram med vår rivningspromemoria —

så enkel är saken. Men rådet hade alltså fattat sitt beslut, och vi påverkade inte på något sätt det beslutet. Det är ju där som herr Bohman har tagit miste, när han förmenar att detta innebär en påverkan från regeringens sida. Det är inte alls någon påverkan, det är ett självständigt handlande och en självständig handläggning från hyresrådets sida.

Sedan vill jag säga till herr Bohman, att hyresrådet inte bara är en förvaltningsdomstol utan också ett organ som via sina anvisningar reglerar hyresnämndernas arbete.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Herr statsrådets senaste konstaterande har jag ju bekräftat i mitt förra anförande; det är obestridligen riktigt. Jag har likväl en viss känsla av att herr statsrådet och jag resonerar förbi varandra i vår debatt, och det kanske kan vara skäl att på nytt rekapitulera bakgrunden.

I remissyttrandet förklarade hyresrådet att den skisserade lösningen var olämplig och att andra utvägar borde sökas för att komma till rätta med dessa förhållanden. »I första hand torde härvid böra *övervägas* i vad mån hyresregleringslagstiftningen kan användas i angivet syfte. — — — I den mån problemet alltjämt kvarstår *torde* det finnas möjligheter att komma till rätta med detsamma inom ramen för hyresregleringen.» Man utvecklar detta vidare och säger till herr statsrådet, att hyresrådet *är berett* att utfärda anvisningar.

Nu säger statsrådet att hyresrådet hade fattat sitt beslut och ansåg att denna lagtillämpning var riktig. I och med att hyresrådet gör ett sådant konstaterande, är det också rådets skyldighet som förvaltningsdomstol att tillämpa lagstiftningen på det sättet. Rådet skall inte vänta på besked från regeringen om att regeringen eventuellt är inställd på att införa en reglering av annan natur

Svar på interpellation ang. övervägandena om igångsättningstillstånd för rivning av byggnad

för att komma till rätta med förmenta missförhållanden, utan det är rådets skyldighet som domstol att tillämpa lagstiftningen. Och det är där som det inte har klaffat.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Menar alltså herr Bohman, att hyresrådet inte skulle ha brytt sig om huruvida vi hade fullföljt rivningspromemorians intentioner eller inte, utan rådet skulle ha skickat ut anvisningar i den ordning man där bestämt sig för? Då hade vi fått två instanser som arbetade med samma problem, och vi hade fått ett administrativt krångel som ingen begripit sig på. Var det inte riktigt att det skedde en kommunicering mellan de beslutande instanserna, innan hyresrådet — jag upp-
repar det — fullföljde den intention som låg i de uttalanden som herr Bohman här har redovisat, nämligen att man var beredd att ändra sina anvisningar. Beslutet fattades av hyresrådet utan att man talade med oss om det. Det var bara effektueringen man dröjde med i avvaktan på besked om huruvida vi fullföljde rivningspromemorian eller inte. Det borde inte vara så svårt att komma överens om att så var det.

Jag vet inte varför herr Bohman nu ovillkorligen vill få frågan i ett läge där han kan förfäkta att det har förekommit något slags direktiv från regeringens sida. Det har inte förekommit något sådant. Kanske var det så att herr Bohman stimulerats till sin fråga av en tidningsartikel någon dag efter det att hyresrådet behandlat detta ärende, i vilken det stod att inrikesministern hade skrivit till hyresrådet och förhållit rådet hur man där skulle göra? Men det finns inte någon sådan skrivelse.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Någon sådan stimulans behöver jag faktiskt inte för att ta upp

en intressant principiell rättsfråga till diskussion. Det inser nog herr statsrådet.

Jag lämnar därhän huruvida hyresrådets lagtolkning är riktig eller inte; den saken kan vi som bekant inte diskutera här i kammaren. Men om det finns faktiska möjligheter att enligt gällande hyreslag komma till rätta med dessa fall, och om hyresrådet talar om det för statsrådet — vilket rådet givetvis bör göra — så bör det leda till att vi inte får någon annan lagstiftning. Så pass mycket tror jag att jag känner statsrådet Johansson att jag kan säga det. Då hade det räckt med ett sådant meddelande. Felet i detta fall är att man begärt och väntat på besked från inrikesdepartementet, innan man i rådet fullgjort sin skyldighet att tillämpa gällande lag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill göra den distinktionen till slut, att rådet inte väntade på något besked. Man begärde ett besked om hur vi skulle komma att göra, och det beskedet fick man.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 43, angående kommunal skatteutjämning, m. m., hänvisades propositionen, såvitt gällde förslaget till lag med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt, till bevillningsutskottet, såvitt avsåg frågan om kostnaderna för folkpensioneringen, till lagutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner: nr 47, angående förrädsbyggnad vid

Interpellation ang. möjligheten att behandla vissa njursjukdomar — Interpellation ang. disciplinsituationen inom det obligatoriska skolväsendet

Svenska institutet för konserveringsforskning,

nr 49, angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till anordnande av skolskjutsar m. fl. ändamål,

nr 50, angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till folkbibliotek, och

nr 62, angående anordnande av en fångvårdsanstalt i Uppsala för studiebegävade intagna.

§ 7

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Nordgren*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående redovisningen av omsättningsskatt under sommarmånaderna,

herr *Lassinantti*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående mottagningsförhållandena för svenska TV-program inom Nordkalottområdet,

herr *Nilsson* i Östersund, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående försörjningsmöjligheterna för arbetskraft som friställes inom jord- och skogsbruket, samt

herr *Börjesson* i Glömminge, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående bestämmelserna för intagning på mentalsjukhus.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 8

Ordet lämnades på begäran till

Herr *BJÖRKMAN* (h), som yttrade:
Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 43 angående kommunal skatteutjämning m. m., nr 49 angående anslag för bud-

getåret 1965/66 till bidrag till anordnande av skolskjutsar m. fl. ändamål och nr 50 angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till folkbibliotek, måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter torsdagen den 1 nästkommande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 9

Interpellation ang. möjligheten att behandla vissa njursjukdomar

Ordet lämnades på begäran till

Herr *LINDAHL* (s), som yttrade:

Herr talman! I pressen har nyligen förekommit uppgifter om att svårt njursjuka personer inte kan beredas nödvändig vård vid sjukkliniken i Stockholm. Eftersom uppgifterna kommer från företrädare för sjukkliniken, har de av naturliga skäl vällat oro bland allmänheten. Uppgifterna är av sådan art att ett närmare klarläggande får anses i hög grad påkallat.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till socialministern få rikta följande interpellation:

Är socialministern beredd att lämna riksdagen en redogörelse för dels behovet av vård och behandling av personer med livshotande njursjukdomar och dels sjukvårdens nuvarande möjligheter att tillgodose detta behov samt de planer som föreligger på området?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. disciplinsituationen inom det obligatoriska skolväsendet

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. disciplinsituationen inom det obligatoriska skolväsendet

Herr **NORDGREN** (h), som yttrade:

Herr talman! Meningarna är mycket delade då det gäller såväl ungdomsbrottsligheten som disciplinsituationen i skolorna, och i samband därmed deklarerade uppfattningar pendlar mellan olika ytterligheter. Fastställas kan emellertid att förhållandena härvidlag på många håll lämnar mycket övrigt att önska. Detta har framkommit vid en rad undersökningar. Den senaste av dessa, »Disciplinsvårigheter i den obligatoriska skolan» — en licentiatavhandling av Sten Rönberg — är utförd som en enkätundersökning, varvid ca 3 500 lärare genom att besvara ett antal frågor fått skatta elevernas beteende i disciplinärt hänseende. Det framhålls att åtskilliga lärare har svårigheter med ordningen och arbetsron i alla, några eller någon av sina klasser.

Vidare avslutades nyligen en mentalhygienisk undersökning av skolbarn, varvid konstaterades att antalet högstadieelever som remitterats till psykisk undersökning på grund av aggressivitet, skolkning, underprestation, oro, ångslan m. m. ökat kraftigt under senare år.

I Svensk Juristtidning publicerades för någon tid sedan en mycket uppmärksammas undersökning rörande brottslighet bland skolbarn. Utredningen som försiggått inom ramen för justitiedepartementets forskningsverksamhet har gällt den självdeklarerade brottsligheten bland 9—14-åringar i Stockholm. En förbluffande hög brottsaktivitet avslöjades därvid.

I SOU 1964:58 (Aktion mot ungdomsbrott) anför de sakkunniga sammanfattningsvis följande:

»Vi konstaterar att kriminalitet och asocialitet bland barn och ungdom skapar ständigt växande skadeverkningar i det moderna samhället trots de stora ansträngningar som görs för att motverka dessa företeelser. — — — Enligt vår mening måste samhällets åtgärder mot kriminalitet och asocialitet

bland barn och ungdom under alla förhållanden kraftigt förstärkas under de närmaste decennierna.»

Det går inte att bortse från att det råder ett visst samband mellan å ena sidan anpassningssvårigheter i skolan och barn- och ungdomskriminalitet å den andra. Dess värre kan även konstateras en tilltagande aktivitet på båda dessa områden. Det är därför angeläget att ansträngningarna intensifieras då det gäller att bryta denna olyckliga utvecklingskurva, varvid inte minst skolans roll är betydelsefull.

I en partimotion till årets riksdag har högerpartiet bl. a. satt disciplinsvårigheterna i skolan i relation till de stora klassenheterna. Därvid framhålls:

»En nära nog självklar konsekvens av ett minskat antal elever per klass är en förbättring av disciplinsituationen. De stora klasserna och de växande skolenheterna bidrager tveklöst till att skapa en anonymitet kring de enskilda individerna, som befördrar upplösnings-tendenser i disciplinläget.

Det stora elevantalet har även i andra avseenden en negativ inverkan på den disciplinära situationen. Om läraren av naturliga skäl inte kan individualisera undervisningen i klasser där eleverna med avseende på prestationsförmåga befinner sig på olika nivåer, utan bedriver konventionell klassundervisning, så kommer givetvis många elever att ej kunna tillgodogöra sig undervisningen på rätt sätt. Vissa elever finner att de ej orkar följa studietakten, medan andra elever finner studietakten för långsam. Nämnade förhållanden ger givetvis upphov till missnöje från elevernas sida.»

Det enligt min mening väsentligaste och det som bör vara gemensamt för de åtgärder som vidtages i berörda syften, är att skolan ges reella möjligheter att förmedla arbetsglädje, d. v. s. får eleverna att upptäcka att de i skolan utför ett meningsfyllt arbete. Här-

Interpellation ang. disciplinsituationen inom det obligatoriska skolväsendet

vidlag utgör en reducering av elevantalet i klasserna ett gott exempel på insatser, som på ett generellt sätt får en gynnsam effekt på undervisningssituationen. Därutöver erfordras olika former av individuellt verkande åtgärder.

I viss mån kan systemet med observationskliniker sägas tillhöra denna kategori. Det är givetvis ännu för tidigt att avge någon säker bedömning rörande denna form av specialundervisning. Det synes dock som om de hittillsvarande erfarenheterna vore övervägande positiva. Jag vill emellertid betona att eventuella gynnsamma iakttagelser härvidlag inte får föranleda till någon »övertro» på systemets möjligheter och därmed till en avmattad aktivitet vad nya uppslag beträffar.

Åberopande det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet upplysa kammaren om vilka åtgärder som efter 1962 vidtagits i syfte att förbättra disciplinsituationen inom det obligatoriska skolväsendet?

2. Anser herr statsrådet det nödvändigt att i berörda syften vidtaga ytterligare åtgärder?

3. Om så är fallet — har herr statsrådet för avsikt att inom den närmaste framtiden avge förslag härom?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av motioner om upprättande av fasta diplomatiska förbindelser med Tyska demokratiska republiken,

nr 2, i anledning av motioner om en internationell fredskår i FN:s regi, och

nr 3, i anledning av motioner om tillskapande av nedrustningszoner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1965/66 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av kronan tillhörig egendom;

bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckt motion angående befrielse från skatteplikt för automobil, som äges av höggradigt vanför person;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om sänkt valbarhetsålder för nämndeman,

nr 12, i anledning av väckta motioner om en förenklad aktiebolagslagstiftning för mindre företag, och

nr 13, i anledning av väckta motioner angående kompetensfördelningen mellan administrativa domstolar och förvaltningsmyndigheter;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om reklamfinansierad television, m. m., och om fri etablering för radio- och televisionsanläggningar,

nr 22, i anledning av väckta motioner om juridiska garantier för utfästelser enligt lagen om allmän försäkring,

nr 24, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om sänkt pensionsålder m. m.,

nr 26, i anledning av väckta motioner om dispens från lagen om arbetsförmedling för skrivbyråernas serviceverksamhet,

nr 27, i anledning av väckta motioner angående bostads sanitära utrustning,

nr 28, i anledning av väckt motion angående kostnaderna för transport av avliden från sjukhus till hemorten, och

nr 29, i anledning av väckta motioner om ett förenklat förfarande vid utgivande av ersättning för läkarvård och tandläkarvård;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner angående införseln av dödade, i Sverige fridlysta djur,

nr 12, i anledning av väckta motioner om fastighetsombud för dödsbon som äger jordbruks- och skogsfastigheter, och

nr 13, i anledning av väckta motioner angående fridlysning av större rovdjur; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående de ensamstående problem,

nr 11, i anledning av väckta motioner om ökat samhällsstöd åt kvinnor i abortsituation,

nr 12, i anledning av väckta motioner om ett miljöpolitiskt handlingsprogram, och

nr 13, i anledning av väckta motioner om inrättande av en särskild sjöpolisorganisation.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 51, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1964 vid dess fyrtioåttonde sammanträde fattade beslut,

nr 55, angående avtal om driften av Institutet för växtförädling av frukt och bär, m. m.,

nr 57, angående inrättande av ett korrosionsinstitut,

nr 59, angående karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m.,

nr 61, med förslag till lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319), m. m.,

nr 66, angående medelsbehovet för försvarsstabens verksamhet under budgetåret 1965/66,

nr 69, med förslag till lag om ändrad

lydelse av 3 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97),

nr 74, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, samt

nr 78, angående vissa anslag till bostadsstyrelsen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet inkommit

från fullmäktige i riksgäldskontoret framställning angående ytterligare anslag till förvärv av bostadsrätter för riksdagens räkning, m. m., och

från styrelsen för riksdagsbiblioteket framställning angående riksdagens upplysningstjänsts arbetsuppgifter och organisation.

Dessa anmälningar bordlades.

§ 14

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Hermansson*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ökade möjligheter att behandla vissa njursjukdomar, och

herr *Björk* i Göteborg, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående tillämpningen av lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.31.

In fidem

Sune K. Johansson